

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

TOPLUMDA SUÇ KORKUSU VE SOSYAL SERMAYE
DİNAMİKLERİ AÇISINDAN AFET DİRENCİ: BURDUR-
ANTALYA KENT MERKEZİ ÖRNEĞİ

Gülhan ŞEN

Danışman
Prof. Dr. Yunus Emre ÖZER

İZMİR- 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Toplumda Suç Korkusu ve Sosyal Sermaye Dinamikleri Açısından Afet Direnci: Burdur-Antalya Kent Merkezi Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

17/01/2022

Gülhan ŞEN

ÖZET
Doktora Tezi

**Toplumda Suç Korkusu ve Sosyal Sermaye Dinamikleri Açısından Afet Direnci:
Burdur-Antalya Kent Merkezi Örneği**

Gülhan ŞEN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Afet Yönetimi Anabilim Dalı
Afet Yönetimi Doktora Programı

Küreselleşme ve iklim değişikliği sebebiyle her geçen yıl bir önceki yıla oranla afetlerin sayısı ve etkileri hızla artmakta, toplumların sürdürülebilir kalkınması olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla küresel olarak afetlere dirençli toplumlar, kentler ve bireyler geliştirmeye odaklanılmıştır. Çünkü afet direncini arttırmak, afetin etkilerini azaltmak anlamına gelmektedir. Ayrıca afete dirençli toplumlar oluşturmak bir topluluğun geleceğini korumanın en etkili yoludur. Bunun için öncelikle, o toplumun sosyal sermayesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Fakat günümüz koşulları, toplumları risk ve korku toplumu haline getirmektedir. Toplumlarda artan suç korkusu, sosyal sermayeyi olumsuz etkileyerek afet direncinin de azalmasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, toplumun sosyal sermaye dinamikleri ile afet direnci arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide toplumun suç korkusu seviyesinin aracılık rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Haziran-Eylül 2021 tarihleri arasında Burdur- Antalya Merkez ilçelerinde ikamet eden 1040 katılımcıdan yüz yüze anket tekniği ile veri toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 25.0 ve AMOS 22.0 (Analysis of Moment Structures) programları kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeklerin güvenilirlikleri ve

geçerlilikleri güvenilirlik analizi, açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar ve hipotez testleri kullanılmıştır. Ölçeklerin aracılık rolüne bakmak için ise yapısal eşitlik modellemesi (YEM) uygulanmıştır. Buna göre, Türkçeye uyarlanan Bireysel Afet Direnci ölçeğinin 19 madde 4 alt boyutu olduğu, tüm ölçeklerin ise yüksek güvenirlikte ve yapısal olarak geçerli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal sermaye arttıkça bireysel afet direnci artmış, suç korkusu ise azalmıştır. Suç korkusunun artması ise bireysel afet direncini azaltmıştır. Sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suç korkusunun ve çevresel düzensizliklerin ise kısmı aracılık rolü olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla suç korkusu ve çevresel düzensizlikler, sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki olumlu etkisini azaltmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Suç Korkusu, Afet Direnci, Aracılık Etkisi

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Doctor of Philosophy (PhD)

**Disaster Resilience in terms of Fear of Crime and Social Capital Dynamics in
Society: The Case of Burdur-Antalya City Center**

Gülhan ŞEN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Disaster Administration

Disaster Administration Doctorate Degree Program

Due to globalization and climate change, the number of disasters and the effects caused increase dramatically every year compared to the previous years, and the sustainable development of societies is negatively affected. Therefore, the world has focused on developing disaster-resilient societies, cities and individuals globally. Because increasing disaster resilience means reducing the effects of disasters. Also, building disaster-resilient societies is the most effective way to protect a community's future. Hence first of all, social capital must be increased to create a disaster-resilient society. However, today's conditions make societies a society of risk and fear. Increasing fear of crime in societies causes a decrease in disaster resilience by negatively affecting social capital. In this context, the research aims to examine the relationship between social capital and disaster resilience and the mediating role of society's fear of crime in this relationship. For this purpose, data were collected from 1040 participants residing in the central districts of Burdur-Antalya by face-to-face survey technique from June to September 2021. The data obtained in the research were analyzed using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 25.0 and AMOS

(Analysis of Moment Structures) 22.0 programs. The reliability and validity of the scales were tested with reliability analysis, explanatory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA). While evaluating the data, descriptive statistical methods and hypothesis tests were used. Structural equation modeling (SEM) was applied to look at the mediating role of the scales. Accordingly, it was determined that the Individual Disaster Resilience scale, which was adapted into Turkish, had 19 items and 4 sub-dimensions, and then all scales were highly reliable and structurally valid. In addition, as social capital increased, individual disaster resistance increased and fear of crime decreased. Increasing fear of crime, on the other hand, decreased individual disaster resilience. It has been determined that fear of crime and environmental irregularities have a partial mediating role in the effect of social capital on individual disaster resilience. So, fear of crime and environmental irregularities reduce the positive effect of social capital on individual disaster resilience.

Keywords: Social Capital, Fear of Crime, Disaster Resilience, Mediation Effect

**TOPLUMDA SUÇ KORKUSU VE SOSYAL SERMAYE DİNAMİKLERİ
AÇISINDAN AFET DİRENCİ: BURDUR-ANTALYA KENT MERKEZİ
ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiv
TABLolar LİSTESİ	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xx
EKLER LİSTESİ	xxi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL SERMAYENİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. SOSYAL SERMAYE VE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR	5
1.1.1. Sosyal Sermaye Kavramının Gelişimi	6
1.1.2. Sosyal Sermaye Kavramı	9
1.2. SOSYAL SERMAYE TEORİSYENLERİ	14
1.2.1. Pierre Bourdieu ve Sosyal Sermaye	15
1.2.2. Coleman ve Sosyal Sermaye	16
1.2.3. Robert D. Putnam ve Sosyal Sermaye	18

1.2.4. Francis Fukuyama ve Sosyal Sermaye	21
1.3. SOSYAL SERMAYE TÜRLERİ	24
1.4. SOSYAL SERMAYENİN UNSURLARI	25
1.4.1. Sosyal Normlar	27
1.4.2. Güven	28
1.4.3. Sosyal Ağlar-İletişim Ağları	31
1.5. SOSYAL SERMAYENİN BOYUTLARI	33
1.6. SOSYAL SERMAYENİN SONUÇLARI	35
1.6.1. Sosyal Sermayenin Pozitif Sonuçları	36
1.6.2. Sosyal Sermayenin Negatif Sonuçları	39
1.7. SOSYAL SERMAYE ÖLÇÜMÜ	41
1.7.1. Türkiye'nin Sosyal Sermaye Gerçeği	48

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ KORKUSUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. SUÇ KORKUSU KAVRAMI ve İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR	51
2.1.1. Suç Korkusu	54
2.1.1.1. Suç Korkusu ve Güvenlik	58
2.2. SUÇ KORKUSUNU AÇIKLAYAN KURAMLAR	62
2.2.1. Savunmasızlık/Kırılgnlık Kuramı (Vulnerability Model)	63
2.2.1.1. Fiziksel Kırılgnlık	64
2.2.1.2. Sosyal Kırılgnlık	70
2.2.2 Mağduriyet Kuramı	73
2.2.3. Düzensizlik Kuramı (Disorder/Incilility Model)	77
2.2.4. Toplumsal Kaygı Kuramı (Community Concern Model)	80
2.3. SUÇ KORKUSUNUN ETKİLERİ	83

2.3.1. Birey Üzerindeki Etkileri	83
2.3.2. Toplum Üzerindeki Etkileri	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AFET DİRENCİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE SUÇ
KORKUSU,SOSYAL SERMAYE VE AFET DİRENCİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İRDELENMESİ

3.1. AFET DİRENCİ KAVRAMI ve İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR	88
3.1.1. Dirençlilik Kavramı	90
3.1.1.1. Direnç Türleri	94
3.1.2. Afet Direnci Kavramı	97
3.1.2.1. Kırılganlık/Zarar Görebilirlik ve Afet Direnci İlişkisi	101
3.1.2.2. Risk Azaltma ve Afet Direnci İlişkisi	104
3.2. AFET DİRENCİ TÜRLERİ	109
3.2.1. Toplumsal Afet Direnci	109
3.2.2. Bireysel Afet Direnci	113
3.2.3. Kentsel Afet Direnci	114
3.3. ULUSLARARASI ÇERÇEVEDE VE TÜRKİYE BAĞLAMINDA AFET DİRENCİ	119
3.3.1. Uluslararası Çerçeve Afet Direnci	120
3.3.1.1. Birleşmiş Milletler Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On Yılı (IDNDR, 1990-2000) ve Yokohama Stratejisi ve Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı (1994)	121
3.3.1.2. Millenyum Deklerasyonu ve Binyıl Kalkınma Hedefleri	122
3.3.1.3. Hyogo Deklerasyonu (2005) ve Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015)	122
3.3.1.4. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030)	123

3.3.1.5. 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	124
3.3.1.6. Paris Anlaşması	129
3.3.1.7. HABITAT III- Yeni Kentsel Gündem	130
3.3.2. Türkiye’de Afet Direnci	132
3.4. AFET DİRENCİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR	136
3.5. AFET DİRENCİ, SOSYAL SERMAYE VE SUÇ KORKUSU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İREDELENMESİ	142
3.5.1. Sosyal Sermaye ve Afet Direnci Arasındaki İlişki	142
3.5.2. Sosyal Sermaye ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki	151
3.5.3. Afet Direnci ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki	153

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TOPLUMDA SUÇ KORKUSU VE SOSYAL SERMAYE
DİNAMİKLERİ AÇISINDAN AFET DİRENCİ: BURDUR- ANTALYA
KENT MERKEZİ UYGULAMA ÇALIŞMASI

4.1. YÖNTEM VE VERİ ANALİZİ	156
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	156
4.1.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri	157
4.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları	160
4.1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	161
4.1.5. Veri Toplama Aracı	166
4.1.5.1. Sosyal Sermaye Ölçeği	167
4.1.5.2. Suç Korkusu Ölçeği	168
4.1.5.3. Bireysel Afet Direnci Ölçeği	170
4.1.6. Bireysel Afet Direnci Ölçek Uyarlama Aşaması	173
4.1.7. Veri Toplama Süreci	178

4.1.8. Verilerin Analizi ve Kullanılan Programlar	179
4.1.8.1. Yapısal Eşitlik Modellemesi	179
4.1.8.2. Aracı Değişken Etkisinin Analizi	182
4.1.8.3. Güvenirlik Analizi	183
4.1.8.4. Dağılımın Normallik Varsayımı	184
4.2. BULGULAR	185
4.2.1. Demografik Bulgular	185
4.2.2. Ölçeklere İlişkin Faktör Analizi Bulguları	188
4.2.2.1. Sosyal Sermaye Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları	188
4.2.2.2. Suça İlişkin Korku Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları	191
4.2.2.3. Suça Maruz Kalma Risk Algısı Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları	193
4.2.2.4. Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları	195
4.2.2.5. Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları	198
4.2.2.6. Bireysel Afet Direnci Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulgular	200
4.2.3. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Bulgular	206
4.2.3.1. Bireylerin Suç Korkusu, Suça Maruz Kalma Risk Algısı, Suçtan Korunma Sosyal Pratiği ve Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Algısı Seviyelerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	207
4.2.3.2. Bireylerin Sosyal Sermaye Seviyelerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	217
4.2.3.3. Bireylerin Bireysel Afet Direnci Seviyelerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	219
4.2.4. Ölçekler Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulgular	222
4.2.5. Araştırmanın Kuramsal Modeline İlişkin Bulgular	227

4.2.5.1. Model 1: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça İlişkin Korkunun Aracılık Rolü	228
4.2.5.2. Model 2: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısının Aracılık Rolü	230
4.2.5.3. Model 3: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Suçtan Korunma Sosyal Pratiğinin Aracılık Rolü	233
4.2.5.4. Model 4: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmesi Aracılık Rolü	235
4.3. TARTIŞMA	238
SONUÇ ve ÖNERİLER	251
KAYNAKÇA	258
EKLER	

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
AFAD	: Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGFI	: Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi
akt.	: Aktaran
AMOS	: Analysis Of Moment Structures
ANDRI	: Avustralya Doğal Afet Dayanıklılık Endeksi
ark.	: Arkadaşları
BAD	: Bireysel Afet Direnci
BİT	: Bilgi Ve İletişim Teknolojileri
BKH	: Binyıl Kalkınma Hedefleri
Bknz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BRIC	: Topluluk İçin Temel Direnç Göstergeleri
CFI	: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
CK	: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
COAG	: Avustralya Hükümetleri Konseyi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DROP	: Yerin Afet Direnci
EM-DAT	: Uluslararası Afet Veritabanı
GFI	: Uyum İyiliği İndeksi

GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IDNDR	: Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On Yılı
IFI	: Artan Uyum İndeksi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
InDRA	: Bireysel Afet Direnci Değerlendirmesi
IPCC	: Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Değeri
Maks.	: Maksimum
Min.	: Minumum
N	: Frekans
NNFI / TLI	: Normlaştırılmamış Uyum İndeksi
OECD	: Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü
Ort.	: Ortalama
r	: Korelasyon
RMSEA	: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü
SCAT	: Sosyal Sermaye Değerlendirme Aracı
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
SoVI	: Sosyal Kırılganlık Endeksi
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences
SRMR	: Standardize Edilmiş Kalıntıların Ortalama Karekökü
SS	: Standart Sapma
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı

TAYSB	: Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi Ve Eylem Planı
TDK	: Türk Dil Kurumu
UN	: Birleşmiş Milletler
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNDRR	: Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi
UNFCCC	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
UNISDR	: Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YEM	: Yapısal Eşitlik Modellemesi
yy.	: Yüzyıl
α	: Cronbach Alfa
β	: Beta
χ^2	: Ki-Kare
χ^2/df	: Ki-Kare Serbestlik Derecesi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Putnam'ın Geliştirdiği Sosyal Sermaye Endeksi	s. 44
Tablo 2: Bir Güven Ölçüsü (Dünya Değerleri Çalışması), 1995-96 Çoğu Kişiy e Güvenilebileceğini Söyleyenlerin Yüzdesi	s. 47
Tablo 3: UNDRR'a Göre Dirençli Kentler İçin On Temel Adım	s. 117
Tablo 4: Burdur ve Antalya İllerine Ait Veriler	s. 163
Tablo 5: Örneklem Sayısı	s. 166
Tablo 6: Dil Geçerliliği İçin Momentler Çarpım Korelasyon Analizi	s. 176
Tablo 7: Pilot Çalışmanın Güvenilirlik Analizine Dair Bulgular	s. 177
Tablo 8: Genel Kabul Görmüş Uyum İyiliği Ölçütleri	s. 181
Tablo 9: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Katsayıları	s. 183
Tablo 10: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizi Sonuçları	s. 184
Tablo 11: Katılımcılarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	s. 186
Tablo 12: Sosyal Sermaye Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi	s. 190
Tablo 13: Sosyal Sermaye Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri	s. 191
Tablo 14: Suça İlişkin Korku Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi	s. 192
Tablo 15: Suça İlişkin Korku Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri	s. 193
Tablo 16: Suça Maruz Kalma Riski Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi	s. 194
Tablo 17: Suça Maruz Kalma Risk Algısı Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri	s. 195
Tablo 18: Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi	s. 197
Tablo 19: Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri	s. 197
Tablo 20: Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi	s. 199
Tablo 21: Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri	s. 199

Tablo 22: Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	s. 201
Tablo 23: AFA Sonucunda Elde Edilen Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Faktörlerinin Orijinal Çalışma ile Kıyaslanması	s. 202
Tablo 24: Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analizi	s. 205
Tablo 25: Bireysel Afet Direnci Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri	s. 205
Tablo 26: Faktör Analizi Sonucunda Elde Edilen Nihai Bireysel Afet Direnci Ölçeği	s. 206
Tablo 27: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplam Suça İlişkin Korku Puanlarının Karşılaştırılması	s. 208
Tablo 28: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısı Puanlarının Karşılaştırılması	s. 210
Tablo 29: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Puanlarının Karşılaştırılması	s. 212
Tablo 30: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Puanlarının Karşılaştırılması	s. 214
Tablo 31: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Cinsel İçerikli Suça Maruz Kalma Korkusu ile Risk Algısı Puanlarının Karşılaştırılması	s. 216
Tablo 32: Katılımcıların Medyayı Takip Etme Durumuna Göre Toplam Suça İlişkin Korku Puanlarının Karşılaştırılması	s. 217
Tablo 33: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Sermaye Puanlarının Karşılaştırılması	s. 218
Tablo 34: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Bireysel Afet Direnci Puanlarının Karşılaştırılması	s. 220
Tablo 35: Bireysel Afet Direncine Yönelik Olarak Katılımcıların Tercih Ettiği Afet Tipinin Dağılımı	s. 222
Tablo 36: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri	s. 223
Tablo 37: Araştırmada Kullanılan Ölçekler Arasındaki İlişki	s. 224
Tablo 38: Covid-19 ile İlgili Cümlelere Verilen Cevapların Dağılımı	s. 227
Tablo 39: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça İlişkin Korkunun Aracılık Rolü	s. 230

Tablo 40: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısının Aracılık Rolü	s. 232
Tablo 41: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Suçtan Korunma Sosyal Pratiğinin Aracılık Rolü	s. 235
Tablo 42: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmesinin Aracılık Rolü	s. 237

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Putnam'ın Sosyal Sermaye Teorisinin Grafikselsel Özeti	s. 20
Şekil 2: Güven Ağları	s. 22
Şekil 3: Sosyal Sermayenin Unsurları	s. 26
Şekil 4: Sosyal Sermayenin Düzeyleri ve Boyutları	s. 34
Şekil 5: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	s. 59
Şekil 6: Çok Sistemli Dirençlilik Modeli	s. 96
Şekil 7: Afet Riskinin Matematiği	s. 105
Şekil 8: Afete Dirençli Olan ve Olmayan Toplamların Kıyaslaması	s. 111
Şekil 9: Araştırma Modeli	s. 159
Şekil 10: Ölçek Uyarlama Sürecinin Aşamaları	s. 174
Şekil 11: Sosyal Sermaye Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü DFA Modeli	s. 189
Şekil 12: Suça İlişkin Korku Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli	s. 192
Şekil 13: Toplam Suça Maruz Kalma Riski Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli	s. 194
Şekil 14: Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli	s. 196
Şekil 15: Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli	s. 198
Şekil 16: Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü DFA Modeli	s. 204
Şekil 17: Araştırmada Elde Edilen Yapılaşan Suç Korkusu Modeli	s. 225
Şekil 18: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça İlişkin Korkunun Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı	s. 229
Şekil 19: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısının Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı	s. 231
Şekil 20: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Suçtan Korunma Sosyal Pratiğinin Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı	s. 234
Şekil 21: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmesinin Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı	s. 236

EKLER LİSTESİ

EK 1:	Araştırmada Kullanılan Anket Formu	ek s. 1
EK 2:	Dokuz Eylül Üniversitesi Etik Kurul İzni	ek s. 7
EK 3:	Sosyal Sermaye Ölçeği Kullanım İzni- Jenny Onyx	ek s. 8
EK 4:	Sosyal Sermaye Ölçeği Kullanım İzni- Faik Ardahan	ek s. 9
EK 5:	Suç Korkusu Ölçekleri Kullanım İzni- Mehmet Kul	ek s. 10
EK 6:	InDRA Ölçeği Kullanım İzni- Lindsey J. DiTirro	ek s. 11
EK 7:	Faktör Analizi Sonucunda Elde Edilen Nihai Bireysel Afet Direnci Ölçeği	ek s. 12

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşme ve iklim değişikliğinin etkilerini, giderek daha çok artan afet sayısı ve sebep olduğu etkileri ile görmekteyiz. Nitekim her geçen yıl bir önceki yıla oranla daha fazla afet yaşanmakta ve etkileri daha da ağırlaşmaktadır. Sadece 2020 yılı içerisinde yaşanan afetlerin sayısı ve etkileri, önceki yirmi yılın ortalamasının üstünde seyretmiştir. Bu durum toplumların sürdürülebilir kalkınmasını da olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla afet yönetimi açısından küresel olarak afetlere karşı dirençlilik geliştirmeye odaklanılmıştır. Çünkü afete dirençli toplumların oluşması demek afetlerin de etkilerinin azaltılması demektir. Nitekim afetlere dayanabilecek ve bunlardan kurtulabilecek güçlü, sağlıklı ve dirençli topluluklar oluşturmak, bir topluluğun geleceğini korumanın en etkili yoludur. Bu kapsamda afet dirençliği konusu, afet risk azaltımı çerçevesinde çok önemlidir.

Afet dirençliliği birçok faktörden etkilenmesi sebebi ile çok geniş kapsamlı ele alınması gereken bir konudur. Bu çalışmada afet direnci, sosyal bileşenler olarak sosyal sermaye ve suç korkusu açısından incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki ilişkiyi incelediğimizde literatürde sosyal sermaye ve afet direnci arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre sosyal sermaye arttıkça afet direnci de artmıştır. Ayrıca sosyal sermaye afet direncinin belirleyici bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (Breton, 2001: 22; Norris vd., 2008: 143; Mayunga, 2007: 6; Genç, 2007: 351; Aldrich and Meyer, 2015: 255; Wickes vd., 2015: 330; Özer, 2016: 187; Parsons vd., 2016: 7; Cutter vd., 2016: 1247; Özer, 2017: 9; Kim vd., 2017: 902; Hsueh, 2019: 1; Uekusa, 2020: 2; Monteil vd., 2020: 1...). Ayrıca sosyal sermaye ve suç korkusu arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre suç korkusunun etkenlerinden biri de sosyal sermayedir. Sosyal sermaye arttıkça suç korkusu azalmaktadır ((Karakuş, 2013: 1-2; Weeden, 2014: 56; Öztürk, 2016: 287; Vieno vd., 2016: 101; Sargeant, 2017: 645; Vauclair ve Bratanova, 2017: 225; Matsukawa ve Tatsuki, 2018: 89; Lockey vd., 2019: 168; Hernández vd. 2020: 515; Han, 2021: 727).

Suç korkusu ve afet direnci arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan literatür taramasına göre çalışmalar daha çok

afet sonrası meydana gelen suç korkusu üzerine odaklanmaktadır (Tierney, 2006: 119; Brodie vd., 2006: 1405; Farmer vd., 2018: 207; Hino vd., 2018: 456). Nitekim bu çalışmalarında sayısı görece azdır. Buna göre afet sonrasında kişilerin suç korkusu yaşaması kişilerin normal hataya dönüşü için gerekli eylemleri yapmasını engelleyebilmektedir. Buna göre suç korkusu, kişilerin yalnızlaşmasına, içine kapanmasına, kendini toplumdan soyutlamasına, yabancılardan korkmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla kişi sosyal ağlarını kullanamaz ve afet sonrası gerekli bilgi kaynağından faydalanamaz hale gelmektedir (Hale, 1996: 82; Sokullu, 2011: 106; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222). Bu durum afet direncini olumsuz yönde etkileyecektir. Çünkü bireylerin afet direncinin artması, afetlerle başa çıkabilmek adına uygun kararlar vermesi ve eylemlerde bulunabilmesi için afetlere yönelik bilgileri elde etme, işleme, anlama, gerekli kaynakları belirleme ve mobilize etme derecesine bağlıdır (DiTirro, 2018). Bu bağlamda kişinin suç korkusu yaşaması afet direncini de olumsuz etkileyecektir.

Literatür taraması sonucunda toplumların sosyal sermayesinin afet direncini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bu nedenle afete dirençli toplum oluşturmak için öncelikle o toplumun sosyal sermayesinin de yükseltilmesi gerekmektedir. Fakat günümüzün getirmiş olduğu koşullar, toplumları risk ve korku toplumu haline getirmektedir. Suç korkusu, insanlarda güvenmeme, endişe duyma, asosyal olma, yabancılaşma, psikolojik rahatsızlıklara sebep olma gibi etkiler bırakarak yaşam kalitesini her yönden olumsuz etkilemekte, kişiler arası ilişkileri zayıflatmakta, toplumun güven duygusunu zedelemekte ve dolayısıyla da sosyal sermayeyi zayıflatmaktadır. Sonuç olarak da suç korkusunun artması, toplumun sosyal sermayesini olumsuz yönde etkileyerek afet direncini de olumsuz yönde etkileyecektir.

Görüldüğü üzere sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Fakat bu çalışmalar genel olarak, sosyal sermaye ve afet direnci ile sosyal sermaye ve suç korkusu arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. Suç korkusu ve afet direnci değişkenlerinin arasındaki ilişki ise daha çok afet sonrasında bireylerde meydana gelen suç korkusu şeklindedir. Bunun dışında birbiri ile bağlantılı olan suç korkusu, sosyal sermaye ve afet direnci değişkenlerinin bir arada incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca sosyal

sermayenin afet direnci üzerindeki etkisinde suç korkusunu aracılık rolünü inceleyen bir çalışma da literatürde bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada, toplumun sosyal sermaye dinamikleri ile afet direnci arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide toplumun suç korkusu seviyesinin aracılık rolü incelenmiştir. Böylece, toplumun sosyal sermaye dinamiklerinin afet direncine etkisi ve bu etkide toplumun suç korkusu seviyesinin etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma modeli ve hipotezleri oluşturulmuştur. Bu bağlamda bu çalışma literatürde yer alan boşluğu gidermesi, afet direncini daha geniş ele alması açısından özgündür ve önem arz etmektedir.

Araştırma modelini hipotezleri test etmek amacıyla literatürde en çok kullanılan, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş ölçekler kullanılmıştır. Toplumun sosyal sermaye seviyesini değerlendirmek için Onxy ve Bullen (2000) tarafından geliştirilen ve Ardahan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan Sermaye ölçeği, suç korkusu seviyesini belirlemek için Ferraro'nun (1995) tarafından geliştirilen ve Kul (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan suç korkusu ölçekleri kullanılmıştır. Toplumun afet direncini değerlendirmek için ise DiTirro (2018) tarafından geliştirilen Bireysel Afet Direnci (BAD) ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin orijinali İngilizcedir ve Türkçeye uyarlanmıştır. Her ölçeği çalışmada kullanmadan önce yazarlar ile mail ortamında iletişime geçilmiş olup gerekli izinler alınmıştır.

Araştırma evrenini Burdur ve Antalya illerinin merkez ilçelerinde ikamet eden 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Bu çalışmada evreni oluşturan illeri seçme sebebimiz, sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direncine yönelik ölçümlere ait verilerin, homojen ve heterojen toplum yapısı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini analiz edebilmektir. Buna göre illerin toplumsal yapısı, kentleşme, göç, ekonomik yapısı gibi faktörlere bakıldığında Burdur ili homojen, Antalya ili heterojen olarak varsayılmıştır. Örneklem yöntemi olarak olasılıksız örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem sayısı hesaplamada %95 güven düzeyinde %5 hata payı ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında Haziran- Eylül 2021 tarihleri arasında yüz yüze anket tekniği ile toplamda 1040 katılımcıdan veri toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 ve AMOS (Analysis of Moment Structures) 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler

değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, min-maks değerleri, ortalama ve standart sapma) ve hipotez testleri kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek amacıyla “Güvenilirlik Analizi”, yapı geçerliliğini test etmek için “Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)” ve AMOS programı kullanılarak “Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)” yapılmıştır. Ölçeklerin aracılık rolüne bakmak için ise “Yapısal eşitlik Modellemesi (YEM)” uygulanmıştır.

Ölçeklerin öncelikle güvenilirlikleri test edilmiştir. Buna göre tüm ölçeklerin yüksek güvenirlikte olduğu tespit edilmiştir. Ardından sosyal sermaye ölçeği ve yapılaşan suç korkusuna ait ölçeklerin yapısal geçerlilikleri DFA analizi ile test edilmiş olup, ölçeklerin orijinal hallerine uygun oldukları tespit edilmiştir. BAD ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasında öncelikle pilot çalışma ile dil geçerliliği sağlanmış olup ölçeğin yapısal geçerliliği nihai çalışmada AFA ve DFA analizi ile ortaya konmuştur. Buna göre AFA analizi sonucunda BAD ölçeğinin 19 madde 4 alt boyutlu olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin yapısının uygunluğu da DFA analizi ile onaylanmıştır. Ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik analizleri onaylandıktan sonra çalışma verilerine ait istatistiksel bulgular SPSS ve AMOS programları ile elde edilmiştir.

Bu araştırma toplamda dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal sermayeye, ikinci bölümde ise suç korkusuna ait kavramsal çerçeve sunulmuştur. Üçüncü bölümde ilk olarak afet direncinin kavramsal çerçevesi sunulmuş, ardından sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Dördüncü bölümde ise araştırmanın yöntemi, veri analizi, elde edilen bulgular ve tartışmaya yer verilmiştir. Son olarak elde edilen veriler ışığında sonuç ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL SERMAYENİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. SOSYAL SERMAYE VE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Geçmişten günümüze değişen toplum yapısında, kavramlarda evrilerek farklı anlamları beraberinde getirmektedir. Bilgi toplumu olan günümüzün sermaye anlayışı da farklı anlamları barındırmaktadır. Sanayi toplumunda “Neye Sahipsin?” sorusunun cevabı sermayeyi betimlerken, bilgi toplumunda bu soru “Ne Biliyorsun? Kimi Tanıyorsun?” olarak anlamsal olarak değişmiştir. Bunun sonucunda ise ilk akla gelen finansal sermayenin yanı sıra, fiziksel sermaye, doğa sermayesi, kültür sermayesi, zaman sermayesi, beşerî sermaye, entelektüel sermaye, psikolojik sermaye ve sosyal sermaye gibi farklı sermaye kavramları da ortaya çıkmıştır (Karagül, 2012: 61).

Sermaye tanımı Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre “Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, anamal, başmal, kapital, meta, resülmal” olarak geçmektedir (TDK, 2019). Karagül ise sermayeyi genel anlamda “Üretime nicelik ve nitelik olarak pozitif katkı sağlayan her türlü maddi ve manevi değerler” olarak tanımlamaktadır (2012: 61). Sermaye; değerlendirilecek bir şey için, faydası olan bir varlık stoğunu temsil ederken, sermayenin sosyal olması için sosyal ilişkilerde yer alması gerekmektedir. Sosyal sermaye birikir ve belli faydalara ulaşmak için ilişkilerde kullanılabilir. Bu nedenle, sosyal sermaye bir fayda akışı ile sonuçlanmalıdır (Foster and Maas; 2014: 9). Ayrıca sosyal sermayenin kendine özgü bir özelliği de normalde özel bir kaynak olan geleneksel sermayenin aksine sosyal sermayenin normalde halka açık bir kaynak olmasıdır. Bu açıdan, bir insanın içinde bulunduğu sosyal yapının bir niteliği olarak sosyal sermaye, bundan yararlananların hiçbirinin özel mülkü değildir (Putnam, 1993: 170).

Sosyal bilimlerde, maddi sermaye dışında farklı sermaye tanımlamalarına ilk olarak insani (beşerî) sermaye kavramı ile başlanmıştır. Bu bağlamda insani sermaye kavramı 1960’ların başından beri kullanılmaktaysa da aslında 1930’lu yıllarda endüstri işletmelerinde Taylorizm yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım emeğin

işletme performansına katkısına dikkat çekmektedir (Şan, 2007: 71) ve beşerî sermayenin gelişmesinde, dolaylı olarak da sosyal sermaye anlayışının zeminin hazırlanmasında etkili olmuştur (Şan ve Şimşek, 2011: 100).

Sosyal sermaye kavramının daha iyi kavranabilmesi için öncelikle sosyal sermayenin tarihsel gelişimine değinilecek olup sonrasında literatürde yer alan sosyal sermaye tanımlarına yer verilmiştir. Ardından sosyal sermayenin gelişimine büyük katkıda bulunan ünlü sosyal sermaye teorisyenleri olan “Pierre Bourdieu”, “James S. Coleman”, “Robert d. Putnam” ve “Francis Fukuyama” nın sosyal sermaye hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak belirtilmiş ve birbirleri ile kıyaslanmıştır. Sosyal sermaye kavramını tanımlanmasına geniş yer verdikten sonra sosyal sermayenin çeşitleri, unsurları, boyutları, olumlu-olumsuz sonuçları ve sosyal sermayenin ölçümüne yer verilmiştir. Böylelikle sosyal sermaye kavramı geniş ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.1.1. Sosyal Sermaye Kavramının Gelişimi

Sosyal sermaye kavramının çağdaş anlamda bilinen ilk kullanımı 1916 yılında Lyda J. Hanifan (Woolcook, 2001: 194) tarafından gerçekleşmiş olsa da, fikir olarak aslında çok eski bir kavramdır. Bu açıdan sosyal sermaye kavramını sosyal teoriye kazandırmaya yardımcı olan öncü isimlerin başında Tocqueville, Marx, Durkheim, Weber ve Tönnies gibi teorisyenler sayılabilmektedir.

Fransız yazar Alexis de Tocqueville, 1831'de Amerika'ya yaptığı seyahatini anlattığı “Amerika'da Demokrasi” adlı eserinde, Amerikan demokrasisini ve ekonomik gücünü destekleyen canlı bir dernek hayatını ayrıntılı olarak anlatmıştır. Tocqueville için, Amerika'daki gönüllü derneklerdeki etkileşim, bireysel olarak onları birbirine bağlamaya yardımcı sosyal bir yapıştırıcı görevini görmektedir (Field, 2003: 5). Dolayısıyla bu eserinde bireyciliğin, demokratik toplumlarının kusuru olduğunu, Amerikan demokrasinin de belirleyici unsurunun bireyselliğin zıttı olarak gönüllü kuruluşlardaki etkileşimin ve sivil birlikteliğin olduğunu belirtmektedir (Şan ve Şimşek, 2011: 91). Böylece Tocqueville, sosyal sermayenin temel anlamını içeren birlikte ortak bir faaliyette bulunabilme, sivil birliktelik ve

gönüllü katılım kavramlarının önemine vurgu yaparak sosyal sermayenin gelişiminde önemli bir adım atılmıştır.

Sosyal sermaye kavramı, Marx'ın kendi içinde parçalanmış bir sınıf ile harekete geçirilmiş ve etkili bir sınıf arasındaki ayrımına, Durkheim'in ise anomiyeye ve öz yıkıma karşı olarak grup yaşamına vurgusuna dayanan toplum temelli bir kavramdır (Portes, 1998: 2). Marxizimin sınıf bilinci ile sağlanan dayanışmanın ne denli önemli olduğu fikri sosyal sermaye kavramının alt yapısının oluşmasında katkısı olmuştur (Şan ve Şimşek, 2011: 91). Genel olarak sosyal sermaye terimin kullanılmadığı lakin sosyal sermaye anlayışının alt yapısını oluşturulduğu görülmektedir. Bu açıdan sosyal sermayeyi ilk kavramsallaştıran Marx'dır.

Sosyal sermaye kavramı, 1897'de Emile Durkheim tarafından intihar üzerindeki sosyal etkileri araştırdığı çalışmasında incelenmiştir. Burada genel olarak “ağ bağlantısı olmadan sosyal sermaye yok” görüşü ortaya çıkmıştır. Buna göre, bir kitabı okumak, müzik dinlemek veya bir kişinin evinin mahremiyetinde yalnız televizyon izlemesi sosyal sermaye yaratmaz, ancak bir arkadaşınızla bir fincan kahve içmek veya bir spor takımında oynamak sosyal sermaye yaratabilmektedir (Chen vd., 2009: 306). Ayrıca bu çalışma sonucunda sosyal bağlantı ve normların güçlü olduğu ortamlarda intihar olaylarının azaldığını, tam tersi ortamlarda intihar olaylarının arttığı sonucuna varılmıştır. Buna örnek olarak ise yapmış olduğu bir tespiti aktarmıştır. Durkheim' a göre savaş zamanlarında insanlar birbirine daha da kenetlenmekte ve normlar güçlenmektedir. Bu nedenle savaş zamanlarında intihar davranışları da azalmaktadır. (Uçar, 2016: 521). Dolayısıyla Durkheim, sosyal sermayenin temel unsurlarından olan sosyal ağları (network) ve normlara değinmiş olup sosyal sermayenin gelişiminde de katkıda bulunmuştur.

Weber, terim olarak sosyal sermaye kavramını kullanmamış olsada, işbirliğinin ve gelişmiş sosyal ağların bölgesel kalkınmalarda ne kadar önemli olduğunu vurgulayarak sosyal sermaye kavramının gelişimine katkıda bulunacak söylemlerde bulunmuştur (Şenkal, 2008: 122). Bu açıdan baktığımızda Weber, sosyal sermaye kavramını sadece ekonomik işlevselliği açısından incelemiştir ve diğer alanlardaki işlevselliği üzerinde durulmamıştır.

Ferdinand Tönnies ise 1887 yılında, modern toplumu “Gemeinschaft (amaca yönelik-cemaat)” toplum yapısından “Gesellschaft (araçsal, birliksel-cemiyet)”

toplumuna geçiş olarak (Field, 2003: 5; Ŗan ve ŖimŖek, 2011: 92) belirterek sosyal sermaye kavramına ışık tutmaktadır.

Sosyal sermaye kavramına ışık tutan ve gelişmesinde önemli rol oynayan teorisyenlerden sonra sosyal sermaye kavramının çağdaş anlamda ilk kullanımı Lyda J. Hanifan tarafından gerçekleştirilmiştir. Amerikalı reformist ve eğitimci olan Hanifan, sosyal sermaye kavramını yerel eğitim çıktılarının şekillenmesinde toplum katılımının rolünü açıklamada kullanmıştır (Woolcook, 2001: 194). Hanifan, sosyal sermaye kavramını ilk kez 1916 yılında yapmış olduğu “The Rural School Community Center” isimli çalışmasında kullanmıştır ve bu çalışmasında sosyal sermayenin ekonomik değil sosyal etkileri üzerinde durmuştur. Ona göre sosyal sermaye “toplumsal birimi oluşturan bireyler, gruplar ve aileler arasındaki iyi niyet, arkadaşlık, karşılıklı sempati ve sosyal ilişkiler” dir. Ayrıca Hanifan topluluk inşasında yapıcı bir çalışma yapılmadan önce sermaye birikiminin olması gerektiğini belirtmektedir ve sosyal sermaye kavramını Ŗu şekilde açıklamaktadır (Hanifan, 1916: 130).

Bireyler, tek bırakıldığında sosyal olarak çaresiz varlıklardır ve bu nedenle her birey bir grubun parçası olmayı sosyal olarak arzulamaktadır. Eğer bir birey komşularıyla temas kurabilirse, sosyal ihtiyaçlarını derhal karşılamış olacak ve tüm yaşam koşullarının önemli ölçüde iyileştirilmesine yetecek kadar sosyal potansiyeli taşıyabilecek bir sosyal sermaye birikimi olacaktır.

Modern sanayi döneminde sadece fiziki ve maddi sermayeye önem verilmiştir. Ancak sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde sermayenin yanı sıra sermayenin beşerî boyutu da gündeme gelmeye başlamıştır ve Taylorizm modeli gelişmiştir (Ŗan ve ŖimŖek, 2011: 100). Buna göre 1960’lı yıllarda standart üretimin sağlandığı faktörlerin yanı sıra üretim kalitesinde beşerî sermayenin (bilgi ve yetenek) de ne kadar önemli olduğu fark edilmeye başlanmıştır. Böylelikle insan odaklı olarak insan ilişkileri ve insanı çevreleyen unsurların da önemine yönelik farkındalık artmaya başlamıştır. Bu farkındalık ile 1990’lı yıllarda sosyal sermaye terimi de kullanılmaya başlanmıştır (Gerni, 2013: 5).

Sosyal sermaye kavramının günümüzdeki anlamı ile gelişimi ise Bourdieu, Coleman, Putnam ve Fukuyama gibi sosyal sermaye teorisyenlerinin çalışmalarıyla başlamıştır. Bu kısımda bahsedilen teorisyenlerin sosyal sermayeyi kavramsallaştırma çabaları ile çağdaş tanımlamalarla sosyal sermaye kavramının gelişimi incelenecektir.

1.1.2. Sosyal Sermaye Kavramı

“Pierre Bourdieu”, “James S. Coleman”, “Robert d. Putnam” ve “Francis Fukuyama”, sosyal sermaye kavramının gelişiminde önemli katkılar sunan teorisyenlerdir.

Sosyal sermayenin ilk çağdaş teorisyeni olan Pierre Bourdieu sosyal sermayeyi, “karşılıklı tanışıklık ve tanıma ilişkilerinden oluşan uzun ömürlü bir sosyal ağı ve grup üyeliliğine bağlı fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesidir” (1986: 21) şeklinde tanımlamaktadır.

Coleman’a göre ise sosyal sermaye, aktörler ve aktörler arasındaki ilişkilerin yapısına dayanmaktadır. Ona göre sosyal sermaye bireylerin ya da toplulukların belirli hedeflere ulaşabilmek için kullandıkları (Coleman, 1998: 98) ve insanların nasıl bir arada çalışmayı başarabildiğini açıklayan bir araçtır (akt. Field, 2008: 29). Ayrıca Coleman sosyal sermayeyi, bireysel olarak tek başına sahip olunması mümkün olmayan ancak bireyler arası ilişkiler sonucu var olabilen, karşılıklılık ve güvenin belirleyici olduğu bir olgu (Ekinci, 2010: 26) olarak belirtmektedir.

Sosyal sermayenin en bilinen ve en çok kullanılan tanımını yapan teorisyen olan Putnam ise sosyal sermayeyi, “karşılıklı yarar için koordinasyonu ve iş birliğini kolaylaştıran sosyal ağlar, normlar ve sosyal güven” olarak tanımlamaktadır (Putnam, 1995: 67). Bir diğer sosyal sermaye teorisyeni Francis Fukuyama ise sosyal sermayeyi “Somutlaştırılmış, iş birliği üreten gayri resmi normlar olarak” tanımlamaktadır (Fukuyama, 2000b:13). Sosyal sermayeyi oluşturan bu normların, karşılıklılık normundan karmaşık ve özenle ifade edilmiş doktrinlere kadar değişebileceğini belirtmiştir (Fukuyama, 2000b: 3). Aynı zamanda sosyal sermayenin bireylerin güven duygusu altında ortak normlar benimseyerek kolektif eylemlerde bulunulması halinde kazanılacağını vurgulamaktadır (Fukuyama, 2000a: 42). Ona göre sosyal sermaye bir toplumda ya da toplulukta güvenin hüküm sürmesinden doğan bir kapasitedir (akt. Field, 2008: 88).

Genel olarak baktığımızda sosyal sermayenin kavramının öncü isimlerinden olan Coleman, Putnam ve Fukuyama güveni, sosyal sermayenin ana unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. Özellikle Fukuyama sosyal sermaye kavramını güven temeli üzerine oturtmaktadır. Coleman sosyal sermayeyi, insanların iş birliği

yapmasını ve kolektif eylemlerde bulunabilmesini sağlayan bir olgu olarak görmektedir. Putnam sosyal sermayeyi, bireylerarası iletişim ağları, sosyal bağlar, karşılıklılık ve güven unsurlarından meydana gelen iş birliği ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan önemli bir araç olarak görmektedir. Bourdieu ise sosyal sermayeyi uzun ömürlü ağlar sonucunda oluşan bir potansiyel kaynak olarak görmektedir. Sosyal sermaye teorisyenlerine ileride daha ayrıntılı biçimde yer verilecektir. Çünkü sosyal sermayenin önemli teorisyenlerin yapmış oldukları tanımlardaki öne çıkan unsurlar, aslında sosyal sermayenin temelini oluşturan unsurlardır. Sosyal sermaye teorisyenlerine ileride daha ayrıntılı biçimde yer verilecektir.

Lin ise sosyal sermayeyi beklenen getirilerle sosyal ilişkilere yatırım şeklinde kısaca tanımlamıştır. Buna göre bireyler, kar elde etmek için etkileşime girme ve ağ oluşturma faaliyetlerinde bulunurlar (2001: 6). Ona göre sosyal sermaye iki farklı perspektiften tanımlanabilmektedir. Birincisi, bireyler tarafından kullanılan sosyal sermaye diğeri ise gruplar tarafından kullanılan sosyal sermayedir. Bireysel düzeyde sosyal sermayede bireylerin sosyal ilişkilere nasıl yatırım yaptıkları ve bireylerin bir ilişki oluşturmak için ilişkilerdeki gömülü kaynakları nasıl yakaladıkları üzerine odaklanmaktadır. Grup düzeyinde sosyal sermaye ise belirli grupların kolektif bir varlık olarak sosyal sermayeyi nasıl geliştirip sürdürdükleri ve böyle bir kolektif varlığın grup üyelerinin yaşam şansını nasıl arttırdığı üzerine odaklanmıştır (Lin, 2001: 8).

Field'e göre toplumun maddi olmayan kaynaklarını, paylaşılan değerleri ve günlük hayatta dayandığımız güvenleri kavramsallaştırmanın bir yoludur. Bu bağlamda sosyal sermayenin merkezinde ilişkilerin ve sosyal ağların önemi yatmaktadır (2003: 1; 2008: 16). Diğer bir tanım da ise sosyal sermayenin faydalı sonuçların çıkmasını sağlayan bireyler arasındaki sosyal ilişkileri ifade ettiği ve sosyal güven, sosyal normlar ve sosyal ilişki ağlarından meydana geldiği belirtilmiştir (Kapu, 2008: 269). Bu bakımdan sosyal sermaye, bir topluluktaki sivil katılım, güven ve iş birliğine yönelik tutumları ifade etmektedir (Keele, 2005: 139).

Görüldüğü üzere sosyal sermaye, sosyal bağlar ve sosyal ilişkilerin insanların günlük yaşamı üzerinde önemli sonuçları olduğu inancını yansıtmak için kullanılan bir terimdir. Buna göre insanlar birbirleriyle bağlantılar kurarak, kendi başlarına başaramayacakları veya büyük zorluklarla başarabilecekleri işleri başarmak için

birlikte çalışabilirler. Bu açıdan insanlar bir dizi ağ üzerinden bağlanırlar ve bu ağların bir kaynak oluşturdıkları ölçüde, sosyal sermaye oluşturmaktadırlar. Bireyler ne kadar çok kişi tanır ve onlarla ortak bir görüşü ne kadar çok paylaşırsa, sosyal sermaye de o kadar zengin olmaktadır (Field, 2003: 1). Ayrıca bir toplumun sosyal sermayesi, kişilerarası etkileşimi yöneten, ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunan unsurları içermektedir (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:4). Dolayısıyla sosyal etkileşimler ve topluluk faaliyetlerine katılım, bireysel ve toplum refahını yükselten bir etkiye sahiptir (Kritsotakis ve ark., 2008: 217). Bu nedenle güçlü sosyal sermayenin önemli ekonomik çıktıları olabilmektedir.

Sosyal sermayenin ekonomi ile önemli bir ilişki kazanması özellikle 1960'lı yıllarda iktisatta ortaya çıkan insan sermayesi kavramıyla açık bir şekilde paralellik göstermektedir (Field, 2003: 9). Yapılan bazı sosyal sermaye tanımlamalarında da ekonomi ile ilişkisi açıkça görülmektedir. Buna göre sosyal sermaye, sosyal ve ekonomik hareketliliği artırmak için ağlar aracılığıyla bilgi ve fırsatlara erişim olarak tanımlanmaktadır (Foster and Maas; 2014: 8). Bir başka tanımda “Güvene dayalı sosyal ilişki yoğunluğunun ekonomik ve sosyal faydaya dönüşümü” (Karagül, 2012: 61-62) şeklinde belirtilmiştir. İkinci ise sosyal sermayeyi “insanların bir arada ve iş birliğine yönelik çalışmalarına etki eden, ekonomik kalkınma ve toplumsal refahın gelişiminde rol oynayan güven, sosyal ağlar, karşılıklılık, değerler ve normların birleşimidir” şeklinde tanımlamaktadır (2010: 19). Bu açıdan sosyal sermaye, son zamanlarda Dünya Bankası, IMF ve OECD (Organisation For Economic Co-Operation and Development) gibi önemli kuruluşlarında üzerinde sıkça durduğu en önemli sosyal ve ekonomik konulardan biridir.

OECD, sosyal ve beşerî sermayenin ulusların refahını nasıl etkilediğini belirlemek amacı ile sunmuş olduğu raporda sosyal sermayeyi, sosyal ağları ve iş birliğini kolaylaştıran ortak normlar, değerler ve anlayışlar olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte sosyal sermaye aynı zamanda kültürün ve davranış normlarının ürünüdür (OECD, 2001:41). Dünya Bankası tarafından yayınlanan Sosyal Sermaye

Girişimi Çalışma Raporları¹'nda sosyal sermayeyi sürdürülebilir kalkınmanın bir unsuru olduğu ve sosyal sermayenin sürdürülebilir kalkınmaya önemli etkilerinin olduğu belirtilmektedir. (World Bank, 1998:1; Grootaert, 1998; Grootaert ve Van Bastelaer, 2001).

Dünya Bankası'na göre bir toplumun sosyal sermayesi (World Bank, 1998:1);

İnsanlar arasındaki etkileşimi yöneten ve ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunan kurumları, ilişkileri, tutumları ve değerleri içermektedir. Bunun yanı sıra sosyal sermaye, sadece toplumu destekleyen kurumların toplamı değil, aynı zamanda onları bir arada tutan yapıştırıcıdır. Sosyal sermaye kişisel ilişkileri, güveni ve ortak bir "sivil" sorumluluk duygusuyla ifade edilen sosyal davranış için paylaşılan değerleri ve kuralları içermektedir.

Genel olarak baktığımızda Dünya Bankası sosyal sermayeyi toplumları bir arada tutan bir yapıştırıcı olarak görmektedir ve sosyal sermaye olmadan ekonomik büyümenin veya insan refahının olmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla Dünya Bankası, sosyal, kültürel, kurumsal ve ekonomik faktörleri birleştiren yeni bir kalkınma stratejisinin uygulanmasında sosyal sermayeyi de dahil etmiştir (World Bank, 1998:5-6).

Diğer taraftan sosyal sermayenin ekonomik çıktısında psikolojik sermayenin de etkisi büyüktür. Psikolojik sermaye, bireylerin daha mutlu, başarılı ve psikolojik olarak daha sağlıklı olması gibi olumlu yönlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. En temel unsurları ise umut, psikolojik dayanıklılık, iyimserlik ve öz yeterlilik şeklinde belirtilmektedir. Dolayısıyla psikolojik sermaye kişilerin yaşam kalitesini arttıran, kişilerarası ilişkileri güçlendiren ve sosyal bağları güçlendiren bir etkiye sahiptir (Çetin ve Basım, 2012: 123; Örgün ve Perçin, 2021: 607). Yapılan çalışmalarda da sosyal sermaye ve psikolojik sermaye arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır (Larson ve Luthans, 2006: 86; Tamer vd., 2014: 963; Örgün ve Perçin, 2021: 605). Psikolojik sermayenin artması sosyal sermayeyi arttırmakta, dolayısıyla ekonomik gelişime katkı sunmaktadır. Bu bakımdan temelde kişisel gelişimi arttıran ve sosyal sermayenin güçlenmesinde etkili olan bir sermaye çeşididir.

¹ Social Capital Initiative Working Paper No. 3 by By Christiaan Grootaert; Social Capital Initiative Working Paper No. 24 by Christiaan Grootaert and Thierry van Bastelaer.

Sosyal sermaye kavramının daha iyi anlaşılması için sosyal sermayeye yakından bağı olan ve çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılan sosyal uyum kavramının da açıklanması gerekmektedir. Fakat sosyal uyum sosyal sermayeden daha geniş bir kavramdır. Buna göre sosyal uyumu yüksek toplumların, dışlanma riski taşıyan bireyleri ve grupları koruması ve sürece dahil etmesi sebebi ile ortak hedeflerini gerçekleştirmesi daha kolaydır (OECD, 2001:13).

Sosyal uyum, ayrımcılığa uğramadan ve eşit bir dayanakla tüm vatandaşların temel sosyal ve ekonomik haklara erişimini sağlamayı amaçlayan değerleri ve ilkeleri içeren bir kavramdır. Sosyal uyum, bize her türlü ayrımcılığı, eşitsizliği, marjinalliği veya dışlanmayı kolektif olarak özenli ve farkında olma ihtiyacını hatırlatmaktadır (Jenson, 2010: 5). Sosyal uyumun, aidiyet, içerme, katılım, tanıma ve meşruiyet olmak üzere beş boyutu vardır. Aidiyet, aynı topluluğun bir parçası hissetme ve topluluktan tecrit duyguları ile ilgilidir. İçerme boyutu, paylaşılan pazar kapasitesi ile ilgilidir. Bu boyut, pazar payında kimler etkili fırsatlara sahip ve kimler ötekileştirilmiş sorusunun cevabıdır ve dışlanma ile sonuçlanan uygulamalarla ilişkilidir. Sosyal uyumun katılım boyutu yerelde karar alma mekanizmaları içinde yer almayı vurgulamaktadır. Tanıma, çoğulculuğu ve güç, kaynaklar ve değerler üzerindeki farklılıklara karşı hoşgörülü olmayı ifade etmektedir. Meşruiyet ise çatışma durumunda arabulucuların etkinliğini kapsamaktadır (Jenson, 1998: 15-16).

Beşerî ve sosyal sermaye kurumların ve siyasi-sosyal düzenlemelerin toplumu nasıl etkilediği ile yakından ilgilidir. Fakat aralarında fark vardır. Beşerî sermaye bireylerde bulunur. Sosyal sermaye ise sosyal ilişkilerde bulunur. Politik, kurumsal ve yasal düzenlemeler, insan ve sosyal sermayenin çalıştığı kuralları ve kurumları tanımlar. (OECD, 2001:13; Gerni, 2013: 6). Bireysel becerilerin yanı sıra, sosyal ilişkiler insanın başarısı için önemlidir. Sosyal sermaye de sosyal ilişkilerde bulunur ve sermaye olarak, bir fayda akışı sağlamak için yatırım yaptığımız bir kaynak olarak düşünülebilir. Bu nedenle sosyal sermaye kavramı, insan ve fiziki sermayeden bazı açıdan farklıdır. Sosyal sermaye herhangi bir bireyin münhasır mülkü olmak yerine ilişkiseldir. Bir grup tarafından paylaşılmasından dolayı esas olarak kamu yararadır. Diğer sermaye biçimleri gibi, sosyal sermaye de üretkendir, yani yokluğunda mümkün olamayacak şekilde belirli bireysel amaçların

başarılmasını mümkün kılar (Oorschot vd., 2006: 150). Sadece insan veya fiziksel sermayeye oranla daha az doğrudan bir şekilde üretilmektedir (OECD, 2001:39).

Genel olarak baktığımızda literatürde kabul gören tek bir sosyal sermaye tanımının olmadığı, her disiplinin kendi içinde farklı tanımlamaları olduğu dikkat çekmektedir. Tek ortak nokta ise sosyal sermaye tanımlarının çoğunlukla güven, karşılıklılık, ağlar, sivil katılım ve normlar kavramları üzerinde tanımlanmasıdır. Bu kavramların ortaya çıkmasında ve sosyal sermayenin gelişiminde büyük katkıları bulunan teorisyenlerden “Pierre Bourdieu”, “James S. Coleman”, “Robert d. Putnam” ve “Francis Fukuyama”nın sosyal sermaye hakkındaki görüşleri, bir sonraki kısımda ayrıntılı olarak belirtilmiş ve birbirleri ile kıyaslanmıştır

1.2. SOSYAL SERMAYE TEORİSYENLERİ

Kolektif olarak hareket eden topluluklar ortak hedeflere ulaşabilirken, iş birliği yapamayan topluluklar eylemsizliğe mahkumdur. Topluluklar, kolektif eylemde bulunma konusunda farklı yeteneklere sahiptirler. Araştırmacılar da toplulukların kolektif davranma yeteneklerini açıklamak için sosyal sermaye kavramını geliştirmişlerdir (Keele, 2005: 139).

Sosyal sermayenin kavramının kullanışı ve alandaki çalışmaların yoğunlaştığı dönemde öncü isimler olarak; “Pierre Bourdieu”, “James S. Coleman”, “Robert d. Putnam” ve “Francis Fukuyama” gelmektedir. Sosyal sermayenin bugünkü anlamı ile ilk kullanımı 1980’lerde Bourdieu iken, kavramı geliştiren Coleman’dır. Bunun yanı sıra Putnam’ın 1993’teki “Making Democracy Work” çalışması ile sosyal sermaye tartışmalarına yol açarak popülaritesi artmıştır. Güven eksenli sosyal sermaye çalışmaları ile alana önemli katkıda bulunan bir diğer isim ise Fukuyama’dır (Field, 2008: 20; Ekinci, 2010: 15; Gerni, 2013: 8). Dolayısıyla bu kısımda, bahsi geçen teorisyenlerin sosyal sermaye kavramını nasıl ele aldıkları ve kavramın gelişimindeki katkıları incelenmiştir.

1.2.1. Pierre Bourdieu ve Sosyal Sermaye

Pierre Bourdieu, sosyal sermayenin ilk çağdaş analizini yapan teorisyendir ve sadece sosyal sermaye değil ekonomik sermaye, kültürel sermaye, sembolik sermaye gibi birçok sermayeyi de tanımlamaktadır. Sosyal sınıfın ve diğer yerleşik eşitsizlik biçimlerinin sürekliliği ile ilgilenen ve Marksist sosyolojiden etkilenmiş olan Bourdieu, ekonomik sermayeyi diğerlerinden üstün görmektedir (Field, 2003: 13; Ekinci, 2010: 21). Ona göre her sermayenin ekonomik sermayeye dönüşebilmesi önemlidir. Sosyal sermayeyi ise soyluluk ünvanı gibi kuramsallaştırılan bir sermaye türü olarak görmektedir (Bourdieu, 1986: 16). Bourdieu sosyal sermayeyi, karşılıklı bireysel ve kurumsal ilişkiler içeren kalıcı ağların sağladığı kaynakların toplamı olarak ifade etmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 1992: 119).

Bourdieu, sosyal sermayesi güçlü bireylerin ve yapıların daha avantajlı bir konumda olduğunu, bu avantajı sağlamanın en önemli imkânının da sosyal ağlara sahip olunması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre sosyal sermaye iş birliğine dayalı bir ortaklıktır ve temelinde sosyal ağlar vardır. Bununla birlikte sosyal sermayeyi, imtiyazlıların, güçlü olanların bir serveti ve onların üstünlüklerini sürdürmek için kullandıkları bir araç olarak görmektedir. Ona göre toplumsal bağlantılar yani ilişkiler ağı bireyler tarafından üstünlüklerini korumak için geliştirilmiştir. (Field, 2008: 28; Ekinci, 2010: 20-25). İlişkiler ağı ise kısa ya da uzun vadede doğrudan kullanılabilen sosyal ilişkilerin kurulmasını ya da çoğaltılmasını amaçlayan, bireysel ya da kolektif, bilinçli ya da bilinçsiz olarak elde edilen yatırım stratejilerinin bir ürünüdür (Bourdieu, 1986: 22). Birey bu ilişkiler ağı sayesinde sahip olduğu insani sermaye (bilgi, hüner, beceri vb.) birikimini daha kolay kullanır ve geliştirme imkânı bulur. Bu nedenle bu bağlar birey için zenginlik ifadesidir ve insani sermayesi ve sahip olduğu ağlar bakımından zengin olan birey topluma katkıda bulunur (Ekinci, 2010: 25). Bu bağlamda Bourdieu bireyci bir sosyal sermaye görüşünü benimsemektedir

1.2.2. Coleman ve Sosyal Sermaye

Eğitim üzerine yapmış olduğu çalışmalarla bilinen Amerikan sosyolog James Coleman (1926-95) 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında sosyal sermaye hakkında da yazmaya başlamıştır ve Bourdieu'dan çok daha geniş bir etkiye sahiptir. Coleman farklı bir biçimde sosyal sermayeyi ekonomi ile ilişkilendirerek, sosyal sermayeyi aşırı derecede rasyonel ve bireyci geleneksel iktisat modellerini anlamının bir yolu olarak görmüştür. Ayrıca sosyal sermayenin güçlüler ile sınırlı olmadığını, aynı zamanda yoksul ve marjinalleşmiş topluluklara da faydalar sağlayabileceğini gösterebilmiştir (Field, 2003: 20; Gauntlett, 2011: 3). Ona göre sosyal sermaye, sosyal yapının bazı yönlerinden oluşmaktadır ve yapının içindeki kişilerin veya kurumsal aktörlerin yapısına göre bireylerin belirli eylemlerini kolaylaştırmaktadır. Temel olarak sosyal sermaye kişiler arasındaki ilişki yapısına dayanır ve bu yapılarda meydana gelen değişimlerden etkilenmektedir. Dolayısıyla sosyal sermaye insanlar arasındaki ilişkilerde var olduğu için diğer sermaye türlerine göre daha az elle tutulur ancak diğerleri gibi sosyal sermaye de üretim faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır (Coleman, 1998: 98-100).

Coleman için, sosyal sermaye üretkendir ve kişiler ya da toplumlar onu belirli hedeflere ulaşması için kullanırlar. Bourdieu gibi, Coleman da sosyal sermayeyi, hedef odaklı aktörler tarafından kullanılabilen ortak bir kaynak olarak tanımlamaktadır ve sosyal sermayenin esas olarak insanlar arasındaki ilişkilerin sosyal yapısında bulunduğunu belirtmektedir. Fakat sosyal sermayenin güçlülerin serveti ve onların üstünlüklerini sürdürmek için kullandıkları bir araç olarak gören Bourdieu'nun aksine, Coleman sosyal sermayeyi sosyal yapının bütünleşmesine katkıda bulunan bir bağlanma mekanizması olarak görmektedir (Tzanakis, 2013:4).

Coleman' a göre sosyal sermaye, daha geniş iletişim ağlarını kapsayarak bireysellikten öte toplumsal bir kimlik kazanmaktadır (Ekinci, 2010: 25). Eğitim düzeyi üzerine yaptığı çalışmalarla sosyal sermayenin sadece imtiyazlı gruplara değil dezavantajlı gruplara da yarar sağladığını belirtmiştir (akt. Field, 2008: 28). Bu açıdan Coleman, bireyci bir sosyal sermaye anlayışı benimseyen Bourdieu'da ayrılmaktadır.

Coleman, sosyal sermaye kavramını açıklarken, üç form tanımlanmıştır. Bunlar sosyal çevrenin güvenilirliğine bağlı yükümlülük ve beklentiler, sosyal yapının bilgi akışı yeteneği, yaptırımların eşlik ettiği normlar şeklindedir (1998: 119). Buna göre bilgi potansiyeli sosyal sermayenin önemli bir biçimidir. Bilgi, eylem için bir temel sağlamada önemlidir. Ayrıca bir toplumda normlar mevcut ve etkili olduğunda, güçlü bir sosyal sermaye biçimi oluşmaktadır. Örneğin, suçu engelleyen etkili normlar, bir şehirde geceleri serbestçe dolaşmayı mümkün kılar ve yaşlıların güvenliklerinden korkmadan dışarıya çıkabilmelerini sağlar. Ya da okuldaki yüksek başarı için etkili ödülleri destekleyen ve sağlayan bir topluluktaki normlar, okulun görevini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Özellikle önemli bir sosyal sermaye biçimini oluşturan bir kolektivite içindeki kuralcı normlar, kişinin kendi çıkarlarından feragat etmesini ve bütünlüğün çıkarlarına göre hareket etmesini sağlamaktadır. Böylece sosyal destek, statü, onur ve diğer ödüller ile güçlendirilen bu tür bir normlar genel olarak insanların kamu yararı için çalışmalarını sağlamaktadır (Coleman, 1998: 104). Dolayısıyla Coleman sosyal sermayenin bir kamu yararı olduğunu savunmaktadır.

Sosyal sermaye görüşleri bakımından Bourdieu ve Coleman arasında hem ortak hem de farklı anlayış mevcuttur. Ortak olarak her ikisi de sosyal sermayeyi hedef odaklı bir kaynak olarak görmektedir. Ayrıca sosyal sermaye her ikisi içinde sosyal ilişkilere bağlıdır. Bunun yanı sıra Coleman, sosyal sermaye görüşünde iki nokta da Bourdieu'dan ayrılmaktadır. Birincisi, bireyci yaklaşım öne süren ve sosyal sermayeyi imtiyazlılara yönelik bir kavram olarak değerlendiren Bourdieu'dan farklı olarak Coleman, sosyal sermayenin dezavantajlı gruplara da yarar sağladığını belirtmekte ve toplumdaki her kesime hitap ettiğini vurgulamaktadır. Ona göre sosyal sermaye sosyal yapının bütünleşmesini sağlamaktadır. İkincisi sosyal sermayenin sadece ekonomik etkisi üzerinde yoğunlaşan Bourdieu'nun tersine Coleman, sosyal sermayenin sosyal etkilere de sahip olduğunu ve sosyal sermayenin bir kamu yararı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca hem ailedeki hem de toplumdaki sosyal sermayenin gelecek nesilde insan sermayesi yaratmada önemli bir etkisi olduğunu belirtmektedir.

1.2.3. Robert D. Putnam ve Sosyal Sermaye

Amerikalı siyaset bilimci Robert D. Putnam sosyal sermayenin en çok tanınan savunucusudur ve ilk önemli çalışması ise 1993 yılında İtalya’ da ki yurttaşlık katılımının politik istikrar ve ekonomik refah üzerinde ki rolü ile ilgili olan “Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy” dir. (Field, 2008: 40-41). Fakat dönüm noktası olan eseri ise “Bowling Alone: America’s Declining Social Capital” isimli çalışmasıdır. Putnam bu çalışmasında, son 20–30 yılda Amerika’da sosyal bağların ve sivil katılımın zayıfladığını dolayısıyla düşen sosyal sermaye kapasitesinin nedenlerine yönelik incelemelerde bulunmuştur (Putnam, 1995: 65). Bunun sebeplerini şu şekilde açıklamaktadır. Birincisi, kadınların iş gücüne katılmasıdır. Kadınların sivil katılımındaki en büyük düşüş 1970 yıllarında gerçekleşmiştir. Bunun sebebi ise kadınların evden çıkıp iş hayatına atılması ve Dolayısıyla sosyal sermayenin güçlenmesi için gerekli olan zaman ve enerjinin azalmasıdır. Özellikle kadınların üyeliğinin fazla olduğu Kadın Seçmenler Birliği (League of Women Voters), Kadın Klüpleri Federasyonu (Federation of Women's Club) ve Kızıl Haç (Red Cross) gibi bazı organizasyonlarda üye sayısı bu zamana paralel olarak yarı yarıya düşmüştür (Putnam, 1995: 74).

Putnam’ın belirlediği düşen sosyal sermayenin sebeplerinden ikincisini hareketlilik olarak belirtmiştir. Yapılan çalışmalara göre sabit bir yerde ikamet etmek sivil katılımın artmasında etkili olmaktadır. Bu hipoteze göre hareketlilik kök sistemlerini bozma eğilimindedir ve kökleşmiş bir bireyin yeni kökler bırakması zaman alır (Putnam, 1995: 75). Üçüncü sebep ise boş zamanın teknolojik dönüşümlerle değerlendirilmesidir. Teknolojik değişimlerle birlikte, bireylerin boş zamanlarını değerlendirme trendlerinin de değiştiğini, daha bireysel zaman harcamalarına sebep olduğunu belirtmiştir. Bu durum, sosyal sermaye oluşumu için gerekli olan pek çok fırsatı da engellemektedir (Putnam, 1995: 75). Genel olarak baktığımızda ABD’nin sosyal sermaye birikiminin düşüşte olmasının başlıca sebeplerini, gönüllü derneklere katılım oranları, kişilerarası karşılıklı güven seviyeleri, sivil katılım ve sosyallik gibi göstergelerdeki azalış olarak söylememiz mümkündür.

Putnam sosyal sermayeyi, karşılıklı yarar için koordinasyonu ve iş birliğini kolaylaştıran sosyal ağlar, normlar ve sosyal güven olarak tanımlamaktadır. Sosyal sermaye toplumun verimliliğini arttırabilir ve diğer sermaye biçimleri gibi, sosyal sermaye de üretkendir, yokluğunda elde edilemeyecek belli uçların başarılmasını mümkün kılmaktadır (Putnam, 1995: 67; Putnam, 1993: 167). Ayrıca ona göre sosyal sermaye, bireyler arasındaki iletişim ağları ve bundan ortaya çıkan karşılıklılık ve güvenilirlik normlarıdır ve toplumsal düzeyde işleyen bir kaynaktır (akt. Field, 2008: 57). Aynı zamanda güven, sosyal sermayenin temel bir bileşenidir (Putnam, 1993: 170). Dolayısıyla Putnam genel olarak sosyal sermaye kavramında güven ortamında karşılıklı yarar için iş birliği yapmayı vurgulamaktadır.

Genel olarak Putnam'ın sosyal sermaye üzerindeki teorisinin özeti Şekil 1'de sunulmuştur. Buna göre Putnam esas olarak, mevcut güven miktarı olan sosyal sermayeyi sunmaktadır. Onun için, insanların yatay bir şekilde bağlanmasını sağlayan gönüllü dernekler, kişilerarası bağları sağlayan güveni üretir. Bununla birlikte, Putnam, özellikle güven ile beraberindeki karşılıklılık kavramını sivil katılımı ilişkilendirmektedir (Tzanakis, 2013:6). Bir toplumdaki kuruluşlara üyeliğin yoğunluğu arttıkça, o toplumdaki bireylerin güven düzeyi de artmaktadır. Güven ve katılım sosyal sermayenin iki yüzüdür (Putnam, 1995: 73).

Şekil 1: Putnam'ın Sosyal Sermaye Teorisinin Grafiksiz Özeti

Kaynak: Tollini, 2005: 9 (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

Putnam, eğitim, ekonomi, suç ve sağlık alanında yapılan araştırmalarda başarılı sonuçların daha çok sivil katılımın yoğun olduğu topluluklarda meydana geldiğinin sonucuna varıldığını belirtmiştir. Aynı şekilde, Amerika'daki farklı etnik gruplar ile yapılan çalışmalarda, sosyal bağları önemli ekonomik sonuçlar sağladığı vurgulanmıştır. Putnam bu durumu şu şekilde açıklamaktadır (1995: 66-67);

İlk olarak, sivil katılım ağları genel karşılıklılık normlarını güçlendirmekte ve sosyal güvenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda sivil katılım ağları koordinasyonu ve iletişimi de kolaylaştırarak, ortak hareket edememe sorunlarının da çözülmesine izin vermektedir. Ayrıca yoğun sosyal etkileşim ağları ekonomik ve politik fırsatçılığı da azaltmakta ve "ben" i "biz" olarak geliştirerek katılımcıların benlik algılarını genişletmektedir.

Görüldüğü üzere sosyal bağı güçlü olan grupların iş bulma gibi birçok ekonomik kazanımlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Dolayısıyla birçok nedene bağlı olarak sosyal sermayesi yüksek toplumların yaşam şartları ve refah düzeyi daha yüksektir.

1.2.4. Francis Fukuyama ve Sosyal Sermaye

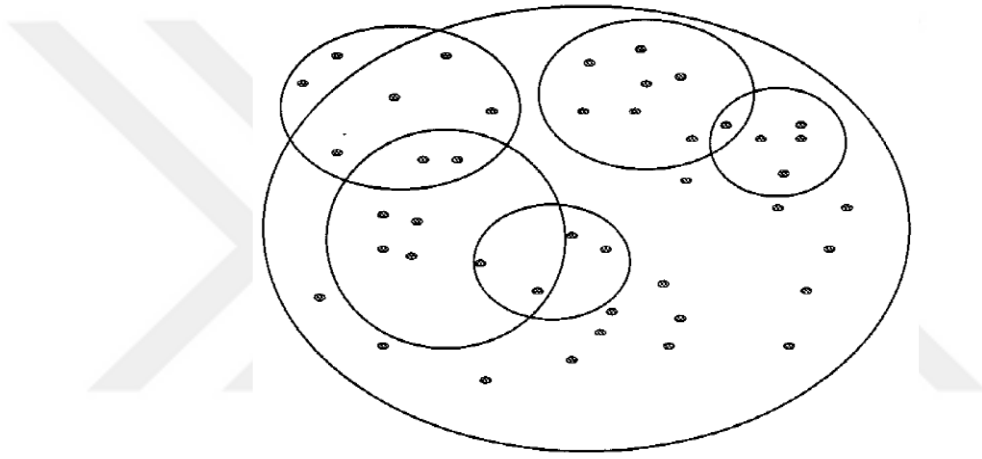
Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama, sosyal sermaye kavramını toplumlar arasındaki ekonomik farklılıkların nedenini açıklamak için kullanmıştır ve sosyal sermayenin temeline güven unsurunu yerleştirmiştir (Ekinci, 2010: 32). Fukuyama'ya göre sosyal sermaye, iki veya daha fazla birey arasında iş birliğini teşvik eden, ekonomik olarak maliyeti azaltan, siyasal olarak örgütlü yaşam türlerini destekleyen gayri resmi bir normdur ve sosyal sermayeyi güven bağlamında ele almaktadır (Fukuyama, 2000b: 3; Fukuyama, 2011: 3). Ona göre sosyal sermaye bir toplumda ya da toplulukta güven duygusunun hâkim olmasından doğan bir olgudur. Bu güven duygusu toplumun en küçük birimi olan aileden ulusa kadar uzanmaktadır. Sosyal sermaye edinilmesi için ortak normların benimsenmesi, bireylerin güven duygusu altında bir arda eylemlerde bulunabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sosyal sermayenin bireysel değerlerden çok sosyal değerlere dayandığını ve bireysel hareketlerle kazanılamayacağını belirtmektedir (Fukuyama, 2000a: 42).

Sosyal sermaye hem olumlu hem de olumsuz dışsallıklar tarafından yönlendirilen özel bir maldır (Fukuyama, 2000b: 3). Dolayısıyla sosyal sermaye dışsallıklar tarafından diğer sermaye biçimlerine göre daha ağır biçimde kullanılmaktadır. Bu nedenle bir ülkenin sosyal sermaye stoğunun ölçülmesi için bu dışsallıkları dikkate alınması gerekmektedir. “Güven yarıçapı” da bir tür pozitif dışsallık olarak düşünülebilir (Fukuyama, 2000b: 10). Ona göre sosyal sermayeyi oluşturan tüm grupların belirli bir güven yarıçapı, yani kooperatif normlarının uygulandığı insanlar çemberi vardır. Bir grubun sosyal sermayesinin üretmiş olduğu pozitif dışsallıkları arttıkça güven çapı da genişlemektedir. Hatta bazı durumlarda güven yarıçapı grubun kendisinden daha büyük de olabilmektedir. Buna karşın güven yarıçapının, grubun üyeliğinden daha küçük olması da mümkündür (Fukuyama, 2000b: 4; Fukuyama, 2011: 6).

Bunula birlikte bir grup içindeki güçlü bağlar o grubun üyelerinin yabancılara güvenme ve onlarla etkili bir şekilde çalışabilme derecesini azaltmasına sebep olabilmektedir. Dar bir güven yarıçapı olan gruplarda var olan grup içi dayanışma, grup üyelerinin yabancılarla iş birliği yapma kabiliyetini azaltabilmektedir. Buna örnek olarak Fukuyama, Çin, Latin Amerika ve Güney İtalya gibi güçlü ailevi

ilişkileri olan toplumlarda sosyal sermaye, büyük ölçüde ailelerde ve oldukça dar kişisel arkadaş çevrelerinde bulunmaktadır. Bu durum insanların bu dar çevrelerin dışındakilere güvenmelerini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla bu durum, böylesi toplumların dış ortamdan faydalı etkiler alabilmesi engellemekte ve aktif olarak yabancılara yönelik güvensizliği, hoşgörüsüzlüğü, hatta nefreti ve şiddeti doğurabilmektedir (Fukuyama, 2000b: 11). Genel olarak güven ağlarını Şekil 2’de ki gibi göstermektedir.

Şekil 2: Güven Ağları

Kaynak: Fukuyama, 2000b: 5.

Fukuyama “kendiliğinden sosyalleşme” kavramının sosyal sermayenin bir alt kavramı olduğunu belirtmektedir. Ona göre sosyal sermayenin en faydalı türü, yeni kurumlar oluşturabilme ve iş birliği yapabilme kapasitesini oluşturabilendir. (Fukuyama, 2000a: 43). Buna göre sosyal güvenin yüksek olduğu toplumların kendiliğinden sosyalleşebilme yetenekleri de daha güçlüdür. (Fukuyama, 2000a: 45).

Genel olarak çalışmalarında sosyal sermayenin, toplumların endüstriyel yapısını ve dolayısıyla küresel kapitalist iş bölümündeki yerinin anlamada önemli olduğunu vurgulamıştır (Fukuyama, 2000a: 41). Fukuyama, sürdürülebilir bir kalkınma, güçlü demokrasi ve ekonomik gelişme için sosyal sermayenin en önemli şart olduğunu belirtmektedir (akt. Gerni, 2013: 14).

Fukuyama'ya göre James Coleman'ın 1988 yılında savunmuş olduğu “sosyal sermayenin kamu yararı olduğu ve bu nedenle de piyasadaki özel temsilcilerin etkileşimi nedeniyle düşük üretim olacağı” savı yanlıştır. Çünkü ona göre sosyal sermayenin temeli olan iş birliğı, tüm bireylerin kendi bireysel amaçlarına ulaşma aracıdır ve bu sebepten ötürü bireyler sosyal sermayeyi bireysel yarar olarak üreteceklerdir (Fukuyama, 2011: 5).

Fukuyama'ya göre devletler sosyal sermaye stokunu dört farklı şekilde arttırabilmektedir. Sosyal sermayeyi en fazla üretme yeteneğine sahip olan birinci faktör eğitimidir. İkincisi devletlerin kamu güvenliğı ve mülk hakları -etkili kamu yararlarını sağlaması da- sosyal sermaye oluşumunu dolaylı olarak etkilemektedir. Üçüncü olarak ise politikacılar, dar güven çapına sahip, negatif dışsallıklar üretebilen ve toplum için zararlı olabilen sosyal sermaye şeklinin farkında olmalıdır. Dördüncüsü devletlerin sivil toplum ve özel sektör ile iş birliğinde olması ve sivil toplumu güçlendirmesidir. Eğer devlet, özel sektörün ya da sivil toplumun daha iyi yapacağı işe el atıp, her şeyi organize etmeye çalışırsa devlete bağımlı olan bir toplum ve birbiri ile etkileşme girmeyen bireyler oluşacaktır. Bu durum da sosyal sermaye üzerinde negatif etkiler bırakacaktır (Fukuyama, 2000b: 15; Fukuyama, 2011: 20-21). Sosyal sermaye stoğunu arttırmada devletin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin rolü de büyüktür. Bunun yanı sıra din ve küreselleşme de sosyal sermayenin oluşumunda etkili olan önemli kaynaklardandır (Fukuyama, 2000b: 16; Fukuyama, 2011: 20-22).

Genel olarak baktığımızda Bourdieu sosyal sermayeyi grubun veya ağıın büyüklüğünün ve üyelerin sahip olduğu sermaye hacminin toplanmasıyla temsil edildiğini, ancak tüm üyelerin güçlü ve karşılıklı ilişkiler sürdürmesi halinde anlam kazanacağını savunmaktadır (Lin, 2001: 8). Dolayısıyla Bourdieu, sosyal sermayeyi ayrıcalıklı ve üstün olan sosyal sınıfların üstünlüklerini devam ettirebilmek için kullandıkları bir araç olarak görerek tek yönlü bir belirleme yapmıştır (Ekinci, 2010: 34). Buna karşın Coleman, sosyal sermayenin dezavantajlı kesimlere de hizmet edebilen bir değer olarak ele almıştır ve genel olarak topluma sağladığı faydalar üzerinde durmuştur. Putnam ve Fukuyama ise sosyal sermayeyi toplumsal düzeyde ele almıştır ve sosyal sermayeyi işlevsel bir kaynak olarak değerlendirmişlerdir (Ekinci, 2010: 34).

Sosyal sermayenin kavramsal alt yapısı terorisyenlerin görüşleri ile geniş olarak ele alınmıştır. Farklı görüşlerin ve tanımlamların olması sebebi ile sosyal sermaye türlerinin, unsurlarının ve boyutlarının ayrıca irdelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir sonraki başlıklarda önce sosyal sermayenin türleri ardından unsurları ve boyutları ele alınmıştır.

1.3. SOSYAL SERMAYE TÜRLERİ

Sosyal sermaye kavramı birçok disiplin tarafından ele alınarak farklı kavramsal çerçevelerle ortaya konmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla sosyal sermaye çok geniş bir kavram olduğu için doğru tanımlanması ve ölçülebilmesi adına öncelikle sınıflandırılarak ortaya konması önemlidir. Buna göre sosyal sermaye türlerini Gerni, şu şekilde açıklamaktadır (2013: 33-42);

-Yatay-Dikey, Güçlü-Zayıf, Formal-İnformal Sosyal Sermaye: Bireyler arasındaki sosyal ağlar bakımından yapılan ayırımdır.

-Bağlayan, Köprü Kuran Ve Birleştiren Sosyal Sermaye: Kişi ve gruplar arasında ki ilişki özelliklerine dayanır.

-Yapısal, Bilişsel Ve Kurumsal Sosyal Sermaye: Sosyal ağların kendisidir. Dernekler, kulüpler, kültürel gruplar gibi sosyal ağlar ve diğer yapılar ile ilgilidir.

Genel olarak sosyal sermaye bağlayıcı, köprüleyici ve birleştirici sosyal sermaye olmak üzere üç temel biçimde ayrılmaktadır. Bağlayıcı sosyal sermaye (bonding social capital), benzer sosyal kimliğe ve mevkiye (örneğin yaş, etnik köken, sınıf) sahip insanları birbirine bağlamaktadır. Bu bireyler arasındaki güven ve iş birliği ilişkilerini içermektedir. Dolayısıyla bağlayıcı sosyal sermaye, bir topluluktaki homojen gruplar içindeki sosyal bağları ve ağları ifade etmektedir. Putnam, bağlayıcı sosyal sermayenin, temelde benzer insanların ihtiyaçlarını karşılıklı fayda doğrultusunda karşılamlarına yardımcı olabileceğini öne sürmektedir. Bu açıdan bağlayıcı sosyal sermayenin homojen grupları sağlamlaştırma etkisi de vardır. (OECD, 2001:42; Szreter ve Woolcock, 2004: 655; Field, 2008: 92; Kitchen vd., 2012: 218; Magson vd., 2014: 203).

Köprüleyici sosyal sermaye (bridging social capital), farklı, heterojen sosyal gruplar arasında bağlantılar ve ilişkileri ifade etmektedir. Farklı döngüdeki ve

birbirinden çok uzak olan insanları birbirine bağlayarak aralarında köprü oluşturmaktadır. Bu bağlamda köprüleyici sosyal sermaye, birbirinden çok farklı olan bu kişilerin birbirleri ile bilgi paylaşımlarına yardımcı olarak daha yüksek hedeflere ulaşmalarına yardımcı olabilmektedir (OECD, 2001:42; Szreter ve Woolcock, 2004: 655; Oorschot vd., 2006: 151; Field, 2008: 92; Kitchen vd., 2012: 218; Magson vd., 2014: 203). Narayan, farklı yönetim kombinasyonları ile toplumdaki sosyal sermayenin köprülenmesi için çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyulduğunu öne sürmektedir. Buna göre iyi yönetişime ve yüksek düzeyde köprüleyici sosyal sermayeye sahip toplumlarda, ekonomik refah ve sosyal düzen daha olasıdır (Woolcock ve Narayan, 2000: 237).

Birleştirici sosyal sermaye (linking social capital) ise genel olarak bağlayıcı ve köprüleyici sosyal sermayenin birleşimidir. Buna göre sosyal statü, kurumsallaşmış güç veya otoriteye bağlı bir hiyerarşide bulunan insanlar arasındaki saygı normları ve güvene dayalı ilişkiler ağlarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla birleştirici sosyal sermaye, hiyerarşik olarak farklı sosyal sınıflardaki insanları bir araya getirir ve güce, sosyal statüye ve refaha farklı grupların ulaşmasına olanak sağlamaktadır (Woolcock ve Narayan, 2000: 227; OECD, 2001:42; Szreter ve Woolcock, 2004: 655; Şan ve Şimşek, 2011: 97).

Özetlememiz gerekirse bağlayıcı sosyal sermaye benzer insanlar arasında ve tipik olarak güçlü bağları olanlar arasında var olmaktadır. Köprüleyici sosyal sermaye ise daha az benzer insanlar arasında ve temel olarak zayıf bağları olanlar arasında görülmektedir. Birleştirici sosyal sermaye her iki sermayenin birleşimidir.

1.4. SOSYAL SERMAYENİN UNSURLARI

Sosyal sermayenin unsurları, sosyal sermayenin güçlendirilmesini sağlayan temel olgulardır (Şavkar, 2011: 17). Bu unsurlar kişiler arası iş birliğini sağlamalıdır. Bu nedenle de güven, karşılıklılık, dürüstlük gibi geleneksel değerlerle ilgilidir (Fukuyama, 2011: 4). Sosyal sermaye, bir topluluktaki sivil katılım, güven ve işbirliğine yönelik tutumları ifade etmektedir. Dolayısıyla yüksek sosyal sermaye seviyesine sahip topluluklar, sivil katılımı ve güven düzeyi yüksek, kapsamlı sivil ağlara sahiptirler (Keele, 2005: 139).

Putnam'ın sosyal sermaye tanımı olan "karşılıklı fayda için iş birliğini kolaylaştıran güven, normlar ve sosyal ağlar" tanımının da sosyal sermayenin unsurları açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla Putnam'a göre sosyal sermayenin unsurları, sivil katılım ağları, karşılıklılık normları ve güvendir.

O'Brien ve arkadaşları ise sosyal sermayenin sivil toplumun ham maddesi ve aşağıdan yukarıya artan bir fenomen olduğunu belirtmiştir. Buna göre sosyal sermaye güven ilkeleri, karşılıklılık ve eylem normlarına dayalı sosyal bağlantılar ve ağlar oluşturan insanlardan meydana gelmektedir (O'Brien ve ark., 2004: 1208). Lee ve arkadaşları ise sosyal sermayenin unsurlarını güven, bir ağı katılım, karşılıklılık, sosyal normlar, değerleri ve proaktif eylem olarak tanımlamıştır (Lee vd., 2017: 134)

Şekil 3: Sosyal Sermayenin Unsurları

Kaynak: Karagül, 2012: 92.

Sosyal sermaye, insanların topluca hareket etmelerini sağlayan norm ve ağları ifade etmektedir (Woolcook ve Narayan, 2000: 226). Sosyal sermaye kavramına baktığımızda kendi içinde birçok unsuru barındırmaktadır. Fakat genel olarak, sosyal normlar, güven ve sosyal ağ-iletişim ağı başlıkları altında toplamamız mümkündür (Şavkar, 2011: 17; Karagül, 2012: 93; Gerni, 2013: 16). Sosyal ağlar ya da iletişim ağı, aileler, arkadaşlar, topluluklar, gönüllü kuruluşları; sosyal normlar, değerler ve davranışlar, kanunlar, yönetmelikleri vb.; güven ise diğer kişilere ve kurumlara karşı

güveni belirtmektedir (Gerni,2013: 16). Şekil 3'te sosyal sermayenin unsurları ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir. Görüldüğü üzere sosyal sermayenin aynı zamanda toplumun özellikleri olan ahlaki değerler, kültür, eğitim, siyasi yapısına göre şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

1.4.1. Sosyal Normlar

Normlar kişilerin toplumsal yaşamda tavır ve davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirleyen ortak toplumsal kurallardır (Gerni,2013: 18). Bir topluluk veya toplum içerisinde yer alan bireylerin durumsal olarak davranışlarına ve düşüncelerine yön veren hatta o şekilde davranmaya zorlayan resmi ya da resmi olmayan kurallara sosyal norm denmektedir (Karagül, 2012: 93). Paylaşılan normlar, değerler ve anlayışlar, bireylerin ve grupların eğilimlerini, tutumlarını ve yaygın olarak paylaşılan davranışlarını yöneten yaptırımlar ve kurallarla ilgilidir. Yaptırımların destekleyici normlardaki rolü önemlidir. Örneğin; bir süpermarkette engelli park yerine park etmemek; yaşlı bir kişiye yer vermek, farklı ırk, dini grup ya da cinsel yönelimli insanlara hoşgörülü olmak; komşular olmadığında birbirlerinin evine bakmak ve gönüllü işler yapmak gibi (Harper, 2002: 3).

Genel olarak normlar, toplumsal düzeni korumak için toplumsal çıkarları bireysel çıkarlardan daha üstün tutmaktadır (Gerni,2013: 18). Sosyal norm, belli bir sosyal varlığın halkı tarafından uyulması beklenen bir kurallar bütünüdür. Sosyal normlar etkilidir ve toplumun tutum ve davranışlarını kontrol etmede rolü vardır. Bu normlar yazılı ve yazılı olmayan normlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Çoğunlukla yazılı olmayan bu sosyal normlar, genel olarak sosyal toplulukta ilişkileri geliştirmek ve davranışları belirlemek için topluluğun her üyesi tarafından anlaşılmakta ve kabul edilmektedir. (Lee vd., 2017: 134). Yazılı sosyal normlar; devletin ve sosyal düzenin sürdürülebilirliğini sağlamak amacı ile devletin yetkili organları tarafından oluşturulup uygulanmasının sağlandığı, kanun yönetmelik gibi kurallar bütünüdür. Yazılı olmayan normlar ise ahlak kuralları örf, adet, görenek gibi toplumun kültürel değerlerini oluşturan kurallar bütünüdür (Karagül, 2012: 94).

Nesilden nesile paylaşılan tutumların, değerlerin ve bilgilerin aktarıldığı kültürel bağlam, bireylerin ve grupların iş birliği ile ilgili seçimlerini anlamada

önemli bir husustur. Paylaşılan normlar ve değerler, insanların sahip oldukları bazı farklılıklara rağmen yaşamış oldukları ortak deneyimler sayesinde iletişim kurmalarını ve birbirlerini anlamalarını sağlamaktadır. Bu nedenle, hoşgörü iklimi altında farklı kültürlerin veya inançların var olduğu ortamlarda gerçekleştirilen diyalog ve karşılıklı anlayış, sosyal bütünlüğün önemli boyutlarıdır ve sosyal sermayenin desteklenmesine de yardımcı olmaktadır (OECD, 200: 41).

Coleman, bir toplumda ancak normların mevcut ve etkili olması halinde güçlü bir sosyal sermayeye sahip olacağını belirtmiştir (1998: 104). Bu açıdan etkili sosyal normlar, güçlü bir sosyal sermaye biçimini oluşturabilmektedir. Sosyal normlar, bireysel ve toplumsal kontrolü sağlayarak toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Toplumun yapısına ve zamana göre oluşmakta ve aynı zamanda da değişebilmektedir. Sosyal normların ortaya koyduğu yazılı ya da yazılı olmayan kurallara uymayanlar kamu otoritesi veya toplum nazarında cezalandırılmaktadır (Karagül, 2012: 95).

1.4.2. Güven

Sosyal sermayeden bahsedilen her aşamada güven kavramı da mutlaka vardır ve güven çok yönlü bir kavramdır. Güven, sosyal iş birliğinin temelini oluşturan birçok norm, anlayış ve değer için çok yakın bir vekil olmanın yanı sıra, sosyal sermayenin hem kaynağı hem de sonucu olarak görülebilmektedir. OECD güveni, aileler arasında kişilerarası güven (aile, yakın çalışma arkadaşları ve komşular), yabancılar arasında kişisel arası güven ve kamu ve özel kuruluşlara güven (OECD, 2001:41) olarak gruplandırmaktadır. Eric M. Uslaner'e göre ise güvenin kişilerarası güven, ahlaki ya da genelleştirilmiş güven ve sosyal sistemlere ve kurumlara güven olmak üzere üç şekli bulunmaktadır (Uslaner, 2001: 2).

En çok üzerinde durulan güven ise genel güvendir. Buna göre genel güven, toplum içinde çeşitli sosyal etkileşimlere ve iş birliğine imkân veren güven şeklidir ve kişilerin birlikte hareket edebilme kapasitesini geliştirmektedir (Gerni,2013: 24-25). Sosyal sermayenin temel bir bileşeni olan güven, ortak davranışın ve üretken iş birliğinin temelini oluşturan barışçıl ve istikrarlı sosyal ilişkilerin sürdürülmesini mümkün kılmaktadır. Toplumda karşılıklı güven, toplulukları birleştirmekte ve

sosyal sermayenin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan sosyal sermayenin oluşturulmasında güven önemli bir unsurdur (Lee vd., 2017: 134). Putnam, çoğu durumda, üyelerin yükümlülüklerini yerine getirmek için başkalarının güvenine güvenmeleri gerektiğini ve karşılıklı güvenin ödünç verildiğini söylemiştir. Bunu da “Sana güveniyorum, çünkü ona güveniyorum ve sana güvendiğini söyledi” şeklinde ifade etmiştir (Putnam, 1993; 168).

Sosyal sermayenin bahsedildiği her alan da mutlaka güvenden de bahsedilmesi gerekmektedir. Makro-sosyolojik teoriler, sosyal sermayeyi, toplumun ortak çıkarları içinde iş birliği yapmalarını mümkün kılan toplumun çimentosu olarak görmektedir. Böylece sosyal sermaye insanların dar benliklerini ve kimliklerini güçlendirip, kendine özgü ve içten bir güven yaratmaktadır. (Oorschot vd., 2006: 151). Topumlarda veya topluluklarda güven eksikliği, sosyal sermaye seviyesini azaltmaktadır. Çünkü sermaye olarak güven, bireyler veya gruplar ve diğer gruplar arasında iş birliğini sağlamaktadır (Lee vd., 2017: 134).

Uslaner, her açıdan güven düzeyi fazla olan ülkelerin daha iyi işleyen bir hükümete, daha fazla yeniden dağıtım politikalarına, daha açık pazarlara ve daha az yolsuzluğa sahip olduğunu bununla birlikte ekonomik eşitsizliğin artmasının güven düzeyinin düşmesi ile paralel olduğunu belirtmiştir (2001: 2). Aynı zamanda toplumun yapısı da güveni etkileyen etmenlerdendir. Buna göre toplumun yapısı ne kadar homojen ise o toplumun güven düzeyi de o denli yüksektir. Toplumun yapısında farklılaşma (gelir düzeyi, eğitim düzeyi, kültürel değerler vb.) arttıkça güven düzeyinde de azalma yaşanacağı için sosyal sermaye de azalacaktır (Gerni,2013: 24-25). Bireylerin etnik yapıları, dinler arası ilişkileri, yabancılarla olan ilişkileri, toplumun yapısı (Homojen mi- heterojen mi), yerleşim bölgesinin küçük ya da metropolitan olması gibi unsurlar güven düzeyini etkilemektedir (Gerni,2013: 75).

Güven ortamının olmadığı alanlarda bireylerin iş birliği yapması mümkün değildir. Ayrıca güven sosyal iletişim ağlarına ulaşmada –özellikle bilgiye erişimde- önemli bir rol oynamaktadır. Güven ve sosyal sermaye arasındaki ilişki de hangisinin neden hangisinin sonuç olduğu konusunda tereddütler vardır. Field bu konuda güveni sosyal sermayenin tamamlayıcı bir parçası olmasından ziyade bir sonuç olarak ele almanın daha doğru olacağını savunmaktadır (Field, 2008: 91).

Güven, bireyler arasındaki iş birliğini teşvik eden dürüstlük, görevler ve karşılıklılık gibi normlarla ilişkilidir. Dolayısıyla güven unsurunun geliştirilmesinde önemli etkenlerden biri de normlardır. Normlar güven ortamını sağlamaya çalışır, kişiler arası ilişkileri ve iş birliğini güçlendirmektedir (Lee vd. 2011: 390; Gerni,2013: 18- 20). Bu açıdan sosyal normlar, toplumsal tutum ve sosyal davranış yönüne odaklanmaktadır ve bu normların en önemlisi de karşılıklılıktır. Toplumsal tutum, topluma gömülen karşılıklılık normlarını göstermektedir. Karşılıklılık ya da karşılıklı yükümlülük normu, insanların gelecekte başkalarına karşı tutum ve eylemlerinin iade edileceğine inandıklarında çoğalmaktadır (Putnam, 1993: 171; Lee vd. 2011: 390). Modern ortamlarda sosyal güven, iki önemli kaynaktan yani karşılıklılık normları ve sivil katılım ağlarından ortaya çıkmaktadır (Putnam, 1993: 171). Bir toplumda karşılıklılık normları yaygınlaştıkça güven ilişkilerinin kurulması artar ve böylelikle sosyal sermayenin güçlenmesine katkıda bulunur (Gerni,2013: 18- 20).

Karşılıklılık, bazen dengeli ve genelleştirilmiş olarak adlandırılan iki türdür. Dengelenmiş karşılıklılık, arkadaşların tatil hediyelerini takas etmesi gibi, eşzamanlı olarak aynı değere sahip eşya alışverişini ifade etmektedir. Genelleştirilmiş karşılıklılık normu, sosyal sermayenin oldukça verimli bir bileşenidir. Genelleştirilmiş karşılıklılıkta, herhangi bir zamanda karşılıksız olarak verilen ya da aynı eşdeğere sahip olmayan bir şeyin ancak gelecekte karşılığının ödenmesi gerektiği beklentisinin var olmasıdır. Bu açıdan genelleştirilmiş karşılıklılık sürekli bir değişim ilişkisini ifade etmektedir. Örneğin dostluk, genellikle her zaman genelleştirilmiş karşılıklılık içermektedir. Etkili bir genelleştirilmiş karşılıklılık normunun yoğun sosyal değişim ağları ile ilişkili olması muhtemeldir. İnsanların, güvendiği ve sömürülmeyeceğine emin olduğu topluluklarda değiş tokuş yapma olasılığı daha yüksektir (Putnam, 1993: 172).

Somutlaştırılmış sosyal sermaye inşa etmek ve tamamen etkili olmak için çok fazla zamana ihtiyaç olacaktır. Ayrıca dünyadaki birçok sivil çatışma örneğinin ifade ettiği gibi, güven (yeniden) inşa edilenden daha kolay imha edilmektedir. (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:7). Günümüz risk toplumlarında toplumsal güven düzeyinde düşüş yaşanmakta ve beraberinde bireyselleşme gittikçe artmaktadır. Bu durum toplumların iş birliğini sağlayacak duygularda yoksunluğa sebep olarak birtakım

sıkıntılara yol açacağından hükümetlerin sosyal sermaye düzeyini belirlemesi ve bu alana yönelik politikaları geliştirmesi zorunlu hale getirmektedir (Ekinci, 2010: 123).

1.4.3. Sosyal Ağlar-İletişim Ağları

Sosyal sermayenin ana teması, sosyal ağların değerli bir varlık olduğudur ve ağlar, sosyal uyum için bir temel oluşturmaktadır. Çünkü insanların karşılıklı olarak birbirleriyle -sadece doğrudan tanıdıkları insanlarla değil- iş birliği yapmasını sağlamaktadır (Field, 2003: 12). Bu açıdan sosyal sermaye, kişilerarası ilişkiler ile bağlantılıdır. Dolayısıyla iş birliğini ve taraflar arasındaki bilgi akışını kolaylaştırması sebebi ile sosyal ağlar da sosyal sermaye için önemli bir unsurdur (Gerni,2013: 27). Sosyal sermaye, bireylerin toplumdaki konumlarından, yani sosyal ağdaki bağlantılarından kazanç sağlama kabiliyetidir (Michalak vd., 2015: 95). Resmi ve gayri resmi ağlar, sosyal sermayenin kavramsallaştırılmasında merkezidir. Ağlar, aileler, işyerleri, mahalleler, yerel dernekler ve çeşitli resmi/resmi olmayan ortamlarda birbirleriyle etkileşime girdiklerinde oluşan kişisel ilişkiler olarak tanımlanmaktadırlar (Harper, 2002: 3).

Herhangi bir toplum, -demokratik, feodal, kapitalist, otoriter fark etmez- resmi ve gayri resmi kişiler arası iletişim ve değişim ağları ile tanımlanmaktadır. Bu ağların yatay ve dikey ağlar olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Yatay ağlar, eşdeğer statü ve güç unsurlarını bir araya getirmektedir. Dikey ağlar ise öncelikle eşit olmayan unsurları asimetrik hiyerarşi ve bağımlılık ilişkilerinde birbirine bağlamaktadır. Fakat çoğu zaman, neredeyse tüm ağlar yatay ve dikeyin bir karışımıdır (Putnam, 1993: 173).

Putnam'a göre sivil katılım ağları sosyal sermayenin vazgeçilmez bir şeklidir ve yoğun yatay etkileşimi temsil etmektedir. Ona göre bir topluluktaki bu tür ağlar ne kadar yoğun olursa, vatandaşların karşılıklı yarar için iş birliği yapma olasılığı da o kadar yüksek olacaktır. Putnam sivil katılım ağlarının yararlarını şu şekilde özetlemiştir. Sivil katılım ağları karşılıklılık normlarını desteklemektedir. Sivil katılım ağları ise, iletişimi kolaylaştırmakta ve bireylerin güvenilirliği ile ilgili bilgi akışını iyileştirmektedir. Aynı zamanda sivil katılım ağları, gelecekteki iş birliği için kültürel olarak tanımlanmış bir şablon olarak hizmet edebilecek iş birliğindeki

geçmiş başarıları içermektedir (1993: 173-174). Aynı zamanda Putnam, yoğun sivil katılım ağlarının yatay ilişkileri teşvik ederek güveni arttırdığını iddia etmiştir. Yatay derneklerin üyeleri, gönüllü ilişkilere girerek nasıl güven oluşturmayı ve birbirleriyle nasıl iş birliği yapacaklarını öğrenirler. Ayrıca gönüllü dernek ağları, sapma maliyetlerini artırarak ve bilgi akışlarını iyileştirerek karşılıklılık normlarını da desteklemektedir (Lee vd. 2011: 391). Ayrıca bir toplulukta kulüpler, dernekler ve sivil gruplar gibi yerel örgütlerin sayısı ve yoğunluğu ne kadar fazla ise sosyal sermayenin doğası gereği iyi olduğunu ve varlığının her zaman toplumun refahı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu kabul etmektedir (Woolcook ve Narayan, 2000: 229). Bu bakış açısı, sosyal ağların merkeziliğini ve önemini vurgulamaktadır.

Sosyal ağlar aynı zamanda bilgi akışını kolaylaştırır (Lin, 2001: 7) ve bu açıdan sosyal ağların gelişimi için bağlar çok önemlidir. Çünkü bağlar, ağları birbirine bağlayan yapıştırıcıdır ve bağlar olmadan ağ ya da sosyal sermayenin meydana gelmesi mümkün değildir. Bu aynı zamanda birlikte büyük bir ağ oluşturan birçok bağı yüksek sosyal sermaye seviyesine yol açabileceği anlamına da gelmektedir (Teilmann, 2012: 459- 460). Fakat bütün bağlar birbirine benzememekle birlikte güçlü ve zayıf bağlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu açıdan yapılan en büyük ayrım güçlü ve zayıf bağlar şeklindeki ayrımıdır. Bu yöndeki en tanınmış ayrımı Amerikalı Sosyolog Mark Granovetter, “Zayıf Bağların Gücü” isimli ağ kuramı çalışması ile yapmıştır (1973; 1360-1380; 1983; 201-233). Granovetter, bu çalışmalarında zayıf bağların gücüne dikkat çekmiştir ve bağların gücünün dört tane belirleyicisi olduğunu belirtmiştir. Buna göre bir bağı kuvveti, zaman miktarının bir birleşimidir, yani birlikte geçirilen zaman ile doğrusaldır. Ayrıca bağların gücü duygusal yoğunluk, samimiyet (karşılıklı gizlilik) ve bağı karakterize eden karşılıklı hizmetlere yani karşılıklılığa bağlıdır (Granovetter, 1973: 1361). Bu değişkenlerin fazla olması güçlü bağları, az olması ise zayıf bağları belirtmektedir.

Güçlü bağlar, en yakın aileyi ve arkadaşları birbirine bağlayan, kolayca erişilebilir olan bağlardır. Bununla birlikte güçlü bağların olduğu gruplarda, bireylerin güçlü bir şekilde aynı kaynaklara sahip olmaları ve daha homojen bir grup olma ihtimalleri yüksektir. Buna karşılık, zayıf bağlar, belirli bir ağda birbirinden daha uzak olan bireyler arasındaki bağlardır (Teilmann, 2012: 459- 460).

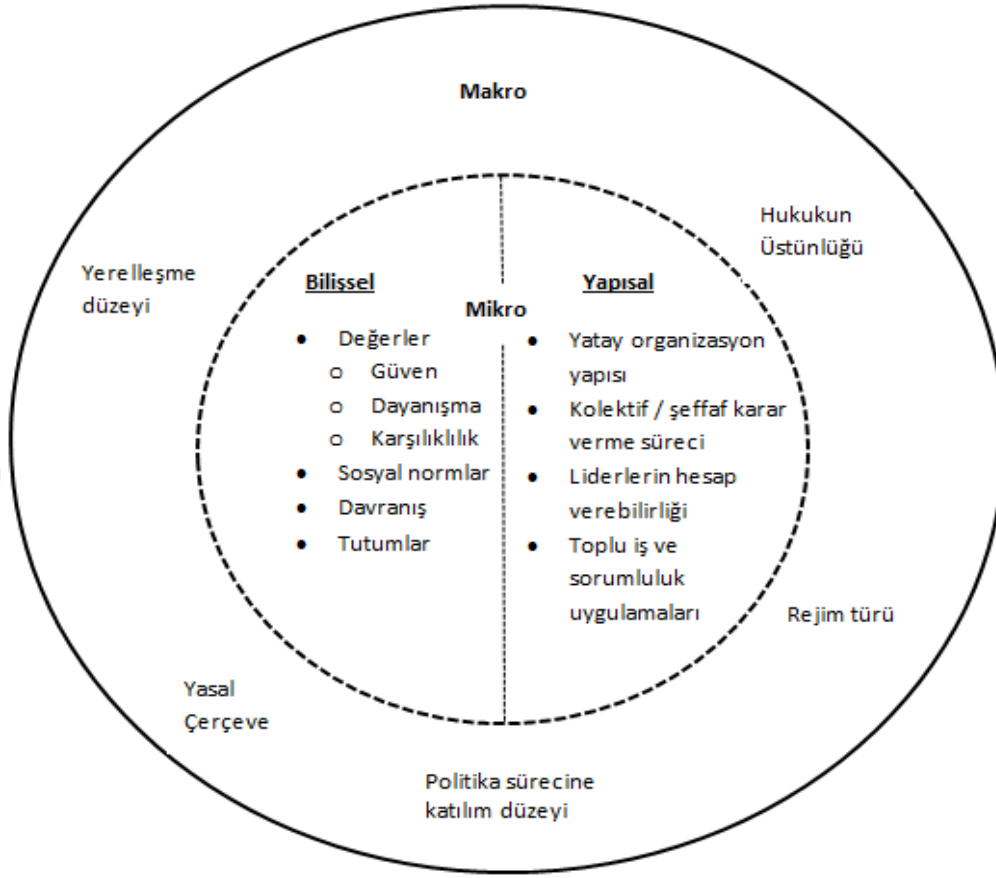
Sosyal sermayenin önemli bir diğer unsuru, grubun üyelerinin katılım ve toplum faaliyetlerine katılmanın bir yolunu arama isteğidir (Lee vd., 2017: 134). Dolayısıyla sosyal ağlar ve iletişim ağları sosyal sermayenin önemli bir unsurudur. Fakat bir toplumdaki sosyal ağlar ve iletişim ağların gelişmesi o toplumun sosyal yapısı ile ilgilidir. Sosyal yapı, bir toplumdaki bireyler ve gruplar arasındaki ilişkinin doğasını temsil eden kültürden oluşmaktadır. Kültür ise bir topluluğa gömülü olan ilişkilerin ortak özelliklerini temsil etmektedir (Lee vd. 2011: 391). Bir toplulukta kültür, birlikte toplu bir faaliyet yürütmede fikirlerin gelişimine hâkim olan belli bir değere sahiptir. Topluluk üyeleri, sahip olduğu kültür ile diğerlerine zarar vermeden, toplumu maddi ve sosyal olarak zenginleştirmek için proaktif davranışlar gösterebilmektedirler (Lee vd., 2017: 134).

Homojen bir sosyo-ekonomik tabanı ve yatay sosyal ilişkileri olan bir toplum, daha yüksek düzeyde bir sosyal iş birliğine sahip olma eğilimindedir. Göçmenler ve kentleşme, nüfusun heterojenliğini göstermektedir. Dolayısıyla daha heterojen bir nüfusa sahip olan bir toplumun daha düşük düzeyde dernek faaliyetleri vardır (<https://www.siviltoplum.gov.tr/>, 2021). Çok çeşitli sosyo-ekonomik grubuna sahip yoğun nüfuslu şehirlerde yaşayan toplumlar düşük düzeyde güven ve karşılıklılık sergilemektedir (Lee vd. 2011: 391). Bu nedenle heterojen toplumların sosyal ağları daha zayıf ve sosyal sermaye düzeyleri daha düşüktür.

1.5. SOSYAL SERMAYENİN BOYUTLARI

İster mikro ister makro düzeyde olsun, sosyal sermaye, iki farklı sosyal sermaye türü arasındaki (yapısal ve bilişsel) etkileşimler sonucunda meydana gelen gelişme üzerindeki etkisini kullanmaktadır. Temelde yapısal ve bilişsel boyutlara sahip çok boyutlu bir kavram olan sosyal sermaye, bireyleri önemli kaynaklara bağlayan resmi ve gayri resmi ağların geliştirilmesidir (Foster and Maas; 2014: 9).

Şekil 4: Sosyal Sermayenin Düzeyleri ve Boyutları

Kaynak: Krishna ve Shrader, 1999: 9 (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

Sosyal sermayenin düzeyleri ve boyutları Şekil 4'te açıkça gösterilmektedir. Buna göre sosyal sermayenin bir boyutu olan yapısal sosyal sermaye, toplumun gelişmesi için bir araç olarak hizmet veren resmi ve resmi olmayan yerel düzeydeki tüm kurumların kompozisyonunu ve uygulamalarını içermektedir. Bunun yanı sıra, kolektif ve şeffaf karar verme süreçleri, hesap verebilir liderler ve kolektif eylem ve karşılıklı sorumluluk uygulamaları olan yatay örgütler ve ağlar aracılığıyla kurulmaktadır (Krishna ve Shrader, 1999: 10). Yapısal sosyal sermaye, bilgi paylaşımını ve sosyal yapılar aracılığıyla toplu eylem ve karar vermeyi kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, göreceli olarak objektif ve dışarıdan gözlemlenebilir bir yapıdadır (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:5). Ayrıca yapısal sosyal sermaye, ağ ilişkilerinde yerleşik olan değiştirilebilir kaynaklar ile ilgilidir. Bu

sebeple burada ilişkiler ağları içindeki kaynakların değiş tokuşu söz konusudur ve örgütsel katılım için yapılabilir durumdadır (Foster and Maas; 2014: 10).

Sosyal sermayenin bir diğer boyutu ise, değerleri, inançları, tutumları, davranışları ve sosyal normları ifade eden sosyal sermayenin daha az somut yanı olarak bilişsel sosyal sermaye olarak adlandırılmaktadır. Bu değerler, topluluk üyeleri arasında paylaşılan ve toplulukların ortak bir iyilik için birlikte çalışabileceği koşulları yaratan güven, dayanışma ve karşılıklıdır (Krishna ve Shrader, 1999: 10). Bilişsel sosyal sermaye, paylaşılan normları, değerleri, güven, tutum ve inançları ifade etmektedir. Bu nedenle daha öznel ve somut olmayan bir kavramdır (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:5). Genel olarak bilişsel sosyal sermaye değişimi yöneten ilişkiler içinde geliştirilen ilişkiler ve bilgi ile ilgilidir. Dolayısıyla bireyin zihniyetini, güvenini, tutumlarını, inançlarını, normlarını ve değerlerini kapsamaktadır (Foster and Maas; 2014: 10).

Özetleyecek olursak sosyal sermayede yapısal bir bileşen, sivil birliklerin yoğunluğu ve gayri resmi katılım göstergelerini, bilişsel bileşen ise kişilerarası güven, dayanışma ve karşılıklılık algılarıyla bağlantılarını belirtmektedir. Yapısal bileşen niceldir ve nesnelerde ve olaylarda tespit edilebilmektedir. Bilişsel bileşen ise niteliksel ve tutumlarda ve öznel görüşlerde tespit edilebilmektedir (Righi, 2013: 7). Kısacası yapısal sosyal sermaye, insanları birbirine bağlayan ortak ağların sayısını ifade ederken, bilişsel sosyal sermaye, mevcut sosyal sermayenin daha öznel algıları, güven, normlar, değerler ve toplumsal sorumluluk olarak tanımlanabilmektedir.

1.6. SOSYAL SERMAYENİN SONUÇLARI

Sosyal sermaye hedeflenen ortak amaca ulaşabilmek için bireyleri birbirine bağlamakta ve dayanışma içerisinde hareket edebilmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda gerekli olan bilginin elde edilmesini ve sürekli akışını sağlamaktadır. Bireylerin ortak bir amaç için hareket ettiği gruplar içerisinde birbirlerinin davranış ve eylemlerine etki ederek sınırlayıcı veya geliştirici unsurlar meydana getirilir ve böylece sosyal sermayenin dayanışma, bilgi ve etki olmak üzere hem riskleri hem de faydalarını barındıran üç genel sonucu bulunmaktadır (Ekinci, 2010: 106). Genel

olarak sosyal sermayenin olumlu sonuçları üzerinde durulsa da hem olumlu hem de olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Bu kısımda sosyal sermayenin pozitif ve negatif sonuçlarına değinilecektir.

1.6.1. Sosyal Sermayenin Pozitif Sonuçları

Sosyal sermaye, ekonomik gelişme, eğitim düzeyi, sağlık, siyasi kurumlara güven, toplum güvenliği, düşük suç oranları ve devlet performansı gibi kolektif refah göstergelerinin önemli bir belirleyicisi olarak görünmektedir (Keele, 2005: 140; Field, 2008: 64-87). Bu nedenle sosyal sermayesi düşük bir toplumun güçlü bir ekonomik, kültürel ve beşerî sermayeye sahip olması mümkün değildir (Ekinci, 2010: 23). Bunula birlikte mevcut sosyal sermayenin korunması ve güçlendirilmesi ve yeni sosyal sermayenin teşvik edilmesi, yoksulluğun azaltılmasına yönelik stratejilerin ayrılmaz bir parçası olmalıdır (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:26)

Genel olarak sosyal sermaye, bilgiye erişim sağlama, toplumsal bütünlüğü ve sivil katılımı arttırma, fırsatçı davranışları azaltma, siyasi katılımı çoğaltma, devletin etkinliğini arttırma, işlem masraflarını azaltma, risk ve belirsizliklere karşı sigorta sağlama ve kollektif eylem sorunlarını çözmede önemli rol oynamaktadır (Gerni,2013: 81). Sosyal sermaye düzeyi yüksek toplumların yaşam alanları daha kaliteli, güvenli ve huzurlu, olmaktadır. Bunun aksine sosyal sermaye düzeyi düşük toplumların ve kurumsal yapıların risk faktörleri ve suç oranları daha yüksektir. Bunun sebebi ise bu toplumlarda sosyal ağların ve güven ortamının gelişmemesidir. Aynı zamanda sosyal sermaye bireylerin beden ve ruh sağlığını da olumlu etkilemektedir. (Ekinci, 2010: 106).

Sosyal sermaye, bir toplumun sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ortak hedeflere ulaşmada o toplumun birlikteliğine, birliğine ve karşılıklı güvenine genel bir bakış sağlamaktadır (Lee vd., 2017: 133). Nihayetinde sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Ayrıca sosyal sermaye beşerî ve fiziki sermaye ile bireysel verimliliği arttırmaktadır. Ayrıca sosyal sermaye sosyal organizasyonlarda sosyal ağları, normları, güveni ve iş birliğini kolaylaştırmakta, karşılıklı faydaya dayalı iş birliğini de geliştirmektedir (Ekinci, 2010: 38). Dolayısıyla sosyal sermaye kavramı, ülkelerin sürdürülebilir kalkınmaları ile doğrudan ilgili bir faktördür. (Karagül, 2012:

97). Buna yönelik olarak Dünya Bankası'nın Tanzanya'da yapmış olduğu çalışmada sosyal sermayenin hane halkı refahına önemli katkı sağladığını belirtmiştir. Bu çalışmada sosyal sermaye, gruplara ve ağlara üyelik ve güven seviyeleri ile ölçülmüştür. Bazı durumlarda, köy seviyesindeki sosyal sermayenin etkisi, daha ağır basmıştır ve hane halkı düzeyinde sosyal sermaye, köy düzeyinde sosyal sermayeden daha az önemli görünmektedir (World Bank, 1998:4).

Sosyal sermayenin bir diğer olumlu katkısı da şüphesiz ekonomi üzerinedir. Adler ve Kwon (2002: 17), sosyal sermayenin ekonomik anlamda sağladığı olumlu sonuçlarını şu şekilde açıklamıştır. Sosyal sermaye kariyer başarısını etkilemekte ve çalışanların iş bulmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal sermaye iç kaynak değişimini ve ürün inovasyonunu kolaylaştırmaktadır. Ciro oranlarını ve örgütsel çözülme oranlarını azaltmakta ve girişimciliği kolaylaştırmaktadır. Bunlarla birlikte sosyal sermaye tedarikçi ilişkilerini de güçlendirmektedir.

Sosyal sermayenin sağlık, eğitim, güvenlik gibi alanlar da pozitif etkisi vardır (Gerni,2013: 87). Sosyal sermayenin sağlık üzerine etkisine baktığımızda; sosyal sermayenin yeterli düzeyde olması, hali hazırda sağlıklı insanların sağlığını korumalarına ve desteklemelerini sağladığı görülmektedir. Aynı zamanda hastalıktan muzdarip olanların da daha etkili tedavi ve iyileşme için gereken sosyal, duygusal ve araçsal destekleri alabilme konusunda daha donanımlı hale getirmektedir (Chen vd., 2015: 671). Çünkü sosyal sermaye, özellikle de bağlayıcı sosyal sermaye, bireylerin kendilerini daha iyi hissetmelerini ve aidiyetlik hissinin artmasını sağlamaktadır (Ekşi, 2009: 82). Bunun yanı sıra sosyal sermaye psikolojik stresi de azaltabilmektedir. Daha fazla sosyal sermaye, sosyal destek sağlama, bilgiye ve diğer kaynaklara erişim, kendine güveni arttırma ve kendine değer kazanma gibi bir dizi yolla psikolojik stresin azaltılmasına da yardımcı olmaktadır (Chen vd., 2015: 671).

Sosyal sermaye ve eğitim kavramları arasında önemli bir ilişki vardır. Eğitim sosyal sermayenin oluşturulmasında ve zenginleştirilmesinde güçlü bir faktördür (Field, 2008: 64; Ekinci, 2010: 40). Dolayısıyla sosyal sermaye ile eğitim arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır Nitekim Norris tarafından yapılan çalışmada ise sosyal sermayenin eğitim ile tutarlı ve pozitif bir şekilde ilişkili olduğu doğrulanmaktadır (2001: 12). Yapılan bir diğer bir çalışmada eğitim ve sosyal sermaye arasında güçlü bir etkileşim olduğu, eğitimin sosyal becerileri, sivil katılımı

ve sosyal uyumu arttırarak sosyal sermayeye katkıda bulunduğu belirtilmiştir (Günkör ve Özdemir, 2017: 70). Eğitim ile bireyler güvenmeyi, ağlara katılımı, yardımlaşmayı, iş birliğini ve katılımın faydalarını öğrenmektedirler. Eğitim sayesinde bireyler daha fazla sosyalleşecek ve daha fazla ağa katılımı gerçekleştireceklerdir. Aynı zamanda eğitim düzeyi, bireylerin daha iyi eğitime sahip ve daha donanımlı birey ve gruplarla etkileşime girmesine de olanak sağlayacaktır (Ekşi, 2009: 82). Dolayısıyla eğitime önem verilmesi, bireylerin ve toplumların sosyal sermayesini arttırmaktadır. Bununla birlikte Coleman eğitim üzerine yapmış olduğu çalışmalarda, özellikle dezavantajlı gruplarda sosyal sermayenin güçlendirilmesi gerektiğini ve bunun da eğitim ile gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır (Ekinci, 2010: 26).

Genel olarak sosyal sermaye seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda bireysellikten öte toplumsallık ön plandadır. Böyle toplumlarda toplumsal çıkar, sosyal uyum, birlik ve sosyal sorumluluk duygusu daha ağır basmaktadır (Karagöl, 2012: 102). Sosyal sermaye toplum içi iş birliği ve koordinasyonunu güçlendirmekte, suç, yolsuzluk gibi sosyal bozuklukların azalmasını sağlamaktadır (Gerni, 2013: 13). Bjørnskov, yirmi dokuz ülkede yolsuzluk ile sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve sosyal sermaye ile yolsuzluk arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre sosyal sermayesi yüksek ülkelerde yolsuzluğun daha az olduğunu, sosyal sermayesi düşük ülkelerde de yolsuzluğun daha çok olduğunu belirtmiştir (Bjornskov, 2003: 17).

Sosyal sermaye bir toplumdaki kriminal faaliyetlerin miktarını etkileyen faktörlerden bir tanesidir. Aynı zamanda sosyal sermaye, belirli kişilerin suçlu davranışa yönelip yönelmeyeceğini ve kolluk kuvvetlerinin de davranışlarını şekillendirmede belirleyici rol oynayabilmektedir. Ayrıca polisler ve diğer kolluk kuvvetleri, kurumsal ağlarının ve normatif entegrasyon seviyelerinin güçlü olduğu yerlerde daha etkili çalışacaklar ve halkın kolluk kuvvetlerine olan saygısı ve güveni de artacaktır. Bu nedenle suç düzeyi düşük ve polise olan saygısı yüksek olan topluluklar, etkili sosyal bağların geliştirilmesini ve sürdürülmesini kolaylaştıran topluluklar olacaktır (Field, 2003: 62). Dolayısıyla sosyal sermaye toplumda meydana gelen suç oranlarının sayısını da etkilemektedir. Sosyal sermayesi yüksek toplumların güven düzeyi ve ekonomik ve sosyal refah seviyelerinin yüksek olması

sebebi ile bu toplumlarda suç oranı daha az yaşanmaktadır. Bu da dolaylı olarak hükümetin performansını da arttıran faktörlerden bir tanesi haline gelmektedir.

Putnam, İtalya'nın farklı bölgelerinde yapmış olduğu yarı deneysel çalışmalarının sonucunda sivil katılımın normları ve ağırları da temsili hükümetin performansını da güçlü bir şekilde etkilediğini belirterek sosyal sermayenin hükümet performansı üzerinde de etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca yönetimin kalitesinin uzun süreli sivil katılımın varlığı veya yokluğu ile şekillendiğini, örgütlü karşılıklılık ve sivil katılımın sosyo-ekonomik olarak gelişmenin bir ön koşulu olduğunu söylemiştir (Putnam, 1995: 66). Bununla birlikte sosyal sermayenin önemli unsurlarından olan sosyal güveni pekiştiren karşılıklılık normları, bir toplumdaki vergi kaçakçılığının oranlarını etkilemektedir. Çünkü vergi ödemek, hükümetin otoritesini kabul etmeye eşdeğer bir davranıştır ve insanların vergi kaçakçılığına karşı tutumları, toplumun ahlaki duygularını göstermektedir. Bir toplumda yolsuzluk olaylarının artması o toplumun sosyal güveni zedelemektedir. Bu bağlamda kırk ülkenin dahil edildiği kesitsel bir çalışmada, kamuoyunda yolsuzluğun genelleştirilmiş güven ile olumsuz bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir (Lee vd. 2011: 390) Sonuç olarak katılım ve güven düzeyinin yüksek olması sosyal sermayeyi arttırarak devletin işleyişini pozitif anlamda etkilemektedir.

1.6.2. Sosyal Sermayenin Negatif Sonuçları

Genel olarak sosyal sermaye birikimi, ekonomik büyüme gibi olumlu sonuçları desteklemekte ve dolayısıyla çeşitli hedeflere ulaşmak için kullanılabilecek güçlü bir kaynak olarak algılanmaktadır. Bu algı, sosyal sermayenin her zaman iyi olduğu görüşünün ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Fakat sosyal sermayenin olumlu etkileri olduğu gibi negatif etkileri de olabilmektedir. Özellikle bir toplumda sosyal bağların aşağı doğru birikmesi, suç grubuna katılımın artması gibi toplumsal açıdan istenmeyen olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Teilmann, 2012: 459). Sosyal sermaye topluluk üyelerinin çıkarlarına ulaşmada karşılıklı iş birliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda çoğu zaman olumlu çıkarlar için olsa da olumsuz hedefler içinde de bir iş birliği sağlanabilir (Field, 2008: 102). Bu nedenle,

sosyal sermayenin arttırılmasına yönelik politikalar dikkatli yapılmalı ve sağlam temellere dayandırılmalıdır.

Sosyal sermayenin unsurları olan sosyal ağlar ve normlar her zaman için olumlu bir kaynak olarak görülememektedir ve organize suçlar, yasa dışı çete oluşumları da sosyal sermayenin negatif etkileri olarak da ele alınabilmektedir. (Ekinci, 2010: 107). Uyuşturucu kartelleri, kaçak göçmen grupları, mafya grupları ve terörist grupları gibi yüksek oranda birbirine bağlı gruplar yüksek düzeyde iç güven ve karşılıklılık içerebilmektedir. Aynı şekilde, bu gruplar, sosyal olarak yıkıcı ve istenmeyen amaçlar için finansal ve diğer sermaye biçimlerini kullanarak, yüksek düzeyde sosyal sermayesi olan bireyleri içerebilmektedir. Bununla birlikte sosyal sermayenin bağlayıcı biçimleri, belirli durumlarda sosyal uyumu engelleme potansiyeline sahiptir ve sıkı sıkıya bağlı gruplar yabancıları dışlayabilmektedir (OECD, 2001:42). Bu da toplumlarda ayrışmalara, bölünmelere ve dolayısıyla çatışmalara sebep olabilmektedir. Buna yönelik olarak Portes (1998: 15), sosyal sermayenin en az dört olumsuz sonucunu belirlemiştir. Bunlar yabancıların dışlanması, grup üyeleri üzerinde aşırı zorbalık, bireysel özgürlükler üzerindeki kısıtlamalar ve normlarda nitelik kaybı şeklindedir.

Fukuyama sosyal sermayenin negatif etkilerini “güvenin yarıçapı” kavramını üzerinden açıklamaktadır (Fukuyama, 2000b: 10). Buna göre sosyal sermayenin temeli güvendir ve tüm grupların belirli bir güven yarıçapı vardır. Güvenin yarıçapının genişlemesi ile birlikte sosyal sermayenin olumsuz etkileri ortadan kalkarken, güven yarıçapının daralması yani grubun kendi üyeleri ile sınırlı kalması durumunda ise olumsuz etkilerin oluşması daha muhtemel hale gelmektedir. (Fukuyama, 2000b: 11; Ekinci, 2010: 108). Sosyal sermaye bir toplumdaki suç olaylarının sayısını ve bireyin suça meylini etkileyen faktörlerden bir tanesidir (Field, 2008: 87). Toplumsal güven düzeyi ile yapılan güvenlik harcamaları arasında ters bir ilişki vardır. Toplumsal güven düzeyi düşük olan toplumlarda, suç oranı artar ve buna yönelik olarak yapılan güvenlik önlemi harcamalar artar (Karagül, 2012: 134).

Sosyal sermaye genellikle daha hızlı tahrip edilebilirken, yeniden inşası daha yavaş ve uzun sürmektedir. Aynı zamanda yeniden yapılanma süreci masrafsız değildir ve genellikle önemli zaman ve kaynak yatırımlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu açıdan düşük bir sosyal sermaye toplumu, ekonomik bir maliyet de taşıyan sosyal bölünme ve güvensizlik ile karakterizedir (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:19).

1.7. SOSYAL SERMAYE ÖLÇÜMÜ

Sosyal sermayenin geliştirilebilir olması ve sağladığı faydalar açısından bir toplumda sosyal sermaye düzeyinin belirlenmesi ve ölçülmesi önemli bir kaynak olacaktır (Fukuyama (2001: 12) Ancak sosyal sermayenin ölçülmesi, maddi olmayan çıktıları ve çok yönlü doğası nedeniyle doğal olarak zordur (Lee vd. 2011: 385). Bu sebeple sosyal sermaye kavramının en büyük zayıflıklarından biri, nasıl ölçüleceği konusunda fikir birliği olmamasıdır (Fukuyama, 2001: 12). Dolayısıyla sosyal sermayenin birçok ve kapsamlı göstergelerinin olması ile birlikte ölçümün zorlaşması da bu durumu daha da zorlaştırmaktadır.

Sabatini, sosyal sermaye araştırmalarında genel olarak karşılaşılan ölçüm sorunlarını şu şekilde ele almıştır. Buna göre, sosyal sermaye tanımının yer aldığı birçok araştırmaya rağmen, sosyal sermayenin kesin tanımı oldukça belirsiz kalmaktadır. Araştırmada kullanılacak tek, evrensel bir sosyal sermayenin tanımını ve temel bir ölçüm yöntemini sağlamak neredeyse imkânsız görünmektedir. Sosyal sermayenin çok boyutlu bir kavram olduğu fikri, birçok tartışma ortamına sebep olmaktadır. Bu fikir her yazarın kendi çalışmasının amaçlarına ve kapsamına göre kavramın belirli bir boyutuna odaklanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle çeşitli veri kaynaklarından türetilen ölçümlerin kullanımı, örneklemin ve soru ifadelerinin kıyaslanamaması sebebi ile herhangi bir genel değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır (Sabatini, 2005: 5-7).

Diğer taraftan teorik literatürde sosyal sermaye genellikle sosyal ağlar, güven ve sosyal normlar ile tanımlanmıştır. Fakat çoğu ampirik çalışmada sosyal sermaye, sosyal sermayenin temel bileşenlerini temsil etmeyen dolaylı göstergelerle ölçülmektedir. Bu dolaylı göstergeler sosyal sermayenin ne olduğu, sonuçları ve sosyal sermaye ile ilişkisinin ne olabileceği konusunda ciddi bir karışıklığa yol açmaktadır. Bununla birlikte mevcut sosyal sermayenin ekonomik sonuçları üzerindeki çalışmalarının büyük kısmı, Dünya Değerler Anketi'nden elde edilen güven ölçütlerine dayanmaktadır. Bu tür verilerin toplanması, makro veya sosyal

güven olarak adlandırılabilen bir ölçü oluşturmaktadır. Bu durum da güven ve sosyal sermayenin bulunduğu sosyal ve tarihsel koşullar ile olan bağııı geşetmektedir. Ayrıca sosyal güven yerine sosyal ağlara odaklanan çalışmalar sosyal sermayenin temsilcisi olarak kabul edilen ve çok boyutlu olan sosyal ağın tek bir türü -örneğin gönüllü kuruluşlar- üzerine odaklanmaktadır. Güçlü aile bağlarının rolü, sosyal sermayenin ekonomik kalkınmadaki rolü üzerine yapılan ampirik araştırmalarla genellikle ihmal edilmektedir (Sabatini, 2005: 5-7).

Sosyal sermaye ölçümleri genel olarak toplumsal düzeyde makro ölçümler, örgütsel düzeyde mezo ölçümler ve birey düzeyinde mikro ölçümler olmak üzere üçe ayırmak mümkündür (Ekinci, 2010: 97; Gerni, 2013: 7). Makro düzey, kuruluşların faaliyet gösterdiği kurumsal bağlamı ifade etmektedir. Bu makro düzeyde hukuk kuralları, yasal çerçeveler, siyasi rejim, ademi merkezîyetçilik düzeyi ve politika oluşturma sürecine katılım düzeyi gibi resmi ilişkiler ve yapılar bulunmaktadır (Krishna ve Shrader, 1999: 9). Aynı zamanda sosyal sermayenin makro düzeyde ölçümünde sosyal sermayenin unsurları ve göstergeleri esas alınmaktadır. Bunlar toplumdaki bireyler arası güven ve ilişkilerin niteliği, suç oranları, sivil toplum etkinliklerine katılım, gönüllülük, ekonomik ve sosyal ortaklıkların ve iş birliklerin düzeyi ve niteliği gibi göstergelere odaklanılmaktadır (Ekinci, 2010: 97).

Mikro seviye ise, yatay örgütlerin ve sosyal ağların kalkınmaya sağladığı potansiyel katkıyı ifade etmektedir (Krishna ve Shrader, 1999: 9). Mikro düzeyde sosyal sermaye ölçümlerinde sosyal güven, normlar, sosyal ağlar, aktif katılım düzeyi, iletişim gibi sermayenin temel unsurları ele alınmaktadır ve bu unsurların mevcut düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalardır (Ekinci, 2010: 98). Tüm bu düzeyleri ayrıntılı olarak incelediğimizde aslında birbiri ile bağlantılı olduğu ve ayırım yapmanın zor olacağı görülmektedir. Çünkü bireyin sosyal sermayesi, sosyal ilişkiler içinde bulunduğu her seviyeyi (mezo, makro) etkilerken, toplumun sosyal sermayesi de bireyin sosyal sermayesini etkilemektedir. Bu bağlamda, her bir seviyenin etki ve sonuçları farklı olsa bile çıkış noktaları ve genel çerçevesi aynıdır (Gerni, 2013:7).

Teilmann, sosyal sermayenin en iyi bireysel düzeyde analiz edilip ölçülebileceğini, sağladığı faydaların da topluma mal edilebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle, sosyal sermayeyi teşvik etmek için politika hedefleri geliştirirken, proje

(mezo) düzeyinde sosyal sermayede bir artışa yol açması ve sosyal (makro) seviyeyi etkilemek için birikmesi gereken bireysel (mikro) seviyeyi hedeflemenin önemli olduğunu vurgulamaktadır (Teilmann, 2012: 459).

Genel olarak sosyal sermayenin ölçülmesine yönelik yapılan çalışmalar şu şekildedir. Fukuyama sosyal sermayenin ölçülebilmesi için gerekli olan oranın, toplumda çoğu insanın güvenilir olduğunu düşünen insanların oranı olduğunu belirtmektedir (akt. Gerni, 2013: 14). Çok boyutlu olan sosyal sermayenin tek göstergesinin bu olması tabi ki yeterli olmayacaktır. Fukuyama'ya göre sosyal sermayenin ölçülmesi için iki geniş yaklaşım vardır. Bunlardan ilki belirli bir toplumdaki grupların ve grup üyeliklerinin sayımını yapmaktır. İkincisi ise güven ve sivil katılım düzeyleriyle ilgili anket verilerini kullanmak (Fukuyama, 2000b: 9; Fukuyama, 2011: 12). Ayrıca Fukuyama, bu iki yaklaşıma ek olarak belirli kuruluşlardaki sosyal sermayenin ölçümü için gerekli olan bir diğer yolun devralma tekliflerinden önce ve sonra bir şirketin piyasa değerindeki değişikliklere bakmak olabileceğini belirtmiştir (Fukuyama, 2000b: 12).

Putnam, sosyal sermaye ile vatandaşlık bilincini yakından ilişkili tutmuştur. Ona göre bir toplumdaki sivil kuruluşların sayısı ve bunlara katılım oranı arttıkça ne sosyal sermayenin gücü de artmaktadır (akt. Gerni, 2013: 13). Buna göre Putnam'ın 2000 yılındaki yayınlanan kitabında (Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community) sosyal sermayenin göstergeleri olarak bir sosyal sermaye endeksi geliştirmiştir ve bu endeks Tablo 1'de yer almaktadır. Buna göre Putnam'ın belirttiği sosyal sermaye düzeyini ölçmede kullanılabilecek veriler de şunlardır; Sivil toplum kuruluşlarının nüfusa oranı, sivil toplum kuruluşlarına, kulüp vb. üyelik oranları, genel seçimlere katılım oranı, okullarda ilgili toplantılara katılım oranı, gönüllü organizasyonların nüfusa oranı, bireylerin yıl içinde gönüllü aktivitelere ayırdığı zaman, sosyal ilişkilerdeki yakınlık, samimiyet (arkadaş ve komşu ziyaretlerindeki sıklık) ve toplumdaki bireyler arası güven düzeyidir (akt. Ekinci, 2010: 99).

Tablo 1: Putnam'ın Geliştirdiği Sosyal Sermaye Endeksi

Putnam'ın Kapsamlı Sosyal Sermaye Endeksi
Toplumsal Örgütsel Yaşamın Ölçütleri
– Son bir yılda bazı yerel organizasyonların komitesinde görev yaptı (%)
– Son yılda bazı kulüp veya organizasyon görevlisi olarak görev yaptı (%)
– 1.000 nüfus başına sivil ve sosyal kuruluş sayısı
– Geçen yıl katıldığı ortalama kulüp toplantısı sayısı
– Ortalama grup üyeliği sayısı
Kamusal İşlere Katılım Ölçütleri
– Seçimlerde oy verme oranı
– Son olarak şehir veya okul işleriyle ilgili herhangi bir genel toplantıya katılım
Toplumsal Gönüllülüğünün Ölçütleri
– 1.000 kişi başına kâr amacı gütmeyen örgütlere katılım oranı
– Geçen yıl topluluk projesinde ortalama çalışma süresi
– Geçen yıl gönüllü olarak ortalama çalışma süresi
Enformel Sosyalleşme Ölçütleri
– “Arkadaşlarımı ziyaret etmek için çok zaman harcamıyorum” ifadesine katılma oranı
– Geçen yıl evde düzenlene toplantıların ortalama sayısı
Sosyal Güven Ölçütleri
– “Çoğu insan güvenilirdir” ifadesine katılma oranı
– “Çoğu insan dürüsttür” ifadesine katılma oranı

Kaynak: Hawes vd., 2013: 125 (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

1999 yılında Burdine ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada sosyal sermayeyi toplum ve nüfus sağlığı değerlendirmelerinin bir bileşeni olarak ölçmek için bir aracı test etmek amaçlanmıştır. Buna yönelik olarak yapılan anket çalışmasında, toplumsal katılımı, sosyal bütünleşmeyi ve dindarlığı sosyal sermayenin üç ana bileşeni olarak tanımlamışlardır (Burdine ve ark., 1999: 393). Aynı yıl Krishna ve Shrader, yalnızca ağ tabanlı veya tamamen normlara bağlı bir ölçümün, sosyal sermayeyi ölçeklendirmek için yeterli olmadığını belirtmiştir ve bir Sosyal Sermaye Değerlendirme Aracı (Social Capital Assessment Tool-SCAT) geliştirmiştir. Buna göre SCAT, sosyal sermayenin ölçülmesinde nitel ve nicel verilerden yararlanmakta ve kalkınma göstergeleri ve sosyal sermaye birikimi

arasındaki ilişkilerin analizine de izin vermektedir. SCAT mikro düzeyde yapısal ve bilişsel sosyal sermayeye ve bu tür sosyal sermayenin toplum, hane halkı ve kurumsal düzeylerde etkileşime girme şekillerine odaklanmaktadır (Krishna ve Shrader, 1999: 8)

Avrupa Değerleri Araştırması (European Values Study) da ölçeğinin temel alındığı bir çalışmada sosyal sermayenin üç temel göstergesine odaklanmışlardır. Bunlar sosyal ağlar, güven ve vatandaşlık sorumluluklarına sadakat düzeyi şeklindedir (Oorschot vd., 2006: 153). Buna yönelik olarak sosyal sermaye ölçeği; güvenilirlik, politik katılım, kurumlara güven, başkalarına güven, gönüllü kuruluşlara pasif ve aktif katılım, arkadaş ağı ve aile ağı olmak üzere sekiz boyutta ölçülmüştür (Oorschot vd., 2006: 164).

Toplum örgütlerinin sivil katılım çalışmalarının etkilerini değerlendirmek için pratik bir sosyal sermaye ölçüsü geliştiren Onyx ve Bullen (2000) ise sosyal sermayeyi genel olarak ağlara katılım, karşılıklılık, güven, sosyal normlar, ortak şirketler ve sosyal kurumlar açısından tartışmaktadır. Bu çalışmada sosyal sermaye sekiz boyutta ele almıştır. Bunlar yerel topluluğa katılma, sosyal bağlamda proaktivite, güven ve güvenlik duyguları, mahalle bağlantıları, aile ve arkadaş bağlantıları, çeşitlilik toleransı, yaşamın değeri ve iş bağlantıları şeklindedir (Onyx and Bullen, 2000: 40).

Onyx ve Bullen tarafından geliştirilen sosyal sermaye ölçeği birçok çalışmada da kullanılmıştır. O'Brien ve ark., bu ölçeğin gözden geçirilmiş versiyonunu bireysel olarak sosyal sermaye, topluluk duygusu ve suç korkusu algılarını ölçmeye yönelik daha geniş bir çalışmanın parçası olarak kullanmışlardır (2004: 1210). Kritsotakis ve ark. ise bu ölçeği sosyal sermayenin sağlık sonuçları ile ilişkisine dair ampirik kanıtlar geliştirmek amacı ile kullanmıştır (2008: 218). Bir diğer çalışmada sosyal sermaye göstergelerini yerel derneklere ve ağlara üyelik, güven ve normlara bağlılık, toplu eylemlere katılım olmak üzere üç başlık altında toplamıştır (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001:23). Benzer bir çalışma da Lee ve ark. (2011) da sosyal sermayenin dört ana bileşenini içeren geniş bir sosyal sermaye indeksi geliştirilmiştir. Bu indekste sosyal sermaye sosyal güven, normlar, ağlar ve sosyal yapı alt boyutu ile ölçülmüştür.

Sosyal sermayenin oluşması için kişiler arası iş birliği ve bu iş birliği için de güven ortamının sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle sosyal sermayenin ölçme çalışmalarında güveni ölçmek en temel kriterdir (Gerni,2013: 21). Buna yönelik olarak sosyal sermayenin ölçülmesinde kullanılan bir diğer çalışma ise Dünya Bankası tarafından 1981 yılından beri her beş yılda bir olmak üzere toplamda yedi dalga şeklinde yapılan Dünya Değerler Araştırmasıdır (World Values Survey, 2021). Bu anket çalışmasında güven düzeyi ölçümü için katılımcılara bazı sorular yöneltilmektedir. Bunlardan ilki “Sizce insanların çoğunluğuna güvenilebilir mi? Yoksa başkalarıyla bir ilişki kurarken veya iş yaparken çok dikkatli olmak mı gerekir?” şeklindedir. Bir diğer “Sizce insanların çoğu fırsatını bulursa sizi kullanmaya, sizden çıkar sağlamaya mı yoksa haklı ve âdil davranmaya mı çalışır?” sorusudur. Son soru ise “Aşağıda sayacağım kurumlardan/gruplardan her birine ne kadar güvenirsiniz?” şeklindedir (World Values Survey, 2010-2014; Dünya Değerler Araştırması, 2011).

Dünya Değerler Çalışmasının 1995-96 yılları arasında yapılan çalışmasında ülkelerin güven ölçüleri yüzdelik değer olarak Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre OECD üyesi ülkelere güven düzeyi en yüksek ülkeleri başta Norveç, İsveç, Danimarka gibi gelişmiş ülkeler alırken, Türkiye % 6.5 son sırayı almıştır. OECD üyesi olmayan ülkelere güven düzeyi en yüksek ülke ise Hindistan olarak karşımıza çıkmıştır. Türkiye ise OECD ülkeleri arasından en son sırayı almaktadır. Bunun yanı sıra sosyal sermayenin unsurlarından olan sivil toplum kuruluşlarına katılma düzeyine yönelik de soru bulunmaktadır. (Dünya Değerler Araştırması, 2011). Fakat Fukuyama Dünya Değerler Araştırması’nı anketin sorularının genel olması, katılımcıların güven yarıçapı hakkında veya yabancılarla iş birliği yapma yetenekleri hakkında kesin bilgiler verememesi açısından sosyal sermayeyi ölçme konusunda eksik olduğu şeklinde eleştirmektedir (Fukuyama, 2000b: 12).

Bir diğer araştırma da Dünya Değerler Araştırması’nda olduğu gibi sosyal sermayenin ölçümünde sivil katılımın ve kişilerarası güvenin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve Putnam’ın sosyal sermaye ölçüsünde kullanılan sivil katılım türleriyle aynı veya benzer anket maddeleri toplamıştır. Buna göre yazar dört tip sivil katılım göstergesi olarak “topluluk örgütlerine katılım, siyasete ve kamu işlerine katılım, gönüllülük ve gayri resmi sosyalleşme” göstergelerini araştırmıştır. Güven

ölçütü olarak ise Dünya Değerler Araştırması'nda yer alan güven soruları yer almıştır (Keele, 2005: 141).

Tablo 2: Bir Güven Ölçüsü (Dünya Değerleri Çalışması), 1995-96 Çoğu Kişiye Güvenilebileceğini Söyleyenlerin Yüzdesi

OECD Üyesi Ülkeler			
Ülke	%	Ülke	%
Norveç	65.3	Amerika Birleşik Devletleri	35,6
İsveç	59.7	İtalya*	35.3
Danimarka*	57,7	Belçika*	33.2
Hollanda*	55.8	Avusturya*	31.8
Kanada*	52.4	Birleşik Krallık	31.0
Finlandiya	47.6	Kore	30,3
İrlanda*	47.4	Çek Cumhuriyeti*	30,3
Japonya	46.0	İspanya	29.8
İzlanda*	43.6	Meksika	28.1
Almanya	41.8	Macaristan*	24.6
İsviçre	41.0	Fransa*	22.8
Avustralya	39,9	Portekiz*	21.4
		Türkiye	6.5

OECD Üyesi Olmayan Bazı Ülkeler			
Ülke	%	Ülke	%
Hindistan	37,9	Güney Afrika	18.2
Şili	21.9	Arjantin	17.5
Nijerya	19.2	Brezilya	2.8

* 1990-91 veri

Kaynak: OECD, 2001:44.

Sosyal sermayenin işlevselliğinin belirlemede homojenlik ve heterojenlik önemli faktörlerdir. (Field, 2008: 93). Sosyal sermaye yalnızca paylaşıldığı zaman var olmaktadır. Sosyal sermaye ilişkisel olsa da ilişkiler heterojen gruplar arasında olduğunda etkisi daha fazla olacaktır (Narayan ve Cassidy, 2001: 60). Buna yönelik olarak hazırlanan sosyal sermaye ölçeğinde yedi alt boyut ele alınmıştır. Bunlar; grup özellikleri, genelleştirilmiş normlar, beraberlik, gündelik sosyalleşme, mahalle bağlantıları, gönüllülük ve güven şeklindedir (Narayan ve Cassidy, 2001: 90).

Bir sonraki bölümde sosyal sermaye ölçümü Türkiye özelinde değerlendirilmiştir.

1.7.1. Türkiye'nin Sosyal Sermaye Gerçeği

Bilindiği üzere sosyal sermayeyi ölçme çalışmalarında en önemli ölçüt güven unsurudur. 1981 yılında itibaren her beş yılda bir yapılan Dünya Değerler Araştırması da sosyal sermayenin en önemli unsuru olan güvenin ölçümüne yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalara Türkiye 1991, 1996 ve 2001, 2007 ve 2011 yıllarında dahil edilmiştir. Tablo 2'de de belirtildiği üzere 1995-96 yılları arasında yapılan çalışmasında Türkiye'nin güven düzeyi % 6,5 olarak belirlenmiş olup OECD üyesi ülkeler arasında en son sırayı almıştır (OECD, 2001:44). Dünya Değerler Araştırması'nın altıncı dalgası (2010-2014) Türkiye'de 2012 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya Türkiye koluna 1605 kişi katılmıştır ve genel olarak Türk toplumunun birbirine olan güven düzeyleri oldukça düşük çıkmıştır. Katılımcıların %11,6'sı çoğu insan güvenilir derken %82,9'u bu konuda çok dikkatli olmak gerektiğini belirtmiştir. (World Values Survey, 2010-2014: 43). Yine "Sizce insanların çoğu fırsatını bulursa sizi kullanmaya, sizden çıkar sağlamaya mı çalışır, yoksa haklı ve âdil davranmaya mı çalışır?" sorusuna on puanlık değerlendirme cetveli üzerinden cevaplandırılması istenmiştir. Buna göre katılımcıların %8,5'i insanların fırsatlarını bulduklarında kendilerinden çıkar saplayacağını düşünmüş ve bir puan vermiştir. Buna karşın çoğunluk yedi puanda (%15,0) ve sekiz puanda (%14,3) karar kılmıştır. On puanı verenlerin oranı ise %4,9 şeklindedir (World Values Survey, 2010-2014: 109).

Yukarıda da bahsedildiği üzere sosyal sermayenin işlevselliğinin belirlemede toplumun homojenlik ve heterojenlik açısından yapısının belirlenmesi de önemli faktörlerdendir (Field, 2008: 93). Buna göre göçmenler ve kentleşme, nüfusun heterojenliğini göstermektedir. Homojen bir sosyo-gelir tabanı ve yatay sosyal ilişkileri olan bir toplum, daha yüksek düzeyde bir sosyal iş birliğine sahip olma eğilimindedir. Dolayısıyla daha heterojen bir nüfusa sahip olan bir toplumun daha düşük düzeyde dernek faaliyetleri vardır. Çok çeşitli sosyo-gelir grubuna sahip yoğun nüfuslu şehirlerde yaşayan toplumlar düşük düzeyde güven ve karşılıklılık sergilemektedir (Lee vd. 2011: 391). Bu nedenle heterojen toplumların sosyal ağları daha zayıf ve sosyal sermaye düzeyleri daha düşüktür.

Kentleşme genel olarak kentlerde yaşayan nüfusun hem kendi içinde hem de almış olduğu göçler sebebiyle artmasıdır (Sağlam, 2006: 36). Türkiye özelinde göç ve kentleşme durumuna baktığımızda, Türk toplumun heterojen bir toplum yapısına sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Türkiye coğrafi yapısı sebebi ile hem göç alan ve göç veren hem de transit ülke konumunda yer almaktadır. Özellikle 2011 yılında yaşanan Suriye krizinden en çok etkilenen ülkelerden biri de sınır komşusu olarak Türkiye'dir. Bu süreçte Türkiye'ye yoğun ve kontrolü güç olan bir kitlesel göç yaşanmıştır. Güncel göç verilerine baktığımızda 2021 yılında Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısının 3.731.02'e yükseldiği belirtilmiştir. Aynı şekilde 2021 yılında ikamet izni ile Türkiye'de bulunan yabancıların sayısı 1.251.569'a yükselmiştir (<https://www.goc.gov.tr/>, 2021). Diğer taraftan Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı 2018 yılında binde 14,7 ve 2019 yılında binde 13,9 bir artışla toplam nüfusu 83.154.997 kişiye ulaşmıştır. Ayrıca Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı 2018 yılında %92,3'e ve 2019 yılında ise %92,8'e yükselmiştir. Bunun yanı sıra belde ve köylerde yaşayanların oranı %7,7'den %7,2'ye düşmüştür (TÜİK, 2020).

Bir toplumun sosyal sermayesini makro düzeyde belirlemek adına bir diğer kriter ise dernek üyelikleri ve genel seçimlere katılım oranıdır (Fukuyama, 2000b: 9; Fukuyama, 2011: 12, Ekinci, 2010: 99). Buna göre İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün vermiş olduğu istatistiklere göre Türkiye'de 2021 yılı itibari ile toplam 319.330 dernek olduğu ve bunların %38,20'sinin faal olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'de dernek üyesi olanların genel nüfusa oranının ise yaklaşık %14'tür (<https://www.siviltoplum.gov.tr/>, 2021). Yapılan bir çalışmada Türkiye'nin sivil toplum kuruluşlarına (STK) katılımın 1994-2014 yılları arasındaki süreçte özellikle 2000'li yıllardan günümüze doğru düştüğünü, sonuç olarak da Türkiye'nin STK katılımının oluşturduğu sosyal sermaye seviyesinin düştüğünü belirtmiştir (Cenker-Özek, 2018: 70-72). Seçimlere katılım oranına bakıldığında ise en son yapılan 2018 yılı cumhurbaşkanı seçiminde katılım oranı %88,19, yerel seçimlere katılım oranı ise %83,88 olarak bilinmektedir (<http://www.ysk.gov.tr/>, 2020). Bu oran diğer ülkeler ile kıyaslandığında oldukça yüksektir.

Türkiye'nin sosyal sermaye düzeyini ölçmeye yönelik çalışmalara baktığımızda Uğuz vd.'nin yapmış olduğu çalışmada Türk toplumunun düşük güvenli bir toplum olduğunu ve katılım düzeyinin de düşük olduğunu belirtmiştir (2014: 36). Ayrıca sosyal sermaye ve ekonominin birbirini desteklediğini belirtilen çalışmalarda, Türkiye'de yaşanan terör olaylarının, siyasi çatışmaların, adi suçların artmasının sosyal sermaye seviyesinin düşük olmasına ve ekonominin yetersiz kalmasına bağlanmıştır. Çünkü yaşanan bu ekonomik ve siyasi güvensizlik durumu, suç oranlarının artması bireylerin gelecek kaygısını arttırmakta ve toplumun güven ortamını zedelemektedir (Karagül ve Masca, 2005: 48; Yıldız ve Topuz, 2012: 222). Yapılan bir diğer çalışmada 1990 yılındaki Türkiye güven düzeyi 10 ile AB ülkeleri arasında sonuncu olduğu ve Türkiye'nin sosyal sermayesinin AB ülkelerine göre daha düşük olduğunu belirtmiştir (Öksüzler, 2006: 115-124). Norris tarafından Türkiye'nin de yer aldığı 47 ülkenin ele alındığı çalışmada sosyal sermaye bakımından 46. sırada yer almıştır (2001: 17). Literatürde yer alan birçok araştırma genel olarak Türkiye'nin sosyal sermaye seviyesinin düşük olduğu yönündedir (Aydemir ve Özşahin, 2014; Devamoğlu, 2008; Öksüzler, 2006; Uğuz vd., 2014; Aslan, 2016).

Genel olarak baktığımızda, heterojen ve güven düzeyi düşük bir toplum yapısına sahip olması, siyasi ve sivil katılımın düşük olması, yaşanan ekonomik ve siyasi güvensizlik ortamı, almış olduğu göçler, çatışmalar ve suç oranlarının artması gibi sebeplerle Türkiye'nin sosyal sermaye düzeyi ciddi bir şekilde etkilenmektedir. Aynı zamanda yaşanan bu olumsuzluklar bireylerin psikolojik sosyal sermayesini de olumsuz etkileyerek sosyal sermaye seviyesinin düşmesine sebep olmaktadır. Türkiye'nin sosyal sermaye seviyesinin belirlenmesi adına çok fazla çalışmanın olmaması büyük bir eksiklik olmakla birlikte bu konuda düşük sosyal sermaye seviyesini arttırmaya yönelik etkili politikaların da geliştirilmesi gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ KORKUSUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. SUÇ KORKUSU KAVRAMI ve İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Risk toplumunda yaşadığımız günümüz dünyasında doğa kaynaklı dışsal risklerin yanı sıra küreselleşmenin ve teknolojinin etkisi ile ortaya çıkan, imal edilmiş riskler her geçen gün çeşitlenerek artmaktadır. Küreselleşme ve modernleşme, sağladığı fırsatlar kadar tehditleri de beraberinde getirmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmesi ile günlük hayatımız kolaylaşmıştır. Artan fırsatların yanı sıra savaşlar, iklim değişikliği, afetler, yoksulluk, hastalıklar gibi insanlığı tehdit eden tehlikeler de artmıştır. Artık tehditler yerel düzeyde kalmaktan çıkmış ve küreselleşmiştir. Bu sebeple moderniteyle birlikte artan, çeşitlenen ve küresel boyuta ulaşabilen bu tehditler insanlarda korkuya ve endişeye sebep olmakta, toplumların güven ortamını da zedelemektedir. Oysa güvenlik ihtiyacı insanların en temel ihtiyaçlarından biridir. Öyle ki Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşi sıralamasında güvenlik ihtiyacı fiziksel ihtiyaçlardan hemen sonra gelmektedir. Dolayısıyla insanların güvenlik ihtiyaçları karşılanmadığı sürece, sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları mümkün görünmemektedir. Bu durumda güvenlik ihtiyacı karşılanamayan birey, korku, endişe ve kaygı duyguları ile sarmalanır.

Korku, bireylerin en temel duygularından biridir. Birçok faktörden etkilenerken ortaya çıkan korku duygusunun bir etkeni de suç ve suça ilişkin sembollerdir. Günümüz risk toplumunda ise suç korkusu, sık karşılaşılan sosyal sorunlardan bir tanesidir. Yaşadığımız çağı risk toplumu olarak betimleyen Ulrich Beck, modernleşmenin etkisi ile birlikte tehlike ve risklerin arttığını, çeşitlendiğini ve öngörülemez olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre risk toplumunun en temel sloganı “korkuyorum” dur. Bu toplumlarda endişe ortaklığı vardır (Beck, 2011: 73). Sonuç olarak değişen ve öngörülemeyen riskler toplumun kaygı düzeyini arttırmakta, güvensizlik ortamını oluşturmakta ve suç korkusunu da yoğunlaştırmaktadır.

Suç korkusuna yönelik ilk araştırmalar 1960'lı yıllarda ABD'de başlamıştır. Bu yıllarda John F. Kennedy suikastı (1963), şehir içi gettolarda isyanların olması, sivil haklar sorunu, ırkçılık gibi kargaşa ve huzursuzluklar ulusal bir endişeye

dönüşmüştür. Bu yıllar suç oranlarının arttığı ve suç korkusunun yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Dolayısıyla suçun varlığı, suç hakkında konuşma, suç raporları ve suç korkusu birçok Amerikalının temel yaşam kalitesini olumsuz etkilemiştir (Jackson, 2006: 4; Kul, 2013:21; Yazgan, 2017: 68; Öztürk ve Yıldız, 2017: 660). Yaşanan bu olumsuzluklar sebebiyle ilk olarak 1967 yılında ABD’de Hukuki Yaptırım ve Adalet İdaresi Suç Komisyonu (The President's Crime Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice) tarafından suçla ilgili endişeler araştırılmıştır. Bu komisyon bireylerin güvensizlik algısını ve suç ile suça ilişkin endişelerin dağılımları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda; ankete katılanların %43’ü, suç korkusu nedeniyle geceleri sokağa çıkmadıklarını, %35’i yabancılarla artık konuşmadığını, %21’i geceleri toplu taşıma yerine otomobil veya taksi kullandıklarını ve son olarak da %20’si, suç korkusundan dolayı başka bir mahalleye taşınmak istediklerini söylemişlerdir. Ayrıca her üç Amerikalıdan biri geceleri dışarda yalnız yürümenin güvenli olmadığını ve suçlulara karşı korunmak için evde ateşli silah bulundurduklarını belirtmiştir (The President's Commission On Law Enforcement And Administration Of Justice, 1967; v).

Sonuç olarak, Amerikan halkının birçoğunun suç mağduru olma korkusu yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmaya göre, suça maruz kalan insan sayısından daha fazla insan endişeliydi ve en az risk altında olan insanlar en fazla korkan insanlardı. Böylece bu araştırma, suç korkusu araştırmaları için bir milat olmuş ve birçok ülkede suç korkusu araştırılmaya başlanmıştır (Jackson, 2006: 4; Yazgan, 2017: 68). Suç korkusu araştırmaları Avrupa’da ise 1970’li ve 1980’li yıllarda İngiltere’de suç oranlarını ve düzensizliklerin artması, halkın endişe duyması ve kendilerini güvende hissetmediklerini iddia etmeleri üzerine halkın risk ve güvenlik algısının araştırılması ile başlamıştır. Türkiye’de ise suç korkusu ile ilgili çalışmalar 2000’li yıllarda başlamıştır (Yazgan, 2017: 68).

Birçok faktörün barındığı suç korkusu kavramının ele alınmasından önce ilk olarak suç ve korku kavramlarının açıklanmasında fayda vardır. Suç insanlığın var olmasından bu yana her toplumda ve dönemde yaşanan bir olgudur. Kavramsal olarak suç, ceza hukukunun, olgusal olarak ise ahlakın, toplumbilimin ve suçbilimin konusudur (Selçuk, 2014: 86). Suç, TDK’ye göre toplumsal olarak “Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış”, hukuksal olarak ise “yasalara aykırı davranış” olarak

tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>, 2021). Hukuk düzeninde suç, önceden belirlenmiş ve tanımlanmıştır. Dolayısıyla toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, hukukuna aykırı olan, toplumun normlarına uymayan her türlü sapmalar suçtur (Burkay, 2008: 2; Selçuk, 2014: 104-106; Yazgan, 2017: 70).

Suç insana özgü bir davranıştır ve toplumsal düzen içerisinde insanlar arası ilişkilerin varlığında söz konusudur. Bir insan tarafından başka bir insanın değerlerine zarar vermesi durumunda suçtan bahsedebiliriz. Bu sebeple suç toplumsal yaşama/düzene ilişkin ve insana özgü bir olgu dur. Suçun mala karşı işlenen suçlar, şahsa karşı işlenen suçlar, bilişim suçları, terör suçları gibi birçok çeşidi bulunmaktadır (Selçuk, 2014: 100-102; Sipahi, 2016b:27). Ayrıca suç küreseldir ve dinamik bir olgudur. Farklı zamanlarda, mekanlarda ve toplumlarda farklı tanımlanabilmektedir. Suçun evrensel ve dinamik bir olgu olmasının yanı sıra görecelik boyutu da vardır. Buna göre tarihin bir döneminde suç sayılan eylem bugün suç olarak sayılmayabilir. Günümüzde suç olarak kabul edilen bir davranış ise gelecekte normal bir davranış olarak kabul edilebilir. Aynı zamanda gelişmelerden etkilenerak farklı suç türleri de ortaya çıkabilmektedir. Örneğin geçmiş yıllarda siber suç kavramı yok iken günümüzün gelişen teknolojisi sebebi ile en ciddi suç türleri arasına girmektedir. Aynı şekilde bir toplumda suç olarak kabul gören bir durum bir başka toplumda normal ve yasal kabul edilebilir (örneğin eşcinsellik) (Burkay, 2008: 2; Yazgan, 2017: 70). Görüldüğü üzere suç olgusu evrensel iken suç türlerinin zamana, mekâna ve topluma göre görecelilik boyutu vardır.

Suç korkusu kavramında bir diğer önemli nokta ise korkudur. Korku, insanların varoluşunda olan mutluluk, öfke gibi temel duygularındandır ve evrenseldir. Gerçek ya da soyut herhangi bir tehlike durumunda bireyin kendini koruma iç güdüsü ile ortaya çıkan endişe duygusudur (Kul, 2013:25; Yazgan, 2017: 69). Negatif bir duygu olan korku iki temele dayanmaktadır. Birincisi ani seslere verilen korku tepkisi gibi insanların doğasında yer alan doğal korkudur. İkincisi ise öğrenilmiş korkudur. Öğrenilmiş korku bireyin yaşamı boyunca edindiği tecrübeler sonucunda edindiği korkulardır. Diğer açıdan korkunun türüne göre değerlendirdiğimizde karşımıza yine iki tip korku çıkmaktadır. Birincisi, gerçek ve gözle görünür sebepten kaynaklı korku türüdür. Burada kişinin şahsına yönelik bir tehdit veya tehlikenin varlığı söz konusudur. Yani birey doğrudan somut bir duruma,

kişiyeye veya olaya karşı korku geliştirmektedir ve korkunun nedeni bellidir. Diğer korku türü ise şekilsiz korku olarak da adlandırılan, nedenin bilinmediği ve gözle görünmeyen sebeplere dayalı korkulardır. Burada gözle görünen bir etken olmadığından kişi daha çok sezgisel olarak kendini güvende hissetmez (Dolu vd., 2010:63; Yazgan, 2017: 69). Sonuç olarak hangi tip olursa olsun korku hem bireylerin hem de toplumların yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkiye sahiptir (Hale, 1996: 131).

Literatürde suç korkusunun tanımına yönelik tam bir uzlaşma sağlanmamasına karşılık Ferraro'nun yapmış olduğu suç korkusu tanımı birçok araştırmada temel alınmıştır. Buna göre suç korkusu “Bireyin suç veya suçla ilişkilendirdiği sembollere karşı geliştirdiği duygusal endişe ya da korku tepkisi” dir. Aynı zamanda Ferraro, suç korkusunun, yaklaşmakta olan tehlikeye hem duygusal hem de fizyolojik bir tepki olduğunu belirtmektedir (Ferraro, 1995: 23). Dolayısıyla suç korkusu çok boyutlu ve karmaşık bir konudur. Bu sebeple bu bölümde suç korkusu geniş bir şekilde ele alınmıştır. Önce suç korkusu tanımlamaları, boyutları, unsurları ve güvenlik ile olan ilişkisi geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Sonrasında suç korkusunun açıklayan kuramlara ve suç korkusunun bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisine yer verilmiştir.

2.1.1. Suç Korkusu

Suçun ortaya çıktığı zamandan bu yana, insanlar suça maruz kalmaktan korkmuşlardır. Tarih boyunca bu hep var olsa da günümüz risk toplumunda suç korkusu, teknolojinin gelişmesi, yoksulluk, uluslararası göçlerin artması, geleneksel değerlerin zayıflaması, kentleşme, güven unsurunun azalması gibi etkenlerden dolayı daha da artarak toplumsal bir sorun haline gelmiştir (Öztürk, 2018: 67). Buna yönelik olarak Noon vd., suç korkusunu dar anlamda suça tepki olarak, geniş anlamda ise tehditlerin bir yansıması olarak oluşabileceğini savunmaktadır. Buna göre tehdit, bireylerin korku derecelendirmeleri üzerinde suçtan daha güçlü bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, tipik olarak suç korkusu olarak adlandırılan kavram, aslında daha geniş bir korkuyu yansıtabilmektedir. Dolayısıyla geniş anlamda suç korkusu doğrudan bir yanıt değil modernleşme ile ilgili oluşan kaygıların bir yansımasıdır. Bireyler

modernleşen dünyanın getirmiş olduğu tehditler sebebiyle dünya hakkında kaygıları artmakta ve bu kaygıyı da suç korkusu olarak aktarmaktadırlar (Noon vd., 2019: 227-228).

En temel anlamda suç korkusu, suç veya suçla ilişkili sembollere karşı geliştirilen olumsuz duygusal bir tepki (Ferraro ve LAgrange, 1987: 72) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre suç korkusu mağduriyet endişesi konusunda duygusal bir durum ya da algılanan mağduriyet riskinin bilişsel bir hali olarak kavramsallaştırılmıştır (Bolger ve Bolger, 2019: 334). Görüldüğü üzere suç korkusunda, kişinin algıladığı risk yani mağduriyet riski olasılığı önem kazanmaktadır. Yani bir kişinin mağdur olma ihtimaline inandığı risk olasılığı (algılanan risk), kişinin suçtan ne kadar korkabileceğini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla suç korkusu, potansiyel mağduriyetlere verilen duygusal tepki, algılanan risk ise mağduriyet riski olasılığı olarak tanımlanmalıdır (Rader, 2017:2-3).

Warr (1987; 29) ise bir suçtan ne kadar korkulacağı, yalnızca o suçun algılanan riskine değil, aynı zamanda bireylerin riske duyarlılığına da bağlı olduğunu savunmaktadır. Riske duyarlılık ise belirli bir suça karşı geliştirilen korku ile bu suçun algılanan riski (yani sübjektif olarak suçun meydana gelme olasılığı) arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Bu sebeple Warr suç korkusunu, algılanan risk ve risk duyarlılığının bir işlevi olarak görmektedir.

Öte yandan kişinin edindiği bazı davranışlar da suç korkusuyla ilişkili olabilmektedir. Suç korkusu yaşayan kişi tek başına gece bir yerlere gitmekten kaçınmak, savunma dersi almak, silah almak ya da kapılara fazladan kilit takmak gibi bir dizi ihtiyati tedbirler almaya başlayabilmektedir. Dolayısıyla bir bütün olarak bakıldığında duygu (suç korkusu), risk olasılığı (algılanan risk) ve ihtiyati davranışlar (kısıtlanmış davranışlar) birlikte ele alınmalıdır (Rader, 2017:2-3).

Shotland vd., suç korkusunu etkileyen iki faktörün olduğunu belirtmişlerdir. İlki suçun türü, silahın varlığı gibi suçun ayrıntılarına hitap eden niteliksel faktörlerdir. İkinci faktör ise sübjektif olarak kişinin gelecekte suç mağduru olma olasılığını belirleyen değişkenlerdir. Bu değişkenlere suçların kişinin mahallesinde mi yoksa sık sık ziyaret ettiği bölgelerde mi meydana geldiği, kişinin üyesi olduğu bir grup insan arasından mağdurları seçip seçmediği ve suçun işlenme sıklığı örnek verilebilmektedir (1979; 35).

Kul ise suç korkusunu Giddens'in yapılaşma teorisi ile açıklamıştır. Buna göre yapılaşma, “yapıyı sürekli olarak var eden, değiştirebilen, yeniden üretimini sağlayan, yöneten koşullardır.” Buradaki yapı objektif suç korkusunu işaret etmektedir. Yapılaşma teorisinde yapı ve birey iç içe geçmiştir ve birbirlerinin şekillenmesinde rol oynar. Buna göre suç korkusunun yapılaşma modelinde yapısal düzlemde objektif suç korkusu, bireysel düzlemde sübjektif suç korkusu yer almaktadır. Bireysel suç korkusu; suç mağduriyeti, savunmasızlık, adalet mekanizması gibi birtakım koşullar ve etkileşim mekanizmaları ile yapılaşmaktadır. Yapılan bu suç korkusu ise yeniden bireyi etkilemektedir. Kişiler de suçtan korunmak için birtakım pratikler geliştirirler. Dolayısıyla Kul, suç korkusunu ve suçtan korunma pratiğinin döngüsel olarak yeniden üretilme veya değişme sürecine suç korkusunun yapılaşması demiştir (Kul, 2013: 47-54).

Yapılan tanımlamalardan da görüldüğü üzere suç korkusu, insan algısının birçok boyutunu kapsayan karmaşık bir olgudur ve birkaç yolla kavramsallaştırılmıştır. Özetleyecek olursak, suç korkusu duyguları, düşünceleri ve davranışları içermektedir. Buna göre suç korkusunun duygusal yönü tehditlere karşı duyulan korkuyu, gelecekteki belirsizliğe karşı geliştirilen düşünceler örüntüsü olarak endişeyi ve suç tehdidine karşı davranışsal tepki olarak geliştirilen ihtiyati davranışları içermektedir (Jackson ve Gouseti, 2012: 2).

Suç korkusunu genel olarak bilişsel ve davranışsal olmak üzere iki kategoride kavramsallaştırabiliriz. Buna göre bilişsel boyut, insanların tehdit ve tehlike ile ilgili uyarınları kendi mağduriyet risklerinin bir değerlendirmesine (algılanan mağduriyet riski) dönüştürdüğü süreci kapsamaktadır. Genel olarak algılanan suç mağduriyeti riskini içermektedir. Davranışsal bileşen ise, algılanan risklere veya yaşamış olduğu suç korkusuna yönelik almış aldığı önlemler ve kaçınma davranışı gibi korkuyla ilgili davranışsal tepkilere atıfta bulunmaktadır (Ferraro ve LaGrange, 1987: 72; Hale, 1996: 79; Breetzke ve Pearson, 2014: 47; Bolger ve Bolger, 2019: 335). Sonuç olarak suç korkusunun bilişsel boyutları, bireylerin mağduriyet olasılığına ilişkin öznel tahminlerine odaklanırken, suç korkusunun davranışsal boyutları, insanların suça veya riskin öznel değerlendirmesine cevaben gerçekte ne yaptığını yansıtmaktadır.

Diğer taraftan suç korkusunun sübjektif ve objektif olmak üzere iki boyutundan da bahsetmek mümkündür. Buna göre sübjektif boyutunda suç korkusunu bireysel düzeydeki faktörler etkilerken, objektif boyutunda bağlamsal düzeydeki yani sosyolojik unsurlar etkilemektedir (Kul, 2013:29-30). Suç korkusunun sübjektif boyutundaki bireysel faktörler, genel olarak bireyin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, ekonomik durum, medeni hali...), tecrübeleri, suça tanık olma, suç mağduriyeti, suça ilişkin bilgileri edinme (medya, tanındık vb.), yaşadığı çevrenin etkisi gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Bu durumda bireylerin yaşamış olduğu bu suç korkusu sadece suça maruz kalma durumunu değil, bireyin suçun mağduru olabilme veya suçun faili olarak görülebilme ihtimalini de içermektedir. Diğer yandan suç korkusunun objektif boyutundaki sosyolojik unsurlar ise genel olarak suçun toplumda sebep olduğu güvensizlik duygusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada suç korkusu, bireysellikten öte toplumsal bir problemdir ve toplumda güvensizlik ortamı yaratmaktadır (Sipahi, 2016a: 2159).

Suç korkusunun sosyolojik boyutunu gösteren bir diğer tanımlama ise alturistik (özgeci) suç korkusudur. Alturistik suç korkusu, bireyin ailesine ve yakın çevresine ilişkin duyduğu suç korkusudur. Kendisi hariç başkaları için de korku duyma olan bu suç korkusu özgeci korku olarak adlandırılmaktadır. Özellikle günümüz toplumunda ebeveynler çocukları adına çok fazla özgeci korku yaşayabilmektedirler (Kul, 2013: 27; Talu ve Avcı, 2019: 264; Çınğı, 2020; 360). Literatürde yer alan çalışmalarda da bireylerin alturistik suç korkusu seviyesinin bireysel suç korkusu seviyelerinden daha fazla olduğu görülmektedir (Warr and Ellison, 2000; Heber, 2009; Çınğı, 2020). Ayrıca suç korkusunun sosyal bir problem ve fenomen haline gelmesi, korku ve güvensizlik temelli sosyalleşmenin olması, suç korkusunun bireysel olmaktan çok artık toplumsal bir tepkiye dönüştüğünü göstermektedir. Bu nedenle suç korkusunun sosyolojik yönü de ağır basmaktadır (Kul, 2013:27; Çınğı, 2020; 360). Dolayısıyla suç korkusu sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal bir olgudur.

Tanımlamalardan da görüldüğü üzere suç korkusu ve suç arasında doğrudan bir bağlantı olmakla birlikte tek unsur suç değildir. Suç korkusu, suçtan bağımsız olarak da ortaya çıkabilen duygusal bir tepkidir. Buna yönelik olarak yapılan araştırmalarda suç korkusunun suç oranlarının artmasıyla arttığı fakat suç oranlarının

düşmesiyle birlikte suç korkusunun azalmadığı saptanmıştır (Hale, 1996: 80; Özaşçılar ve Ziyalar, 2009: 8; Dolu vd., 2010:57; Yazgan, 2017: 70; Rader, 2017:1). Bu durum karşımıza korku-mağduriyet paradoksu olarak çıkmaktadır ve mağduriyet kuramında geniş olarak ele alınmıştır.

Genel olarak baktığımızda, suç korkusu suçtan bağımsız olarak bireylerin ve toplumların herhangi bir suça veya suç ile ilişkilendirdiği risklere maruz kalma durumuna karşı geliştirmiş olduğu duygusal bir tepkidir. Dolayısıyla suç korkusu ve güvenlik arasındaki güçlü bir ilişki vardır. Güvenlik açığı olan yerlerde bireyler daha fazla suç korkusu yaşamaktadır. Suçtan korkan bireylerin varlığının artması ise bireylerin yalnızlaşmasına, iletişime kapanmasına, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin zayıflamasına, kişiler arası güvenin zedelenmesine sebep olmaktadır. Bu durum ise dolaylı olarak toplumun güven ortamını da olumsuz etkilemektedir. Güven duygusunun olmadığı toplumlarda ise suç ve suç korkusu da artmaktadır. Görüldüğü üzere suç korkusu ve güven arasında birbirini döngüsel olarak etkileyen nedensel bir ilişki oluşmaktadır. Bu nedenle de suç korkusu ve güvenlik konusu ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

2.1.1.1. Suç Korkusu ve Güvenlik

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu sebeple bir arada yaşamaya ihtiyaç duymaktadır ve buna da muhtaçtır. Bir arada, toplum halinde yaşamının en temel gerekliliklerinden biri de güvenlidir. Hatta güvenlik, Şekil 5'te gösterilen Maslow'un ihtiyaçlar piramidine göre, fiziksel ihtiyaçlardan sonraki en temel ihtiyaçtır (1943: 372-376). İnsan bir önceki ihtiyacını karşılayamadan daha üst seviyede olan bir ihtiyacını karşılama adımına geçemez. Ancak hem fiziksel hem de güvenlik ihtiyacı karşılanmış olan birey, bir sonraki seviyede olan sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecektir. Aksi takdirde sosyal bir varlık olan insan, sosyal ihtiyaçların gerekliliklerini yerine getiremeyecektir.

Şekil 5: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak: Maslow, 1943 (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

Suç korkusu ve güvenlik arasındaki ilişkinin irdelenmesinden önce güvenlik kelimesinin tanımının yapılması daha doğru olacaktır. Güvenlik kelimesi Latince kökenli olup “*securitas*” kelimesinden gelmektedir. Bu kelimeden farklı anlamlar taşıyan “*surete (emniyet)*” ve “*securite (güvenlik)*” kelimeleri türemiştir. Burada emniyet anlamına gelen surete daha çok objektif olay ve olguları, güvenlik anlamındaki securite ise tehlikelere karşı güvende olma, sığınak içinde olma duygusunu belirtmektedir (Kul, 2013:30).

Türki Dil Kurumu’na göre güvenlik, “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr, 2021). Birleşmiş Milletler (BM), Soğuk Savaş’ın bitmesi ile güvenlik alanında yeni bir dönüşüme gitmiştir. Klasik güvenlikten insani güvenliğe odaklanan bu rapor, ekonomik güvenlik, besin güvenliği, sağlık güvenliği, çevre güvenliği, kişisel güvenlik, toplum güvenliği ve politik güvenlik olarak farklı güvenlik türleri belirlemiştir (UNDP, 1994). Bu sebeble güvenlik, konulara, kültüre, dönemin değişen şartlara ve durumlara göre uyarlanan, olağanüstü önlemler gerektiren temel bir kavramdır. Ayrıca güvenlik, tehlike, risk, düzensizlik ve korkunun olmaması, buna karşın koruma, risk yokluğu, kesinlik, güvenilirlik, itimat ve öngörülebilirliğin var olması olarak kullanılmaktadır (Brauch, 2008: 2-4).

Günümüzde “korkuyorum” sloganı ile özdeşleşen risk toplumlarında (Beck, 2011: 73) ise öngörülemez risklerin varlığı bireylerin güven duygusunu daha çok zedelemektedir. Toplumdaki bireylerin yaşamış oldukları bireysel güvenlik endişesi

de daha sonraki süreçte bireyin çevresini de etkileyerek yayılmakta, toplumsal bir güvenlik endişesine dönüşmektedir (Talu ve Avcı, 2019: 263). Dolayısıyla kaygı, korku ve güvensizlik ortamının arttığı risk toplumunda suç korkusu da artmaktadır. Bu toplumlarda bireyler suça maruz kalmamak adına dışarıya çıkmaktan çekinmekte, çoğu zaman evlerinde bile güvende hissedememekte, aileleri ve yakınları adına endişelenmekte, yabancılara şüpheyile yaklaşp mesafeli durmaktadır. Tüm bunlar aslında, toplumdaki işlenen suçların, insanlarda ve toplumlardaki güven unsurunun zedelenmesiyle ortaya çıkmaktadır (Öztürk ve Yıldız, 2017: 661). Bu sebeple, güvenlik ve adalet hizmetlerin tam yerine getirilemediği toplumlarda suç oranları ve suç korkusu da artmaktadır. Bu bağlamda toplumun suç korkusu seviyesi, devlet otoriteleri tarafından sağlanan güvenlik ve adalet hizmetlerinin de etkinliğini ve etkililiğini de belirlemektedir (Dolu vd., 2010:61).

Suç korkusu ve güvenlik bağlamında en çok irdelenen güvenlik ise kentsel güveniktir (Sipahi, 2016b; Kul, 2013; Arpa ve Uğurlar, 2019). Sanayi devrimi ile birlikte kentler hızla büyümeye ve kalabalıklaşmaya başlamıştır. Ekonominin, bilimin, eğitimin, sanatın vb. birçok alanın merkezi haline gelen kentler diğer yandan Durkheim’ın deyimi ile “toplumsal patolojilerin” arttığı mekânlar haline gelmiştir. Yoksulluğun, göçün, işsizliğin, eşitsizliğin, kutuplaşmanın, yabancılaşmanın artması kentleri suç oranlarının arttığı, güvensiz ve korku ortamının hâkim olduğu mekanlara dönüştürmüştür. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, çevresel ve toplumsal alt yapılarının yetersiz olmasına rağmen hızlı ve sağlıksız bir kentleşme sürecine girmesi durumu daha da ağırlaştırmaktadır. Ülkelerde kırdan kente kitlesel göçlerin yaşanması, nüfusun hızla artması, buna karşın yeterli istihdam ve barınma alanlarının olmaması, toplumun yoksulluk, işsizlik, gecekondulaşma, toplumsal dışlanma, suç gibi birçok sorun ile yüzleşmesine neden olmaktadır (Sipahi, 2016b:17-18; Arpa ve Uğurlar, 2019: 294). Bu durum kentin yaşam kalitesini düşürmekte ve güven ortamını bozmaktadır. Bununla birlikte suç korkusu ve mekân arasında doğrudan bir ilişki vardır. Çevresel düzensizlikler, suç olarak damgalanan mekânlar ve suçun lokalleştiği sıcak noktalar suçu daha fazla çekmektedir. Bireyler böylesi ortamlarda kendini güvende hissetmemekte ve suç korkusu yaşayabilmektedir. (Kul, 2013: 117-120; Arpa ve Uğurlar, 2019: 294). Dolayısıyla kentsel yapı ve kent güvenliği suç korkusu olgusunda etkili faktörlerdendir.

Suç korkusunun kent ile ilişkilendirilerek Türkiye kentleri bağlamında yapılan bir araştırma, suç korkusunun Türkiye kentlerinin önemli sorunlarından biri haline geldiğini vurgulamaktadır. Buna göre kentlerde yaşayan insanların büyük çoğunluğunun suç korkusu yaşadıklarını ve suça karşı önleyici tedbirler aldıkları saptanmıştır. (Sipahi, 2016b:165). Bununla birlikte bazı suçların da kentlere özgü suçlar (otopark mafyası, bilişim suçları, beyaz yaka suçları vb.) olarak meydana geldiğini belirtmektedir. Aynı zamanda bu çalışmada kentlerin suçların yer aldığı mekân haline gelmesinin sebepleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Buna göre, kültürel uyum sorunları, kente göçün artması ile artmaya başlamıştır. Kente göç edenlerin var olan değerler sisteminin, kent yaşamına uyum sağlayamaması sonucu bir kültür şoku ve çatışması yaşayabilmektedir. Hem var olan kültürel değerlerini devam ettiremez hem de yeni karşılaştığı kültüre ayak uyduramayabilmektedirler. Bu da kişilerin toplumdan ayrışmasına, kentin dışında veya çöküntü alanlarında kendi gettolarını oluşturmalarına, toplumsal denetim mekanizmasının dışında kalmasına ve bağlı olduğu kültürel değerlerden uzaklaşmasına sebep olarak daha kolay suça yönelecektir. Diğer taraftan kentlerde gelir farkının oluşması, farklı ve özendirici yaşam tarzlarının görünür olması sebebi ile kişi aşırı tüketime yönelebilmektedir. Bu durum hem ruhsal dengesini üzerinde olumsuz etkiler bırakmakta hem de o yaşamı ve tüketimi yapabilmek adına kolay para kazanma hırsı ile suça yönelebilmektedir (Sipahi, 2016b; 36).

Kentlerin suçların yer aldığı mekanlar haline gelmesinin bir diğer neden ise kentin fiziksel yapısı ile ilgilidir. Kentlerin kalabalık olması, suçluların kolaylıkla saklanabilmesi sebebi ile teşvik edici bir hal alabilmektedir. Bunun yanı sıra trafik yoğunluğu, çevre kirliliği, zor yaşam şartları, stresli iş hayatı gibi durumlarda kişinin psikolojisinin olumsuz etkileyerek şiddete ve suça meyil artmaktadır. Böylece kentlerde suç oranlarında artış yaşanmaktadır. Ayrıca adalet sisteminde ve kamusal denetim mekanizmasında aksaklıkların yaşanması, suçluların hak ettiği cezayı almaması, güvenlik ve kolluk sistemindeki eksiklikler gibi olumsuzluklar da kişinin kolayca kanunu ihlal etmesine ve suç işlemesine sebep olabilmektedir (Sipahi, 2016b; 37). Dolayısıyla kentlerin suçun mekânı haline gelmesi toplumda suç korkusuna da artmasına sebep olabilmektedir. Bu durumda suç korkusu da suçun hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanılan korku kişinin

suçu bildirmesine ya da suçu engellemesine izin vermeyeceğinden suç oranları da artabilmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı kentlerde suç oranlarının artmasıyla birlikte suç korkusu da artmaktadır.

Sonuç olarak suçun neden olduğu olumsuzluklardan toplumsal olarak en yıkıcı olanı ama bir o kadar da ihmal edileni suç korkusudur Toplumsal uyumun, güvenin ve barışın bozulduğu toplumlarda suç korkusu da artmaktadır. Karşılıklı güvenin, iş birliğinin, toplumsal uyumun ve sosyal kontrolün bozulması güven ortamını zedelemekte, suç oranlarını ve suç korkusunu arttırmaktadır. Görüldüğü üzere kent güvenliği ile ilgili sorunlarda sadece artan suç oranları değil, toplumun yaşamını negatif yönde etkileyen suç korkusunun da önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda suç korkusunu açıklayan kuramları bilmek, suç korkusunu azaltmaya yönelik önlemler almak ve politika geliştirmek adına önemlidir. Dolayısıyla bir sonraki başlıkta suç korkusunu açıklayan kuramlara yer verilmiştir.

2.2. SUÇ KORKUSUNU AÇIKLAYAN KURAMLAR

Günümüz dünyasında suç korkusu, bireysel sorun olmasının ötesinde toplumsal hatta küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle de suç korkusunu açıklamak, azaltmak, buna karşı önlemler almak için bazı kuramlar geliştirilmiştir. Dolaylı ve doğrudan mağduriyet, risk algısı, çevresel faktörler ve kısıtlayıcı davranışları ele almak suç korkusu kuramlarında önemlidir (Ferraro, 1996; 684). Buna göre genel olarak farklı mağduriyet türlerine karşı geliştirilen duygusal bir tepki olan suç korkusu dört temele dayandırılmıştır.

Birincisi, bireylerin kırılganlık seviyesidir. Buna göre kendini suçtan korumak ve bunlarla baş edebilmek için sosyal ve fiziksel araçlardan yoksun olduklarını düşünen bireyler daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar. İkincisi ise mağduriyettir ve bireylerin doğrudan veya dolaylı olarak suç ile ilgili yaşamış oldukları deneyimlerdir. Burada kişi doğrudan suça maruz kalmış olabilir. Dolaylı olarak da yakınları veya kitle iletişim araçları vasıtasıyla duymuş oldukları suç deneyimlerinden etkilenebilmektedir. Üçüncüsü çevresel faktörlerdir. Korku ile ilgili açıklamalar kısmen mahallenin fiziksel veya sosyal bozukluklarında yatmaktadır. Örneğin sokak aydınlatmalarının yeterli olması korkuyu önemli

derecede azaltabilmektedir. Dördüncüsü ise bireylerin mağdur olma riskini algılaması ve mağduriyet sonuçlarının ne kadar ciddi olabileceğini değerlendirmesi de suç korkusunun açıklanmasında önemli faktörlerdir. Burada çevresel faktörler de yine önem kazanmaktadır. Bireylerin hem risk algıları hem de mağduriyetlerinin sonuçlarına ilişkin değerlendirmeleri, yaşadıkları mahallenin özelliklerinden, toplum desteğinin varlığından veya yokluğundan etkilenecektir (Hale, 1996: 80-81). Dolayısıyla suç korkusu kuramları da bu dört temele dayanmaktadır.

Suç korkusu kuramları dört temele dayanmanın yanı sıra daha dar sınıflandırmada kendi içinde bireysel ve çevresel özelliklere odaklanma olarak da ikiye ayrılmaktadır. Buna göre suç korkusu kuramlarından, Savunmasızlık Kuramı ve Mağduriyet Kuramı suç korkusunu bireysel özelliklere dayandırmaktadır. Buna karşın Düzensizlik Kuramı ve Toplumsal Kaygı Kuramı ise suç ile çevresel etmenleri ilişkilendirmektedir. Bu bölümde bahsi geçen dört suç korkusu kuramı ele alınmıştır.

2.2.1. Savunmasızlık/Kırılgenlik Kuramı (Vulnerability Model)

Suç korkusu bireyin kırılgenlik durumu ile doğrudan ilgilidir. Bu sebeple korku kavramını açıklamak için savunmasızlık kavramının da bilinmesi gerekmektedir. Savunmasızlık; bireyin cinsiyeti, yaşı, ırkı, eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyo-demografik özellikleri ile ilişkilidir. Genel olarak tehlikeye karşı açık, korunaksız ve savunmasız olan kişiler kırılgen kişilerdir. Savunmasız bireyler suça maruz kalma ihtimali yüksek, suça karşı etkili savunma gücü olmayan, mağduriyetin sonuçları ile baş etmekte yetersiz kalan bireylerdir. Bu kişiler daha fazla suça maruz kalacaklarını düşünürler ve suça karşı kendini savunacak gücü bulamazlar. Bu nedenle toplumda diğer bireylere oranla daha fazla suç korkusu yaşarlar. Bu doğrultuda literatürde suç korkusunu açıklayan kuramlardan biri de savunmasızlık kuramıdır.

Savunmasızlık/kırılgenlik kuramı fiziksel veya sosyal bir dezavantaja sahip olduklarını düşünen bireylerin, potansiyel mağduriyet karşısında kendilerini daha savunmasız hissedeceklerini, suç mağduru olması halinde oluşabilecek zararları karşılayamayacağını düşündüğünü ve bu kişilerin daha fazla suç korkusu yaşayacaklarını savunmaktadır (Hale, 1996: 95; Dolu vd., 2010:66; Kul, 2013:31;

Sipahi, 2016:45). Bu kuram korkuyu açıklamak için yaş, cinsiyet, etnik köken gibi bireysel demografik özellikleri vurgulamaktadır ve fiziksel kırılganlık ile sosyal kırılganlık olarak iki grupta toplanmaktadır. Literatürde fiziksel kırılganlık özelliklerinden en çok tartışılanı cinsiyet ve yaş iken, sosyal kırılganlık özelliklerinden en çok tartışılanı ise sosyoekonomik durum ile etnik köken olmuştur (Hale, 1996: 131; Rader vd., 2012: 134; Breetzke ve Pearson, 2014: 46; Yazgan, 2017: 71). Bunlar alt başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.1.1. Fiziksel Kırılganlık

Kırılganlık durumu, bireylerin psikolojik, fiziksel ve ekonomik düzeylerde baş etme yeteneğini etkilemektedir. Buna göre, bireyler algılanan fiziksel ve sosyal zarar görebilirlik seviyesi ile suç mağduriyetine karşı kendilerini yeterince savunamayacaklarını düşünürler. Bu durum kişilerin daha fazla suç korkusu yaşamalarına sebep olmaktadır. Burada fiziksel zarar görebilirlik olarak bireyin zayıf fiziksel özelliklerine vurgu yapılmaktadır (Hale, 1996: 131; Rader vb., 2020: 3). Suç korkusu bağlamında bireyin fiziksel kırılganlık özelliklerinden en çok tartışılanları ise cinsiyet ve yaştır. Warr (1984: 681), en düşük suç mağduriyeti oranlarına sahip olsalar da en çok korkuyu kadınlar ve yaşlıların sergilediğini dolayısıyla korku ve algılanan risk arasındaki ilişkinin yaşa ve cinsiyete göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

Toplumda kırılgan grup olarak nitelendirdiğimiz bireyler doğrudan bir suça maruz kalmamış olsalar bile daha fazla suç korkusu yaşayabilmektedir. Fiziksel kırılganlığı yüksek kabul edilen kadınlar ve yaşlılar, kadın olmanın veya daha yaşlı olmanın fiziksel bir saldırı sırasında kendilerini koruma yeteneklerini engelleyeceğini düşündükleri için genellikle artan bir suç korkusu hissederler. Yaşadıkları bu korku ve endişe, onların daha fazla eve kapanmasına, birçok güvenlik tedbiri almasına neden olduğundan daha az suç ile karşılaşmaktadırlar. (Hale, 1996: 131; Dolu vd., 2010:66; Kul, 2013: 111). Dolayısıyla savunmasız gruplarda mağduriyet ile suç korkusu arasında ters yönlü bir ilişki olabilmektedir. Bu nedenle fiziksel kırılganlıkları yüksek olan kadınlar ve yaşlılar, suç mağduru olma oranlarının daha düşük olmasına rağmen, daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar (Warr, 1984:

681; Hale, 1996; Ferraro ve LaGrange, 1992; Dolu vd., 2010; Rader vd., 2012; Kul, 2013; Yazgan, 2017; Vauclair ve Bratanova, 2017; Shechory ve Cohen, 2018; Bolger ve Bolger, 2019; Glas ve Snel, 2019; Rader vb., 2020 ...).

Savunmasızlık kuramı altında fiziksel kırılğanlıklar olarak bu bölümde cinsiyet ve yaş özellikleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve suç korkusu ile arasındaki ilişki irdelenmiştir.

2.2.1.1.1. Cinsiyet

Savunmasızlık başlığının altında yatan faktörlere baktığımızda cinsiyet, suç korkusunun en belirgin etkenlerindendir. Dolayısıyla cinsiyet ve korku arasındaki ilişki fiziksel savunmasızlık hipotezi ile ele alınmaktadır. Bu hipotez, kadınların fizyolojik olarak erkeklerden daha zayıf olduklarına ve kendilerini olası bir saldırıdan koruyabileceklerine inanmadıkları için kendilerini daha savunmasız hissettiklerini savunmaktadır. Böylece kadınlar erkeklere oranla suçtan daha fazla korkmakta ve kendilerini bir suçun kurbanı olma ihtimalinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu düşünmektedirler. Yapılan araştırmalar da kadınların suç korkusu, risk algıları ve suçtan kaçınma davranışlarını bildirme olasılıklarının erkeklerden daha fazla olması sebebi ile suç korkusunun kadınlar arasında erkeklerden daha fazla olduğunu göstermiştir (Warr, 1984: 681; Ferraro, 1996: 667; Hale, 1996: 96; Rader vd., 2012: 135; Brown, 2016: 118; Pánek vd., 2019: 10).

Diğer taraftan cinsiyet ve suç korkusu arasında savunmasızlık kuramı ile açıklanan paradoksal bir ilişki de vardır. Buna göre kadınlar erkeklere oranla daha az suç mağduru olmalarına rağmen erkeklerden daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar (Hale, 1996; Ferraro ve LaGrange, 1992; Dolu vd., 2010; Rader vd., 2012; Kul, 2013; Brown, 2016; Yazgan, 2017; Vauclair ve Bratanova, 2017; Shechory ve Cohen, 2018; Bolger ve Bolger, 2019; Glas ve Snel, 2019; Rader vb., 2020 ...). Bu durum literatürde korku-mağduriyet paradoksu olarak adlandırılmaktadır. Buna göre kadınların suça daha az maruz kalmasına rağmen daha fazla suç korkusu yaşadıkları, erkeklerin ise daha fazla suçla karşılaşmasına rağmen daha az korku yaşadıkları belirtilmektedir (Hale, 1996: 96; Ferraro, 1996: 667; Rader vd., 2012: 135; Rader, 2017: 5; Ozascılar, 2013: 269).

Kadınlar ile ilgili olan korku-mağduriyet paradoksunun sebeplerine dair farklı yaklaşımlar vardır. Cinsiyet bağlamında korku-mağduriyet paradoksunu açıklayan hipotezlerden en çok üzerinde durulan yaklaşım “cinsel saldırı gölgesi (shadow of sexual assault) hipotezidir. Bu hipoteze yönelik ilk olarak Warr (1984; 1985) insanların, özellikle kadınların, belirli suç türlerini 'algısal olarak eş zamanlı suçlar' olarak adlandırılan diğer suçlarla ilişkilendirebileceğini savunmuştur. Daha sonra bu tespitin üzerine Ferraro (1996), cinsel saldırı gölgesi tezini geliştirmiştir. Buna göre kadınlar cinsel saldırı suçuna maruz kalmaktan daha çok korkmaktadır. Bu korku kişinin diğer tüm suç türlerine karşı korkularını “gölgede” bırakmaktadır. Bu sebeple mağduriyet yaşamasa bile cinsel saldırı korkusu kadınların tüm suçlardan korkmalarına neden olabilmektedir. Aynı zamanda kadınların tecavüz korkusu evrenseldir ve bu korku kadınların yaşamlarına kısıtlılık getirerek özgürlüklerini de önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla bu hipotez, cinsel saldırı suçunu, kadınların orantısız suç korkusunu açıklamada ana suç olarak görmektedir (Warr, 1985: 238-239; Ferraro, 1996; 667; Rader vd., 2012: 135; Ozascılar, 2013: 269; Kul, 2013:31-33).

Cinsel saldırı hipotezi temelde savunmasızlık kavramına vurgu yapmaktadır. Buna göre kadınların risk ve kırılganlık algılarının daha yüksek olduğunu savunmaktadır. Kadınların daha fazla fiziksel ve sosyal savunmasızlıklarından dolayı daha fazla korku yaşama olasılığı yüksektir. Özellikle kadınların her yerde cinsel saldırıya uğrama riskinden ve bu durumda kendilerini savunamamaktan korkmaları, suç korkularını arttırmaktadır. Ayrıca kadınların tüm suçların cinsel saldırı ile sonuçlanabileceğine inanmaları (örneğin, bir soygun cinsel saldırıya dönüşebilir) durumu da söz konusudur. Bu nedenle cinsel saldırı, kadınları çevrelerinin güvensiz olduğu gerçeğine ve bundan korunmak için ihtiyatlı yaşam tarzları benimsemesi gerektiğine inandırmaktadır (Sacco, 1990:487; Hale, 1996: 97-98; Rader, 2017: 5-6). Bu durum aynı zamanda kadınların riske karşı yüksek duyarlılıkları ve riskin sonuçlarını erkeklerden daha ciddi algılamasıyla da açıklanmaktadır (Pánek vd., 2019: 10).

Kadınlar ile ilgili olan korku-mağduriyet paradoksunu açıklayan ikinci hipotez ise fiziksel kırılganlık hipotezidir. Bu hipotez fiziksel kırılganlıklarından dolayı kadınların kendilerini daha savunmasız, incinebilir ve riske açık gördükleri

gerçeği üzerinde durmaktadır. Kadınlar kendilerini erkeklere oranla -durum böyle olmasa bile- fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak daha savunmasız hissedebilmektedirler. Dolayısıyla fiziksel kırılganlık hipotezi, kadınların daha az suça maruz kalıp daha çok suç korkusu yaşamasının en temel sebebinin kadınların zarar görebilirliği olduğunu savunmaktadır (Kul, 2013:31-33; Ünal, 2017: 40; Rader, 2017: 5-6). Aynı zamanda gelir düzeyi, fiziki ve sosyal düzensizlik unsurları kadınların kırılganlık düzeyini etkileyerek suç korkusunu da arttırabilmektedir (Köseoğlu, 2019: 267).

Diğer bir yaklaşım ise sosyalleşme/toplumsallaşma hipotezidir. Buna göre toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddetin etkisi olarak kadınlar, yabancılar tarafından mağdur edilebileceği ve daha incinebilir olduğu düşüncesi ile bir erkek koruması altında olması gerektiği gerçeği ile yetiştirilmekte ve sosyalleştirilmektedir. Dolayısıyla kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile sosyalleştikleri için potansiyel bir cinsel saldırı suçunu fiziksel olarak engelleyebileceklerine inanmamaktadırlar. Ayrıca toplumsal cinsiyete bağlı olarak kadınlara, belirli yerlerde (kamusal alanda) ve belirli kişiler (yabancılar) tarafından belirli suç türlerinin (cinsel saldırı) kurbanı olma olasılığının yüksek olduğu öğretilmektedir. Dolayısıyla kadınlar başkaları tarafından korunmaya ihtiyaç duyan, dışarının onlar için tehlikeli olduğuna inan bireyler olarak günlük yaşamlarında suç korkusunu da normalleştirmektedir (Rader vd., 2012: 135; Kul, 2013:31-33; Rader, 2017: 5-6). Bu sebeple toplumsal cinsiyete bağlı olarak cinsel saldırı ve sosyalleşme hipotezleri, savunmasızlık hipotezinden bağımsız olarak görülsede, bu hipotezlerin temel önermeleri birbirine bağlıdır.

Diğer taraftan yine toplumsal cinsiyete dayalı roller gereği, erkeklerin daha fazla suça maruz kalırken daha az suç korkusu yaşamalarının sebebi onların hegomonik tepkisinin bir sonucudur. Erkekler korksalar bile araştırmalarda doğru cevap vermeme ihtimalleri vardır. Buna göre cinsiyete bağlı sosyalizasyondan kaynaklı olarak erkeklerin korkmayan, ağlamayan bir varlık olarak yetiştirilmesi, korkmanın bir güçsüzlük sembolü olarak algılanması dolaylı olarak suç korkusunu etkileyebilmektedir (Kul, 2013:31-33).

Son olarak kadınların yaşadığı korku-mağduriyet paradoksunu açıklayan diğer yaklaşım ise araştırmalarda kadınların mağduriyetlerinin tamamının yakalanamamış olduğunu savunmaktadır. Kadınların cinsel taciz, tecavüz gibi

yaşadıkları mağduriyetlerini araştırmalarda rapor etmemiş ihtimali vardır. Bu bakış açısı, kadınların mağduriyet oranlarının son derece eksik bildirildiğini, aksi takdirde kadınların suç korkusu ile mağduriyetlerinin paralel olabileceğini savunmaktadır (Sacco, 1990:487; Hale, 1996: 97-98; Rader, 2017: 5-6).

Sonuç olarak cinsiyete bağlı gelişen korku-mağduriyet paradoksunu açıklayan hipotezler, cinsel saldırının gölgesi, fiziksel kırılganlık, toplumsal cinsiyete bağlı olarak sosyalleşme ve kadınların maruziyetinin yeterince doğru raporlanamaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1.1.2. Yaş

Savunmasızlık kuramı altında diğer bir fiziksel savunmasızlık etkeni ise yaştır. Yaşlılar, fiziksel sağlıklarının azalması, ekonomik yetersizlik gibi sebeplerle kendilerini suç mağdurlarına karşı koruyamayacaklarına, dolayısıyla daha yüksek risk altında olduklarına inanmaktadırlar (Rader vd., 2012: 135). Kadınlarda olduğu gibi yaşlılarda daha az suça maruz kalmalarına rağmen gençlere oranla daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar. Dolayısıyla korku mağduriyet paradoksunda yaş diğer önemli unsurlardandır (LAgrange ve Ferraro, 1987: 372; Lagrange ve Ferraro, 1989: 697; Kul, 2013:36-37; Ceccato ve Bamzar, 2016: 115; Rader, 2017: 6; Greve vd., 2018: 1225).

Yaş ile ilgili yaşanan korku-mağduriyet paradoksunun sebebinin açıklayan hipotezlerden ilki yaşla birlikte kırılganlığın artmasıdır. Yaşlılarda bu kırılganlığın nedeni ise diğer yaş gruplarına göre ekonomik, fiziksel, sosyal ve psikolojik faktörlerden kaynaklanmaktadır. İlk başta değişen sağlık ve vücut koşulları nedeniyle suça karşı daha savunmasız olduklarını hissetmektedirler. Ayrıca insanların yaşlandıkça korkularının artması, gelir düzeyinin yetersizliği, yalnız yaşama, bununla birlikte yaşlıların fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak suçun sonuçlarından daha çok etkilenmeleri gibi birçok faktöründe bir arada olması yaşlıların gençlere oranlara daha fazla suç korkusu yaşamasına sebep olmaktadır (Norton ve Courlander, 1982: 388; Hale, 1996: 100; Kul, 2013:36-37; Rader, 2017: 6; Yazgan, 2017: 72-73; Greve vd., 2018: 1225). Ayrıca fiziksel kırılganlığın bir başka yönü de insanların kalan yaşam süreleri kısaldıkça bir mağduriyetten tamamen iyileşme veya tazminat alma

şanslarının da azalmasıdır. Tüm bu sebeplerden dolayı yaşlılar daha ihtiyatlı davranarak da mağduriyet riskini de en aza indirmektedir (Greve vd., 2018: 1225). Bu durumda yaşlıların korku-mağduriyet paradoksunu açıklamaktadır.

Kırılganlığın yanı sıra yaşlıların yaşam çevrelerindeki riskin yüksek olup olmaması da suç korkusunu etkilemektedir. Örneğin kentsel ve düşük gelirli alanlar, kırsal ve yüksek gelirli alanlardan daha tehlikeli olma eğiliminde olduğundan, yaşlıların suç korkusu bu tehdit seviyesiyle uyumlu olabilmektedir (Hale, 1996: 101). Ayrıca gazete, radyo veya televizyon aracılığıyla suçla ilgili haberlere yüksek oranda maruz kalmanın da yaşlıların suç korkusunu artırması beklenmektedir (Norton ve Courlander, 1982: 388).

Lagrange ve Ferraro ise yaş ve suç korkusu arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapmış oldukları çalışmada, yaş ve suç korkusu arasındaki ilişkinin büyük ölçüde suç korkusunun operasyonel hale getirilmesine bağlı olduğunu belirtmiştir. Buna göre bireylerin somut korku yani cinayet, cinsel saldırı, gasp gibi cezai suçlarla ilgili mağduriyet korkuları araştırıldığında yaşlıların gençlere göre önemli derecede daha az korktukları görülmüştür. Fakat biçimsiz korku yani kişinin evde, mahallede veya toplulukta kendini güvende hissedememe veya endişeli hissetme sıklığı incelendiğinde ise yaşlıların gençlere nazaran biraz daha korktukları görülmüştür. Dolayısıyla yaşlıların gençlere oranla daha fazla suç korkusu yaşamadıklarını fakat finansal ve sağlık durumlarının kötüleşmesi gibi savunmasızlık duygusunun artması sebebi ile yaşlıların yaşayacakları mağduriyetlerin daha travmatik olduğunu belirtmektedirler (Lagrange ve Ferraro, 1987: 385). Bu sebeple yaşlıların daha fazla suç korkusu yaşadıklarına yönelik araştırmaların abartıldığını iddia etmektedirler.

Yaş ve cinsiyet kırılganlıklarının yanı sıra bireylerin sağlık durumunun da suç korkusunu etkilediği belirtilmektedir. Buna yönelik olarak yapılan güncel bir çalışma (Rader vb., 2020) fiziksel sağlık ve ruh sağlığının üniversite öğrencilerinin suç korkusunu nasıl etkilediğini incelemektedir. Buna göre fiziksel sağlık ve ruh sağlığı suç korkusunu etkilemektedir. Fiziksel sağlığın suç korkusuna olan etkisinde göze çarpan bir açıklama, savunmasızlığa odaklanmaktadır. Mağduriyetlere karşı daha savunmasız olduklarına inananlar, kendilerini bir saldırıyı savuşturabilecek güçte görmedikleri için suç korkularını arttırmaktadır. Ayrıca ruh sağlığının kötü olması da

suç korkusunu olumsuz etkilemektedir. Buna göre kötü ruh sağlığına sahip bireylerin suç korkusu seviyesi de artmakta ve yaşam kalitesi de düşmektedir. Bununla birlikte suç korkusunun artması da kişinin de ruh sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. (Rader vb., 2020: 3-4). Dolayısıyla ruh sağlığı ve suç korkusu arasında nedensellik ilişkisi vardır

2.2.1.2. Sosyal Kırılgnlık

Savunmasızlık yaklaşımına göre suç korkusunu arttıran bir diğer etken ise bireylerin sosyal kırılgnlıklarıdır. Sosyal kırılgnlık tipik olarak bir bireyi mağduriyet karşısında daha savunmasız hissettiren sosyal özellikleri içermektedir. Özellikle ırk, yoksulluk, eğitim durumu, ekonomik durumu, medeni hal gibi sosyal değişkenler bireylerin suç korkusu üzerinde etkili olan faktörlerdendir. Suç korkusu literatürüne göre, sosyal kırılgnlık olarak en belirgin özellikler ırk ve sosyoekonomik statüdür (Rader vd., 2012: 134; Yazgan, 2017:73). Buna göre etnik azınlıklar, yoksullar ve eğitim seviyesi daha düşük bireyler daha fazla suç korkusu yaşamaktadır. Çünkü bu bireylerin daha çok mağduriyet riski yüksek olan suç oranlarının fazla olduğu mahallelerde yaşamaları, suç mağduriyetinden korumak için daha az kaynağa sahip olması ve ırkçı tehditlerin olması gibi sebeplerden dolayı kendilerini suça karşı daha savunmasız hissederler. Bu durum kişilerin korku ve kaygı düzeylerini arttırmaktadır (Hale, 1996: 103; Yazgan, 2017: 71; Bolger ve Bolger, 2019: 337). Dolayısıyla sosyal kırılgnlıkta birçok etkenin bir arada olması kırılgnlığı daha da arttırmakta ve suç korkusunun daha çok artmasına sebep olmaktadır. Örneğin, düşük gelirli ve düşük eğitilmiş yaşlı bir kadın olmak aynı zamanda etnik bir gruba mensup olmak suç korkusunu daha da arttıracaktır.

Bu bölümde savunmasızlık kuramının alt başlığı olan sosyal kırılgnlık; etnik köken/alt kültürel çeşitlilik ile sosyo-ekonomik başlıkları altında incelenmiştir.

2.2.1.2.1. Etnik Köken/Alt Kültürel Çeşitlilik

Suç korkusunu açıklayan bağlamsal faktörlerden biri de toplumun heterojen yapısı ve alt kültürel çeşitliliğidir. Alt kültürel çeşitlilik, bireylerin başkalarını kendilerinden farklı gördükleri bir ötekileştirme sürecidir. Bu yaklaşım, farklı kültürlerle ve etnik yapıya sahip olan bireyler arası bağın ve güvenin zayıf olacağı düşüncesiyle, böylesi ortamlarda suç korkusunun yoğunlaşacağını savunmaktadır. Buradaki alt kültür, toplumda yer alan baskın bir kültürün içinde yer alan başka kültürde ve etnik yapıdaki bireyleri belirtmektedir. Alt kültürel çeşitlilik yaklaşımına göre, bu vasıfta olan birey ya da gruplar kendilerini o ortama ait hissetmez ve soyutlarlar. Azınlık olarak görülen grubun topluma uyumu zorlaşır, sosyal dışlanma yaşanır ve bu gruba olan güven azalır. Bu nedenle toplumun sahip olduğu normlarından uzaklaşarak kendilerine ait farklı bir değerler sistemi kurarlar. Bu farklılık, sapmaya, çatışmaya ve sosyal kontrolün zayıflamasına sebep olmaktadır. Burada sosyal kontrol suç korkusunun en önemli önleyici etkenlerindendir. Diğer taraftan topluma entegre olamayan grupların suça yönelmesi de daha olası olacağından suç oranlarının da artması mümkündür. Dolayısıyla alt kültürel çeşitliliğin yani farklı ırk ve kültürde grupların yaşadığı heterojen toplumların suç korkusunu etkilediği de savunulmaktadır (Dolu vd., 2010: 68; Kul, 2013: 41; Rader, 2017: 9; Yazgan, 2017:80). Bu bağlamda nüfusun heterojen veya homojen yapıda olması suç korkusunu etkilemektedir.

Alt kültürel çeşitlilik yaklaşımı aynı zamanda sosyal düzensizlik teorisine de dayanmaktadır. Bu teori suçu sadece ırksal heterojenliğin değil, mahallelerdeki değişimin bir ürünü olarak açıklamaktadır. Bu değişim sosyal kontrolünde zayıflamasına neden olmaktadır. Buna göre alt kültürel çeşitliliğin olduğu heterojen toplumlarda komşuluk ilişkileri zayıflamaktadır. Mahallede bireylerin komşuları ile yakın ilişkileri olmadığında, kendileri gibi olmayan diğer bireylerden -yani etnik, kültürel veya ırksal olarak kendilerinden farklı olanlardan- korkabilmektedirler. Bunun yanı sıra komşuluk ağlarının zayıflaması sosyal kontrolün de zayıflamasına, sosyal kontrolün zayıflaması ise suç oranlarının ve suç korkusunun daha da artmasına sebep olmaktadır (Rader, 2017: 9).

Alt kültürel çeşitlilik olarak ırk ve sınıf, bireysel düzeyde sosyal kırılganlıkla ilişkili en önemli iki özelliktir. Azınlıklar, alt sınıflar, yoksullar daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar (Rader vd., 2012: 135; Bolger ve Bolger, 2019: 334; Bove vd., 2019: 2). Bu durumun en önemli sebeplerinden biri de azınlıkların, alt sınıfların ve yoksulların daha çok suçun yaygın olduğu ve mağdur olma olasılıklarının daha yüksek olduğu bölgelerde yaşıyor olmalarıdır. Aynı zamanda azınlıkların dil engellerinin olması, toplum tarafından dışlandıklarını düşünmeleri de suç korkusunu arttırmaktadır (Rader, 2017: 7). Buna yönelik olarak yapılan bir çalışmada, ırk ve sosyal faktörlerin suç korkusu üzerindeki birleşik etkileri araştırılmıştır. Sonuçlarda ırk, yaş ve medeni durumun suç korkusu üzerinde önemli etkileri olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre siyahların beyazlara oranla daha fazla suç korkusu yaşadıkları görülmüştür (Parker, 1988: 492).

Tam tersi bölgenin sakinleri de farklı ırk ve etnik kökenli bireyleri suç ile bağdaştırabilmektedir. Bu nedenle etnik açıdan farklı mahallelerde yaşayan sakinler daha fazla suç korkusunu dile getirebilmektedir (Rader, 2017: 7; Glas ve Snel, 2019: 22). Buna yönelik olarak yapılan bir çalışmada ise göçmen sayısındaki artışın toplumda suç oranlarını arttırmadığını, ancak bireylerde göçün daha yüksek suç oranlarına sebep olduğu endişesini arttırdığı görülmüştür (Bove vd., 2019: 18-19). Kısacası göç toplumdaki suç oranlarının artışında çok bir etkiye sahip olamamasına rağmen, bireyler farklı ırk ve etnik kökene sahip göçmenleri suç ile bağdaştırmaktadır. Bu da suç korkusunu arttırmaktadır. Dolayısıyla etnik olarak heterojen yapıda olan yerlerde suç korkusu seviyesi daha yüksektir.

2.2.1.2.2. Sosyo-ekonomik Durum

Suç korkusu ile sosyo-ekonomik durum arasındaki bağlantıda kişinin gelir seviyesi ve eğitim durumu önemli etkenlerdir. Düşük sosyo-ekonomik statüsüne sahip topluluklar, genellikle toplumun güçlü organizasyonel temeller geliştirmesine olanak tanıyan mali kaynaklardan ve profesyonel bağlantılardan yoksundur. Dolayısıyla sosyo-ekonomik duruma göre oturuşan muhitin değişmesi, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek bireylerin kentin güvenli yerlerinde ve güvenliği olan sitelerde oturması suç korkusunu etkilemektedir (Hale, 1996: 118; Kul, 2013:36-37).

Kapitalizm ile artan ekonomik eşitsizlikler, işsizlik, sosyal sınıf ayrımı, mekânsal ayrışma gibi etkenler de suçun artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla kapitalizmin ve sebep olduğu değişimler suç korkusunun yapılaşmasında etkindir (Kul, 2013: 176). Özellikle yoksul bireylerin sosyal ve ekonomik savunmasızlıklarının fazla olması daha fazla suç korkusu yaşamalarına sebep olabilmektedir. Yoksul bireyler kendilerini suçtan koruyacak önlemleri almaya, güvenlik tedbirlerini arttırmaya yetecek ekonomik gücü yoktur. Ayrıca bu bireyler daha çok suçun çok yaşandığı, güvenlik önlemlerinin yetersiz kaldığı bölgelerde ikamet etmek zorunda kalmaktadırlar (Rader, 2017: 7). Ayrıca, medeni durum, ebeveynlik durumu, eğitim durumu ve daha önce suça maruz kalma gibi başka faktörlerde suç korkusuyla ilişkilendirilmektedir. Özellikle ebeveyn olanlar çocukları adına daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar (Rader, 2017: 8; Guedes vd., 2018: 673). Bu durum daha önceki bölümlerde açıkladığımız alturistik suç korkusu ile ilgilidir.

2.2.2 Mağduriyet Kuramı

Risklerin öngörülemediği ve hesaplanamadığı günümüz risk toplumlarında, normallikten ve bilinebilirlikten uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla risk toplumunda bireylerin suç mağduru olma riski ve buna paralel olarak da suç korkuları artmaktadır (Sokullu, 2011: 106). Mağduriyet kuramı bu bağlamda suç korkusunu açıklamak için önemli etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zarara uğrama, zarar görme olarak tanımlanan mağduriyet, bireysel olarak fiziksel, ekonomik, psikolojik ve sosyal anlamda yaşanabilmektedir. Fiziksel mağduriyette bireyin bedeninin zarar görme durumu söz konusudur. Ekonomik mağduriyet, suça maruz kalan kişinin ekonomik olarak zarar görmesi iken sosyal mağduriyet bireyin toplum içindeki yeri ve sosyal ilişkileri anlamında yaşamış olduğu bir mağduriyettir. Psikolojik mağduriyet ise bireyin tüm bu fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan yaşamış olduğu mağduriyetlerin psikolojik olarak zarar görmesi durumudur. Dolayısıyla bireyin yaşamış olduğu suç mağduriyetinin en önemli psikolojik etkisi suç korkusudur (Sipahi, 2016b:43).

Görüldüğü üzere suç korkusu daha önce suça maruz kalma oranıyla yani mağduriyetle doğrudan ilişkilidir. Bu sebeple mağduriyet kuramı, mağduriyet ve korkuyu ilişkilendirerek bireyin doğrudan ve dolaylı olarak yaşadığı mağduriyet deneyimlerinin suç korkusu üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır (Mcgarrell vd., 1997: 480; Yazgan, 2017:74). En önemlisi de daha önce bir suça maruz kalma durumudur. Bu durum suç korkusunu ciddi oranda etkilese de daha önce hiçbir suça maruz kalmayan bireylerin de korku duymaları da bir diğer önemli durumdur (Rader, 2017: 8). Dolayısıyla doğrudan veya dolaylı olarak suça maruz kalan bireylerde, tekrardan suça maruz kalacağına dair korku ve endişe güvensizlik yaşanmaktadır. Bu açıdan hem doğrudan hem de dolaylı mağduriyet yaşamak suç korkusunu arttırmaktadır. Bu bireylerde sokağa yalnız çıkamama, yaşadığı muhiti hatta şehri değiştirme, herkese şüpheyile yaklaşma, medyadaki suç haberlerine yoğunlaşma gibi etkiler görülmektedir. (Dolu vd., 2010:65; Rader, 2017: 8; Glas ve Snel, 2019: 22). Dolayısıyla mağduriyet kuramı doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır.

Doğrudan mağduriyet kişinin suça doğrudan maruz kalmasıdır. Bir suçu deneyimlemek özellikle bedene yönelik bir suç ise bireyde ciddi travmalara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla bu bireyler daha önce herhangi bir suç mağduru olmayan bireylere göre daha fazla suç korkusu yaşayabilmektedirler. (Kul, 2013:37). Bu nedenle yaşanan bu tecrübe bireylerin tehlike ve mağduriyet riski algısını güçlendirmekte ve suç korkusunu daha da arttırmaktadır. Bu kişilerin kendine ve dışarıya olan güvenleri sarsılmakta, kendini daha güçsüz, çaresiz ve sınırlandırılmış hissederek benlik imajları zedelenmektedir. Daha önce suça doğrudan maruz kalan bireyler, tekrardan aynı suça maruz kalma korkusu ve endişesini taşırlar. Aynı zamanda tekrardan suça maruz kalmamak adına hayatında birtakım değişiklikler yapar ve önlemler alırlar. Sokağa çıktığı saatlerini değiştirebilir, güvensiz gördüğü ortamlardan uzaklaşabilir, diğer insanlara güvenini kaybeder ve şüpheyile yaklaşabilirler (Yazgan, 2017:75).

Suç korkusunun temelinde tek etken suça doğrudan maruz kalmak değildir. Suça doğrudan maruz kalanların hikayeleri başka insanları da etkilediği için dolaylı olarak bir suç korkusu yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu durum dolaylı mağduriyet olarak adlandırılmaktadır. Hatta suça maruz kalmadığı halde suç korkusu yaşayan

insanların sayısı suç mağduru insanlardan daha fazladır. Dolaylı mağduriyet bireyin tanıdıklarının yaşadığı deneyimlerden ve anlattıklarından, medyadan gibi ikincil kaynaklardan elde ettiği suça ilişkin bilgiler sebebi ile gelişen suç korkusudur. Dolayısıyla bu yaklaşım suç korkusunun suçtan bağımsız olarak da gelişebileceğini vurgulamaktadır. Kişilerarası iletişim ve medyanın gücü dolaylı suç mağduriyetini arttırmaktadır. Özellikle medya da suç haberlerinin abartılarak ve dramatize edilerek verilmesi, şiddet içerikli görüntülerin sürekli yer alması toplumda suç korkusunu artmasına sebep olmaktadır (Kul, 2013:37-39; Yazgan, 2017:75). Buna yönelik olarak Kul'un çalışmasında katılımcılar suç ile ilgili haberlerin büyük bir çoğunluğunu medyadan duyduğunu ve bu durumun toplumda bir korku enflasyonuna sebep olduğunu belirtmiştir (2013: 200).

Hem doğrudan hem de dolaylı mağduriyet savunmasızlık duygularını tetikleyebilmektedir (Guedes vd., 2018: 662). Mağduriyetin sonuçlarına ilişkin farklı algılar ortaya çıkmakta bu da riske olan duyarlılığı farklılaştırmaktadır. Örneğin erkekler ve gençler için zararsız ve önemsiz görünen koşullar yaşlılar ve kadınlar için tehlikeli algılanabilmektedir. Bununla birlikte her birey suçu kendi risk algısına göre ilişkilendirme yapmaktadır. Örneğin bir kişi hırsızlığı fiziksel ve cinsel saldırı riski ile ilişkilendirirken başka bir kişi hırsızlığı sadece maddi kayıp olarak ilişkilendirebilmektedir. Aynı şekilde cinsel tacize uğramış kadınlar diğer suç türlerine karşı da yoğun bir korku duyabilmektedirler (Jackson, 2006: 6). Dolayısıyla suça maruz kalma risk algısı yani algılanan mağduriyet riski de değerlendirilmelidir.

Mağduriyet riski, gelecekteki tehlikelere karşı algılanan risktir. Yani bireylerin suça maruz kalma ihtimallerini değerlendirmesidir. Algılanan mağduriyet riski ile suç korkusu arasında doğrudan bir ilişki vardır. Buna göre suç korkusu algılanan riskin derecesine göre değişiklik göstermektedir. Suç risk algısı, suç korkusunu yükselten bir etkiye sahiptir. Bu nedenle suça maruz kalma risk algısının ölçülmesi suç korkusunu belirlemede önemlidir (Kul, 2013: 42; Çıngı, 2020; 360). Bu bağlamda yapılan bir çalışmaya göre algılanan risk ile suç korkusu arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre daha yüksek bir mağduriyet riski algılayan öğrencilerin suç korkusu seviyesi diğerlerine oranla daha fazla görülmüştür (Crowl ve Battin, 2017: 210). Diğer taraftan başka bir çalışmada mağduriyet değişkeni ile ilgili olarak, son bir yılda suç mağduru olmuş bireylerin daha yüksek

mağduriyet riski algıladıkları görülmüştür. Suç korkusunun soyut ve davranışsal bileşenleri açısından mağdurlar ve mağdur olmayanlar arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır (Guedes vd., 2018: 673).

Mağduriyet kuramında bireylerin dolaylı mağduriyet yaşayarak suç korkusu seviyesinin artmasına sebep olan etkenlerden biri de medyadır. Çünkü suç korkusu, bireylerin toplumda meydana gelen olayları algılama, yorumlama ve değerlendirme şekliyle de bağlantılıdır. Dolayısıyla burada kitle iletişim araçlarının ve medyanın suç konusunu işleme şekli önem arz etmektedir. Medyanın veya kitle iletişim araçları ile aktarılan suç haberlerinin sıklığı, bu haberlerin yorumlanma şekli gibi etkenler toplumun suç algıları ve suç korkusu üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Hale, 1996: 109; Sipahi, 2016b:56).

Gelişen teknoloji ile küçülen bir sanal dünya meydana gelmiş, bilginin yayılım hızı da artmıştır. İletişim araçları günümüz toplumlarının gündelik yaşamında yer almakta ve bilgiye ulaşmanın en temel aracı olarak kullanılmaktadır. Bunun artılarının olmasının yanı sıra eksileri de vardır. Birçok bilgi kirliliğine maruz kalınan medya ortamında bireyler aynı zamanda savunmasız da kalabilmektedirler. Kitle iletişim araçları ve medyanın etkisi ile suç ve suçlular ile ilgili haberler daha fazla insana hızlı bir şekilde ulaşmaktadır. Bu da bireylerde suça maruz kalma risk algısını arttırmaktadır. Dolayısıyla medyada yer alan bilgiler ve bu güvensiz ortam bireylerde suç korkusunu arttırabilmektedir. Suç korkusu ve medya arasındaki bu ilişkinin açıklanmasında kullanılan sosyal problem yaklaşımı ise “Acımasız Dünya Yaklaşımı (Dramatic World)” (Gerbner vd., 1986; 3) olarak adlandırılmaktadır. Bu yaklaşıma göre suç anlatıları ve temsilleri dramada, televizyonda, haberlerde, radyo ve gazetelerde genelde ana temadır. Ayrıca bu yaklaşım, medyanın suç risklerini abarttığını, düzenli olarak daha sansasyonel ve dramatik bir şekilde suç olaylarını işlediğini belirtmektedir. Yazılı basın, televizyon, sosyal ağlar ve medya gibi kitle iletişim araçlarında ne kadar çok suça dair bilgi yer alırsa o toplumun algılanan kırılganlıkları ve korkuları o kadar artmaktadır. Aynı zamanda işlenen bu suçların izlenme miktarı arttıkça toplumda suç korkusu da artmaktadır (Gerbner vd., 1986; 30; Jackson, 2006: 6; Breetzke ve Pearson, 2014: 46). Burada asıl önemli nokta ise bireylerin duymuş oldukları suç haberlerinden etkilenip yani dolaylı bir maruziyet yaşayıp suç korkusu yaşamalarıdır.

2.2.3. Düzensizlik Kuramı (Disorder/Incivility Model)

Düzensizlik kuramı bireysel suç korkusu araştırmalarının tek başına yeterli olmadığı kanaatiyle, çevre ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi makro ölçekte incelemektedir. Bu kuram, Chicago ekolü teorisyenleri tarafından ortaya konmuş olup, kentin yapısı ile suç arasındaki ilişkiyi temel almışlardır. Özellikle kentlerdeki suç korkusunun neden daha fazla olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda kentleşme ve sosyal çözülme arasındaki ilişkiyi de ortaya koymaktadır. Buna göre kentin heterojen yapıda olması, yoksulluk, hızlı nüfus hareketliliği, aile kurumunun işlevselliğini yitirmesi gibi faktörler sosyal çözümlere yol açmaktadır. Bu durum, geleneksel ve sosyal denetim mekanizmalarının zayıflamasına, sosyal sermayenin olumsuz etkilenmesine, suça eğimli alt kültürlerin oluşmasına, çevresel düzensizliklerin oluşmasına neden olmaktadır. Düzensizlik ise yerel sosyal kontrolün zayıfladığını ve geleneksel normların zayıfladığını göstermektedir. Dolayısıyla de kentte suç oranları ve suç korkusu da artmaktadır (Lagrange vd., 1992: 312; Mcgarrell vd., 1997: 481; Öztürk, 2016: 28; Sipahi, 2016b:53-54; Yazgan, 2017:77-78; Bolger ve Bolger, 2019: 334).

Düzensizlik kuramı genel olarak Kırık Camlar Teorisi ve sosyal uyum ile açıklanmaktadır. Kırık Camlar Teorisi, Wilson ve Kelling (1982) tarafından yazılan “Broken Windows” araştırmasına dayanmaktadır. Burada düzensizlik ve korku arasındaki bağlantıya ışık tutulmaktadır. Bu teori 1969 yılında Philip Zimbardo tarafından yapılan deneylere dayanmaktadır. Bu deneyde, bir bölgeye tahrip edilmiş kaputuyla park edilmiş plakaları olmayan bir araba, diğer bölgeye ise normal bir araba yerleştirilmiştir. Kaputu olmayan araba on dakika içinde saldırıya uğramıştır. Arabanın camları kırılmış, değerli parçaları çalınmış, döşemeleri yırtılmış ve çocuklar tarafından oyun alanı olarak bile kullanılmaya başlanmıştır. Diğer arabaya ise uzun süre hiç dokunulmamıştır. Sonrasında hiç dokunulmayan bu arabayı, Zimbardo balyoz ile parçalamıştır. Bunun ardından bu araba da saldırıya uğramıştır. Bu deneyde dikkat çeken bir diğer konu ise saldırıda bulunan insanlar arasında iyi giyimli, görünüşüne göre temiz insanların yer almasıdır (Wilson ve Kelling, 1982: 30).

Zimbardo'nun deneyinden yola çıkarak Wilson ve Kelling tarafından geliştirilen kırık camlar teorisine göre; düzensizlik ile suç doğrudan birbiri ile ilişkilidir. Fiziki ve sosyal düzensizlikler iç içe geçmiştir ve beraberinde suçu ve suç korkusunu arttırmaktadır (Wilson ve Kelling, 1982: 30; Lagrange vd., 1992: 312; Hale, 1996: 131; Kul, 2013: 40; Rader, 2017: 9; Yazgan, 2017:78). Bu düzensizlikler hem topluma hem de potansiyel suçlulara bir mesaj göndermektedir. Buna göre eğer bir binanın camları kırık ve bu tamir edilmiyorsa diğer camlar da yakın zamanda kırılacaktır. Çünkü tamir edilmeyen kırık pencereler binanın kimsesiz olduğu izlenimini veren bir ipucu olarak görülmektedir. Bu bölgede suç seviyeleri düşük olsa bile, 'kırık camları' olan bir bölge sosyal kontrol ve düzenin yokluğunun sembolleri haline gelmiştir. Bu küçük düzensizlikler beraberinde büyük düzensizlikleri ve suçları getirecektir. Tam tersinden bakacak olursak, çevrenin fiziksel olarak güzel ve düzenli görünmesi, insanlarda güven duygusunu arttıracak ve suç korkusunun da azalmasına sebep olacaktır. Dolayısıyla Kırık Camlar Teorisinde algılanan fiziksel ve çevresel bozukluklar mahalle sakinlerinde suç korkusu yaratmaktadır (Hale, 1996: 131; Sipahi, 2016b:53; Yazgan, 2017:78; Hardyns vd., 2018: 1256). Buna çözüm yolu olarak Kırık Camlar Teorisi suçun azaltması için polisin varlığının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Fakat buna zıt olarak polisin bir yerde fazla olması o bölgede suçun da fazla olduğu algısının oluşmasına, Dolayısıyla de suç korkusunun artmasına sebep olabilmektedir (Bolger ve Bolger, 2019: 338).

Düzensizlik ve suç korkusu ile ilgili diğer bir açıklama, sosyal uyum ile ilgilidir. Düzensizlikler ise çevresel ortamın güvensiz olduğu, yerel sosyal kontrolün ve geleneksel normların zayıfladığı algısına sebep olduğundan sosyal uyumu da olumsuz etkilemektedir. Sosyal uyum, çevre sakinlerinin birbirine ve topluma ne kadar bağlı olduklarını ifade etmektedir. Sosyal uyum komşuları tanıma, sorun çözmek için onlarla bir araya gelme ve iş birliği yapma, ortak değerleri tanıma gibi karşılıklı güven ve sosyal bağlar ile kavramsallaşmaktadır. Dolayısıyla sosyal uyum, gayri resmi bir sosyal kontrol mekanizması olarak hareket etmek, çevreye ve topluma güven yaratmak ve suç korkusunu azaltmak için önemlidir. Bu nedenle sosyal uyum ve suç korkusu arasında ters bir ilişki vardır. (Bolger ve Bolger, 2019: 338).

Düzensizlik kuramı suç korkusunu bireysellikten çok çevresel etmenlerle ilişkilendirildiğinden literatürde ekolojik yaklaşım olarak da ele alınmaktadır. Buna göre suç korkusu fiziksel ve sosyal çevrenin bozulması sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Fiziksel ve sosyal yapının bozulması, suçlulara fırsat sunmakta ve insanlarda güvensiz olduğu konusunda bir algıya sebep olmaktadır. Dolayısıyla çevresel ve sosyal düzensizlikler toplumdaki suç korkusunu arttırmaktadır. Bir çevrenin düzenli ve güzel görünümlü olması insanlarda o çevrede suç işlenmiyor, güvenli alan algısına sebep olmaktadır. Ferraro bu durumu sembolik etkileşim olarak açıklamıştır (Dolu vd., 2010:67; Kul, 2013: 40; Yazgan, 2017:77). Dolayısıyla bu yaklaşımın temelini fiziksel ve sosyal düzensizler oluşturmaktadır.

Genel olarak düzensizlikler geleneksel olarak kabul edilmiş norm ve değerlerin aşınmasına işaret eden düşük düzeyli topluluk standartları ihlalleri olarak tanımlanmaktadır. Buna göre fiziksel düzensizlik, özellikle sokaklarda çöpler, metruk binalar, hurda arabalar, başı boş sokak hayvanları, yetersiz sokak aydınlatması, yıkık duvarlar gibi görsel ipuçlarıyla ilgili olarak bir mahallenin çevresel düzenini ifade etmektedir. Fiziksel düzensizlikler yaşanılan semtin düzeni ve güvenli olup olmadığı hakkında bireylere ipucu vermektedir. Diğer bir çevresel bozulma olan sosyal düzensizlik ise mahalledeki bireylerin eylemlerini ve etkileşimlerini ifade etmektedir. Genellikle sokak çetelerinin varlığı, sarhoş dolaşan insanlar, yabancıların varlığı, sokak ortasında uyuşturucu madde kullanımı ve satışı gibi bozulmaları ve davranışları içermektedir. Bu tür insanların ve davranışların var olduğu bölgelerde insanların suça maruz kalma riski yüksek olduğundan suç korkusu da daha yüksek olacaktır. (Lagrange vd., 1992: 312; Öztürk, 2016: 282-283; Sipahi, 2016b:57-59; Yazgan, 2017:78; Bolger ve Bolger, 2019: 337).

Düzensizlikler topluma, sosyal kontrol, polis varlığı ve suç önleme tedbirlerinin çok az olduğu mesajını vermektedir. Kişinin bulunduğu çevreyi düzensiz özelliklere sahip olarak algılaması, oranın suçun işlendiği, kişilerin risk altında olduğu ve endişe verici güvensiz bir bölge olarak görmesine sebep olacaktır. Özellikle, çetelerinin varlığı, terk edilmiş binalar, çöpler ve mahallede açık uyuşturucu ticareti gibi algılanan bozukluklar, bireyler arasında korkutucu duygular uyandırmaktadır. Fiziksel ve sosyal düzensizlikler, mahalle sakinlerine “suç işareti” veya “bela başlangıcı” olarak görünmekte ve kimsenin mahalleyi korumadığına dair

güçlü bir sinyal göndermektedir. Bu nedenle, bireyler suçtan daha çok korkarlar ve Dolayısıyla de sosyal sorunların ele alınmasına daha az dahil olabilirler. Bu nedenle suç korkusu fiili suç oranlarını dolaylı olarak etkileyebilecek gayri resmi sosyal kontrolün azalmasına da yol açabilmektedir. Suçlular için düzensizlik ise, polisin doğrudan kontrolün veya toplum tarafından dolaylı kontrolün olmadığı, suç için fırsatın yüksek olduğunu ve yakalanma olasılığının düşük olduğu mesajını vermektedir (Lagrange vd., 1992: 327; Rader vd., 2012: 135; Rader, 2017: 9; Bolger ve Bolger, 2019: 338; Oh ve ark., 2019: 1).

Sonuç olarak fiziksel ve sosyal düzensizliklerin var olması sosyal kontrolün ve davranış normlarının bozulduğu algısını yaratmaktadır. Bu algı, bireylerde mekân-suç riskinin ilişkisini tetiklemekte ve suç korkusunu yoğunlaştırmaktadır. Aslında, bu düzensizlikler gerçek suçtan daha kolay korku duyguları uyandırabilmektedir. Oysa güzel görünümlü bir muhitte çok sık suç işleniyor olsa bile insanlarda ilk algı burada suç işlenmez düşüncesine kapılmasına sebep olabilmektedir. Düzensizlik yaklaşımının aksine temiz ve güvenli görünen bir muhitte de suç ortaya çıkabilmektedir. Burada bombalı terör eylemlerinin merkezi yerlerde gerçekleşmesi örnek verilebilir. Kısacası düzensizlik suçu, suça maruz kalma risk algısını ve de suç korkusunu arttırmaktadır.

2.2.4. Toplumsal Kaygı Kuramı (Community Concern Model)

Düzensizlik kuramı ile yakından ilişkili olan toplumsal kaygı kuramı bir sosyal kontrol modelidir ve toplum ilgisi perspektifi olarak da adlandırılmaktadır. Düzensizlik yaklaşımından farklı olarak toplumsal kaygı yaklaşımı belirli bir çevrede yaşayanların kaygı durumlarını ele almaktadır. Buna göre yerel düzeyde uyumun, güven ortamının ve barışın varlığının suç korkusu üzerinde oldukça etkili olduğunu savunmaktadır. Ayrıca toplumdaki ayrışmaların ve uyumsuzlukların olması, sosyal ağların zayıflaması, sosyal dışlanma gibi olumsuzluklar toplumların kaygı düzeyini ve suç korkusunu arttırmaktadır. Dolayısıyla toplumsal kaygı kuramında, kişiler arası güven, sosyal kontrol, sosyal sermaye, sosyal uyum gibi kavramlar odak noktadır. (Hale, 1996: 131; Mcgarrell vd., 1997: 48; Öztürk, 2016: 283; Yazgan, 2017:79). Bu bağlamda güven ortamının olmadığı, bireyler arası ilişkilerin bozulduğu, sosyal

kontrolün zayıfladığı ve dayanışmanın olmadığı bir mahallede yaşayan insanların suç korkusu seviyeleri de artacaktır.

Toplumsal kaygı kuramının temelinde sosyal kontrol mekanizması yer almaktadır. Bu bağlamda sosyal kontrol yaklaşımı suç ve yerel topluluk ilişkilerini etkileyen sosyal değişim arasındaki ilişkiye ışık tutmaktadır. Buna göre özellikle kentleşme ve nüfusun artması ile heterojenleşen toplumlarda yaşanan sosyal değişim ve marjinalleşme, kişiler arası ilişkilerin ve karşılıklı güvenin zayıflamasına, toplumda ayrışmalara, bireylerde sapma davranışlarına, içine kapanma, geri çekilme, yabancı korkusu gibi olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Dolayısıyla böyle toplumlarda dayanışma erozyonu yaşanmaktadır. Tüm bu olumsuz sonuçlar suçun en önemli önleyici etkenlerinden olan hem resmi hem de gayri resmi sosyal kontrol mekanizmasının bozulmasına sebep olmaktadır. Sosyal kontrol azaldıkça suçluların suça yönelimi kolaylaşmakta ve suçla mücadele zorlaşmaktadır. Aynı zamanda bireyler, suça maruz kalması halinde çevreden yardım gelmeyeceği endişesini de yaşamaktadır. Bu nedenle sosyal kontrol mekanizması bozulmuş toplumlarda suç korkusu artmaktadır (Hale, 1996: 117; Dolu vd., 2010:58; Sokullu, 2011: 106; Kul, 2013: 135; Sipahi, 2016b:33).

Toplumsal kaygı kuramına göre suç korkusunun etkenlerinden biri de sosyal sermayedir. Buna göre suç korkusu ve sosyal sermaye arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Sosyal sermayenin azalması toplumda karşılıklı güvenin, iş birliğinin, sosyal ağın azalmasına, güven ortamının bozulmasına, yabancılaşmaya sebep olmaktadır. Böylesi ortamlar suç için bir fırsat ortamı yarattığından suç oranlarının ve suç korkusunun artması kaçınılmaz olmaktadır (Kul, 2013: 131). Aslında sosyal sermaye-suç korkusu arasındaki ilişki temelde yine sosyal kontrol mekanizmasının bozulmasına dayanmaktadır. Çünkü sosyal sermayenin zayıf olduğu toplumlarda güvenin, sosyal ağın, dayanışmanın önemli olduğu sosyal kontrol mekanizmasını da olumsuz etkilenecektir. Bununla birlikte sosyal sermayenin azalması ile artan suç korkusu, toplumda yabancılaşmayı, bireyselleşmeyi ve güvensiz ortamın varlığını daha da arttıracığından sosyal sermayenin daha da azalmasına sebep olacaktır.

Toplumsal kaygı kuramında önemli kavramlardan bir diğeri de sosyal uyumdur. Sosyal uyum topluluk üyeleri arasındaki güvene odaklanan kolektif bir etkinliktir. Psikolojide ilk olarak Bandura (1982) tarafından ortaya atılan bir kavram

olan kolektif etkinlik, komşular arasındaki sosyal uyum ve ortak fayda adına müdahale etme isteklilikleri olarak tanımlanmaktadır. Kolektif etkinlik teorisi, bir topluluğun suç ve güvenlik gibi yaygın olarak tanımlanan sorunlarını çözebilmesinin önemini vurgulamaktadır. Genellikle algılanan sosyal güvenin (algılanan sosyal uyum) ve algılanan enformel sosyal kontrolün bir toplamı olarak ölçülmektedir. Bir topluluktaki sosyal güven, enformel sosyal kontrolü teşvik etmenin ve ortak iyilik için müdahale etme isteğinin temel koşuludur. Bu nedenle, güçlü bir kolektif etkinlik ile karakterize edilen topluluklar, yüksek yerel suç yoğunlaşmalarına, mağduriyetlere ve suç korkusuna karşı daha dirençlidir (Hardyns vd., 2018: 1256). Bu bağlamda suç korkusu ile sosyal uyum arasında ters bir ilişki söz konusudur.

Sosyal uyum sakinlerinin birbirine ve topluma ne kadar bağlı olduklarını ifade etmektedir. Genel olarak sosyal uyum komşuları tanıma, sorun çözmek için onlarla bir araya gelme ve iş birliği yapma, ortak değerleri tanıma gibi karşılıklı güven ve sosyal bağlar ile kavramsallaşmaktadır. Dolayısıyla sosyal uyum, gayri resmi sosyal kontrol mekanizması olarak hareket etmek, çevreye ve topluma güven yaratmak ve suç korkusunu azaltmak için önemlidir. Örneğin, komşular diğer komşularının göz kulak olabilirler veya mahallede şüpheli birileri olduğunda bunu fark ederek güvenlik güçlerine haber verebilirler. Böylece bireyler kendilerini daha güvende hissedecek ve suç korkusu da azalacaktır. Bu nedenle sosyal uyum ve suç korkusu arasında ters bir ilişki vardır (Rader, 2017: 10; Bolger ve Bolger, 2019: 338). Buna yönelik olarak yapılan bir çalışmaya göre farklı ırktan komşuları olan insanların güven düzeyinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda bu bölgelerde sivil iş birliği de düşmektedir. Dolayısıyla göçmenliğin sosyal ağları ve kişiler arası güveni bozduğu bulunmuştur. Buna istinaden sosyal uyumun ve güvenin yüksek olduğu, güçlü sosyal ağlara sahip toplumlarda suç korkusu seviyesinin düştüğü bulunmuştur (Bove vd., 2019:20).

Suç korkusunu en temelde suç korkusu kuramları ile açıkladıktan sonra suç korkusunun etkilerinin incelenmesi, sosyal bilimler ve afet yönetimi açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla bir sonraki kısımda suç korkusunun bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisi belirtilmiştir.

2.3. SUÇ KORKUSUNUN ETKİLERİ

İnsanlığın var olmasıyla ortaya çıkan suç modernite ile birlikte artmıştır. Günümüz dünyasında suç yerelde işlense bile etkisi artık tüm dünyayı sarabilmekte ve herkesi tehdit edebilmektedir. Toplumda yaşanan suçlar, güven unsurunu zedelemekte, kişilerarası ilişkileri ve toplumsal düzeni bozmaktadır. Bunun yanı sıra suç, bireylerde suç korkusunu arttırarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde birçok etkiye sebep olmaktadır. Dolayısıyla bu durum sadece psikolojik bir mesele değil aynı zamanda toplumsal ve küresel bir mesele halini almaya başlamıştır (Kul, 2013:16-17; Öztürk, 2018: 67). Bu bölümde suç korkusunun bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisi irdelenmiştir.

2.3.1. Birey Üzerindeki Etkileri

Günümüzde işlenen bir suçun bireye ve topluma, doğrudan ve dolaylı olarak birçok etkisi olmaktadır. Suçun en büyük ve en önemli etkisi suç korkusudur. Suç korkusunun fiziksel, psikolojik, davranışsal ve sosyal etkiler açısından geniş kapsamlı sonuçları vardır.

Suç korkusu bir duygudur ve dolayısıyla en büyük etkisi bireyler üzerinde oluşturduğu psikolojik baskıdır. Bireylerin yaşamış olduğu korku ve endişe hem sağlığını hem de yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu bağlamda suç korkusu bireyin kendini toplumdan soyutlamasına, yalnızlaşmasına, günlük yaşantısını sınırlandırmalar getirmesine, yabancı korkusuna, sosyalleşmesine hatta dışarı çıkmasına bile engel olmasına sebep olabilmektedir. Bu durum ise kişilerin aidiyet ve güven duygusunu, yaşam kalitesini ve memnuniyetini olumsuz yönde etkilemektedir (Hale, 1996: 82; Sokullu, 2011: 106; Irmak ve Balkanlıoğlu, 2014: 87-88; Sipahi, 2016a: 2160; Sipahi, 2016b:61; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222).

Suç korkusunun özellikle olumsuz ruh hali, depresyon ve düşük benlik saygısı gibi etkileri de olabilmektedir. Yapılan çalışmalarda fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkları olan bireylerin daha yüksek suç korkusu yaşadığı görülmektedir. Ayrıca depresyon ve suç korkusu arasında nedensellik ilişkisi de söz konusudur. Buna göre suç korkusu bireylerin endişeli olmasına veya depresyona girmesine

neden olabilirken, aynı zamanda endişeli veya depresif kişilerde suç korkusu daha yüksek olabilmektedir (Whitley and Prince, 2005; 1678; Cossman vd., 2016; 578; Rader, 2017: 11; Guedes vd., 2018: 673).

Suç korkusunun bireyler üzerindeki bir diğer etkisi ise davranışsaldır. Suç korkusunu yaşayan bireyler, suç mağduru olma riskinin farkındalığı karşısında suç mağduru olmamak ve kendilerini güvende hissedebilmek adına gündelik aktivitelerini ihtiyati davranışlar ile uyumlaştırır. Buna göre bireyler günlük hayatında kapıları kilitlemek, geceleri yalnız yürümek, silahlanmak, daha güvenli evlerde ve muhitlerde yaşamak, dışarı çıkma vakitlerinde kısıtlama getirmek gibi birtakım suç önleme stratejilerini uygulayarak kısıtlayıcı davranışlar sergilemektedir. Kısacası bireyler suçtan korunmak ve mağduriyet yaşamamak adına bir takım ihtiyati davranışlarda bulunurlar. Özellikle kırılgan gruplar bu kısıtlayıcı davranışları daha fazla sergilemektedir (Hale, 1996: 82; Kul, 2013:20; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222; Rader, 2017: 12). Bunun yanı sıra insanların suçtan korunmak adına almış olduğu birtakım tedbirler, suç korkusunu varlığını ve etkisinin ne denli büyük olduğunu göstermektedir (Kul, 2013:20). Buna göre suç korkusu sebebiyle bireyler savunmak, kaçınmak ve katılım olmak üzere üç tip kısıtlayıcı davranış sergilemektedir.

Savunma davranışında birey kendini korumaya yönelik tepkisel davranışlar sergilemektedir. Savunmacı davranış, mağduriyet olasılığını azaltmak için kapılara kilitler eklemek, hırsız alarmı kurmak, bekçi köpeği almak, savunma amaçlı silah, bıçak, göz yaşartıcı sprej gibi eşyalar bulundurmak, kamera taktırmak gibi stratejilerinin kullanılmasıdır. Kaçınma davranışında ise birey suçtan korunmak için suç oranının fazla olduğu güvensiz bölgelerden kaçınmak geceleri dışarı çıkmayıp evde kalmak gibi bazı kısıtlamaya gitmektedir. Bireysel sakınma ve korunma eylemlerinin yanı sıra suç korkusuna karşı katılımcı davranışlarda sergilenebilmektedir. Katılımcı davranış, toplumdaki suçları ve riskleri azaltmak için toplumun diğer üyeleri ile birlikte çalışmayı içermektedir. Buna göre resmi ve gayri resmi katılım olmak üzere iki tip katılımcı tepki vardır. Resmi katılım, bireylerin toplumda suçla ilgili sorunların üstesinden gelmek için kurulmuş suç önleme programlarına katılımını ifade etmektedir. Gayri resmi katılım ise suçu ve mağduriyeti azaltmak için toplum içindeki kişisel bağların kullanılması anlamına

gelmektedir. Örneğin, komşuların evlerini ve diğer mülklerini suçlara karşı izlemek, yabancıları izlemek veya şüpheli davranışlar gösteren kişileri ihbar etmek gayri resmi katılımcı davranışlarıdır. Özellikle gelişmiş ve sosyal sermayesi yüksek toplumlar “komşu gözetimi programı” gibi bazı ortak girişimlerde de bulunabilmektedir. Bu program, daha çok İngiltere ve Amerika’nın bazı bölgelerinde uygulanmakta olup, mahalle sakinlerinin güvenlik güçleri ile iş birliğinde olması, mahalleyi sürekli olarak dolaşıp suçlara karşı güvenlik güçlerinde haber vermesi ile ilgili bir programdır (Özaşçılar ve Ziyalar, 2009: 9; Irmak ve Balkanlıoğlu, 2014: 87-88; Yuan ve McNeeley, 2016: 456). Görüldüğü üzere gayri resmi katılımcı davranış bir sosyal kontrol mekanizmasının unsurudur.

Suç ile ilgili bireylerin farkındalıklarının artması, mağduriyeti önlemeye yönelik ek tedbirler alması olumlu etkiler de yaratabilmektedir. Fakat bunun aşırıya kaçması ters etki yaratmaktadır. Bu bağlamda ihtiyati davranışlar geçici olarak insanlarda güvenlik duygusunu arttırsa da uzun vadede sosyal olarak geri çekilmeye, toplumdaki öznel iyi oluşla ilgili olan faaliyetlerden önemli ölçüde kopmaya, toplumsal bölünmelere, yaşam kalitesinin ve toplumsal refahın bozulmasına yol açabilmektedir (Hale, 1996: 82; Kul, 2013:20; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222). Dolayısıyla tüm bunlar toplumun suç ile başa çıkma yeteneğini de zayıflatmaktadır.

Bir diğer durum ise suç korkusunun aynı zamanda suç seviyelerinde de artışa sebep olabileceğidir. Bu süreç ise şu şekilde gelişmektedir. Suç korkusu yaşayan bireyler toplum yaşamından fiziksel ve psikolojik olarak bir geri çekilme yaşarlar. Mahallenin örgütsel yaşamında mobilizasyon kapasitesinde bir düşüş gerçekleşir. Bu durum ortak bir güven, uyum ve suçu önleyen mekanizmalardan olan sosyal kontrol mekanizmasının zayıflamasına neden olmaktadır (Hale, 1996: 82; Jackson, 2006: 3). Görüldüğü üzere suç korkusu insanların yaşam tarzlarına değişiklik yapmasına, dayanışmayı zedeleyerek kişilerin sosyal etkileşimini sınırlandırmasına sebep olmaktadır (Kul, 2013:21). Dolayısıyla suçun en önemli engelleyicilerinden olan sosyal kontrol mekanizmasının zayıflaması suçluların daha kolay suça yönelmesine, suç oranlarının artmasına ve dolayısıyla suç korkusunun da artmasına sebep olacaktır. Görüldüğü üzere suç korkusunun olumsuz sonuçları bir paradoks olarak bireyin yaşam kalitesini ve toplumsal yapıyı bozarak suç oranlarını ve suçun etkisini artırabilmektedir.

Suç korkusunun olumsuz sonuçlarından belki de en önemlisi bireylerin hak ve özgürlüklerine sınırlılıkların gelmesi ya da getirilmesidir. Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisinde de olduğu gibi güvenlik en temel ihtiyaçtır. Güvenliğin sağlanması için bireyler hak ve özgürlüklerinden feragat edebilmektedirler ya da devlet tarafından zorunlu tutulabilmektedir. Ancak buradaki handikap ise güvenli ortamın yaratılmasına rağmen birey özgür bir ortamda değilse psikolojik olarak kendini güvende hissedemeyecektir. Dolayısıyla suç korkusunun azaltılmasında güvenlik ve özgürlük dengesinin gözetilmesi önem taşımaktadır.

2.3.2. Toplum Üzerindeki Etkileri

Suç korkusunun etkisi mağdur edilenin ötesinde daha geniş bir kitleye yani topluma uzanmaktadır. Çünkü insanoğlu başkasının yaşadığı travmayı içselleştirebilmektedir. Bu da toplumda kişisel güvenlik duygusunun azalmasına veya oluşmamasına, toplumsal yaşam kalitesinin bozulmasına sebep olabilmektedir. Bu sebeple sadece bireye yoğunlaşmak suç korkusunun sosyal yönlerini eksik bırakacaktır (Hale, 1996: 120; Kul, 2013:28-29).

Suç korkusu toplumu olumsuz etkileyen önemli bir sosyal sorundur ve toplumda suçtan daha fazla problem olarak görülmektedir. Suç korkusu toplum yaşamından fiziksel ve psikolojik çekilmeye, toplumsal bağların zayıflamasına, bireyselliğin aratmasına, suçu engelleyen gayri resmi sosyal kontrol süreçlerin zayıflamasına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra örgütsel yaşam ve seferberlik kapasitesinde azalmaya sebep olabilmektedir (Hale, 1996: 83; Özaşçılar ve Ziyalar, 2009: 7- 8). Bunların sonucu olarak da özellikle yaşlılar ve kadınlar sokakta rahatça gezememekte, hırsız girmesin diye insanlar ev ve işyerlerinde güvenlik önlemlerini arttırmakta, aileler çocuklarını bir yere bırakma konusunda sürekli endişe duymaktadır.

Suç korkusu komşuluk ilişkileri zayıflamakta, bazı halka açık yerleri girilmez alanlara dönüştürebilmektedir. Toplumda zengin kesimin suç önleyici tedbirleri alması ile birlikte sosyal ve ekonomik dezavantajlı grubun suç mağduriyeti artabilmektedir. Dolayısıyla toplumsal düzen ve huzur zedelenmektedir (Hale, 1996: 82; Kul, 2013:20). Bunun yanı sıra suç korkusu ortak bir güven, uyum ve sosyal

kontrol duygusunu bozması sebebi ile toplumdaki suçun artışına da katkıda bulunabilmektedir (Jackson, 2006: 3). Sonuç olarak suç korkusu, toplumda dayanışmayı, sosyal kontrolü ve sosyal sermayeyi de olumsuz etkilemektedir.

Suç korkusunun toplum üzerindeki etkilerinden biri de ekonomiktir. Suç korkusunun yaşandığı toplumlarda ekonomik yatırımlar zorlaşmakta ve işsizlik sorunu da artmaktadır. Ayrıca toplum suç korkusu sebebi ile öncelikle güvenlik ihtiyacını gidermeye odaklandığından suçu ortadan kaldırmaya ve güvenlik önlemlerini almaya yönelik daha çok harcamalarda bulunmaktadır (Sipahi, 2016b:61).

Genel olarak baktığımızda, suç korkusu bireylerin ve toplumların herhangi bir suça maruz kalma ve\veya suçun mağduru olma durumlarına karşı geliştirmiş olduğu duygusal tepkidir. Suç korkusu, insanlarda güvenmeme, endişe duyma, asosyal olma, yabancılaşma, psikolojik rahatsızlıklara sebep olma gibi etkiler bırakarak yaşam kalitesini her yönden olumsuz etkilemektedir. Bu durum kişiler arası ilişkileri zayıflatmakta, toplumun güven duygusunu zedelemekte ve dolayısıyla da sosyal sermayeyi zayıflatmaktadır. Bir toplumun sosyal sermayesinin zayıflaması o toplumun gelişmişlik ve kalkınma düzeyini de olumsuz etkileyeceğinden suç korkusu üzerinde durulması son derece önemli konudur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFET DİRENCİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE, SUÇ KORKUSU, SOSYAL SERMAYE VE AFET DİRENCİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İRDELENMESİ

Bu bölümde öncelikle afet direncinin kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle afet direnci kavramı ile diğer kavramlar açıklandıktan sonra uluslararası çerçevede ve Türkiye bağlamında afet direnci ele alınacaktır. Ardından afet direncinin ölçümüne yönelik yaklaşımlara yer verilmiştir. En son ise araştırma modeli kapsamında oluşturulan afet direnci, sosyal sermaye ve suç korkusu kavramları arasındaki ilişki irdelenmiştir.

3.1. AFET DİRENCİ KAVRAMI ve İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Afetler, tehlikelerin bireyler, topluluklar ve bölgeler ile birleşmesinden kaynaklanmaktadır. Tehlikeler ise, insanlara ve onların değer verdiklerine yönelik tehditlerdir (Colten vd., 2008: 3). Dolayısıyla afetler, bir toplumun kendi kaynaklarını kullanabilme yeteneğini aşan, fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplara yol açan ve topluluğun işleyişinde ciddi bozulmaya sebep olan olaylardır (Pasteur, 2011: 11).

Geçmişten bu yana insanoğlu afetlerle baş etmek zorunda kalmış olup birçok can ve mal kaybı yaşamışlardır. Günümüzde de hem doğal kaynaklı hem de insan kaynaklı birçok afete maruz kalmaktadır. Uluslararası veri tabanı olan EM-DAT verilerine göre sadece 2019-2020 yıllarında toplamda 785 doğal afet yaşanmış olup bu afetlerden yaklaşık 194 milyon kişi etkilenmiş, 26.835 kişi ölmüştür. Ekonomik kayıp olarak ise yaklaşık 302 milyar ABD doları değerinde zarar yaşanmıştır. Ayrıca 2019-2020 yıllarında COVID-19 salgını ve iklim değişikliği felaketleri hâkim olmuştur. Önceki yirmi yıla (2000-2019) kıyasla, 2020 yılı afetlerin sayısı, can kayıpları ve ekonomik kayıpları açısından ortalamanın da üzerinde seyretmiştir. Yaşanan en ölümcül afetler ise sıcak hava dalgaları, sel, kuraklık, orman yangınları, fırtınalar ve COVID-19 salgını olmuştur. Burada küresel iklim değişikliğinin yaşanan afetlerin sayısını ve etkisini arttırdığı da görülmektedir. (EM-DAT, 2020;

EM-DAT, 2021). Bunun yanı sıra gelişen teknoloji ve küreselleşme ile bilgi toplumuna ve ardından da süper akıllı toplumlara evrilmemiz risk, güvenlik ve korku kavramlarını da beraberinde getirmiştir. Bu durum günümüz toplumlarını risk ve korku toplumu haline getirmiştir. Dolayısıyla sadece doğal afetler değil siber saldırılar, uluslararası göç, terör saldırıları gibi yeni güvenlik tehditleri de insanları etkilemekte ve toplum direncini zayıflatabilmektedir.

2019 Dünya Risk Raporu'na göre 180 ülkenin afet risk değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmede, afetlere maruziyet derecesi, başa çıkma kapasiteleri ve uyarlanabilir kapasiteleri ele alınmıştır (Day vd., 2019: 15). Buna göre, dünya çapında en yüksek afet riskine sahip üç ülke sırası ile Vanuatu adaları (endeks değeri: 56.71), Antigua ve Barbuda (indeks değeri: 30.80) ve Tonga'dır (indeks değeri: 29.39). Afrika en yüksek toplumsal zarar görebilirliğe sahip iken Avrupa, dünya çapında en düşük afet riskine sahip kıta olarak yer almaktadır. Türkiye ise afet riskinin yüksekten düşüğe doğru ülkeler sıralamasında 180 ülkeden 5.6 indeks değeri ile 113. Sırada yer almaktadır. Dünya genelinde afet riskinin en düşük olduğu ülke ise Katar (endeks değeri: 0,31) olarak belirlenmiştir (Day vd., 2019: 56).

Görüldüğü üzere geleceğin en büyük afet riskini, iklim değişikliği ve iklim değişikliğinin etkisi ile ortaya çıkan riskler oluşturmaktadır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), sanayi öncesi dönemden bu yana hava sıcaklığının, küresel ortalama sıcaklığından nerdeyse iki katı kadar arttığını ve sıcaklığın 2050 yılına kadar ise yaklaşık 2,5-3°C artacağını belirtmiştir. Yaşanan bu iklim değişikliği ve küresel ısınma, gıda güvenliğini ve ekosistemi olumsuz yönde etkilemiş olup, çölleşme, sıcak hava dalgaları, kuraklık, orman yangınları, seller, kasırgalar gibi afetlerin daha sık ve yoğun bir şekilde yaşanmasına sebep olmuştur (IPCC, 2014; Karapınar vd., 2020).

Günümüz dünyasında, artan afetler, iklim değişikliği, göç, nüfus artışı, terör saldırıları gibi faktörler nedeniyle küresel olarak afetlere karşı dirençlilik geliştirmeye odaklanılmıştır. Özellikle Hyogo Çerçevesinin benimsenmesinden bu yana, tehlike planlaması ve risk azaltmanın temel amacı, sadece zarar görebilirliği azaltmaya değil toplumun direncini arttırmaya da odaklanmaya doğru kaymıştır (Mayunga, 2007: 1). Çünkü toplumun direncini arttırmak demek afetin etkilerini de azaltmak anlamına gelmektedir (Colten vd., 2008: 3). Bunun yanı sıra sadece

afetlerin ve güvenlik tehditlerinin yoğunluğu değil toplumun gelişim düzeyi de çok önemlidir. Buna göre, az gelişmiş toplumlar, başa çıkma ve uyarlanabilir kapasiteleri açısından daha hazırlıklı olan toplumlar -yani afete dirençli toplumlar- gelişmiş toplumlara göre daha savunmasız olacaklardır (Day vd., 2019: 15). Nitekim afetlere dayanabilecek ve bunlardan kurtulabilecek güçlü, sağlıklı ve dirençli topluluklar oluşturmak, bir topluluğun geleceğini korumanın en etkili yoludur.

Dirençlilik, afet direnci, afete dirençli toplum gibi kavramlar afet literatüründe sıkça karşımıza çıkmaya başlamıştır. Kavram olarak dirençlilik, ekoloji, psikoloji, sosyoloji, coğrafya, psikiyatri ve halk sağlığı gibi birçok disiplinde çeşitli şekillerde tanımlanarak kullanılmıştır (Mayunga, 2009: 10). Çalışma genelinde ise direnç kavramı afet yönetimi boyutunda afet direnci kavramı olarak ele alınmıştır.

Bu bölümde afet direncinin kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu bağlamda, öncelikle dirençlilik kavramı geniş bir çerçevede ele alınmış olup dirençlilik türleri açıklanmıştır. Sonrasında dirençlilik türlerinden olan afet direnci kavramı ele alınmıştır. Burada afet direnci kavramı literatürde yer alan tanımlamalarla açıklandıktan sonra “Toplumsal Afet Direnci” ve “Bireysel Afet Direnci” ve “Kentsel Afet Direnci” olmak üzere üçe ayrılarak incelenmiştir. Ardından afet direnci uluslararası çerçevede ve Türkiye bağlamında açıklanmış ve sonrasında literatürde yer alan belli başlı afet direnci ölçümlerine yer verilmiştir.

3.1.1. Dirençlilik Kavramı

Direnç kelimesinin kökeni Latince olan “*resilio*” kelimesinden gelmektedir ve genel olarak “geriye atlamak” veya “geri sıçramak” anlamında kullanılmaktadır (Klein vd., 2003: 35, Kafle, 2012: 315; Manyena vd., 2011: 418; Zobel, 2011: 394). Literatürde İngilizce karşılığı “*resilience*” dır ve Türkçe literatürde karşımıza esneklik/dirençlilik/dayanıklılık/mukavemet olarak çıkmaktadır. Bu çalışmada dirençlilik kavramı kullanılmıştır.

Son yıllarda devletlerin, risklerin insan ve diğer sistemler üzerindeki etkisini en aza indirerek adapte etmeyi ve yönetmeyi öğrenmeleri gerektiğinden, direnç kavramı modern toplumlar için giderek daha da önemli hale gelmektedir (Renschler vd., 2010: 1). Dirençlilik araştırmaları, toplumların ve hane halklarının riske cevap

vermelerini sağlayan özelliklerini inceleyen ekoloji literatüründen ortaya  kmıştır (Gall, 2013: 13).

Ekoloji alanında ilk tanımı ve kullanımı Holling (1973) tarafından “Resilience And Stability Of Ecological Systems” çalışmasında yapılmıştır. Buna göre Holling ekosistemin direncini, değişiklikleri emebilme ve devam edebilme yeteneği olarak tanımlamıştır. Ayrıca direnci bir sistemin geçici bir rahatsızlıktan sonra denge durumuna dönme yeteneği anlamında kullandığı kararlılık ile kıyaslamıştır. Buna göre sistem ne kadar az dalgalanma yaşar ve hızlı geri dönerse o kadar daha kararlıdır. Ayrıca Holling, direnç ve kararlılığın ekolojik sistemin iki önemli özelliği olduğunu da savunmuştur (1973: 18). Daha sonrasında dirençlilik kavramını yeniden gözden geçirmiştir ve dirençliliği emme kapasitesi ve dengeye dönüş hızı olarak tanımlamıştır. Ayrıca sistemin durumunda bir değişiklik olmadan emebileceği rahatsızlık miktarını direnç ölçüsü olarak belirtmiştir (Holling vd., 1995: 50).

Günümüzde artık yaygın olarak direnç, bir sistemin (bireysel, hane halkı, topluluk veya toplum) kritik olaylara veya şoklara maruz kalmaya dayanma, iyileşme ve hatta daha güçlü hale gelme kabiliyeti olarak anlaşılmaktadır. Buna göre dirençlilik, etkilenen topluluğun kendi kendine örgütlenme, eskisinden daha güçlü olarak olumsuz durumlardan uzaklaşma ve güçlü bir şekilde iyileşme kapasitesidir (Tulane Uni., 2012: 15).

Dirençlilik kavramı fizik ve matematik biliminde bir materyalin ya da sistemin yer değiştirme sonrasında dengeye dönme kapasitesi olarak kullanılırken, insanlar ve toplumlar için kullanıldığında dirençlilik kavramı bir metafora dönüşmektedir. Buna göre insanlar ve toplumlar için dirençlilik, uyum kapasitelerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla kelime anlamı ile “geri tepme veya geri dönme eylemi” olan dirençlilik son yıllarda mühendislikten sosyo-ekolojik sistemlere genişletilmiş ve dirençliliğin kalıcılık, uyarlanabilirlik ve d n şt rebilirlik özellikleri vurgulanmaya başlanmıştır (Norris vd., 2008: 127).

Sosyo-ekolojik bağlamda dirençlilik, sosyal-ekolojik sistemin işlevselliğini korumak için stres ve şoklara nasıl tepki verdiğini yakalayan bir kavramdır (Gall, 2013: 13). Dolayısıyla sosyo-ekolojik sistemde direnç şokları ve stresleri emebilme, toplumun işleyişini ve ekolojik bütünlüğünü devam ettirebilme anlamında olan

sürdürme yeteneği ile değişime ve risklere uyum sağlama yeteneği ile ilgilidir (Lucini, 2014: 35). Burada bahsi geçen sosyo-ekolojik sistem, karşılıklı etkileşimde toplumsal (insan) ve ekolojik (biyofiziksel) alt sistemleri içeren ve ayrıştırılamayan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Gallopín, 2006: 294).

Bir diğer sosyal-ekolojik sistemler perspektifinden yapılan tanıma göre ise dirençlilik, karmaşık uyarlanabilir bir sistemin kendi kendini örgütleyebilme, sistemin öğrenme ve adaptasyon için kapasite oluşturma derecesini yansıtmaktadır. Dolayısıyla dirençlilik, sosyal-ekolojik sistemlerin belirsizlik ve sürprizlere uyum sağlama kapasitesini sürdürmeyi ve arttırmayı amaçlamaktadır (Adger vd., 2005: 1036). Bu bağlamda

Sosyal bilimlerde ise dirençlilik, normal hayatı bozan afetler gibi stres faktörleriyle başa çıkabilme veya stresi önleme yeteneğini etkileyen sosyal, ekonomik, davranışsal ve koruyucu faktörlerden oluşmaktadır (Parsons vd., 2016: 1). Afet yönetimi boyutunda bakıldığında ise dirençlilik/mukavemet ise afet öncesinde hazırlanan risk azaltma çalışmaları sayesinde afetlerle baş edebilme durumudur. Ayrıca zarar olasılığını azaltma, afetlere etkin müdahale edebilme ve hızlı bir şekilde normal hayata dönebilme çalışmalarını içermektedir (Karaman, 2017:6).

Direnç literatürüne önemli katkıları olan diğer tanımlara baktığımızda, Colten ve arkd. dirençliliği, bir topluluğun veya bölgenin tehditlere karşı hazırlıklı olma, müdahale edebilme ve iyileşebilme yeteneği olarak tanımlamıştır (Colten vd., 2008: 2). Bruneau ve ark. direnci, bir şok olasılığının azaltılması, meydana gelirse bir şoku emebilmesi ve bir şoktan sonra hızlı bir şekilde iyileşebilmesi yeteneği şeklinde belirtmiştir (2003: 736).

Pasteur'a göre ise dirençlilik; bir sistemin veya toplumun tehlikelere karşı direnebilme, etkilerini emebilme, bunlarla başa çıkma ve kurtulma, daha uzun vadeli değişikliklere zamanında ve etkin bir şekilde uyum sağlama yeteneğidir (2011: 13). Norris ve ark., ise dirençliliği, bir dizi uyarlanabilir kapasiteyi, bir karmaşadan sonra olumlu bir işleyiş ve adaptasyon yörüngesine bağlayan bir süreç olarak tanımlamıştır (2008: 130).

Birleşmiş Milletler, dirençliliği, tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun, tehlikelerin etkilerine zamanında ve etkin bir şekilde karşı koyma, tehlikenin etkisini azaltma, tehlikeye uyum sağlama ve iyileşebilme

becerisi olarak tanımlamıştır. Buna göre bir topluluğun potansiyel tehlike olaylarına karşı direnci, o topluluğun gerekli kaynaklara sahip olma derecesi ve ihtiyaç öncesinde ve sırasında kendini örgütleme yeteneğine göre belirlenmektedir (UNISDR, 2009: 24).

IPCC' ye göre dirençlilik, sistemlerin temel işlevlerini, kimliklerini ve yapılarını koruyacak şekilde tehlike ile başa çıkabilme, tepki verme, aynı zamanda adaptasyon, öğrenme ve dönüşüm kapasitesini sürdürebilme kapasitesidir (IPCC, 2014: 127). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ise dirençliliği, “Bir birey veya topluluğun tehlikeli bir oluşumun etkilerini, zamanında ve etkili olarak tahmin etme, öngörme, önleme, azaltma ve iyileştirme kapasitesi” olarak tanımlamıştır (AFAD, 2020)

Genel olarak baktığımızda dirençlilik için literatürde ortak bir tanımın olmadığını görmekteyiz. Diğer bir taraftan ortak bir tanım olmamasına rağmen direnç tanımlarında emme kapasitesi, uyarlanabilir kapasite, dönüştürücü kapasite kavramlarının sıkça yer aldığı da görülmektedir.

Emme kapasitesi, insanların, varlıkların ve sistemlerin tehlikelere karşı hazırlıklı olma, etkilerini azaltma veya önleme becerisidir. Uyarlanabilir kapasite, insanların, varlıkların ve sistemlerin tehlikelerden kaynaklanan gelecekteki potansiyel etkileri hafifletmek ve onlarla yüzleşmek için mevcut kaynakları, becerileri ve fırsatları kullanma kapasitesi veya yeteneğidir (World Bank, 2017: 8; Parsons vd., 2016: 6). Dönüştürücü kapasite ise tehlikelerden kaynaklanan olumsuz etkileri önlemek için temelde yeni bir sistem oluşturma yeteneğidir. Direnç tanımlarında yer alan bu kapasitelerin arttırılmasının, sosyal ve beşerî sermayenin, güvenliğin, hizmete erişiminin, dezavantajlı bireylerin güçlenmesinin, yönetim gibi toplumun dirençliliğini etkileyen unsurların gelişmesine ve katkıda bulunmasına imkân sağlaması beklenmektedir (Özer, 2018:15).

Literatürde birçok direnç türü vardır. Dolayısıyla bu bölümde direnç türlerine de yer vermek doğru olacaktır.

3.1.1.1. Direnç Türleri

Literatürde çeşitli direnç türleri bulunmaktadır. Genel olarak direnç türleri; doğal direnç, fiziksel direnç, konut/altyapı direnci, ekolojik direnç, çevresel direnç, sosyal direnç, ekonomik direnç, örgütsel direnç, toplumsal direnç, bireysel direnç, profesyonel direnç, kentsel direnç ve afet direnci şeklinde sıralanabilmektedir.

Doğal direnç, bir topluluğun günlük süreçlerden kaynaklanan olaylara ve çevresel tehlike olaylarına hazırlık, yanıt verme, baş edebilme ve hafifletme yeteneğini artırabilecek niteliklerini ifade etmektedir. Bu doğal direnç özelliklerinin, yıkıcı bir tehlike olayının başlamasından önce olduğu varsayılmaktadır (Cutter vd., 2014: 66).

Fiziksel olarak direnç, sistemlerin dış etkilerine karşı koyabilme ve yeniden dengeye dönebilme hızı veya kapasitesidir (Lucini, 2014: 32-34). Konut/Altyapı direnci ise, fiziksel sistemlerin ve altyapıların afetlere karşı dayanabilme kapasitesidir. Bunun yanı sıra bölgedeki yerinden edilmiş kişileri barındırmak, acil tıbbi bakım sağlamak, tahliyeleri kolaylaştırmak ve okul faaliyetlerini sürdürmek için gerekli olan fiziksel kapasitenin yeterliliği ile de ilgilidir (Cutter vd., 2014: 68; Cutter vd., 2008: 604).

Ekolojik direnç, bir sistemin bozulmayı emebilme, zorluklara karşı olumlu adaptasyon sağlayabilme ve varlığını devam ettirerek orijinale dönebilme kapasitesidir (Lucini, 2014: 35). Ekolojik sistemlerin dirençliliği, biyolojik çeşitlilik, yedeklilik, tepki çeşitliliği, mekânsallık ve yönetim planları gibi faktörlerden etkilenmektedir (Cutter vd., 2008: 604). Aslında, ekolojik direnç ya da ekosistem dirençliliği, sosyolojik bir anlayış içinde mekânın fiziksel olduğu kadar sosyal ve ilişkisel dirençlilik açısından da önemini ortaya koymaktadır (Lucini, 2014: 36).

Çevresel direnç, çevrenin niteliklerine bağlı olarak, çevresel tehlikeleri emebilme ve etkileri ile başa çıkabilme kapasitesidir (Cutter vd., 2014: 68). Ekolojik dirence benzetmekle beraber burada çevresel yapı ve sürdürülebilirliğine daha fazla önem verilmektedir. Çevresel direnç, özellikle afetzedeleri yeniden yerleştirmekte gerekli olması nedeniyle afet yönetiminin iyileştirme safhasında önemlidir (Lucini, 2014: 37).

Sosyal direnç, sosyal birimlerin tehlikeleri azaltma, afetlerin meydana geldiği zamanki etkilerini kontrol edebilme ve afet risklerini en aza indirebilme için gerekli olan faaliyetleri yürütme becerisidir (Lucini, 2014: 40). Sosyal direnç göstergelerinin amacı, bir topluluk nüfusunun demografik özelliklerini yakalamaktır (Cutter vd., 2014: 68) ve iletişim, risk farkındalığı ve hazırlıklı olma ile artırılabilir (Cutter vd., 2008: 604).

Ekonomik direnç, bir sistemin karşılaştığı şoklara karşın işlevini sürdürebilme yeteneği ve şoktan kurtulma hızıdır (Lucini, 2014: 38; Rose, 2007: 384). Ekonomik direnç göstergeleri, toplumun ekonomik canlılığını, çeşitliliğini, eşitliğini temsil etmeyi ve topluluğun genel ekonomik profilinin afet bağlamında nasıl faydalı olabileceğini belirlemeyi amaçlamaktadır (Cutter vd., 2014: 68). Ekonomik direnci değerlendirmek için genel olarak zarar tahmin modelleri kullanılmaktadır. Afetlerde parasal kayıpların azaltılmasında ekonomik direncin rolü büyüktür (Cutter vd., 2008: 604).

Örgütsel direnç, kurumları ve kuruluşların üye sayısı, iletişim teknolojisi, taşıt, acil durum varlıklarının sayısı gibi fiziksel özelliklerinin değerlendirilmesini gerektirmektedir. Aynı zamanda örgütsel direnç, örgütün yapısı, kapasitesi, liderlik, eğitim ve deneyim gibi afetleri nasıl yönettiğini ölçen unsurları da içermektedir (Cutter vd., 2008: 604). Direncin kurumsal boyutu literatürde daha az çalışılan bir boyuttur (Lucini, 2014: 38).

Toplum direnci, toplumun beklenmedik olaylarla başarılı bir şekilde başa çıkabilme kapasitesidir (Lucini, 2014: 41). Dolayısıyla toplum direnci, toplumun değişen koşullara uyum sağlayarak hızla normale dönebilme yeteneğidir (Özer, 2018: 14).

Bireysel direnç, bireylerin sahip oldukları öz denetim, öz yeterlik, olumlu bakış açısı ve mizah anlayışı gibi özellikleri sayesinde tehdit edici koşullarla başa çıkabilme yeteneğidir (Lucini, 2014: 49).

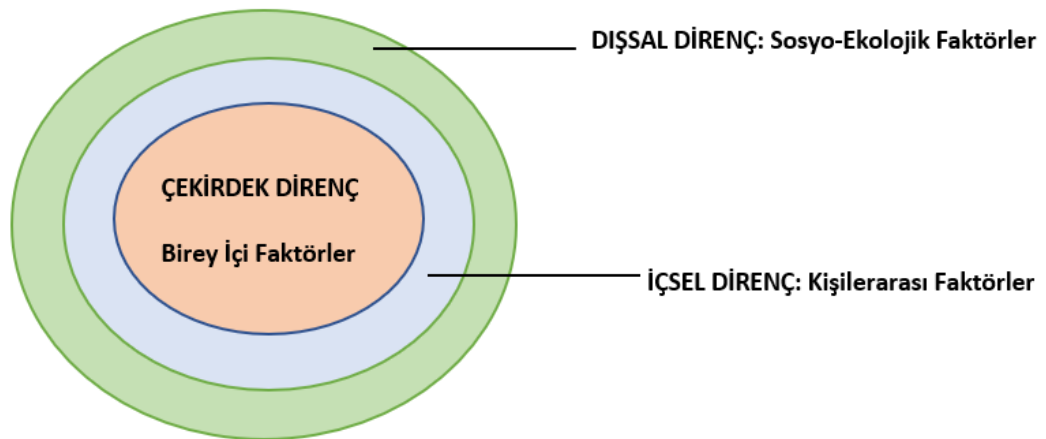
Profesyonel direnç, afetlerden etkilenen insanlara profesyonel bir şekilde yardım etmeye yönelik “proaktif ve prososyal (toplum yanlısı) tutumlar” olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda, profesyonel insanlar, bir kriz ya da felaketle maruz kalan insanların veya toplumların ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verecek şekilde dirençli olmaları için eğitilmelidir (Lucini, 2014: 50).

Kentsel direnç, kentlerin şoklarla başa çıkabilme ve hızlı bir şekilde normale dönebilme kapasitesi veya yeteneğidir (Özer, 2018: 1). Literatürde kentsel dirençlilik “Resilient Cities” yani dirençli kentler veya afete dirençli kentler olarak karşımıza sıkça çıkmaktadır.

Afet direnci, bir toplum veya topluluğun afetlerle baş edebilme ve kısa sürede gidererek iyileşebilme kapasitesidir. Bunun için tehlikeleri ön görme, tahmin etme, önleme, azaltma, baş edebilme, etkilerine uyum sağlayabilme ve kısa sürede iyileştirme yeteneğine sahip olmak gerekmektedir (AFAD, 2020). Afet direnci çok geniş kapsamlıdır ve içeriğinde toplumsal afet direncini, kentsel afet direncini ve bireysel afet direncini barındırmaktadır. Bu nedenle bu kavramlar 3.2. başlığı altında geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

Görüldüğü üzere dirençlilik için literatürde ortak bir tanım olmaması ile birlikte her alan için de farklı direnç tanımları bulunmaktadır. Bu nedenle buna çözüm olabilmek ve dirençliliği daha iyi kavramsallaştırabilmek adına Liu (2017), Şekil 6’da yer alan “Çok Sistemli Dirençlilik Modeli” ni geliştirmiştir. Bu model birden fazla seviyede direnci entegre etmektedir. Ayrıca direncin, çekirdek direnç, içsel direnç ve dışsal direnç olmak üzere üç katmanlı, küresel ve kapsamlı bir yapıdan meydana geldiğini belirtmektedir (Liu vd., 2017: 113).

Şekil 6: Çok Sistemli Dirençlilik Modeli

Kaynak: Liu vd., 2017: 114 (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

Şekil 6’da görüldüğü üzere çekirdek direnç, bireysel direnci temsil etmektedir. Buna göre çekirdek direncin içeriğinde, bireyin fizyolojik özellikleri, stresle baş edebilme durumu, sağlık göstergeleri, demografik özellikleri gibi kişinin temel dirençlilik profilini oluşturan birey içi faktörler yer almaktadır. İçsel direnç, psikolojik direnci temsil etmektedir. Bu bağlamda aile, arkadaşlar, kişisel deneyimler gibi kişilerarası kaynaklardan zaman içinde geliştirilen veya edinilen kişilerarası faktörleri kapsamaktadır. Dışsal direnç ise toplum direncini temsil etmektedir ve kişinin yaşamı boyunca direncini kolaylaştıran sosyo-ekolojik faktörlerden oluşmaktadır. Bu faktörler bulunulan ortamın coğrafik özellikleri, sosyo-ekonomik durumu, sağlık hizmetlerinin ve sosyal hizmetlerinin erişilebilirliği gibi başa çıkmayı ve uyum sağlamayı kolaylaştıran sosyo-çevresel kurumları içermektedir (Liu vd., 2017: 114).

Çalışmamız kapsamında direnç türlerinden afet direnci kavramı çalışılmıştır. Buna yönelik olarak afet direnci kavramı geniş çerçevede ele alınmıştır.

3.1.2. Afet Direnci Kavramı

Afetler doğadaki tüm canlı yaşamını olumsuz etkileyen, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara sebep olan, ekolojik sistemi bozarak bir başka afet riskini de tetikleyebilen insan kaynaklı ve/veya doğa kaynaklı olaylardır (Şen, 2017: 13). Afet direnci ise, bir toplumun, topluluğun ya da sistemin sahip olduğu sosyal, fiziksel ve psikolojik kapasitesi ile, afetlerle baş edebilme, en az zarar ile atlatabilme ve dengelenme yeteneğidir (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 2). Diğer bir deyişle, afet direnci stres, kriz veya bir afetlerle başa çıkabilme ve önceden var olan yaşam koşullarına geri dönebilme kapasitesi, yeteneği veya yeterliliğidir (Lucini, 2014: 31). Dolayısıyla afet direnci yalnızca toplumun afet etkilerinden ne kadar çabuk iyileşebileceğinin değil, aynı zamanda öğrenme, bunlarla başa çıkma veya tehlikelere uyum sağlama becerisinin ölçüsü olduğu anlamına gelmektedir. Böylece, dirençli topluluklar, afetlerin etkilerinden asgari düzeyde etkilenen ve hızlı iyileşebilen toplumlar olacaktır (Mayunga, 2007: 4). Bu nedenle afet yönetiminde afet direnci oluşturmak, afetlerden kaynaklanan zarar ve kayıpları azaltmanın güçlü bir yoludur (Rose, 2007: 384). Bu bağlamda özellikle son yıllarda afet yönetiminde dirençlilik kavramı önem

kazanmıştır. Ayrıca afet direnci afet yönetimine yönelik kamu politikalarının ve programlarının giderek daha fazla temelini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra günümüzde afet yönetimi konusunda küresel odak artık kırılganlıktan/zarar görülebilirlikten dirençliliğe doğru yaklaşmaktadır.

Günümüz afet araştırmalarının odak noktası olan direnç kavramının ilk kullanımı, Timmerman (1981) tarafından, “Vulnerability, Resilience And The Collapse Of Society” başlıklı yazısında iklim değişikliğini ele alarak yapılmıştır (Mayunga, 2009: 14). En dar anlamda afet direnci bir afetten sonra ileri sıçrama ve devam etmedir (Manyena vd., 2011: 417). Geniş anlamda ise afet dirençliliği toplumun ve sistemin sosyolojik, psikolojik ve fiziksel kapasitesi ile afetlerin üstesinden gelme ve dengeye başarılı bir şekilde yeniden ulaşma yeteneğidir (Ahsan vd., 2018: 83). Bir başka tanıma göre ise toplulukların ve onların yerleşik ortamlarının afetleri hafifletme, hazırlanma, müdahale etme, iyileşme ve geçmiş afetlerden ders çıkarırken yeni koşullara uyum sağlayabilme kapasitesidir (Mayunga, 2009: 36). Dolayısıyla afet direnci kayıpları azaltma veya önleme, afetlerin etkilerini kontrol etme ve minimal sosyal aksaklıklarla iyileşme kapasitesini içermektedir (Cutter vd., 2008: 600).

Bruneau (2003), diğerlerinden farklı olarak afete karşı direnci, fiziksel veya sosyal bir sistemde “sağlamlılık, yedeklilik, beceriklilik ve hızlilik” faktörlerinin ne ölçüde mevcut olduğu ile karakterize etmektedir. Buna göre sağlamlık, elemanların, sistemlerin ve diğer analiz birimlerinin hasar, bozulma veya işlev kaybı yaşamadan stres ve taleplere dayanma yeteneğidir. Yedeklilik, birincil sistemlerde aksama, bozulma veya işlevsellik kaybı olması durumunda, işlevsel gereksinimleri karşılayan unsurların, sistemlerin veya diğer analiz birimlerinin ne ölçüde mevcut olduğudur. Beceriklilik, hasarları veya aksaklıkları önlemek veya bunlarla başa çıkmak için sorunları tanımlama, öncelikleri belirleme ve kaynakları seferber etme kapasitesidir. Bunun yanı sıra öncelikleri karşılamak ve hedeflere ulaşmak için insan ve malzeme kaynaklarını uygulama becerisidir. Hızlilik ise öncelikleri karşılama ve zamanında hedeflere ulaşma kapasitesidir. Buna göre dirençliliğin tüm unsurları önemlidir, ancak sağlamlık ve hızlilik, sistem ve topluluk direncini ölçmede anahtar olarak görülmektedir. Beceriklilik ve yedeklilik ise genel olarak afet direncinin geliştirilebileceği araçlar olarak kabul edilmektedir (Bruneau, 2003: 737).

Genel olarak afet direnci tanımlarına baktığımızda ortak kullanılan kelimelerin kapasite, yetenek ve iyileşme olduğunu, kapasite olarak ise uyarlanabilir kapasitenin, emme kapasitesinin ve başa çıkabilme kapasitesinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu kapasiteler afet direncinin temel bileşenleri olarak değerlendirilmektedir (Parsons vd., 2016: 6; Cutter vd., 2008: 602). Dolayısıyla kapasite geliştirme, afet direnci için önemli bir kavramdır.

Kapasite geliştirme kavramı 1980'lerin sonunda ortaya çıkmakla beraber 1990'larda kalkınma gündemine yerleşmeye başlamıştır. Kapasite geliştirme bağlamında yaşanan ilerleme, toplulukların ve devletlerin en iyi dirençlilik oluşturma stratejisini uygulamalarına olanak tanıyabilmektedir. Bu sayede topluluklar ve devletler dış yardımdan bağımsız bir şekilde dirençlilik oluşturma hedeflerine ulaşabilmektedir (Amaratunga vd., 2015: 7). Tehlikelere ve afetlere karşı dirençli olma konusunda kapasite geliştirmek için, tehlikeleri önleme ve korunma çalışmalarının iyileştirilmesi, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, afet farkındalığının artırılması, acil durum ve afet planlamasının oluşturulması ve de daha iyi inşa etme stratejilerinin belirlenmesi gerekmektedir (Pasteur, 2011: 45).

Yukarıda belirtildiği üzere uyarlanabilir kapasite, emme kapasitesi ve başa çıkabilme kapasitesi afet direncinin temel bileşenleridir (Parsons vd., 2016: 6; Cutter vd., 2008: 602). Özellikle afet direncinin oluşturulmasında uyarlanabilir kapasite önemli bir yere sahiptir. Buna göre uyarlanabilir kapasite, değişime uyum sağlama, etkileri ılımlı hale getirme ve başa çıkma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Cutter vd., 2008: 600). Diğer bir ifade ile sistemlerin, kurumların ve insanların potansiyel hasara uyum sağlama, fırsatlardan yararlanma ve sonuçlara cevap verme yeteneğidir (IPCC, 2014: 118). Ayrıca uyum seçeneklerini planlama, hazırlama, kolaylaştırma ve uygulama da önemlidir (Klein vd., 2003: 38). Dolayısıyla uyarlanabilir kapasitenin temelinde adaptasyon ve uyum bulunmaktadır. Bu sayede uyarlanabilir kapasite, öğrenme, adaptasyon ve dönüşüm yoluyla çözüme ulaşmayı mümkün kılmaktadır (Parsons vd., 2016: 6).

Afet direncinin diğer önemli iki bileşeni ise emme kapasitesi ve başa çıkabilme kapasitesidir. Emme kapasitesi toplumun önceden belirlenmiş başa çıkma yanıtlarını kullanarak olay etkilerini azaltabilme yani emebilme yeteneğidir (Cutter vd., 2008: 603). Başa çıkma kapasitesi ise, bir sistemin öngörmesini, harekete

geçmesini, hedeflere ulaşmasını ve kaynakları yönetmesini ifade etmektedir. Başa çıkma kapasitesi, toplumların ya da sistemlerin afet yaşanması halinde emme kapasitesini kullanabilmesini gerektirmektedir. Genel olarak baktığımızda başa çıkma kapasitesi, bir toplumun afetlere hazırlanma, emme kapasitesini kullanabilme ve iyileşme yeteneğini etkileyen faktörlerle ilgilidir (Parsons vd., 2016: 6).

Cutter vd. tarafından 2008 yılında geliştirilen DROP modelinde afet direncinin bileşenleri olan uyarlanabilir kapasite, emme kapasitesi ve başa çıkma kapasitesinin yeri ve aşamaları açıkça gösterilmiştir. Buna göre afetin etkileri ile başa çıkabilme ve iyileşme süreci, sistemin emme kapasitesine bağlıdır. Bir topluluk yeterli başa çıkma yanıtı uygularsa, tehlike olayının etkisi zayıflatılacak ve topluluğun emme kapasitesi aşılmayacaktır. Böylece toplumun iyileşme süreci hızlı ve yüksek olacaktır. Ayrıca modele göre bir topluluğun emme kapasitesi veya eşiği iki şekilde aşılabilmektedir. İlk olarak, tehlike olayı çok büyük olduğunda yerel kapasiteyi aşacaktır. İkincisi, tehlikenin çok büyük olmamasına rağmen mevcut başa çıkabilme kapasiteleri tehlikeye karşı yetersizse, toplumun emme kapasitesi aşılacak ve felakete yaklaşacaktır. Her iki durumda da topluluğun doğaçlama ve sosyal öğrenme ile uyarlanabilir kapasitesini kullanabilmesi iyileşme derecesinde belirleyici olacaktır. Buna göre uyarlanabilir kapasitesi ne kadar yeterli ise iyileşme derecesi de o kadar hızlı ve yüksektir (Cutter vd., 2008: 602-603).

Afet direnci, karşımıza bir sonuç veya süreç olarak çıkabilmektedir. Örneğin, tehlikelerle başa çıkabilme veya yeniden iyileşebilme yeteneği olarak tanımlanan direnç, bir sonuç olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte süreç olarak direnç ise, tehlikelerle başa çıkabilme kapasitesini geliştirmek ve devamlılığını sağlamak için sürekli öğrenme ve sorumluluk alma durumudur (Cutter vd., 2008: 600).

Afet yönetimi çerçevesinde afet direnci ile doğrudan ilişki içinde olan risk azaltma ve zarar görebilirlik/kırılganlık kavramları da ele alınmalıdır. Çünkü tehlike, risk ve kırılganlık bir araya geldiğinde çevresel, ekonomik, sosyal ve fiziksel etkileri çok yıkıcı olan afetler meydana gelmektedir. Dolayısıyla risk azaltım politikalarında kırılganlığın azaltılması, direncin artırılması başarılı bir afet yönetimi için çok önemlidir (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 2). Ayrıca afetler, tüm toplumu geniş ölçüde etkileyebilirken, tüm insanları eşit şekilde etkilememektedir. Afetlerde savunmasız gruplar olarak nitelendirebileceğimiz bireyler -ki bunlar genel olarak yaşlılar, özel

gereksinimli bireyler, yoksullar, kadınlar ve çocuklar, etnik veya dilsel azınlıklar, göçmenler, sığınmacılar, mülteciler, yasadışı göçmenler şeklinde sayılabilmektedir-afetlerden daha fazla etkilenmektedirler (First, 2019: 2; Mayunga, 2009: 19). Dolayısıyla afet direnci kavramının anlaşılması için gerekli olan en temel kavramlar kırılganlık veya zarar görebilirlik anlamında kullanılan “vulnerability” kavramı ile risk azaltma kavramıdır. Bu sebeple bir sonraki bölümde kırılganlık ve risk azaltma kavramlarının afete direnci olan ilişkisi irdelenmiştir.

3.1.2.1. Kırılganlık/Zarar Görebilirlik ve Afet Direnci İlişkisi

Genel olarak tehlikelerin sebep olduğu zarar ve kayıpların ölçüsü veya tehlikelere karşı duyarlılık olarak tanımlanan kırılganlık/zarar görebilirlik kavramı, afet yönetimi ve dirençlilik literatüründe sıkça kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler zarar görebilirliği; bir toplumun, sistemin ya da varlığın tehlikelerin etkilerine karşı fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerden kaynaklı olarak duyarlı olması durumu (UNISDR, 2009: 30) olarak tanımlamaktadır. AFAD ise “farklı tür ve büyüklükteki tehlikeler karşısında, insanların ve yaşam çevrelerinin uğrayabileceği fiziksel, toplumsal, ekonomik veya çevresel zarar ve kayıpların ölçüsü” olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre ise zarar görebilirlik/kırılganlık, bir nüfusun veya sistemin tehlikelere ve streslere karşı duyarlılık derecesidir. Aynı zamanda bu tehlikelerle ne derece baş edemediğidir (Pasteur, 2011: 11).

Ekolojik bir yaklaşıma göre ise zarar görebilirlik, ekolojik dirençliliği olumsuz etkileyen, dengesizleştiren ve aşındıran sistematik bir durumdur ve mevcut koşulları yansıtan maruziyet, hassasiyet ve uyarlanabilir kapasitenin bir ürünüdür (Gall, 2013: 13). Yani streslere maruz kalmaktan ve uyum sağlama kapasitesinin olmamasından kaynaklı olarak gerçekleşen zarar görme duyarlılığı durumudur (Adger, 2006: 268). Kısacası zarar görebilirlik bir toplumun veya sistemin tehlikelere ve afetlere karşı duyarlılığı, hassasiyetidir.

Zarar görebilirliği/kırılganlığı ölçmek için insanların felakete ne kadar maruz kaldıklarını (maruziyet derecesi), zarar görme olasılıklarını (duyarlılık derecesini) (UNDP, 2014: 7) ve tehlikelerle baş edebilme derecesinin belirlenmesi

gerekmektedir. Burada bir sistemin tehlikeler ile baş edebilmesi, uyum sağlama ya da uyarlanabilir kapasitesi ile ilgilidir (Özer, 2018: 11).

Literatürde yer alan tanımlarda da görüldüğü üzere kırılabilirlik/zarar görebilirlik kavramına yönelik teorik yaklaşımlarda ortak terim olarak, maruziyet, duyarlılık ve uyarlanabilir kapasite (uyum kapasitesi) terimleri yer almaktadır. Buna göre maruziyet, bir sistemin tehlikenin büyüklüğüne, sıklığına, süresine ve kapsama alınmasına göre tehlikeyi yaşama derecesidir. Duyarlılık, bir sistemin bozulmalardan ve değişimlerden etkilenme derecesidir. Uyarlanabilir kapasite ise, bir sistemin tehlikelere veya değişimlere uyum sağlayabilme ve onunla başa çıkabilmesidir (Adger, 2006: 269).

Sonuç olarak zarar görebilirlik, dirençlilik ile doğrudan bağlantılı olan uyarlanabilir kapasite ile de doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla dirençlilik ve zarar görebilirlik kavramları birbiri ile ilişki içindedir. Nitekim her iki kavramda bir sistem yaklaşımının parçasıdır ve dinamik bir süreçtir (Kafle, 2012: 317; Twigg, 2007:6). Ancak her ikisi de demografik, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönler gibi aynı faktörlere dayanmasına rağmen, farklı kavramlardır. Özellikle afet yönetimi literatüründe birbirinin zıttı kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer, 2018:12). Buna göre dirençlilik, sistemin kendini organize etme ve ortaya çıkan koşullara uyum sağlama kapasitesi gibi olumlu tanımlanırken, kırılabilirlik zarar görmeye yatkınlık olarak, afetlere karşı duyarlılık gibi olumsuz terimlerle ifade edilmektedir (Adger, 2006: 269). Dolayısıyla kırılabilirlik ve dirençlilik iki zırt kutuptur ve kırılabilirlik negatif ise dirençlilik pozitif taraftır. Buna göre birinin yokluğu anlamına gelen diğerinin varlığı anlamına gelmektedir (Manyena vd., 2011: 418). Bu durumda kırılabilirlik arttıkça direnç azalmakta dolayısıyla da afetlerle başa çıkabilme kapasitesi de azalmaktadır (Varol ve Kırıkkaya; 2017: 2).

Kırılabilirlik/zarar görebilirlik ile afet direnci arasındaki ilişkiye baktığımızda birbirini tamamlayan ve etkileyen fakat zıt kavramlar olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla afete dirençli toplumlar oluşturmak için toplumların zarar görebilirlik/kırılabilirlik seviyelerini azaltmamız önemlidir. Bunun yanı sıra başarılı bir afet yönetiminin sağlanmasında hem toplumun afetlere karşı dirençliliği hem de zarar görebilirlik seviyelerini bilmek gerekmektedir. Çünkü her iki kavram da insanların, grupların ya da toplumların aynı türden tehlikeden farklı seviyelerde

etkilenerek ölüm, yaralanma ve kayıplar yaşadıkları, farklı iyileşme sürecine sahip oldukları teorisine dayanmaktadır (Cutter vd., 2008: 599; Mayunga, 2009: 17). Dolayısıyla kırılgnalık kavramı afetlerle baş edebilmek için güçlü bir unsurdur. Bu sebeple de afet direncinin değerlendirilmesi konusunda kırılgnalığın ölçümü önemli bir husustur.

Kırılgnalığın ölçümünde önemli ölçütlerden biri risk algısıdır. Çünkü risk algısı, insanların olası bir afetle başa çıkabilmek için güçlü bir unsur haline gelen kırılgnalığı artırma veya azaltma işlevine sahiptir. Bu yüzden, kırılgnalık, risk kavramının temel bir bileşenidir (Lucini, 2014: 21). Buna göre kırılgnalığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi, risk iletişimi ve risk azaltma stratejilerinin geliştirilmesini kolaylaştırmak için bir mekanizma sağlayacaktır (Paton ve Johnston, 2001: 271). Dolayısıyla kırılgnalık kavramı, afet yönetimi ve planlamasında, afet risk azaltma programlarının iyileştirilmesine ve politika oluşturulmasına rehberlik etmede önemli bir kavramdır. Bu nedenle de kırılgnalığın değerlendirilmesi ve ölçülmesi önemli bir adımdır (Mayunga, 2009: 19). Böylelikle risk altında olanları tanımlamayarak daha iyi bir değerlendirme yöntemi geliştirmek mümkün olacaktır.

Literatürde kırılgnalığın ölçümüne yönelik yapılan çalışmalara baktığımızda Cutter ve ark. (2003) kırılgnalığın zaman ve mekâna göre değiştiğini vurgulamışlardır. Ayrıca sosyal kırılgnalığın bileşenlerini incelemek ve ölçmek için kırılgnalığın mekânsal tehlikeler modelini kullanarak Sosyal Kırılgnalık Endeksi'ni (SoVI) geliştirmişlerdir. Buna göre tehlikelere karşı savunmasız olmak, kayıp potansiyelini arttıracak anlamına gelmektedir. Kayıplar da coğrafî olarak, zaman içinde ve farklı sosyal gruplar arasında değiştiği için, kırılgnalık da zaman ve mekâna göre değişmektedir. Aynı zamanda sosyal kırılgnalık sosyal eşitsizliklerin ve yer eşitsizliklerinin (kentleşme seviyesi, ekonomik canlılık vb.) bir ürünü olarak tanımlanmaktadır (Cutter vd., 2003: 242-244).

Lucini, toplumun dirençlilik ve zarar görbilirlik/kırılgnalık seviyelerinin ölçmek için gerekli faktörleri; kaynaklara ve siyasi güce erişim, sosyal sermaye ve sosyal ağlar, inançlar, kültürler ve adetler, sosyoekonomik ve demografik özellikler, özel ihtiyaç nüfusu (yaşlı, kronik hasta, vb.), binaların tipi, yapı malzemeleri ve yaşı, altyapı ve yaşam çizgilerinin türü ve yoğunluğu (2014: 33) şeklinde belirtmiştir.

Sonuç olarak dirençlilik kavramı ile zarar görebilirlik kavramı birbiri ile ilişkili kavramlardır. Dirençliliğin artırılması için toplumun, sitemin veya çevrenin zarar görebilirlik/kırılabilirlik seviyeleri iyileştirilmeli ve özellikle zarar görebilir bireylerin uyarlanabilir kapasitelerini geliştirmeye öncelik verilmelidir. Böylelikle sadece mevcut tehditlere değil henüz bilinmeyen zorluklara karşı da cevap verebilecek varlıklara, kaynaklara ve kapasitelere sahip olmaları sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda bireylerin, toplumların ve kentlerin kırılabilirlik seviyelerinin azaltılması afete dirençli bireyler, toplumlar ve kentler oluşturmada ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada önemli bir yer tutmaktadır.

3.1.2.2. Risk Azaltma ve Afet Direnci İlişkisi

Risk azaltma ve dirençliliğin oluşturulması kavramlarını birbirinden ayrı olarak düşünmek mümkün değildir. Risk azaltmaya yönelik sistematik eylemler olarak risklerin tahmin edilmesi, güncel olarak analiz edilmesi ve etkilerinin en aza indirilmesi hatta mümkünse ortadan kaldırılması, dirençliliğin oluşturulması için temel oluşturmaktadır. Bu nedenle risk ve risk azaltma kavramları afet direnci kavramı açısından ele alınmıştır.

Zarara uğrama tehlikesi (TDK, 2019) olarak günlük yaşamda dilimize yerleşen risk kavramı afet yönetimi bağlamında, bir olayın fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel değerlerdeki potansiyel kayıplardır. Dolayısıyla afet riski herhangi bir tehlikenin, meydana gelmesi halinde, insanların, toplumların ve çevrenin zarar görebilirlik seviyesi ile orantılı olarak ortaya çıkacak kayıpların olasılığıdır (AFAD, 2020). Bu nedenle afet riskini değerlendirebilmek için tehlikenin büyüklüğü ve insanların, bölgenin veya çevrenin kırılabilirlik/zarar görebilirlik seviyelerinin tahmin edilmesi gerekmektedir. Şekil 7’de de görüldüğü üzere tehlikeye maruz kalan değerler ve bu değerlerin kırılabilirlik seviyeleri sonucunda doğan potansiyel kayıplar bize afet riskini vermektedir.

Şekil 7: Afet Riskinin Matematiği

Kaynak: Şen, 2017: 30.

Dirençliliğin göz önünde bulundurulması, afetlerden kaynaklanabilecek potansiyel kayıpların ve bunların hafifletilmesinin faydalarının değerlendirilmesinde kritik öneme sahiptir (Rose, 2007: 384). Bu nedenle de afet direnci oluşturma çalışmaları afet yönetiminin risk azaltma aşamasında değerlendirilmektedir. Risk azaltma aşaması, insanları ve mülkleri tehlikelerden ve etkilerinden korumak adına uzun vadeli riskleri azaltmak, önlemek veya tamamen ortadan kaldırmak için alınan ileri önlemleri kapsamaktadır. Dolayısıyla risk azaltma politikaları ile alınacak önlemler iki yönlü bir amaç ile uygulanmalıdır. Birincisi toplumların tehlikelere karşı dirençli olmalarını sağlamak ve ikincisi ise kalkınma çabalarının bu tehlikelere karşı kırılganlığı artırmamasını sağlamaktır (Godschalk, 2003: 136).

Afet risklerinin azaltılması genel olarak zarar görebilirlik seviyesini ve afet risklerini en aza indirmek için gerekli politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması anlamına gelmektedir. Afet riskinin azaltılması, dirençliliğin güçlendirilmesine ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle afet risklerini tanımlamak, azaltmak, mümkünse önlemek ve değerlendirmek amaçlanmaktadır (Twigg, 2007: 6). Aynı zamanda afet riskinin azaltılması, tehlikelere daha az maruz kalma, kırılganlığı azaltma ve afetlere karşı hazırlıklı olabilmek için yapılan sistematik eylemlerdir (UNISDR, 2009: 11). Bu sistematik eylemler gelecekteki afet risklerini tahmin etmeyi sağlayarak bireyleri, toplumları ve kentleri afetlere karşı dirençli hale getirmektedir (Özer, 2017:5). Bu

nedenle afet risklerinin azaltılmasına yönelik yapılan eylemlerde önemli olan riskleri önceden tahmin ederek etkilerini en aza indirebilmek veya mümkünse ortadan kaldıracaktır. Bunun için de dinamik bir süreç yönetilerek güncel risk analizleri ve risk azaltıcı yatırımlar yapılmalıdır (Özer, 2018: 10). Bunlar afetlere karşı direncin oluşturulması sürecinin başarılı bir şekilde yönetilmesi açısından önemlidir (Karaman, 2017: 5).

Özellikle afete dirençli toplum oluşturmada başarılı bir uygulama için topluma dayalı risk azaltma stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Twigg, 2007: 6). Topluma dayalı risk azaltma, toplumun zarar görülebilirlik seviyelerini azaltmak ve kapasitelerini arttırmak için afet risklerinin önlenmesi, azaltılması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine aktif olarak katıldığı bir süreçtir. Buna göre insanlar karar vermenin merkezindedir ve en savunmasız grupların ve paydaşların bu süreçte aktif olarak katılımı önemlidir (Kafle, 2012: 318). Dolayısıyla proaktif yaklaşımın ve aktif katılımın benimsendiği topluma dayalı afet risk azaltma stratejisinin geliştirilmesi, etkili afet risk yönetiminin sağlanması için önem arz etmektedir.

Afet risk yönetimi, proaktif ve çoklu paydaş katılımının benimsendiği bir afet riski anlayışını geliştirmek, afet risklerini azaltmak, transfer edebilmek ve afet yönetiminin tüm aşamalarında sürekli iyileştirmeyi teşvik etmek için geliştirilen strateji, politika ve önlemlerin uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinden oluşmaktadır. Burada afet risk yönetimin esas amacı güvenliği, refahı, yaşam kalitesini, dirençliliği ve sürdürülebilir kalkınmayı arttırırken toplumun, ekonominin ve çevrenin maruziyetini ve kırılganlığını da azaltmaktır (Mojtahedi ve Oo, 2017: 37). Kısacası afet risk yönetimin temelinde zarar görülebilirliği azaltıp kapasiteleri güçlendirerek afet direncini geliştirmek vardır.

Afet risk azaltma ve afet direnci çerçevesinde bir diğer önemli konu ise risk toplumu kavramıdır. İnsanlığın gelişimi sanayileşme ve küreselleşme ile birlikte bilgi toplumuna evrilmiştir. Fakat bilgi toplumunun beraberinde artan risk faktörleri, belirsizlikler ve güvensizlik sebebiyle günümüz toplumları risk toplumu haline gelmiştir (Karaman, 2019b: 186). Risk toplumu kuramı Ulrich Beck ile ortaya çıkmıştır ve Anthony Giddens ve Niklas Luhman gibi birçok sosyal bilimci de katkıda bulunarak geliştirilmiştir.

Beck'e göre risk toplumu modernleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve çözümün dönüşlü (reflexive) modernleşme olduğunu belirtmektedir (2009: 8). Ayrıca risk toplumundaki risklerin özelliklerini tanımlamıştır. Buna göre risk toplumunda riskler önceden tahmin edilememektedir. Bu da risklere karşı önlem almayı zorlaştırmakta ve beraberinde sigortalanamazlık (non-insurability) kavramını da getirmektedir. Ayrıca risk toplumun da risk, bölgesel ya da bireysel değil küresel olarak herkesi etkilemektedir. Aynı zamanda, risk toplumunda riskler, öngörülememesi sebebi ile deneyerek ve yaşayarak öğrenilmektedir ve daha çok geleceğe yönelik tehditleri kapsamaktadır (Koçak ve Memiş, 2017: 257-258).

Risk toplumunda karşılaşılan risklerin özelliklerine en güncel örnek ise 2019 Aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde başlayan ve 2020 yılı boyunca tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 hastalığıdır. Salgın bölgesel başlamış olup kısa sürede tüm dünyaya yayılarak pandemi oluşturmuştur. Sadece sağlık üzerine değil ekonomik ve sosyal hayata da etkileri olmuştur. Gelişmiş ülkeler dahil tüm ülkeler toplumsal, bireysel ve kurumsal olarak pandemi karşısında savunmasız kalmıştır. Bu olgu risklerin bölgesel değil küresel etkiye sahip olduğunu, her geçen gün tahmin edilmesi mümkün olmayan risklerin ve etkilerinin ortaya çıkabildiğini ve alınacak önlemlerin de sadece öğrenilmiş dersler sonrasında çeşitlendirilebildiğini göstermiştir. Dolayısıyla risk toplumunda yaşanan bu tehditler, belirsizlikler ve güvensizlik beraberinde korku toplumunu da getirmektedir. Bu nedenle de risk toplumunda riskin azaltılmasına ve toplumların dayanıklılığın artırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Günümüz risk toplumunda küreselleşme ve teknolojik gelişimin sebep olduğu çok çeşitli riskler ile karşı karşıya kalınmakla birlikte, sahip olunan bilgi ve teknolojiler ile aynı zamanda afet risklerinin azaltılması, dirençli toplumların ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulması da amaçlanmaktadır. Öyle ki bir dizi sosyo-ekonomik zorluklar, toplumun hızla yaşlanması ve sürekli olarak daha sık ve etkili afet riskleriyle karşı karşıya kalan Japon hükümeti, özel sektörlerle iş birliği içinde, "Toplum 5.0" adı altında yeni bir kapsamlı strateji oluşturmuştur. Buna göre Toplum 5.0 ile birçok teknolojik inovasyondan faydalanılarak insanlara güvenli ve sürdürülebilir bir gelecek sağlanması amaçlanmaktadır (Mayrodieva, 2020: 1). Böylece 21.yy ile birlikte bilgi toplumundan akıllı topluma geçilmiştir.

Toplum 5.0, "siber alanı ve fiziksel alanı yüksek oranda bütünleştiren insan merkezli bir toplum, süper akıllı toplum" anlamına gelmektedir. Toplum 5.0 günlük yaşamın neredeyse tüm yönlerini etkilemekle birlikte, çoğunlukla dokuz ekonomik ve sosyal sektöre odaklanmıştır. Bu odak noktalarından biri de afet risklerini azaltmak ve dirençli toplumlar oluşturmaktır. Böylece deprem, tsunami ve iklim değişikliklerini daha doğru ve daha erken bir aşamada tahmin edebilmek ve afetler başladığında daha verimli bir şekilde yanıt verebilmek için yenilikçi teknolojileri sürekli olarak geliştirmeyi planlamaktadır. Buna yönelik olarak Japon hükümeti, Paris Anlaşması'nda yer alan 2050 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %80 azaltma sözüne yönelik olarak hidrojenle çalışan ve CO2 yaymayan Yakıt Hücreli Araçlar (FCV'ler) adı verilen hidro araçlar geliştirmişlerdir. Aynı şekilde SKH hedeflerinden "İyi Sağlık ve İyi Yaşam" hedefi çerçevesinde bulaşıcı hastalıkların saptanması ve önlenmesi için bir erken uyarı sistemi geliştirilmesini planlamaktadır (Mayrodieva, 2020: 1-3). Bu teknolojinin günümüzde yaşanan Covid-19 pandemisinin yaşanmasıyla hem insan sağlığı hem de ekonomik anlamda ne kadar da önemli olduğunu bizlere göstermiştir.

Diğer taraftan Toplum 5.0'ın getirmiş olduğu teknolojiler afetlere müdahale de önemli bir yer almaktadır. Enkazlarda dar alanlara girebilen, afetzedelerin yerini, engelleri rahatlıkla aşarak tespit edilebilen yılan robotlar Kyoto Üniversitesi tarafından geliştirilmiştir. Bu robotlar, Okayama Eyaletindeki 2018 şiddetli yağışlar nedeniyle ikincil çökme riski olan yıkılan bir evde aramayı desteklemiştir. Tüm bunlara ek olarak, ulaşılması zor afet bölgelerine acil ihtiyaçların gönderilmesi için kullanılan dronlarda günümüzde afet yönetiminde yerini almış durumdadır. Dolayısıyla Toplum 5.0 sayesinde afet yönetimi ve iklim değişikliğine uyum çalışmaları kapsamında daha etkin teknolojiler sayesinde başarılı bir yol izlenebilecektir. Böylece Toplum 5.0 ile afet riskleri gelişmiş teknoloji ile azaltılacak ve afetlere karşı daha dirençli toplum oluşturma açısından da önemli adımlar atılmış olacaktır.

Afet riskinin belirlenmesi ve azaltılması ile afet direnci oluşturma politikası küresel odak olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Hyogo Çerçevesinin benimsenmesinden bu yana, risk azaltma politikası kapsamında bireylerin, toplumların ve kentlerin direncini arttırmaya odaklanılmıştır. Dolayısıyla bu bölümde

öncelikle bireysel, toplumsal ve kentsel afet dirençleri kavramları açıklanmıştır. Ardından afet riskini azaltma ve direnç kavramlarının uluslararası çerçevelerde ne şekilde yer aldığı geniş bir şekilde ele alınmıştır.

3.2. AFET DİRENCİ TÜRLERİ

Afetler ve tehlikeler nedeniyle maruz kalınan riskler ve kırılganlıklar küresel olarak artmakta, etkileri de ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Hızla artan nüfus özellikle kentsel alanlarda afet riskini önemli ölçüde artırmaktadır. Ayrıca insanların tasarladığı ve inşa ettiği yapıların dayanıklılığının önemi ile birlikte, toplumun ve bireylerin de afetlere karşı dirençliliği önemli hale gelmiştir (Amaratunga vd., 2015: 5). Özellikle etkin ve etkili bir afet yönetimi için, afet zararlarının en aza indirilmesi, çok paydaşlı katılımın ve iş birliğinin sağlanması ile birlikte öncelikli olarak toplumların, bireylerin ve kentlerin de dirençli hale getirilmesi gerekmektedir (Ekşi, 2016: 1). Dolayısıyla başarılı bir afet yönetimi ve risk azaltma çerçevesinde afete dirençli toplumlar, bireyler ve kentler oluşturmak önemli hale gelmiştir. Bu sebeple çalışmada afet direnci türlerini toplumsal afet direnci, bireysel afet direnci ve kentsel afet direnci olarak ele alınmaktadır.

3.2.1. Toplumsal Afet Direnci

Afete hazır olmak sadece etkili ve hızlı bir müdahale kapasitesinden ibaret değildir. Aynı zamanda afetlerden sonra hızlı bir iyileşme süreci için de hazırlıklı olmayı gerektirmektedir. Küresel olarak bu anlamda artan bir farkındalığın oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun sebebi afeti önleme ve hazırlık yatırımları yoluyla uyarlanabilir kapasiteleri artırarak, afete dayanıklı topluluklar oluşturma gelecekteki kayıpları önlemesidir (Gall, 2013: 11). Çünkü dirençli topluluklar, kriz olayına daha iyi dayanabilirler ve krizin etkilerinden kurtulabilecek iyileşme yeteneğine sahiptirler. Ayrıca dirençli topluluklar, kriz öncesi konumundan daha güçlü bir konuma gelebilme potansiyeline sahiptirler (Arbon vd., 2012: 20). Dolayısıyla son yıllarda afete dirençlilik, çevresel, sosyal, ekonomik veya teknolojik

alanlarda afetlerin azaltılması, risk değerlendirmesi, politika oluşturma ve karar alma süreçlerinde önemli bir araç haline gelmiştir (Ahsan vd., 2018: 82).

Toplum direnci, afetlerden önce hazırlıklı olmayı ve daha sonra sağlıklı bir iyileşmeyi sağlayan sürekli bir katılım sürecidir (Arbon vd., 2014: 12). Bu bağlamda AFAD afete dirençli toplumu şu şekilde ifade etmektedir;

Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması konusunda eğitilmiş ve bilinçli olduğu ve etkin önlemler alabildiği için her tür ve büyüklükteki afetlerden olabildiğince az zarar gören ve hazırlıklı olduğu için de kısa süre içinde ve dışarıdan büyük yardımlar almadan normal yaşam düzenine dönebilen topluluklar.

Kısacası afete dirençli toplumlar, afetlerin etkilerine karşı zarar görebilirlik seviyesi düşük, baş edebilme kapasiteleri yüksek ve normal hayata dönüşleri hızlı olan toplumlardır.

Toplumsal afet direnci; bir topluluğun, entegre, kapsamlı, katılımcı ve olumlu bir yaklaşımla afetlerle birlikte yaşama, bunlarla başa çıkma ve yönetme yeteneğidir (Ostadtaghizadeh vd., 2016: 1843). Genel olarak toplumsal afet direnci, stres altındayken iyi çalışmayı, yeni zorluklara başarılı bir şekilde adaptasyonu, kendine güvenmeyi ve sosyal kapasiteyi içermektedir (Arbon vd., 2016: 202).

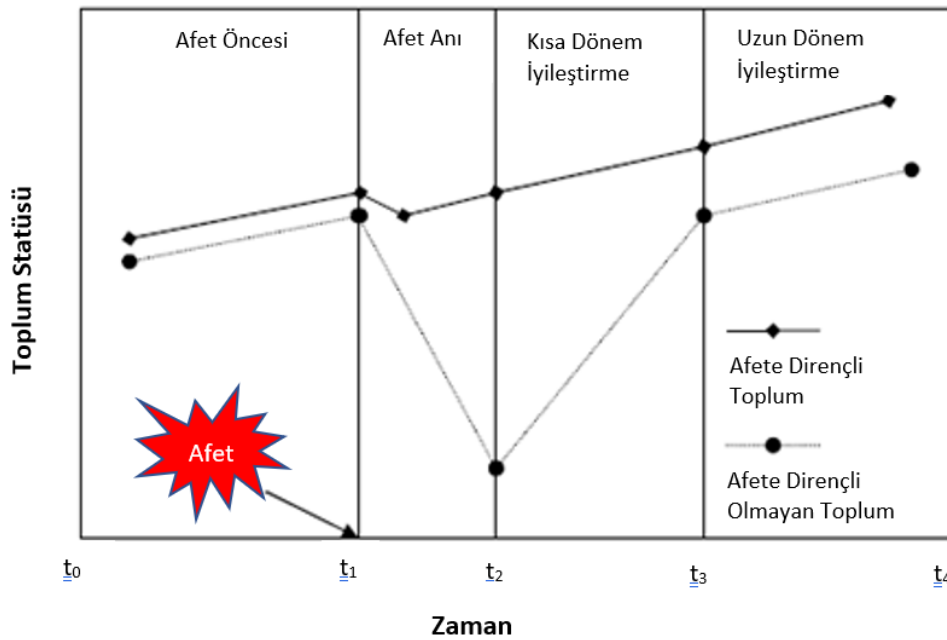
Bir başka tanıma göre ise toplumsal afet direnci, toplulukların doğal tehlike olaylarına hazırlanma, bunları emme ve iyileşebilme kapasitesi ile toplulukların esnekliği öğrenme, uyum sağlama ve dönüşüm sağlama kapasiteleri olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla doğal tehlike olayları, özellikle yüksek dirençli topluluklarda, her zaman doğal afetlere dönüşmemektedir (Parsons vd., 2016: 2). Çünkü dirençli bir topluluk değişikliklere veya strese (afetler, kriz, vb.) olumlu bir şekilde yanıt verebilmekte ve bu streslere rağmen temel işlevlerini bir topluluk olarak koruyabilmektedir (Kafle, 2012: 317; Twigg, 2007:6).

Afet riskini azaltma perspektifinde afete dirençli toplumlar bir topluluğun en ideal durumudur ve afet öncesi risk azaltma önlemlerinin alınması bu aşamada çok önemlidir (Kafle, 2012: 315). Bu bağlamda afete dirençli toplumlar, afet riskini azaltma çalışmalarını uygulayarak afetlere ve tehlikelere karşı zarar görebilirliğini en aza indirmeyi başarabilmektedirler. Böylece bu toplumlar sosyal, ekonomik, çevresel ve fiziksel sistemlerinin kapasitelerini en üst seviyeye ulaştırabilir, sürdürülebilir

kalkınmanın devamlılığını sağlayabilir ve refah düzeyini yükselterek ideal toplum olma yönünde ileri adımlar atabilirler (Tierney ve Bruneau, 2007: 14; Kafle, 2012: 316). Dolayısıyla afete dirençli toplumlar, direnç ve uyum yoluyla afetlerin etkilerini emme kapasitesine ve risk azaltma için belirli davranış, strateji ve önlem kapasitesine sahip refah düzeyi yüksek toplumlardır (Twigg; 2007: 6).

Mayunga (2007: 5) tarafında oluşturulan ve yazar tarafından Türkçeleştirilen Şekil 8’de görüldüğü üzere afete dirençli olan toplumlar ile olmayan toplumların afetlerle baş edebilme ve yeniden iyileşebilme kapasiteleri farklıdır. Buna göre afete dirençli toplumlar afetlere daha hızlı yanıt verebilmekte ve daha hızlı iyileşme sürecine geçebilmektedir.

Şekil 8: Afete Dirençli Olan ve Olmayan Toplamların Kıyaslaması

Kaynak: Mayunga, 2007: 5 (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

Genel olarak özetleyecek olursak afete dirençli olmayan toplumlardan farklı olarak afete dirençli olan bir toplumun yapabilecekleri şu şekildedir. Afete dirençli toplumlar sahip oldukları kapasite ve zarar görebilirlik seviyeleri konusunda farkındalık sahibidirler. Afet risk azaltma ve acil durum planları oluştururlar ve bu planları kalkınma planlarına entegre ederler. Bununla birlikte riskleri anlar, afetleri

tahmin eder ve proaktif olarak eyleme geçerler. Afete karşı hazırlıklı olarak fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıpları en aza indirirler. Stres altında bile kritik sistemleri çalıştırabilir ve sürdürebilirler. Fiziksel, sosyal veya ekonomik ortamdaki değişikliklere uyum sağlayabilirler. Ayrıca afete dirençli toplumlar, kamu, özel ve sivil sektörler arasında iş birliği yaparlar. Afet yönetimi karar alma süreçlerine aktif olarak katılırlar. Gönüllük kavramı gelişmiştir ve donanımlı gönüllü altyapısına sahiptir. Dış kaynakları sınırlıysa veya kesilirse bile kendine güvenli davranırlar. Yaşadıkları deneyimlerden öğrenilmiş dersler çıkartır ve zaman içinde kendilerini geliştirirler. Son olarak afete dirençli toplumların erken uyarı sistemleri gelişmiştir. (Arbon vd., 2012: 17; COAG, 2011: 4; Kafle, 2012: 317).

Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta devletin gelişmiş erken uyarı sistemlerine sahip olmasına karşın, idarenin toplumu bu konuda ikna edebilme becerisi ve bireylerin bu erken uyarılara uyması da önemli bir konudur. Dolayısıyla afete dirençli toplumlar, hem erken uyarı sistemleri için gerekli altyapı ve teknolojiye sahip olup hem de halka duyurma konusunda doğru iletişim araçlarını kullanabilmelidir. En önemlisi de idarenin erken uyarıların dikkate alınması konusunda toplumu ikna edip etkileyerek yönetebilecek yeteneğe sahip olması gerekmektedir (Karaman, 2019b: 187).

Yukarıda anlatımlarda da görüldüğü üzere afete dirençli toplumlar inşa etmek, başarılı ve bütünleşik bir afet yönetimini gerçekleştirmede ve sürdürülebilir kalkınmanı sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Buna yönelik olarak toplumun afetlere yönelik direncini oluşturmak ve arttırmak adına adımlar atılmalıdır. Öncelikle toplum direncinin önemi konusunda genel bir farkındalık yaratılmalıdır. Ayrıca bilgi ve katılımı temel alan topluluk gelişimi teşvik edilmelidir. Bütüncül bir afet yönetimi yaklaşımı benimsenmeli ve afet planları geliştirilerek uygulanmalıdır. Bunların yanı sıra ekonomik kaynaklar geliştirilmeli, risk, kaynak eşitsizlikleri ve zarar görebilirlik alanları azaltılmalıdır. Yerel halkın afet yönetiminin her aşamasında aktif katılımı sağlanmalıdır. Ayrıca sosyal sermaye geliştirilmeli, sosyal destekler arttırılmalı ve afet yönetiminde sahip olunan sosyal sermaye kullanılabilmelidir.

Son olarak da risk toplumu olmamız sebebi ile toplumlar öngörülemeyen risklere karşı da hazırlıklı olabilmek için beklenilmeyeni de planlayabilmelidirler.

Çünkü en uyarlanabilir afet yönetimi stratejisi, karmaşıklığı ve belirsizliği kabul eden, hızlı karar alma için zamanında ve güvenilir bilgi kaynaklarına dayanan stratejidir. Dolayısıyla toplumun direncini arttırmak için, riskleri ve tehlikeleri öngörme kapasitesi artırılmalı, toplumun afetlere karşı fiziksel, sosyal ve ekonomik zarar görebilirlik seviyesi azaltılmalı, afetlere müdahale edebilme ve iyileşebilme kapasiteleri artırılmalıdır. Bunların yanı sıra toplumun afet direncinin artırılmasında topluma dayalı risk azaltma stratejisinin geliştirilmesi ve toplum direncinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi de gerekmektedir.

3.2.2. Bireysel Afet Direnci

Afet direnci, birey, aile ve topluluk seviyesi gibi birden fazla sistem düzeyinde çalışmaktadır ve bu seviyelerin her biri dirençlilik kapasitelerini çeşitli şekillerde kavramsallaştırmaktadır. Toplumun direncine kıyasla, bireysel düzeyde afet direnci alanda büyük ölçüde göz ardı edilmiştir (First, 2019: 4). Afet direnci üzerine yapılan araştırmaların çoğu konuyu bireysel düzeyde değil, toplum düzeyinde analiz etmektedir. Halbuki bir toplumu neyin esnek kıldığını anlamak önemli olsa da toplum direncine neyin katkıda bulunduğunu anlamak da gereklidir. Bu nedenle topluluğu oluşturan bireylerin direncinin değerlendirilmesi de önemlidir (DiTirro, 2018: 4). Bu bağlamda proaktif bir yaklaşım ile günümüzde sıkça kullandığımız toplum destekli afet yönetimi anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır ve buna göre afet yönetiminde bireylerin aktif katılımı özendirilmekte ve afetlere karşı dirençli hale getirilmesi önemsenmektedir (Ekşi, 2016: 34). Dolayısıyla bireysel afet direncinin geliştirilmesi de üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Bireysel afet direnci kavramı, bir bireyin afet ile ilgili risk durumlarıyla başa çıkabilmek adına uygun kararlar vermesi ve eylemlerde bulunabilmesi için afetler ile ilgili bilgileri elde etme, işleme, anlama, gerekli kaynakları belirleme ve mobilize etme derecesine sahip olması olarak tanımlanmaktadır (DiTirro, 2018). Dolayısıyla bireysel dirençlilik, bireylerin olumsuz olaylara maruz kalmayı takiben olumlu adaptasyon sağlayabilmesi ve devam edebilme kapasitesi ile ilgilidir (Plough vd., 2013: 1191).

Afetler gibi stres yaratan durumlar altında, her bireyin psikolojik reaksiyonu farklıdır ve davranışlarını etkilemektedir. Afetler, bireylerin psikolojik direncini etkilemekte ve herkes afetlere aynı şekilde tepki vermemektedir. Dolayısıyla afetler herkes için aynı değildir ve bireyler arasında farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda bir kişinin afetin matematiğini nasıl öngördüğü, nasıl etkileşime girdiği ve nihayetinde nasıl başa çıktığını belirten bir takım bağlamsal faktörler bireysel afet direncini belirlemektedir. Bu bağlamsal faktörler özellikle yaş, cinsiyet, etnik köken, hazırlıklı olma, önceden maruziyet, sosyal destek, ekonomik kaynak ve kişilik özellikleri ile ilgilidir. Örneğin, afet durumunda çok fazla stres yaşayan bir birey, sakin kalan bir bireye göre daha farklı davranacaktır, Ayrıca çok fazla stres yaşayan bir bireyin afetlere yönelik bilgi ve deneyimini hayata geçirmesi daha zor olacaktır (Bonanno vd., 2010: 2-14). Aynı zamanda toplum direnci oluşturmak, o toplumun bireylerinin bilinçsiz bir şekilde reaktif olmaması, çaresiz ve afet karşısında paniğe kapılmaması gerektiği anlamına gelmektedir. Çünkü hayatta kalanlar afetlere müdahale ve iyileşme dönemi için bilgili, eğitilmiş ve güçlendirilmiş bir insan sermayesi kaynağı olarak kullanılabilir (Plough vd., 2013: 1192). Dolayısıyla afet öncesi dönemde bireylerin afetlere karşı dirençli hale getirilmesi afet anında ve sonrası sürecini hızlandıracaktır. Bu sebeple toplumun tüm bireylerinin aynı özelliklere sahip olmadığını varsayıp her bir bireyin afet direncini kişiselleştirerek ölçmek, devletlerin afetlere daha iyi hazırlanmaları için gerekli olacaktır. Bu nedenle bireysel afet direncinin belirlenmesi ve ölçülmesi afet alanında oldukça önemlidir

3.2.3. Kentsel Afet Direnci

Uygarlığın başladığı ve geliştiği yerler olan kentler, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerin yoğunlaştığı yerlerdir (Toprak, 2016: 1). Bu bağlamda kentler, yoğun nüfus sayısına sahip, ülkenin ve bölgenin ekonomik gelişimine katkı veren ve istihdamın yoğunlaştığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer, 2018: 4). Dolayısıyla sahip olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik imkanlar ile ulaşımın kolaylaşması kentleri cazibe merkezi haline getirerek kentlere göçü de arttırmaktadır. Dünya Bankası'na göre 20.yy. başında dünya nüfusunun sadece %14'ü kentlerde yaşarken bugün bu oran daha fazla büyümüştür ve 2050 yılına kadar %70'e ulaşması

beklenmektedir. Ayrıca ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel ve inovatif faaliyetlerinin merkezi haline gelen kentler, küresel GSYİH'nın %80'nini oluşturmaktadır (World Bank, 2020). Bu bağlamda dünya giderek kentleşmektedir ve kentleşmenin dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlasına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Fakat artan nüfus yoğunluğu, özellikle kentleşme hızlı, kötü planlanmış ve yoksulluk bağlamında meydana geldiğinde risk oluşturmaya neden olmaktadır. Bununla birlikte, çoğu şehirde artan insan yoğunluğunun ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı alanların yüksek riskli alanlarla örtüşmekte olduğu görülmektedir (UN, 2015: 8).

Öte yandan küreselleşmenin de etkisi ile kentlerde, sanayi, ticaret, taşıtlar, nüfus artışı, ormansızlaşma gibi sebeplerden dolayı kentsel alanlar sera gazı salınımını arttıran başlıca önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Birçok şehir yıllık ortalama kişi başına düşen ortalama karbondioksit emisyonunu aşmıştır. Dolayısıyla kentler küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin itici güçleri olarak önemli bir rol oynamaktadır (Prashar vd., 2013: 430). Bu durum, kentlerde seller, çığlar, toprak kaymaları, fırtınalar gibi afetlerin sayısının ve şiddetinin artarak yaşanmasına, can kayıplarının yanı sıra üretim ve ekonominin merkezleri haline gelen kentlerde ciddi ekonomik kayıplara sebep olacaktır. Ayrıca sadece doğal afetler değil insan ve teknolojik kaynaklı afetler ile güvenlik de kentler için önemli risk unsuru haline gelmiştir. Bu nedenle kentler her türlü tehlikenin etkilerine karşı daha iyi hazırlanmalıdır. Bu bağlamda kentsel dirençliliğin artırılması, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulması için önemli bir adımdır.

Genel anlamda kentlerin yaşadığı her türlü sorunlarla başa çıkabilme kapasitesi olarak tanımlan kentsel direnç (Özer, 2018), geniş anlamda “bir kentteki bireylerin, toplulukların, kurumların, işletmelerin ve sistemlerin, ne tip kronik stresler ve akut şoklar yaşarlarsa yaşasınlar, hayatta kalma, uyum sağlama ve büyüme kapasiteleri” (<https://www.100resilientcities.org/>, 2020) olarak tanımlanmaktadır.

Risk azaltma kapsamında kentsel dirençlilik ise, kentlerin şoklarla başa çıkabilme ve hızlı bir şekilde normale dönebilme kapasitesi veya yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla dirençli kentler risk, sürdürülebilirlik ve uyumu sağlayabilme yeteneğine sahiptirler. (Özer, 2018: 1-19). Bu bağlamda dirençli

kentler, sel, deprem, kasırğa, terör saldırıları gibi akut şoklara, iklim değışikliğı, kuraklık, ormansızlaşma gibi kronik streslere veya işsizlik, güvenlik, göç gibi sosyal, toplumsal ve ekonomik sorunlara dayanabilme ve normale geri dönebilme yeteneğı etrafında çerçevenlenmektedir (UNDRR, 2017: 3).

Dirençli kentler, gelecekteki ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal şoklara hazırlanma, emebilme ve hızla iyileşebilme yeteneğine sahip şehirlerdir. Ayrıca dirençli kentler sürdürülebilir kalkınma, refah ve kapsayıcı büyümeyi de teşvik etmektedir (OECD, 2020). Nitekim Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden Hedef 11’de (Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak) ve HABITAT III konferansında da akıllı ve dirençli kentlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Günümüzde küresel odağın dirençlilik üzerine olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda dirençli kentlerin oluşturulması adına Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler kampanyalar ve projeler geliştirmektedir. Buna göre Dünya Bankası tarafından afetlerin ve iklim değışikliğinin olumsuz etkilerini planlayabilen ve hafifletebilen afete dirençli kentlerin oluşturulması amacı ile 2017 yılında “Şehir Dirençliliğı Programı” oluşturulmuştur. Bu bağlamda dirençli kentlerin oluşturulması adına finansman, teknik ve küresel ortaklık desteğın sağlanması hedeflenmiştir (World Bank, 2020).

Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR- eski adıyla UNISDR) tarafından ise kentsel düzeyde dirençliliğı arttırmak adına, Hyogo Eylem Çerçevesi kapsamında geliştirilen ve daha sonra Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi' ni destekleyecek şekilde güncellenen “The Making Cities Resilient (MCR)” yani “Kentleri Dirençli Hale Getirme” kampanyası başlatılmıştır. Bu kampanya ilk 2010 yılında başlatılmış olup bugüne kadar 4300’den fazla şehir bu kampanyanın bir parçası olmuştur. Bunun yanı sıra şu an için 2020-2030 yılları arasındaki süreyi kapsayan “Making Cities Resilient 2030 (MCR2030)” kampanyası gündemdir (UNDRR, 2020a; UNDRR, 2020b; UNDRR, 2019).

Genel olarak “Kentleri Dirençli Hale Getirme” kampanyası ile yerel risk yönetişimi, kentsel risk ve dirençlilik ele alınmıştır. Bu doğrultuda kentleri hem bölgesel hem de küresel düzeyde afetlere ve iklim değışikliğine karşı dirençli hale getirmeyi, ayrıca yerel yönetimlerin ve siyasi liderlerin afet risklerinin azaltılması

konusunda farkındalıklarının geliştirilmesini amaçlanmaktadır (UNDRR, 2020a; UNDRR, 2020b; UNDRR, 2019). Bu kapsamda "Şehirleri Dirençli Yapmak için On Temel Adım" ve buna yönelik olarak da puan kartı oluşturulmuştur. Buna göre kentleri dirençli hale getirmenin on temel adımını Tablo 3'te açıklanmıştır (UNDRR, 2020a).

Tablo 3: UNDRR'a Göre Dirençli Kentler İçin On Temel Adım

On Temel Adım	İçerikleri
1. Afet dirençliliği için örgütlenmek	✓ Afet riskini yönetmede bütüncül bir yaklaşım benimsenmeli ✓ Tüm paydaşlar arasında işbirliği sağlanmalı, ağlar kurulmalı ✓ Yerel düzeyde kurumsal ve koordinasyon kapasitesinin oluşturulması ✓ Dirençlilik için yasal çerçeve ve eylem mekanizmaları hazırlanmalı
2. Mevcut ve gelecekteki risk senaryolarını belirlemek, anlamak ve kullanmak	✓ En olası ile en kötü risk senaryoları belirlenmeli ve sürekli güncellenmeli ✓ Sürdürülebilir kalkınma için risk senaryolarından elde edilen bilgiler kullanılmalı ✓ Risk haritaları hazırlanmalı ve yayınlanmalı
3. Dirençlilik için finansal kapasitenin güçlendirilmesi	✓ Afetlerin doğrudan ve dolaylı maliyetleri değerlendirilmeli ✓ Proaktif bir yaklaşımla afetleri önlemeye yönelik yatırım önemsenmeli ✓ Dirençliliği arttırmak için bütçe sağlanmalı
4. Dirençli kentsel gelişimin ve tasarımın izlenmesi	✓ Kentsel planlama ve arazi kullanımı yönetimini kentsel esnekliğin merkezine yerleştirilmeli ✓ Zarar görülebilirlik haritaları yapılmalı ✓ Kentsel ana plan güncellemelerinde ve sektörel stratejilerde dirençlilik ilkeleri yaygınlaştırılmalı
5. Ekosistemlerin koruyucu işlevlerini geliştirmek için doğal tamponların korunması	✓ Çevresel değişimlerin ve ekosistemlerin bozulmasının afet riski üzerinde ki negatif etkileri hakkında farkındalık yaratılmalı ✓ Afetlere karşı dirençliliği arttırmak için kritik ekosistemlerin daha iyi yönetilmesi teşvik edilmeli ✓ Risk senaryoları değerlendirmelerine dayanarak mevcut ekosistem yönetimi güçlendirilmeli
6. Dirençlilik için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi	✓ Yerel kapasiteleri oluşturulmalı ✓ Afet yönetimi ve dirençlilik geliştirmeye yönelik katılım güçlendirilmeli ✓ Paydaşlar arasında afet riski verilerinin tutarlılığı sağlanmalı
7. Dirençlilik için toplumsal kapasiteyi anlamak ve güçlendirmek	✓ Yerel düzeyde gönüllü ve donanımlı müdahale birimleri oluşturulmalı ✓ Risk azaltma ve dirençlilik bilgileri geliştirilmeli ✓ Afet riskini azaltma ve direnç oluşturma bilgileri

	örgün eğitime ve diğer oryantasyon programlarına entegre edilmeli ✓ Medya aracılığı ile geliştirilen afet risk azaltma ve dirençlilik bilgileri yayılmalı ve kamu farkındalığı artırılmalı
8. Altyapı dayanıklılığını artırmak	✓ Kritik altyapıların kapasiteleri ve yeterlilikleri değerlendirilmeli ✓ Kritik altyapılar güçlendirilmeli ✓ Çevre yöneticileri başta olmak üzere tüm paydaşlarla işbirliği yapılmalı ✓ Afet sırasında ve sonrasında öncelikli hizmetlerin ve operasyonların uygunluğu değerlendirilmeli
9. Afetlere etkili müdahaleyi sağlamak	✓ Afetlere hazırlık planları oluşturulmalı ✓ Erken uyarı sistemleri güçlendirilmeli ✓ Şehrin acil müdahale hizmetleri geliştirilmeli
10. İyileşmeyi hızlandırmak ve daha iyi inşa etmek.	✓ İyileştirme planları kapsamlı olarak hazırlanmalı ✓ Etkilenen nüfus ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve iyileştirme planlarında dahil edilmeli ✓ İyileşmeyi daha iyi bir gelişme ve kalkınma için fırsat olarak değerlendiren ✓ İyileştirme programlarını afetten etkilenen alanların uzun vadeli öncelikleri ve gelişimi ile uyumlu olması sağlanmalı ✓ İyileştirme ve yeniden yapılandırma için tüm yatırım kararlarında afet riskinin daha da azaltılması entegre edilmeli

Kaynak: UNDRR, 2020a (Yazar tarafından Türkçeleştirilmiştir)

Tablo 3'te de görüldüğü üzere göre UNDRR dirençli kentlerin oluşturulmasında örgütlenmenin, çoklu paydaş katılımının, risk toplumu olduğumuz günümüzde her türlü risk senaryolarının hazırlanmasının, afetlere müdahale ve daha iyi iyileştirme stratejileri için toplumsal, kurumsal, fiziksel ve finansal kapasitelerinin güçlendirilmesinin önemine dikkat çekmektedir.

Dirençli kentlerin oluşturulmasına yönelik bir diğer günümüz uygulaması ise akıllı kentler ve akıllı kent teknolojileri uygulamalarıdır. Bilgi toplumundan akıllı topluma evrilerek her geçen gün daha çok dijitalleştiğimiz bu yüzyılda kentler de artık akıllı kentler (Smart Cities) olarak anılmaktadır. Bu bağlamda Toplum 5.0 çalışmaları, akıllı kentlerin oluşumunda ve geliştirilmesinde önemsenmeye başlanmıştır (Karaman, 2019a).

Akıllı şehirler sürdürülebilir ve yenilikçi yaklaşımını benimseyerek, ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilen aynı zamanda yaşam kalitesini, kentsel gelişimi ve rekabet gücünü arttırmak için bilgi ve iletişim teknolojilerini (BİT) kullanan şehirlerdir. Akıllı

kentler özellikle kentsel sistemlerin verimliliğini, hizmetlerin kalitesini ve etkin sunumunu arttırmak, vatandaşları güçlendirmek ve afet risklerine karşı önlem alabilmek için BİT kullanmaktadır (HABITAT III, 2015). Dolayısıyla akıllı kentler temel olarak yeni teknolojilerin uygulanmasına dayalı belediye hizmetlerine geçiş anlamına gelmektedir (Baron, 2012: 32). Genellikle bu hizmetler e-belediye, e-yönetişim, e-devlet, e-demokrasi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Karaman, 2020).

E-hizmetlerin yanı sıra süper akıllı toplumun getirmiş olduğu nesnelerin interneti kavramı ile akıllı kent teknolojileri de hayatımıza girmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen akıllı ulaşım, akıllı atık yönetimi, akıllı güvenlik sistemleri gibi yenilikçi çalışmaların, çevresel sorunlar ve afet riskleri ile baş edebilmede ve iklim değişikliğine uyum çalışmalarında kullanılması, kentlerin dirençliliğini de arttırmada büyük rol oynamaktadır. Dolayısıyla akıllı kent uygulamaları aynı zamanda dirençli kentler ile bağlantılıdır. Tabi ki bu teknolojik gelişmelerin beraberinde öngörülemeyen riskleri de getirdiği yadsınamaz bir gerçektir.

3.3. ULUSLARARASI ÇERÇEVEDE VE TÜRKİYE BAĞLAMINDA AFET DİRENCİ

Bu bölümde afet direnci kavramının gelişiminin uluslararası ve Türkiye boyutu irdelenmiştir. Uluslararası çerçevede afet direnci kavramının gelişimine katkıda bulunan, Birleşmiş Milletler Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On Yılı (IDNDR, 1990-2000), Yokohama Stratejisi ve Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı, Millenyum Deklerasyonu ve Binyıl Kalkınma Hedefleri, Hyogo Deklerasyonu (2005) ve Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015), Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030), 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Paris Anlaşması, HABITAT III Konferansı-Yeni Kentsel Gündem ele alınmıştır. Türkiye’de ise afet yönetimi mevzuatı, kalkınma planları, eylem planları, afet ile ilgili kamu kurum ve kuruluşların projeleri ele alınmıştır.

3.3.1. Uluslararası Çerçevde Afet Direnci

Afetleri önleme ve afet riskinin azaltmada hazırlıklı olmak, müdahale ve iyileştirme döneminde gerekli olan eylem ihtiyacını azaltacağından çok önemlidir. Afetler eğer gerekli önlemler alınmazsa kalkınmadaki gelişmeyi ve ilerlemeyi büyük ölçüde tehlikeye atabilmektedir. Aynı şekilde afet riskini azaltmak için gerekli eylemler de büyük ekonomik kayıpları engelleyebilir ve sürdürülebilir kalkınmaya destek olabilmektedir. Afet riskini azaltmak için yapılan ekonomik harcama, afet olduktan sonraki dönemde yapılacak ekonomik harcamadan daha azdır (Pasteur, 2011: 4).

Diğer taraftan afetler toplumdaki her kesimi zarar görebilirlik seviyesine göre farklı etkileyerek gelir dağılımının bozulmasına ve yoksulluğun artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla yoksulluğun artması toplumun afet direncini düşürmekte ve direnci düşük toplumlar afetlerden daha çok etkilenmektedir. Bu kısır döngüyü kırmak için ülkelerin sürdürülebilir kalkınmanın devamlılığının sağlanması gerekmektedir (Ekşi, 2016: 31). Dolayısıyla etkili bir afet risk yönetimi sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu nedenle afet riskinin azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma, insanların ve toplumların kapasitesindeki afet risk unsurunu azaltarak geliştirmek için bölgesel, ulusal ve uluslararası planlara entegre edilmiştir (Pal vd., 2020: 4). Afet risk azaltım politikalarında son yıllarda gündemde afet direnci kavramı yer almaktadır. Uluslararası alanda afet risk azaltma ve dirençli toplumların oluşumunu destekleyen başlıca çalışmalar kronolojik olarak şu şekildedir;

- Birleşmiş Milletler Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On Yılı (IDNDR, 1990-2000)
- Yokohama Stratejisi ve Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı (1994)
- Millenyum Deklerasyonu ve Binyıl Kalkınma Hedefleri
- UNISDR (2000-) oluşturulması”,
- Hyogo Deklerasyonu (2005) ve Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015)
- Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030)
- 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

- Paris Anlaşması
- HABITAT III Konferansı-Yeni Kentsel Gündem

Bu bağlamda uluslararası çerçevede afet direnci kavramının gelişimine katkıda bulunan bu çalışmalar, afet direnci ve risk azaltma perspektifinde ele alınmıştır.

3.3.1.1. Birleşmiş Milletler Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On Yılı (IDNDR, 1990-2000) ve Yokohama Stratejisi ve Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı (1994)

İlk olarak, 1990 yılında Uluslararası Doğal Afetlerin Azaltılması On Yılı (IDNDR) ile afet riskinin azaltılması için çerçeveler inşa etmek için paralel bir çaba gösterilmiştir. Bu dönemde 1990-2000 yılları arası afet risklerini azaltma için etkinliklerin planlandığı bir on yıl olarak kabul edilmiştir. 1994 yılında ise Dünya Doğal Afetleri Azaltma Konferansı yapılmıştır. Japonya'nın Yokohama kentinde yapılan bu konferans özellikle afet riskinin azaltılmasına ve kırılganlığın sosyal yönlerinin önemine değinen ilk BM Dünya Konferansı olmuştur. IDNDR'nin sonunda, risk azaltmanın insani boyutları, daha önce egemen olan mühendislik temelli düşünceyi destekleyen uluslararası odağın önüne çıkmıştır (Cutter vd., 2008: 599).

Yokohoma Stratejisi ve Eylem Planı, afetlerden en çok etkilenenlerin -afetler ile baş edebilmek için gerekli olan donanımına sahip olmamaları sebebi ile- yoksul toplumlar ve sosyal olarak dezavantajlı gruplar olduğunu belirtmiştir. Afeti önleme, risk azaltma ve hazırlıklı olmanın afetlere müdahaleden daha ekonomik olduğunu, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak afet risklerinin azaltılmasının gerekliliğine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra afet azaltım politikasında toplumun aktif katılımının teşvik edilmesinin, toplumun zarar görebilirlik seviyesini, bireylerin ve grupların bilgilendirilmesi ile azaltılmasının, erken uyarı sistemlerin etkin bir şekilde kullanılabilmesinin gerekli olduğundan bahsedilmiştir (Yokohoma Strategy, 1994). Bu nedenle genel olarak baktığımızda

Yokohoma Stratejisinde doğrudan bahsedilmese de dolaylı olarak afetlere daha dirençli toplumların oluşturulması fikri gelişmeye başlamıştır.

Uluslararası arenadaki bir diğer gelişme ise Millenyum Deklerasyonu ve beraberindeki Binyıl Kalkınma Hedefleridir.

3.3.1.2. Millenyum Deklerasyonu ve Binyıl Kalkınma Hedefleri

Eylül 2000'de imzalanan BM Milenyum Deklerasyonu, dünya liderlerini yoksulluk, açlık, hastalık, cehalet, çevresel bozulma ve kadınlara karşı ayrımcılıkla mücadele etmeyi taahhüt etmektedir. Binyıl Kalkınma Hedefleri de bu Deklarasyondan türetilmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri, Birleşmiş Milletlere üye devletin tamamının 2015 yılına kadar ulaşmaya çalıştığı sekiz hedeften oluşmaktadır. Bunlar, yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak, herkesin temel eğitim alması, cinsiyet eşitliğini sağlanmak, çocuk ölümlerini azaltılmak, anne sağlığı, HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve küresel ortaklıktır (WHO, 2020; Cutter vd., 2008: 599; Yılmaz, 2014: 3; Özbakır, 2016: 2). Böylece yoksulluğun azaltılması ve afetlerin azaltılması arasındaki bağ konusunda farkındalık artmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra afet riskinin azaltılması ve afete dirençli toplumların oluşturulması, sürdürülebilir kalkınmanın giderek daha popüler hedeflerinde yerini almaya da başlamıştır.

3.3.1.3. Hyogo Deklerasyonu (2005) ve Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015)

Bir diğer uluslararası çaba ise 2005 yılında Japonya'nın Kobe kentinde düzenlenen Hyogo Dünya Afetleri Azaltma Konferansı ve burada kabul edilen Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015) dır. Bu eylem planı Yokohoma Stratejisindeki öğrenilmiş dersler ve yer alan boşluklar gözden geçirilerek oluşturulmuştur. Bu bağlamda üç stratejik hedef ve beş öncelikli eylem sunmaktadır (UNISDR, 2005).

Afetlere karşı direncin artırılması Hyogo ile birlikte ortaya çıkmıştır. Buna göre Hyogo, afet risklerini azaltma çabalarının, sürdürülebilir kalkınma ve

yoksulluğun azaltılması için politikalara, planlara ve programlara sistematik olarak entegre edilmesi, ayrıca ikili, yerel ve uluslararası iş birliği ile desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma, yoksulluğun azaltılması, iyi yönetim ve afet riskinin azaltılması karşılıklı olarak destekleyici hedeflerdir. (UNISDR, 2005; 3-5). Aynı zamanda bilgi, inovasyon ve eğitimi kullanarak her düzeyde bir güvenlik ve dirençlilik kültürü oluşturmak, Hyogo'nun beş önceliğinden biridir (Pradhan ve Chauhan, 2020: 22). Ancak, Hyogo Eylem Çerçevesi, küresel olarak afet mortalitesini (kaba ölüm hızı) azaltmada başarılı olmakla birlikte, insanların ve varlıkların tehlikelere daha fazla maruz kalmasını sağlayan temel faktörlerle başa çıkmada yeteri kadar başarılı olamamıştır. Bu durum da Hyogo'dan sonra oluşturulan Sendai Çerçevesi'nin hedefi olmuştur (Keating vd., 2017: 77).

Afet riskinin azaltılması politikası bağlamında Hyogo'da afet direnci doğrudan geçmektedir. Dolayısıyla dirençlilik kavramı uluslararası boyutta Hyogo ile yaygınlaşmaya başlamış olup devamında Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030) ile daha çok vurgulanmıştır.

3.3.1.4. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030)

Hyogo'dan sonra, 2015-2030 Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi 2015 yılında Dünya Afetlerin Azaltılması Konferansı'nda hükümetler tarafından kabul edilmiştir. Sendai, afet risk faktörlerinin ele alınmasında, eylem hedeflerinin ve önceliklerinin belirlenmesinde, her düzeyde afet direncinin artırılması ve yeterli uygulama yollarının temin edilmesinde Hyogo'nun bir dizi boşluğunu doldurmak için yayınlanmıştır. Sendai'nin dört öncelikli hedefi bulunmaktadır. Bunlar afet risklerini anlamak, afet risk yönetişimini güçlendirmek, afet direncini arttırmak için afet risk azaltmaya yatırım yapmak ve etkin müdahale için hazırlık çalışmalarını geliştirmek ve afet sonrası dönemde “Öncekinden Daha İyisini İnşa Etmek” şeklindedir. Bu çerçeve genel olarak yaşam, geçim kaynakları ve sağlık ve kişilerin, işletmelerin, toplumların ve ülkelerin ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarında afet riski ve kayıplarının alt düzeyde azaltılmasını hedeflemektedir (UNISDR, 2015).

Sendai, küresel bir hedef olarak afet riskinin azaltılmasına, ölüm ve sakatlanma oranlarında önemli bir azalmaya, ekonomik kaybın azaltılmasına, erken uyarı sistemlerinin kurulmasına ve uluslararası iş birliğinin artırılmasına odaklanmaktadır (Pal vd., 2020: 7). Bunun yanı sıra Sendai, tehlikeye maruz kalmayı ve afetlere karşı savunmasızlığı önlemeye yönelik entegre ve kapsayıcı tedbirler uygulayarak ve müdahale ve iyileşme için hazırlıklı olarak dirençliliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır (UNISDR, 2015; Pal vd., 2020: 7; Pradhan ve Chauhan, 2020: 22). Sendai kapsamındaki her bir hedef, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel iş birliği gibi tüm düzeylerde yönetim organı ile yakın iş birliği içinde olan bir dizi faaliyeti kapsamaktadır (Pal vd., 2020: 7).

Birleşmiş Milletler 2015'ten bu yana küresel bir sorun olarak çoklu tehlikeler bağlamında risk azaltım mekanizmalarını ve yönetim politikalarını, Sendai Afet Riskinin Azaltılması Çerçevesi, Paris Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile sıklıkla gündeme getirmiştir. Dolayısıyla afet yönetişimi ile bağlantılı olarak küresel kalkınma gündemindeki paradigmaların özeti, bu üç önemli çerçeveye dayanmaktadır (Pal vd., 2020: 4). Sendai Çerçevesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasında da paralellik vardır. Bu paralellikler 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri başlığında yer verilmiştir.

3.3.1.5. 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Afet direnci, bir sistemin, topluluğun veya toplumun afet riskini zaman içinde karşılıklı olarak güçlendirici bir şekilde yönetirken aynı zamanda sosyal, ekolojik ve ekonomik kalkınma ve büyüme hedeflerine de ulaşabilme becerisidir. Bu kavramsallaştırmanın merkezinde sosyoekonomik sistemi bütünsel olarak oluşturan sosyal, insani, fiziksel, finansal ve doğal sermayeler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu kavramsallaştırma afet risk yönetiminden ziyade, direncin odak noktasını refahı arttırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı devam ettirebilmek olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla afet risk yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki etkileşim önemlidir ve biri diğerini zayıflatırsa afet direncine ulaşmak imkânsız hale gelebilmektedir (Keating vd., 2017: 78). Bu nedenle afet direnci kavramında afet risk yönetimi ve kalkınma hedeflerini entegre olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Kalkınma planlarını hayata geçirmek için atılan adımların afet riskini arttırması ya da tam tersi bir planlamanın afet direncinde istenmeyen sonuçlara yol açması mümkün olacaktır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), Binyıl Kalkınma Hedeflerinin (BKH) devamı niteliğindedir. Bu bağlamda SKH, 2030 yılına kadar yoksulluğa ve açlığa son vermek, sağlıklı yaşamı sağlamak, iklim değişikliğini azaltmak ve uyum çalışmalarını desteklemek, afet riskini azaltmak ve dirençli toplumlar oluşturmak gibi başlıca amaçları içeren 17 hedeften oluşmaktadır. Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi tüm ülkelerin ve paydaşların uygulaması için dönüştürücü bir eylem planıdır. 2030 gündemi aynı zamanda ilk küresel anlaşma özelliğini de taşımaktadır. Bu eylem planı yoksulluğun ortadan kaldırılmasını kapsayıcı bir amaç olarak belirler ve özünde sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını bütünleştirme özelliğine sahiptir (UN, 2015: 1). Afet riskinin azaltılması ve dirençliliğin oluşturulması özellikle Hedef 1, 2, 3, 4, 9, 11, 13, ve Hedef 15 içerisinde önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Bu hedefler afet riskinin azaltılmasının temel bir kalkınma stratejisi olarak rolünü sağlam bir şekilde ortaya koymaktadır (UN, 2015: 2; Pal vd., 2020: 6). Bu hedeflerin afet riskinin azaltılması ve dirençlik ile olan ilişki şu şekilde özetlenmiştir.

SKH'nın ilk hedefi yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmaktır ve afete dayanıklılık oluşturmak için kritik öneme sahiptir. Çünkü yoksulluk ekonomik ve sosyal kırılganlığı arttırarak afetlere karşı direnci zayıflatmakta ve sürdürülebilir kalkınmanın ilerlemesini sınırlandırmaktadır. Afetlerin etkileri kalkınmayı olumsuz olarak etkilemekte, yoksulları ve savunmasız grupları daha da yoksullaştırmaktadır. 2030 yılına kadar 325 milyon insanın yoksulluk içinde sıkışıp, çeşitli afetlere ve aşırı iklim koşullarına maruz kalacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle yoksul olan toplumların daha dirençli hale getirilmesi acil bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır (UN, 2015: 2). Özellikle yoksulların ve diğer kırılgan grupların direncini güçlendirmekle ilgili olan alt hedef (Hedef 1.5), afet riskinin azaltılması ve dirençliliğin arttırılmasının sürdürülebilir kalkınma için ne kadar önemli bir konuma sahip olduğunun göstermektedir. Aynı zamanda bu hedef ile paralel olarak Sendai Çerçevesi de afet riskinin azaltmak ve toplumların afetlere karşı direncini arttırmak amacıyla geçim kaynaklarının iyileştirilmesine bağlı programlarla sosyal güvenlik

ağlarının geliştirilmesini ve teşvik edilmesini önermektedir (UNISDR, 2015: 20; UN, 2015: 3).

Hedef 2 ise açlığı bitirmek, gıda güvenliğini sağlamak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek ile ilgilidir. Afetler, özellikle ekonomik zarar görebilirlik ile birleştiğinde küresel gıda güvensizliği ve açlığın bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok büyük tahribatlara sebep olan afetler, tarım üzerinde de ciddi etkilere sebep olmaktadır. Bu durum gıda güvensizliğine sebep olmakta ve geçimini tarım üzerinden sağlayan birçok insanı da yoksulluğa itmektedir. Dolayısıyla afet ve iklim riskinin tarım üzerindeki yüksek etkisi sebebiyle, tarım sektöründe afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum stratejilerinin yaygınlaştırılması önemlidir. Ayrıca bu hedef altında afetlere karşı uyum kapasitesini güçlendiren dayanıklı tarım uygulamalarının oluşturulması hedefi (Hedef 2.4), afet riskinin azaltılması, iklimin adaptasyonunun tarım sektörü planlamasına ve yatırımlarına yaygınlaştırılması, bu bağlamda acil eylemlerin geliştirilmesi ihtiyacını desteklemektedir. (UN, 2015: 3). Sendai Çerçevesi bağlamında bu hedefe ulaşabilmek adına üretken varlıkların korunmasını ve güçlendirilmesini içeren eylemler yer almaktadır (UNISDR, 2015: 20; UN, 2015: 3).

İnsanların sağlığı ve refahı genellikle afetler ve diğer acil durumların bir sonucu olarak etkilenmektedir. Ayrıca, sağlık tesislerine verilen zararlar sadece yaşam maliyetlerini değil, sağlık sistemlerini, tesislerini ve hizmetlerini de etkilemektedir. Bu nedenle afetlerin etkileriyle başa çıkabilmek adına dayanıklı sağlık sistemlerinin teşvik edilmesi, toplulukların kapasitelerinin ve dirençlerinin geliştirilmesine de önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda SKH'nın üçüncü hedefi ulusal ve küresel sağlık risklerinin erken uyarılması ve risk azaltılmasının güçlendirilmesi ile ilgilidir. Ayrıca dirençli sağlık sistemlerini teşvik etmek için daha fazla eylemde bulunma fırsatı sunmaktadır (UN, 2015: 3). Özellikle bu hedef, sağlık sistemlerinin dirençliliğine ve sağlık hizmetlerinin her düzeyinde afet riskinin azaltılmasına büyük önem veren Sendai Çerçevesinin sonuçları ile tamamlanmaktadır. Çünkü Sendai Çerçevesi' ndeki yedi hedefin en az dördü, ölüm ve yaralanmaların azaltılmasına, insanların refahının artırılmasına, erken uyarıya ve sağlık tesislerinin güvenliğinin artırılmasına odaklanmaktadır (UN, 2015: 4). Özellikle Sendai' nin ulusal sağlık sistemlerinin direncini geliştirmek, sağlık

alışanlarının afet risk anlama ve uygulama kapasitelerini geliştirmek, afet tıbbı alanında eğitim kapasitelerini geliştirmek hedefi (UNISDR, 2015; 19) doğrudan bağlantılıdır.

Zarar görebilirliği azaltmada ve toplumun afet risklerine karşı direncinin artırılmasında eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Okulların afetler tarafından zarar görmesi ve yok edilmesi sadece çocukların ve öğretmenlerin hayatlarının kaybına yol açmakla kalmaz, aynı zamanda yaşam boyu sonuçlarıyla eğitimi kesintiye uğratmaktadır. Dolayısıyla SKH'nın nitelikli eğitime ulaşmak ile ilgili olan dördüncü hedefine ulaşmak için, okullar afetlere dayanıklı inşa edilmeli ve yerel risklere uyum sağlamalıdır. Dayanıklı okullar sadece öğrenme ve gelişim için alan sağlamakla kalmaz, aynı zamanda müdahale ve kurtarma çabalarını koordine eden merkezler ve acil durum sığınma evleri olarak da hizmet verebilmektedir. Bu açıdan hedef 4.7 ve 4.a eylemleri, eğitim tesislerinin inşasına ve iyileştirilmesine, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma için eğitimin teşvik edilmesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla sektöründeki dirençliliğin artırılmasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (UN, 2015: 4). Sendai' de ise eğitimin afet risk azaltma ve direnliğin her aşamasında önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz (UNISDR, 2015).

Hedef 9 ise doğrudan afet riskini azaltma ve afet direncini oluşturma ile ilgili olan hedeflerden biridir. Buna göre güvenli, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapılar oluşturmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda rekabetçi ekonominin gereksinimi olan yol, enerji, iletişim, sağlık, eğitim, güvenlik gibi altyapıların afetlerden etkilenip zarar görmesi hayati hizmetleri kesintiye uğratabilmekte ve sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Bu nedenle kritik altyapıların afet ve iklim risklerinin etkilerine karşı direnç oluşturulmasını sağlamak ekonomi için hayati önem taşımaktadır (UN, 2015: 7). Sendai çerçevesinde özellikle okullarda, hastanelerde ve diğer kritik altyapılarda yapısal ve yapısal olmayan afet riskini nleme ve azaltma önlemlerinin alınmasını, ayrıca bu altyapıların afet risklerine karşı direncin yükseltilmesini önermektedir (UNISDR, 2015: 15).

Dünya giderek kentleşmektedir ve nüfus artışı ile kentli dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlasına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Artan nüfus yoğunluğu, özellikle kentleşme hızlı, kötü planlanmış ve yoksulluk bağlamında meydana geldiğinde, risk oluşurmaya neden olmaktadır. Ayrıca, çoğu şehirde artan insan

yoğunluğu ve ekonomik faaliyet afetler açısından yüksek riskli alanlarla örtüşmektedir. (UN, 2015: 8). Bu açıdan Hedef 11.5, 2030 yılına kadar, yoksulları ve diğer kırılgan grupları korumaya odaklanarak, afetlerden etkilenen insan sayısını ve ekonomik kayıpları önemli ölçüde düşürmeyi hedeflemektedir (<http://www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr/>, 2020). Sendai’ de bu hedefe paralel olarak afet risklerinin azaltılması ve dirençlilik kapsamında arazi kullanım politikalarının geliştirilmesi, kent planlamalarının yapılması, “Afete Dirençli Şehirler: Şehrim Hazırlanıyor!” gibi küresel ve bölgesel kampanyaların harekete geçirilmesi gibi önerileri bulunmaktadır (UNISDR, 2015: 12-15).

Değişen bir iklimde afet riskinin azaltılmasına yatırım yapılması, sürdürülebilir kalkınmanın ön koşuludur. Çünkü iklim değişikliği afet riskini ve afetlerin maliyetini arttırmaktadır. Örneğin, tahminlere göre Karayipler’de, iklim değişikliği 2050 yılına kadar beklenen yıllık kayıplara 1.4 milyar ABD doları daha ekleyecektir (UN, 2015: 9). Hedef 13 ile dirençlilik ve uyarlanabilir kapasitenin güçlendirilmesine, kapasite geliştirme ve iklim değişikliği önlemlerinin politika ve planlara entegre edilmesine, iklim adaptasyonu ve erken uyarı konusunda bilinçlendirmeye odaklanılmaktadır (<http://www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr/>, 2020). Böylece, afet ve iklim dayanıklılığı arasındaki entegrasyonu güçlendirmek için fırsatlar sunmaktadır Sendai çerçevesi, afet risk azaltma ve dirençlilik kapsamında iklim değişikliğine çok sık yer vermektedir. Buna göre iklim değişikliğinin afet riskini etkileyen etmenlerden biri olarak ele alınmasını, iklim değişikliğinin gelişen afetlerin sıklığını ve etkilerini arttırdığını, bu durumun sürdürülebilir kalkınma önünde bir engel olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, çoklu tehlike ve iklim değişikliği senaryolarını da içeren afet risk değerlendirilmesini ve haritalandırılmasının yapılmasını, afete hazırlık plan, politika ve programlarına entegre edilmesini önermektedir (UNISDR, 2015).

Ekosistemin bozulması, toplulukların ve ulusların direncini azaltmakta, onların afetlerin risklerine ve etkilerine daha çok maruz kalmasına sebep olmaktadır. Kurak alanların çölleşmesinden ve bozulmasından kıyı ormanlarının ve sulak alanların yok edilmesine kadar biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerinin kaybı, genellikle kentsel ve kırsal alanlarda afet riski ve kayıpların artmasına, iyileşme sürecini daha da yavaşlatmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ekosistemin

korunması, afet riskinin azaltılması için sürdürülebilir ve uygun maliyetli çözümler sunmaktadır (UN, 2015: 11). Dolayısıyla ekosistemlerin korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımın desteklenmesi kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda karasal ekosistemlerin korunmasını Hedef 15 vadetmektedir. Özellikle, çölleşmeyle mücadele ve kuraklık ve sellerden etkilenen bölgeleri iyileştirme çalışmalarına odaklanan Hedef 15.3, doğrudan doğal afetlerin etkilerini azaltmaya yöneliktir. Bu bağlamda Sendai çerçevesi bağlamında ise akarsuların, kıyı taşkın önleme alanlarının, sulak alanların haritalanması ve yönetilmesi, ekosistem tabanlı yaklaşımların uygulanması için sınır ötesi iş birliğinin desteklenmesi önerilmektedir (UNISDR, 2015: 19).

3.3.1.6. Paris Anlaşması

İklim değişikliği ile ilgili erken çalışmalar, iklim ve hava koşullarında meydana gelebilecek olası değişiklikleri ve bunların fiziksel çevre üzerindeki etkilerini anlamaya ve azaltılmasına yöneliktir. Fakat günümüzde toplumların iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak için yapmaları gereken önlemleri anlama yönünde bir kayma olmuştur (Pasteur, 2011: 5). İklim değişikliğine uyum ve uluslararası iş birliği için son dönemde atılan en önemli adım Paris Anlaşması olmuştur.

Paris Anlaşması iklim değişikliği hakkındaki küresel bir çerçevedir 2015 yılında 21. Taraflar Konferansı'nda (COP) kabul edilmiştir. Buna göre Paris Anlaşması, küresel bir hedef olarak küresel ısınmanın 2° C' nin altında gerçekleşmesini sağlayarak iklim değişikliği üzerindeki yüksek riskli ortamın artmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu konuda, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde iş birliğini teşvik eden Paris Anlaşması, aynı zamanda gıda üretimini tehdit etmeyecek şekilde iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlamayı, iklim direncini ve düşük sera gazı emisyonlarının gelişimini teşvik etme yeteneğini artırmayı hedeflemektedir. Buna göre sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak ve belirtilen sıcaklık hedefi bağlamında uygun bir uyum yanıtı sağlamak amacıyla, uyarlanabilir kapasitenin artırılması, dirençliliğin güçlendirilmesi ve iklim değişikliğine karşı kırılganlığın azaltılması konusunda küresel bir hedef

belirlemişlerdir. Bu bağlamda taraf devletler; ulusal uyum planlarını formüle etmeli ve uyum eylemlerini uygulamalı, izlemeli ve değerlendirmelidir. Kırılgan insanları, yerleri ve ekosistemleri dikkate alarak, iklim değişikliğinin etkilerini ve kırılganlıklarını değerlendirilmelidir. Ayrıca ekonomik çeşitlendirme ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi dahil olmak üzere sosyoekonomik ve ekolojik sistemlerin dirençliliği oluşturmalıdır (UNFCCC, 2015).

Paris Anlaşması iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırmak ve sera gazı emisyonlarını azaltmak için teknoloji geliştirme ve transferinin tam olarak gerçekleştirilmesinin önemi konusunda da uzun vadeli bir vizyon paylaşmaktadır. Buna göre iklim değişikliğine bağlı tehlikelerin etkileri, gelişmiş ülkelerin destekleyici mekanizması ile hafifletilerek kırılgan ülkelerin iklim değişikliğine olan kapasitelerini arttırılacaktır (Pal vd., 2020: 7).

3.3.1.7. HABITAT III- Yeni Kentsel Gündem

HABITAT konferansları, Birleşmiş Milletler tarafından 20 yılda bir düzenlenen ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ile sürdürülebilir insan yerleşimlerinin ve yeterli konutun sağlanması yönündeki gündemlerin yer aldığı konferanslardır.

İlki olan HABITAT I, küreselleşmenin etkisi ile hızlı kentleşme ve konut ihtiyacının fark edilmesi üzerine 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde gerçekleştirilmiştir. Bu konferansın temel çıktısı ise sürdürülebilir yaşam alanlarının sağlanması, yerleşim alanlarının iyileştirilmesi ve kentleşme sorunlarının küresel olarak ele alınması gerektiğidir. Ayrıca bu konularda uluslararası işbirliğinin sağlanması gerektiği de vurgulanmıştır. Fakat ekonomik zorluklar ve koordinasyon eksikliği gibi sebeplerden dolayı hedeflenen çıktılar hayata geçirilememiştir. Dolayısıyla HABITAT II konferansı 1992 yılında Türkiye'de gerçekleştirilmiştir (HABITAT.csb.gov.tr, 2021)

HABITAT II, bir önceki konferanstan farklı olarak sivil katılımın önemine değinilmiş ve devletlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları da sürece dahil edilmiştir. Ayrıca HABITAT II ile kentleşmenin bir fırsat olduğu, katılımın ve yerel yönetimin önemi vurgulanmış ve Türkiye'de Yerel Gündem 21 çalışmaları başlamıştır

(HABITAT.csb.gov.tr, 2021). Bu bağlamda daha dirençli toplumların ve kentlerin oluşturulması adına önemli adımlar atılmıştır.

Son olarak HABITAT III konferansı ise 2016 yılında Ekvador-Qito kentinde yapılmıştır ve konferans çıktısı “Yeni Kentsel Gündem” olarak adlandırılmıştır. HABITAT III, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030 Gündemi ve Paris Anlaşması sonrası yapılan ilk BM konferansıdır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir kentleri hedefleyen Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Yaşam hedefi HABITAT III ile doğrudan ilgilidir (HABITAT III, 2020)

HABITAT III, 2050 yılında kentsel nüfusun bugünün 2 katına çıkacağını ve bu durumun sürdürülebilir kentsel gelişmeyi etkileyeceğini, ekonomik ve sosyal dışlanma, eşitsizlikler, çevresel bozulma, yoksulluk, göç, artan güvenlik tehditleri gibi birtakım zorluklara sebep olacağını belirtmektedir. Bu açıdan HABITAT III bu zorlukların üstesinden gelmede ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunmada bir fırsat olarak görülmektedir. Buna göre Yeni Kentsel Gündem “Şehir Hakkı” vizyonu ile sivil katılımı teşvik eden, barışçıl, güvenli, katılımcı, akıllı, kapsayıcı, eşitlikçi, sosyal içermenin var olduğu, afetlere dirençli ve iklim değişikliğine uyumlu kentler öngörmektedir (HABITAT III, 2020);

Genel olarak değerlendirdiğimizde, Yeni Kentsel Gündem, ayrımcılık yapmadan herkes için eşitlikçi bir yaklaşım sergilemekte ve dirençliliği sürdürülebilir kentler ve insan yerleşimleri için bir hedef ve araç olarak belirlemektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmayı esas alarak, sosyal içermenin önemini, yoksulluğun sonlandırılmasını, kapsayıcı sürdürülebilir bir kent ve çevresel olarak sürdürülebilir dirençli bir kentsel gelişmeyi önemle vurgulamaktadır. Buna yönelik olarak da ortak vizyonunda sivil katılımı teşvik eden, güvenli, katılımcı, kapsayıcı, akıllı, eşitlikçi, afetlere dirençli ve iklim değişikliğine uyumlu kentleri hedeflemektedir. Ayrıca sürdürülebilir kentleşme ve kalkınma arasında, birbirini karşılıklı güçlendiren bir ilişki yaratmıştır. Son olarak, yerinden yönetimin finansal olarak güçlendirilmesini, kent yönetimlerine yönetim ilkeleri çerçevesinde STK’ların, özel sektörlerin ve halkın da katılması gerektiğini belirtmektedir.

3.3.2. Türkiye’de Afet Direnci

Türkiye’de 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak yeni yönetim sistemine geçilmiştir. Yeni örgütlenme modeli 1 nolu “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile ortaya konulmuştur. Buna göre bakanlık sayısı on altıya düşürülmüş, politika kurulları ve ofisler oluşturulmuş ve bağlı kurum ve kuruluşlar yeniden belirlenmiştir. Oluşturulan Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları’ndan “Güvenlik Ve Dış Politikalar Kurulu” ile “Yerel Yönetim Politikalar Kurulu” ise afet yönetimi ile ilgili görev ve sorumluklara sahiptir. Buna göre Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu’nun görevleri, “göç, afet ve acil durum halleri, sivil havacılık, siber güvenlik, trafik güvenliği, bölgesel sorunlar konularında politika geliştirmek ve küresel gelişmeleri ve değişen güvenlik ortamını analiz ederek politikalar geliştirmektir” şeklinde belirlenmiştir (1 nolu CK, md: 26).

Yerel Yönetim Politikalar Kurulu’nun başlıca görevleri ise “kentleşme ve yerel yönetimler, göç ve iskân, akıllı şehircilik, etkin çevre yönetimi konularında politika ve strateji geliştirmektir” şeklinde yer almaktadır (1 nolu CK, md: 31). Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları’nın görevi ile ilgili konularda genel olarak; güncel gelişmeleri ele alarak politika geliştirmesi ve yönetim felsefesine uygun olarak hareket edileceğini beyan etmekte olduğu görülmektedir. Doğrudan ortak görev tanımlarının olduğu konularda ise madde 32’ye göre ortak kurulların oluşturulması ile koordinasyon toplantılarının yapıldığı belirtilmektedir. Böylece yönetim anlayışı çerçevesinde ilgili konularda kurum ve kuruluşların, özel sektörün, üniversitelerin ve sivil toplumların dahil edilmesi sayesinde, etkin bir yönetim aracı karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, afet ile ilgili konularda AFAD ile Politika Kurullarının iş birliği yapması gerektiği görülmektedir.

Bir diğer önemli konu ise 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CK) ile birlikte AFAD İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. Bu değişiklik ile birlikte teşkilat yapısında da bir dizi değişiklikler yapılmıştır. AFAD’ın görevleri arasında yer almayan “...yurt içinde ve yurt dışında insani yardım operasyonlarının yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması” hususu da görev tanımına eklenmiştir. 5902 sayılı kanunda yer alan

hazırlık ve zarar azaltma ibaresi artık hazırlık ve risk azaltma olarak ele alınmıştır. Burada risk odaklılık daha da vurgulanmıştır. Ayrıca AFAD Başkanı'nın görev, yetki ve sorumluluğu da genişletilmiştir. Daha önce yer alan başkanın görevlerine ek olarak; Bakan tarafından “afet veya acil durum olarak nitelendirilen toplumsal olaylar, iç ve dış tehditler gibi diğer olay ve durumlarda verilen görevleri yürütmek, ulusal düzeyde etkin koordinasyonu sağlamak” görevi eklenmiştir. Buna göre AFAD Başkanı sadece afet ve acil durum hallerinde değil toplumun güvenliğini tehdit eden olay ve durumlarda da yetki ve sorumluluğa sahip olmaktadır. Toplumsal güvenliğin sağlanmasında yönetimin bir parçası ve paydaşı olarak yönetim ilkeleri çerçevesinde AFAD'ın yer alması önemli bir gelişmedir.

AFAD'ın teşkilat yapısında da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda AFAD' a bağlı kurul sayısı 4 nolu CK ile üçten bire düşürülmüştür ve “Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu” oluşturulmuştur. Bununla birlikte AFAD' ın merkezi teşkilatlanmasında yer alan sekiz Daire Başkanlığı sayısı on ikiye yükseltilmiştir ve kapsam olarak genişletilmiştir. Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu ile Daire Başkanlıkları'nın görev ve sorumluluklarını genel olarak; risk yönetimi odaklı olmak üzere bütünlüklü afet yönetim sisteminde yer alan, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerini etkin bir şekilde yerine getirebilmek, afete dirençli bir toplum oluşturabilmek, gelişen teknolojileri sisteme entegre edebilmek, toplumun yönetime aktif katılımını sağlamak ve gönüllü katılımı desteklemek, stratejiler geliştirmek, planlama ve koordinasyonu sağlamak olarak özetleyebiliriz.

Öte yandan afete dirençli toplumların oluşturulması vizyonu ile AFAD gelişen teknoloji ile birçok faaliyet gerçekleştirmektedir (Risk Yönetim Sistemi Oluşturma Projesi, Türkiye Afet Risk Azaltma Planı, Bütünlüklü Afet Tehlike Haritalarının hazırlanması, Afet Risk Azaltma Sistemi, Afete Hazır Türkiye Projesi vb.). Dolayısıyla Türkiye afet yönetimi organizasyonu, sürdürülebilir kalkınmayı esas alan, risk azaltım odaklı, etkin, etkili ve toplum tabanlı bir bütünlüklü afet yönetim sistemini benimsemekte ve afete dirençli toplum oluşturmak adına faaliyetlerde bulunmaktadır.

Afet riskini azaltma ve afet direnci bağlamında kalkınma planlarını incelediğimizde ise ilk kez Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)'nda afetlerin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik eylemlerin geliştirilmesi dikkate

alınmıştır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)'nda afet risklerinin en aza indirilmesi ve zararlarının azaltılması ve buna yönelik ilk defa deprem haritalarının hazırlanması belirtilmiştir (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)'nda afetler kavramı ilk kez bir başlık altında değerlendirilmiş ve geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda doğrudan geçmese de dolaylı olarak afet direncini oluşturmaya yönelik eylemlerin (toplumsal bilincin oluşturulması için eğitimlerin planlanması gibi) yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ilk kez dirençlilik kavramı kullanılmış olup bu kavram turizm sektörünün direnci bağlamında geçmektedir (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) ise başarılı bir afet yönetimin sağlanması adına yetki ve görev karmaşasının giderilmesi, kırsal yerleşim planlarında afet riski yüksek yerler öncelik verilmesine değinmiştir. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)'nda ilk defa afet yönetimi bir başlık altında ele alınmıştır. Ayrıca ilk defa afetlere karşı toplumsal direncin geliştirilmesi ve afetlere dayanıklı yerleşim alanlarının oluşturulması amaçları yer almıştır (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

Onuncu Kalkınma Planı'nda 2023 yılına kadar geçerli olan Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu hazırlanmıştır. Bu raporda da afet risklerinin azaltılması, toplumsal direnç kültürünün oluşturulması, dirençli kentler, afetler konusunda toplumun bilinçlendirilmesi, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, gönüllülük kavramının yaygınlaştırılması gibi genel olarak risk azaltma ve direnç oluşturma odaklı çalışma hedeflerine yer verilmiştir (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)'nda ise beş hedef belirlenmiştir. Bu hedeflerden Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre altında afet yönetimi alt hedefler olarak yer almıştır. Bu bağlamda her bir bireyin yeterli, yaşanabilir, dayanıklı, güvenli, kapsayıcı, ekonomik olarak karşılanabilir, sürdürülebilir, iklim değişikliğine dirençli, temel altyapı hizmetlerine sahip konuta erişiminin sağlanması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra afet tehlikesi ve riski altındaki alanların dönüştürülmesi, afetlere karşı toplum bilincinin arttırılması, risk haritalarının hazırlanması, kritik altyapıların güçlendirilmesi, iklim değişimine uyumlu, dirençli

ve güvenli ketlerin oluşturulması, afet direncine yönelik iyileştirme kapasitelerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte afet risklerinin azaltılması ve afet direncinin oluşturulması adına Türkiye Afet Risk Azaltma Planı'nın oluşturulması da hedefleri arasındadır (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

Genel olarak baktığımızda afet direncine yönelik çalışmaların Onuncu Kalkınma Planı ile başladığını, On Birinci Kalkınma Planı ile geniş bir çerçevede değerlendirildiği görülmektedir.

Mevzuatta ise başarılı bir afet yönetimi ve dirençli toplumların oluşturulması adına dönüm noktası olan 5902 sayılı Kanun'dur. Bunun yanı sıra 2012 yılında afete dayanıklı olmayan yapıların dönüştürülmesi adına 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ve afetlerin maddi etkilerini karşılamak adına 6305 sayılı Sayılı Afet Sigortaları Kanunu yürürlüğe girmiştir. Afet direncinin arttırılmasına yönelik eylem planlarına baktığımızda ise ilk olarak AFAD tarafından 2012 yılında Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır. Ardından 2014 yılında Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), 2019 yılında ise AFAD Stratejik Eylem Planı 2019-2023 hazırlanmıştır. 2019 yılında akıllı ve dirençli kentlerin oluşturulmasına yönelik olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra AFAD tarafından, henüz tamamlanmamış olan ve afete dirençli toplumların ve kentlerin oluşumunu amaçlayan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) ve Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (TAYSB) bulunmaktadır.

Genel olarak baktığımızda afet yönetimine reaktif değil proaktif bir yaklaşımla bakıldığı, buna yönelik olarak da afetlere müdahalelerden çok afet risk azaltma ve hazırlık çalışmalarının iyileştirilmesine öncelik verildiği görülmektedir. Sonuç olarak Türkiye'de gerçekleşen gelişmeler proaktif anlayışla toplumsal afet direncini oluşturmaya yöneliktir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak afete dirençli bir toplum oluşturmak için, katılımcı yaklaşımın ve yönetişim ilkelerinin benimsendiği, zarar ve risk azaltma odaklı, gönüllülüğün önemsendiği toplum temelli bir bütünleşik afet yönetimi anlayışı görülmektedir.

3.4. AFET DİRENCİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Literatürde dirençlilik ölçümüne yönelik standart bir yaklaşım yoktur. Her çalışma amaca bağlı olarak kendi çalışmalarını yürürlüğe koymaktadır ve bu durum da afet direncini ölçmeyi çok karmaşık hale getirmektedir (Cutter ve Derakhshan, 2019: 2). Genel olarak dirençlilik ölçümlerinde üç farklı yaklaşım olduğu belirtilmektedir. Bunlar tehlike odaklı, etki odaklı ve sistem odaklı yaklaşımdır. Tehlike odaklı yaklaşım, tehlike özellikleri açısından ölçülen dirençlilik çalışmalarını belirtmektedir. Yani, bir sistemin belirli bir düzeyde zarar görmeden karşılayabileceği şok veya stresin büyüklüğü açısından değerlendiren bir yaklaşımdır. Etki odaklı yaklaşım, bir sistem için bir tehlikenin gerçek veya öngörülen sonuçları açısından ölçülen dirençlilik çalışmalarıdır. Sistem odaklı yaklaşım ise bir sistemin veya toplumun gelişen tehlikeleri önceden tahmin etmeyi, bunlardan kaçınmayı, planlamayı, bunlarla başa çıkmayı, bunlardan kurtulmayı ve / veya uyarlamayı sağlayan özellikleri açısından ölçülen dirençlilik çalışmalarıdır (Brooks vd., 2019)

Afet direnci ölçümleri yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya ölçümler, nitel veya nicel ölçümler, ikincil veya alan tabanlı veriler toplanarak yapılan ölçümler ve yahut yerel veya ulusal bir boyutta ölçümler şeklinde olabilmektedir (Parsons vd., 2016: 2). Aşağıdan yukarıya yaklaşımlar doğrudan göstergeler elde etmek ve dirençliliği değerlendirmek için topluluk anketlerini ve paydaş görüşmelerini kullanmaktadır. Yukarıdan aşağıya yaklaşımlar ise dolaylı olarak vekil göstergeleri türetmek ve dayanıklılığı değerlendirmek için nüfus sayımı veya ekonomik veriler gibi mevcut ikincil verileri kullanmaktadır. Aşağıdan yukarıya değerlendirmeler yerel düzeyde ve yukarıdan aşağıya değerlendirmeler ise ulusal veya uluslararası düzeyde yapılmaya eğilimindedir (Parsons vd., 2016: 4).

Aşağıdan yukarıya şeklinde afet direnci ölçümü yapan çalışmalara örnek olarak Pfefferbaum vd., 2013; DiTirro; 2018; First, 2019 çalışmaları verilebilmektedir. Yukarıdan aşağıya yukarıya şeklinde afet direnci ölçümü yapan çalışmalara örnek olarak ise Cutter vd., 2003; Renschler vd., 2010; Miles ve Chang, 2011; Parsons vd., 2016 çalışmaları verilebilmektedir.

Toplunun afet direncinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi, zaman içinde dayanıklılığın artırılması için gereklidir. Fakat literatürde buna yönelik olarak ortak bir ölçütün olmadığı fark edilmiştir. Yapılan bir sistematik derleme çalışmasında literatürde toplum direnci kavramının çalışmaların sayısının artmış olduğunu fakat gerçekten ölçmeye yönelik çalışmaların çok az olduğunu belirtmiştir. Buna göre afet direnciliğinin nasıl ölçülebileceğine dair ortak bir çerçeve olmadığını, bu nedenle de afet direncine yönelik ortak bir kavramsal ve ölçüm modeli geliştirmeye odaklanma ihtiyacının olduğunu belirtmiştir (Ostadtaghizadeh vd., 2015: 9). Toplum afet direncinin ölçülmesine yönelik yapılan belli başlı çalışmalar şu şekildedir.

Cutter vd., afetlere karşı direnç modeli geliştirmişlerdir ve bu modelden DROP (Disaster Resilience of Place) olarak bahsetmektedirler. Bu model doğal afetler karşısında, toplumun direncini ölçmek için geliştirilmiştir. Dirençlilik ile zarar görebilirlik/kırılganlık arasındaki ilişkiyi teorik temelli bir şekilde sunmaktadır. DROP modeli özellikle doğal tehlikeleri ele almak için oluşturulmuştur fakat, insan kaynaklı tehlikelere ve kuraklık gibi yavaş gelişen tehlikelere de uyarlanabilmektedir. Bir diğer özelliği ise topluluk düzeyinde dirence odaklanmasıdır (Cutter vd., 2008: 602). Bu modele göre, içinde doğal direnç ve doğal zarar görebilirlik/kırılganlık bulunan sosyal sistem, doğal sistem ile inşa edilmiş çevrede karşılaşılan olay ile başa çıkabilme kapasitesi yetersiz geldiğinde afet meydana gelmektedir (ayrıca bakınız Şekil 7).

Bir diğer toplumsal odaklı afet direnci modeli ise “Topluluk İçin Temel Direnç Göstergeleri – BRIC (Baseline Resilience Indicators for Community)” modelidir. BRIC modeli afet direncini, tehlike olaylarına veya afetlere hazırlanma, müdahale etme, zarar azaltma, iyileştirme veya bunlara uyum sağlama yeteneklerini artıran veya azaltan doğal özellikler ve kapasiteler olarak kavramsallaştırmaktadır (Cutter ve Derakhshan, 2019: 2). BRIC ölçümü, Cutter vd. tarafından 2008 yılında geliştirilen ve doğal tehlikelere karşı dayanıklılığını anlamak için mekâna dayalı bir model olan DROP modelinin teorik çerçevesini izlemektedir.

DROP modeli doğal direnç ile uyarlanabilir kapasite arasındaki ilişkiyi aktarmaktadır. Burada doğal direnç toplumun kriz öncesinde var olan yetenekleri ve varlıkları sayesinde oluşurken, uyarlanabilir kapasite ise toplumun yaşanan kriz sonrası sorunlara doğaçlama ve sosyal öğrenme ile yaratıcı çözümler geliştirmesine

olanak sağlayan kapasitedir. BRIC ise yalnızca topluluklar içindeki doğal direncini (olay öncesi) ölçmektedir. Buna karşın, toplumlardaki başa çıkma süreçlerini veya stratejilerini, hızlı değişim ve uyum sağlama kapasitelerini ölçmemektedir. Ayrıca BRIC afet direncini değerlendirmek için sermaye yaklaşımını kullanmaktadır ve değerşkenleri altı alt direnç türünden oluşmaktadır. Bunlar, sosyal direnç, ekonomik direnç, topluluk sermayesi direnci, kurumsal direnç, konut/altyapı direnci ve çevresel dirençtir (Cutter ve Derakhshan, 2020: 12).

Renschler vd. (2010) ise yedi boyutlu toplumsal direnç çerçevesi geliştirmiştir ve yedi boyutun baş harflerinden oluşan “PEOPLES” olarak kısaltmıştır. Bu boyutlar, nüfus ve demografi, çevresel / ekosistem, organize devlet hizmetleri, fiziksel altyapı, yaşam tarzı ve topluluk yetkinliği, ekonomik kalkınma ve sosyal-kültürel sermaye şeklindedir. Bu çerçevede ikincil veriler üzerinden makro düzeyde bir dirençlilik ölçümü benimsenmiştir.

Kafle (2012) tarafından ise Endonezya'daki kırk üç kıyı topluluğunda, on süreç ve yirmi beş sonuç göstergelerini kullanarak afete dirençli toplum endeksi oluşturulmuştur. Burada hem süreç hem de sonuç göstergelerinden faydalanılmıştır ve ikincil verilere dayanarak ölçüm yapılmaktadır.

Parsons ve ark. (2016), yukarıdan aşağıya bir yaklaşım benimseyen bir Avustralya Doğal Afet Dayanıklılık Endeksi (ANDRI) oluşturmuşlardır. ANDRI, afet esnekliği potansiyelini temsil eden baş etme ve uyarlanabilir kapasitelere dayanan hiyerarşik bir tasarımıdır. ANDRI değerlendirmesinin amacı, Avustralya'daki afetlere karşı direnç durumunu bir kerede denetlemektir ve ulusal düzeydedir. ANDRI başa çıkma kapasitesi ve uyarlanabilir kapasiteyi birbirinden ayrı tutmaktadır. Başa çıkma kapasitesi olarak, topluluğun sosyal özellikleri, ekonomik sermaye, altyapı, planlama, acil servislerin durumu, toplum sermayesi, bilgi ve katılım olmak üzere sekiz başlıkta değerlendirmiştir. Uyarlanabilir kapasitede ise toplumun yönetim, politika ve liderlik özellikleri, toplumun sosyal ve toplumsal katılım özellikleri olmak üzere iki tema ile değerlendirilmiştir (Parsons vd., 2016: 7).

Pfefferbaum vd. tarafından geliştirilen CART (The Communities Advancing Resilience Toolkit) ise toplum direncini arttırmak için geliştirilen bir araç setidir ve dört alt boyuta dayanmaktadır. Bunlar bağlantı ve yardımseverlik, kaynaklar,

dönüşüm potansiyeli ve afet yönetimi şeklindedir. Bağlantı ve yardımseverlik, paylaşılan değerler, katılım, destek sistemleri ve eşitliği içermektedir. Kaynaklar, doğal, fiziksel, bilgi, insan, sosyal ve finansal kaynakları içermektedir ve buna göre dirençli toplumlar kaynakları etkin bir şekilde edinir ve kullanır. Dönüştürücü potansiyel, toplulukların kolektif deneyimleri belirleme ve çerçeve içine alma, başarılarını ve başarısızlıklarını inceleme, performanslarını değerlendirme ve eleştirel analize katılma becerisini içermektedir. Afet yönetimi ise bir afeti önleme ve hafifletme, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirmeyi içermektedir (Pfefferbaum vd., 2013: 252). Bunun yanı sıra CART araç setine 2015 yılında bilgi ve iletişim alt boyutu da eklenerek beş faktörlü bir model haline getirilmiştir (Pfefferbaum vd., 2015).

Dirençli bir topluluk, bir afet veya başka bir kriz meydana geldiğinde kritik hizmetlerde ciddi bir bozulma yaşamazlar. Kritik hizmetlerde bozulma veya başarısızlık durumunda ise makul bir süre içinde benzer veya daha iyi bir hizmet seviyesine geri dönerler. Toplum direncine ilişkin kritik hizmetler de toplum sermayesinden türetilen ve hayati öneme sahip olan hizmetlerdir. Dolayısıyla, bir toplumu dirençli hale getirmenin en etkili yolu, kritik hizmetlerini ve toplum sermayesini sağlamlaştırmaktır (Miles ve Chang, 2011: 36). Dolayısıyla Miles ve Chang, toplum sermayesinin ölçülebilir yönlerine dayanarak ResilUS isimli afet direnci esnekliği simülasyon modeli geliştirmiştir. ResilUS, kaybı modellemek için kırılganlık eğrileri ve zamana göre geri kazanımı modellemek için Markov zincirleri kullanılarak uygulanmaktadır.

Mayunga, sermayenin korunmasının kırılganlığın azaltılmasına ve toplum afet direncinin artmasına katkıda bulunacağını belirtmektedir. Bu nedenle hem afet yönetimi aşamalarının faaliyetleri hem de dört sermayeyi (sosyal, fiziksel, ekonomik ve insan) içeren ikincil verilerden elde edilen göstergelerle ölçülebilen karma bir afet direnci çerçevesi geliştirmiştir. Buna göre dört sermaye biçimi, bir toplumun afet yönetimi faaliyetlerini getirirken dirençlilik geliştirmesini sağlayan güç, kapasite ve kaynakları oluşturmaktadır (Mayunga, 2009: 37).

Avustralya Hükümetleri Konseyi (COAG) tarafından hazırlanan Ulusal Afet Dirençliliği Stratejisi'nin vizyonunu desteklemek amacıyla tüm tehlikelere ve afetlere karşı dirençliliğini ölçmek için Arbon ve ark. tarafından "Toplum Afet

Direnci Puan Kartı” geliştirilmiştir. Bu puan kartındaki bazı veriler resmi nüfus sayımı gibi ikincil veriler olarak gelmektedir. Diğerleri için yerel yönetim düzeyinde afet ve acil durum yönetimi konusunda uzman kişiler, yerel hükümet yetkilileri ve grup liderlerinden oluşan 10-15 kişilik grup ile 4-6 hafta boyunca üç toplantı yapılarak gerçekleştirilmektedir. Puan kartında toplumun afet direnci temel olarak dört bileşenden oluşan sorular ile ölçülmeye çalışılmıştır. Bunlar; “Topluluğunuzun üyeleri arasında ne kadar bağlantı var?”, “Topluluğunuzdaki risk ve güvenlik açığı düzeyi nedir?”, “Toplum afet planlaması, müdahale ve kurtarmayı hangi prosedürler destekliyor?”, “Topluluğunuzda hangi acil durum planlama, müdahale ve kurtarma kaynakları mevcut?” şeklindedir (Arbon vd., 2012: 18).

Bireysel afet direncinin ölçülmesine yönelik literatürde çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda DiTirro (2018), bireysel afet direncinin değerlendirilmesi adına InDRA (Individual Disaster Resilience Assessment) olarak adlandırdığı Bireysel Afet direnci ölçeğini geliştirmiştir. Bu ölçek iki çalışma yapılarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle InDRA'yı geliştirmek adına dört boyuttan oluşan kırk altı madde geliştirmiştir. Ölçeği 252 kişi ile Amerika’da uygulamıştır ve analizler sonucunda ölçeği yirmi maddeye indirgenmiştir. İkinci aşamada ise daha önce geliştirilen hazır ölçekler bireysel afet direnci ölçeğine karşı test edilmiş ve bu yeni ölçek için geçerlilik sağlamıştır. Bu ölçek, tecrübe ile başa çıkma, bilgi ile başa çıkma, ortak başa çıkma ve duygusal başa çıkma olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır (DiTirro; 2018; 13);

Bir diğer afet direncini bireysel olarak değerlendiren çalışma ise First (2019) tarafından yapılan Afet Uyum ve Esneklik Ölçeği (DARS)’dir. Bu ölçek ile bir afet olayına karşı bireysel direncin bir ölçüsünü geliştirmek, test etmek ve doğrulamak amaçlanmıştır. Model, afet stresinin ruh sağlığı üzerindeki etkisinin, bireyin afet direnci seviyesine göre aracılık edip edemeyeceğini analiz etmektedir. First bu çalışmada afet direncini “olumsuz sonuçlar geliştirme riski taşıyan afet stres faktörleriyle ilgili deneyime rağmen, afete maruz kaldıktan sonra iyi sonuçlara katkıda bulunan koruyucu faktörler, süreçler ve mekanizmalar olarak” olarak tanımlamaktadır (First, 2019: 29). Dolayısıyla iç ve dış faktörler olmak üzere bir takım koruyucu faktörlerin (fiziksel kaynaklar, destekleyici ilişkiler, uyarlanabilir

davranışlar ve beceriler (problem çözme, optimizim, sıkıntı düzenleme) afet sonrası direnci kolaylaştırdığını belirtmektedir (First, 2019: 29).

Şehir düzeyinde dirençliliği ölçmek için ise UNDRR'ın “Şehirler İçin Afet Direnci Puan Kartı” vardır. Bu puan kartı yerel yönetimlerin afetlere karşı direncini değerlendirmektedir ve UNDRR'ın 'Şehirleri Dirençli Yapmak için On Temel Adım' tabanlı göstergelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda iki düzeyde puanlama yapılmaktadır. Birinci düzey ön değerlendirmedir ve bir iki günlük süren ve birçok paydaşın katıldığı çalıştay uygulamasıdır. Bu uygulamada kırk yedi soru göstergesi üzerinden gidilmektedir. İkinci düzeyde ise ayrıntılı değerlendirmenin yapıldığı, yaklaşık bir ila dört ay süren ve ayrıntılı bir şekilde şehir dirençliliği eylem planının temelini, oluşturan bir uygulamadır. Bu uygulamada yüz on yedi soru göstergesi üzerinden çalışılmaktadır (UNDRR, 2017).

Bunun yanı sıra Özer (2018) tarafından uluslararası boyutta gerçekleştirilen dirençli kentler projelerinde yer alan esaslar çerçevesinde oluşturulan anket çalışmasında bireylerin yaşadıkları kentlere ilişkin algıları ve kentlerin mevcut durumu analiz edilmiştir. Bu çalışmada, anket bölümü Rockefeller Vakfı tarafından hazırlanan “Kent Dirençliliği Çerçevesi”, OECD'nin dirençli kent alanları ve UNDRR tarafından hazırlanan “Şehirleri Dirençli Yapmak için On Esas” çalışmalarında yer alan dirençli kentlerin oluşturulmasına yönelik esaslardan faydalanılmıştır. Bu bağlamda dirençli kentlere ilişkin kriterleri; katılımcılık, yönetsel, altyapı, çevre, eğitim, sağlık, sosyal ve ekonomik olarak sekiz alt başlıkta incelemiştir.

Çalışmanın ilk üç bölümünde sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci kavramları geniş bir literatür ile ele alınarak kuram ve teorilerle ortaya konmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda bu kavramlar arasındaki ilişkinin de ortaya konması gerekmektedir. Dolayısıyla bu bölümde araştırma modelini oluşturan sosyal sermaye, afet direnci ve suç korkusu değişkenleri arasındaki kuramsal ilişki irdelenecektir. Bu bağlamda sosyal sermaye ve afet direnci ilişkisi, sosyal sermaye ve suç korkusu ilişkisi, son olarak da afet direnci ile suç korkusu ilişkisi belirtilecektir.

3.5. AFET DİRENCİ, SOSYAL SERMAYE VE SUÇ KORKUSU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İREDELENMESİ

Bu bölümde araştırma modelini oluşturan sosyal sermaye, afet direnci ve suç korkusu değişkenleri arasındaki kuramsal ilişki irdelenecektir. Bu bağlamda sosyal sermaye ve afet direnci ilişkisi, sosyal sermaye ve suç korkusu ilişkisi, son olarak da afet direnci ile suç korkusu ilişkisi belirtilecektir.

3.5.1. Sosyal Sermaye ve Afet Direnci Arasındaki İlişki

Afet direnci, toplumun afetlerle başa çıkabilmek, en zarar ile atlatabilmek ve normal hayata hızla geri dönebilmek için sahip olduğu yetenek ve kapasitedir (Lucini, 2014: 31; Varol ve Kırıkkaya, 2017: 2). Dolayısıyla afete dirençli toplumlar, afetlerin etkilerinden asgari düzeyde etkilenen ve hızlı iyileşebilen toplumlardır (Mayunga, 2007: 4). Bu nedenle toplumların gelişmişlik düzeyi, sosyo-demografik özellikleri, zarar görebilirlik seviyesi, afet farkındalığı, dezavantajlı grupların sayısı ve sosyal sermayesi gibi faktörler afete olan direncini doğrudan etkilemektedir (Lucini, 2014: 33). Bu bağlamda sosyal sermaye afet direncinin temel unsurlarından biridir. Daha güçlü sosyal sermayeye sahip topluluklar afet sonrası daha hızlı toparlanmakta, afetlere daha dirençli hale gelebilmektedir. Çünkü sosyal sermayesi yüksek olan toplumun üyeleri sadece devletten destek bekleyen bireyler değil aynı zamanda kurumlar ile iş birliği yapan aktif, katılımcı bireylerdir (Kim vd., 2017: 902).

Sosyal sermaye karşılıklı yarar için koordinasyonu ve iş birliğini kolaylaştıran sosyal ağlar, normlar ve sosyal güven” olarak tanımlamaktadır (Putnam, 1995: 67). Woolcook ve Narayan, sosyal sermayenin temel fikrini bir kişinin ailesinin, arkadaşlarının ve ortaklarının, bir krizde çağrılacak, kendi iyiliği için zevk alan ve maddi kazanç için yararlanılabilecek önemli bir varlık oluşturması olarak belirtmiştir. Ayrıca sosyal sermayesi güçlü olan toplulukların, çeşitli sosyal ağlar ve sivil dernekler stoğuna sahip olduğunu, yoksulluk ve kırılganlıkla yüzleşmek, anlaşmazlıkları çözmek ve yeni fırsatlardan yararlanmak için daha güçlü bir konumda olduklarını vurgulamıştır (Woolcook ve Narayan, 2000: 226).

Diğer taraftan Aldrich (2011), sosyal sermayenin afetlerden sonra toplumların iyileşmesinin en güçlü ve en sağlam unsuru olduğunu savunmaktadır. Buna göre sosyal sermaye, bireylerin veya toplulukların marjinalleşmesini önleyebilecek, risklere ilişkin farkındalıklarını ve hazırlık düzeylerini desteklemekle birlikte bilgi, sosyal destek, mali yardım gibi çeşitli kaynaklara erişimi de kolaylaştırabilmektedir. Dolayısıyla toplumların afetlere karşı savunmasızlık düzeylerini de azaltabilmektedir. Aynı zamanda sosyal sermayenin kritik bir unsuru olan güven, özellikle afet öncesi, sırası ve sonrasında kolaylaştırma, koordinasyon, iş birliği ve iletişim için kritik öneme sahiptir. Bu da toplu ve bireysel eylemlerin şekillendirilmesine, farklı paydaşların karar alma süreçlerine katılımının teşvik edilmesine de katkıda bulunmaktadır (Monteil vd., 2020: 3).

Sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki ilişkiyi açıklayan bir diğer unsur ise kolektif etkinlik ve aktif katılımıdır. Sosyal sermaye, vatandaşların ortak sorunlarını daha kolay çözmelerini sağlar. Çünkü gruplar tek başına çalışan bireylerden daha büyük etkiye sahiptir ve performansı arttırmaktadır. Bu nedenle, topluluk katılımını teşvik eden bir çerçeve, topluluk direncini artırmada etkili olabilmektedir (Pfefferbaum vd., 2017: 106). Afet durumlarında, birçok aile, grup ve kuruluş içgüdüsel olarak iletişim kurar, iş birliği yapar ve topluluktaki diğer kişilere yardım ederler. Özellikle afet sonrasında afetzedeler acil destek için öncelikle ailesi, arkadaşları gibi yakın çevresine başvurumaktadırlar. İlerleyen zamanlarda ise genellikle topluluklarını yeniden inşa etmek için diğer bireylerle de birlikte çalışmaya motivedirler. Dolayısıyla güçlü sosyal sermayesi olan toplumların afet sonrası iyileşme döneminde aktif katılımı ve kolektif eylemleri teşvik etmesi ile normal hayata dönüşü hızlanmaktadır (Kim vd., 2017: 904).

Sosyal sermaye, acil durumlarda sosyal ağını yalnızca finansal destek sağlamak için değil, aynı zamanda arama kurtarmada, enkaz kaldırmada, barınma, duygusal destek ve bilgi sağlamak gibi finansal olmayan kaynakları sağlamak için de kullanılmaktadır (Sanyal ve Routray, 2016: 104). Kısacası sosyal sermaye toplumların değişimlere karşı uyum ve koordinasyonunu geliştirmektedir.

Sosyal sermaye her toplumda yerleşik bir kaynaktır ve bir afetin farklı aşamalarında önemli rol oynamaktadır. Sosyal sermaye, bir felaket durumunda dışarıdan yardım gelene kadar bir topluluğun hayatta kalması için çok önemli

olabilmektedir. Özellikle küçük çaplı afet durumlarında sosyal sermayenin enformel bir sigorta gibi davrandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca sosyal sermaye, gelecekte topluluk düzeyinde riski azaltan bir araç olarak hareket edebilmektedir (Sanyal ve Routray, 2016: 101 (Shimada, 2015: 389; Sanyal ve Routray, 2016: 101). Bu aşamada sosyal sermayenin boyutlarının afet yönetimindeki yeri ve önemi de ortaya çıkmaktadır. Buna göre sosyal sermayeyi bağlamak, köprülemek ve birleştirmek, doğal afetlerden kaynaklanan ortak eylem sorunlarına çözüm geliştirebilmektedir (Wickes vd., 2015: 333; Parsons vd., 2016: 7). Bunu şu şekilde açıklayabiliriz.

Afet yönetimi açısından bağlayıcı sosyal sermaye, afetlerin ardından bireylerin en yakınları tarafından birbirlerine sağladığı yardım olarak ortaya çıkmaktadır. Afet sonrası dönemde, acil destek için bireyler öncelikle bağlayıcı sosyal sermayelerine, özellikle aile üyelerine güvenme eğilimindedirler. Buna göre bağlayıcı sosyal sermayenin birincil temeli, topluluk üyeleri arasındaki güven, uyum ve fedakârlık duygusudur. Bu bağlamda güçlü bağlayıcı sosyal sermaye, iyileşme için toplu eylem olasılığını artırmakta, dış destek ve yardıma olan bağımlılığı da azaltabilmektedir.

Köprü kuran sosyal sermaye afet sonrası hayatta kalanların yerel sosyal hizmet, sağlık, din, ticaret ve diğer hizmet sağlayıcı gruplardan aldıkları destek olarak ifade edilmektedir. Burada köprüleyici sosyal sermaye, afet sonrası dönemde gönüllüleri organize ettiği, farkındalığı arttırdığı, toplumu yaklaşan felakete hazırladığı ve onlara kaynaklara erişim sağladığı bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla yüksek düzeyde köprüleyici sosyal sermaye, afetlere hazırlık seviyesini ve iyileşme sürecinde bilgi ve kaynaklara erişim seviyesini arttırarak afet direncini arttırmaktadır. Birleştirici sosyal sermaye ise bireylerin otoritelere ve kurumlara erişimi sağladığı için özellikle değerlidir. Buna göre topluluğun hükümetteki veya diğer güç konumlarındaki kişilerle halkın arasındaki bağlantıya bağlı olarak birleştirici sosyal sermaye, topluluğun iyileşmesine olumlu şekilde etki etmektedir. (Sanyal ve Routray, 2016: 106; Kim vd., 2017: 901; Pfefferbaum vd., 2017: 106; Hsueh, 2019: 1; Monteil vd., 2020: 3). Dolayısıyla bağlayıcı sosyal sermaye kısa vadeli afet sonrası iyileşme döneminde, köprüleyici ve birleştirici sosyal sermaye ise uzun vadeli iyileşme döneminde kilit rol oynayarak toplumların afet direncini arttırmada katkıda bulunmaktadır.

Afet olayları sırasında tahliye, barınma ve kurtarma operasyonları için bilgi paylaşımı ve ağların yaygınlaştırılması giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu nedenle afet direncinin artırılmasında sosyal sermaye ve sosyal ağlar giderek daha da önemli hale gelmektedir (Karunarathne ve Lee, 2019: 3). Genel olarak baktığımızda toplum dirençliliği özelinde sosyal sermaye, topluluk üyelerinin hedeflerini ilerleten faaliyetlere katılımını, istekliliğini ve yeteneğini ifade etmektedir. Ayrıca toplumlarda sosyal iş birliğinin niceliğini ve kalitesini yansıtmaktadır. Bu bağlamda en dirençli topluluklar, ortak bir hedefe doğru birlikte çalışan sosyal sermayesi yüksek topluluklardır (Mayunga, 2007: 7; Pfefferbaum vd., 2017: 106-107). Dolayısıyla toplumun hasar görebilirliğini arttıran etmenlerden biri de sosyal sermayenin zayıflığıdır. Literatürde yer alan çalışmalar da bu söylemi desteklemektedir. Buna göre, yüksek sosyal sermayeye sahip bireylerin afetlere daha hazırlıklı davranışlar içerisinde olduğu, dolayısıyla sosyal sermaye güçlendikçe toplumun afet direncinin de artacağı sıkça belirtilmiştir (Breton, 2001: 22; Kirschenbaum, 2004: 101; Dynes, 2005: 7; Mayunga, 2007: 6; Genç, 2007: 351; Norris vd., 2008: 143; Aldrich and Meyer, 2015: 255; Wickes vd., 2015: 330; Özer, 2016: 187; Parsons vd., 2016: 7; Cutter vd., 2016: 1247; Özer, 2017: 9; Kim vd., 2017: 902; Hsueh, 2019: 1; Uekusa, 2020: 2; Monteil vd., 2020: 1.). Bunlardan bazıları şu şekildedir.

Breton (2001: 22), direncin insan stoğuna ve sosyal sermayeye bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Yapmış olduğu çalışmada bir mahallenin dayanıklılığının hem fiziksel hem de sosyal sermayeye, örneğin komşu ağlara, sosyal ve fiziksel altyapıya (örneğin, sağlık ve sosyal hizmetler) ve yerel gönüllü derneklere bağlı olduğunu belirtmektedir.

Kirschenbaum (2004: 101), sosyal sermayenin temel bir özelliği olan sosyal ağların, geçmiş hayatta kalma davranışları hakkında bilgi paylaşımına izin verdiğini, afetlerle başa çıkmada gerekli kaynakları sağladığını ve afet davranışlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir. Buna göre çalışmasında da toplumların aile ağı, mahalle ağı ve topluluk ağı özelliklerinin, afetlere hazırlıklı olma düzeyini nasıl etkilediğini saptamaktır. Buna göre güçlü bağlara ve sosyal ağlara sahip olan toplumlarda yer alan bireylerin afet davranışlarının da olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir.

Dynes (2005: 7), sosyal sermayeyi toplum direnci için temel bir faktör olarak kabul etmektedir. Buna göre sosyal sermaye, afet durumunda topluluk müdahalesinde birincil olarak hizmet eden, yenilenebilen ve geliştirilebilen tek sermaye biçimidir. Mevcut sosyal ağlar, etkin arama ve kurtarma, tahliye, tıbbi yardım aramalarını sağlama ve tıbbi yardım yerlerine ulaşım sağlama, barınma hizmetlerinden yararlanma gibi kolaylıklar sağlamaktadır.

Yamamura (2010) ise çalışmasında sosyal sermayenin doğal afetlerden kaynaklanan zararı ne ölçüde etkilediğini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda iki önemli bulgu yer almıştır. Birincisi, sosyal sermaye, doğal afetlerin neden olduğu hasarı azaltmaktadır. İkincisi ise sosyal sermaye insanları iş birliği yapmaya teşvik etmesi sebebi ile afetleri önlemede daha etkilidir.

Hawkins ve Maurer (2010: 1783), Katrina Kasırgası'nın ardından sosyal sermayenin etkilerini incelediği çalışmada, katılımcıların birçoğunun kasırga sonrasında özellikle bağlayıcı sosyal sermayeden yararlanmışlardır. Kişiler ilk önce yakın ağlarından yardım almışlar ve yardım etmişlerdir. Aynı zamanda dirneçliliğin geliştirilmesinde psikolojik bir rol de oynamıştır. Sosyal sermaye afet sonrasında yanı sıra kasırga olmadan önce erken uyarı döneminde hazırlanmada ve karşılıklı yardımlaşmada da etkin olmuştur.

Aldrich (2012: 150), afet sonrası sürdürülebilir bir iyileşme süreci için sadece fiziksel değil sosyal altyapılara da yatırım yapılması gerektiğini belirtmektedir. Marin vd. (2015: 450)'de afet sonrası dönemde bağlayıcı sosyal sermaye düzeyinin kritik bir öneme sahip olduğunu, sosyal sermaye düzeyinin artmasının daha olumlu sonuçlara yol açtığını belirtmektedir.

Shimada (2015: 388) afet sonrası iyileşme döneminde sosyal sermayenin rolünü incelemiştir. Buna göre sosyal sermaye, iyileşme sürecinde üç mekanizma şeklinde çalışmaktadır. Birincisi sosyal sermaye, afetlerden hemen sonra bölgedeki yerel topluluk için gayri resmi sigorta sağlamaktadır. Bu gayri resmi sigorta, afetlerden sonra topluluklarda bir tür fiziksel yardım, bilgi paylaşımı, mali yardım gibi karşılıklı yardımlar ile sağlanmaktadır. Böylece afetlerden hemen sonra devletin uzanamadığı alanlarda için insanlar birbirlerine destek olabilmektedir. İkincisi sosyal sermaye afet sonrası dönemde sorunların üstesinden gelmek için kolektif eylemi teşvik etmektedir. Buna göre sosyal sermayesi yüksek topluluklarda afet sonrasında

bireyler acilen ihtiyaç duyulan bilgileri topluluk üyeleri arasında paylaşılacaktır. Bu sayede üyeler kıt kaynakları daha verimli kullanabilmektedir. Daha güçlü sosyal sermaye, daha fazla insanın topluluk eylemlerine katılmasını sağlayacaktır. Böylece insanların kolektif eylemleri, tek başlarına yapamayacakları zorlukların üstesinden gelmelerini sağlayabilmektedir. Sosyal sermayenin afetlerin iyileşme sürecindeki üçüncü mekanizması ise felaketten sonra bireylerin afet bölgesini terk etme olasılığını azaltması şeklindedir. Buna göre sosyal ağ toplumun sesini güçlendirir, devlet bürokrasisine yakınlaştırır ve insanların aktif katılımını teşvik etmektedir. Dolayısıyla bireyler toparlanma sürecinde bölgeyi terk etmez ve sürece dahil olurlar (Shimada, 2015: 389; Uekusa, 2020: 2).

Cutter vd. yapmış olduğu çalışmada (2016: 1236), Amerika'daki kırsal ve kentsel alanlardaki afet direncini incelemiştir. Buna göre kentsel alanlardaki afet direnci ekonomik sermaye tarafından yönlendirilirken, kırsal alanlarda ise sosyal sermaye afet direncinin önemli itici gücü olmuştur. Kırsal bölgelerde kentsel bölgelere oranla daha fazla güçlü sosyal ağların ve güven ortamının olması afet direnci arttırmıştır (Cutter vd., 2016: 1238). Bu sonuçlara benzer sonuçları elde eden bir çalışmaya göre ise kırsal bölgelerde yaşayan toplumların güçlü sosyal ağları sayesinde afetlere karşı daha dirençli hale geldiklerini, kentsel alanlarda yaşayanların ise çeşitli sosyal ağlardan izole olmaları sebebi ile daha savunmasız olduklarını belirtmektedir (Straub, 2020: 105).

Dokhi vd. (2017), çalışmalarında sosyal sermayenin afete hazırlık bilgisini olumlu etkilediğini göstermiştir. Buna göre yüksek düzeyde güven, hoşgörü, sosyal ağ oluşturma ve toplu eyleme katılma özelliğine sahip kişiler, afete hazırlık konusunda daha yüksek bilgiye sahip olma eğilimindedir.

Bangladeş'in güneybatı sahil köylerinde sosyal sermayenin afete başa çıkma ve iyileşme sürecinde oynadığı rolü araştıran bir çalışmaya göre, bulgular, sosyal sermayenin kasırga sonrasında kişisel, hane halkı ve toplumsal iyileşme süreçlerinde araçsal bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle, bağlayıcı ve köprüleyici sosyal sermaye, köylülere olağanüstü dönemden uzun vadeli iyileşmeye önemli ölçüde yardımcı olmuştur (Masud ve Hassan, 2018: 1547).

Karunarathne ve Lee (2019), yapmış oldukları çalışmada sosyal sermayenin geçmiş sellerin olumsuz etkilerini azaltmada ve sel baskınlarından etkilenen köyün

geçim kaynaklarını canlandırılmasında etkili olmuştur. Aynı şekilde bir başka çalışmada sel yönetimi için önemli stratejilerden biri sosyal sermayeyi güçlendirmek olduğunu savunmaktadır (Rustinsyah vd., 2021: 9).

Bir başka çalışmada ise Tokyo’da 2013 yılında gerçekleşen tayfun sonrasında sosyal sermayenin olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Buna göre bağlayıcı sosyal sermaye desteği, afet sonrası kurtarma çalışmalarında özellikle bilgi akışında önemli faydalar sağlamıştır. Köprüleyici sosyal sermaye ise kaynak temini ve psikolojik desteğin sağlanması hususunda fayda göstermiştir. Birleştirici sosyal sermaye seviyesi yüksek bireylerin ise afet sonrasında daha geniş destek aldığı belirtilmiştir (Hsueh, 2019: 1).

Filipinler’de tayfundan etkilenen topluluklarda sosyal sermayenin afet sonrası koşulları nasıl şekillendirdiğini tanımlamayı amaçlayan bir çalışmada, dayanışmanın hayatta kalanların iyileşmesine katkıda bulunduğunu belirtilmiştir. Ayrıca toplumdaki sosyal sermayenin bir kriz nedeniyle kolayca azalmadığını ve bu nedenle, toplum temelli afetlere dirençli mekanizmalara doğru evrilmek gerektiği vurgulanmaktadır (Jovita vd., 2019: 1).

Li ve Tan (2019)’da çalışma kapsamındaki köylülerin afet öncesi sosyal ağlarının, deprem sonrası toplum katılımı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Bu nedenle yerel yönetimin, toplumsal sosyal sermayeyi geliştirmek için depremden etkilenen bölgelerde sosyal ağların inşasına ve entegrasyonuna çok önem vermesi gerektiğini önermektedirler (Li ve Tan, 2019: 1).

Nakamura ve Kanemasu (2020) yaptıkları çalışma ile her yıl siklonlara maruz kalan Fiji halkının afet direncinin yüksek olmasını geçmiş deneyimleri ile elde ettikleri bilgi birikimine ve uzun süredir devam eden toplum içindeki karşılıklı yardımlaşma geleneğine bağlamıştır. Buna göre güçlü ağlara ve ilişkilere sahip insanların, planlamadan yeniden inşaya kadar afet döngüsünün tüm aşamalarında daha iyi performans göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü üzere afet araştırmalarındaki genel argüman, daha güçlü sosyal sermayeye sahip olanların daha dayanıklı olduğudur. Sosyal sermayenin afetler bağlamında olumlu etkilerini gösteren çalışmalar yoğunluktadır. Fakat sosyal sermayenin afet direnci üzerinde yararları olduğu kadar olumsuz etkileri de olabilmektedir. Özellikle bağlayıcı sosyal sermayenin dezavantajı

olabilmektedir. Buna göre bir grup, dışarıdakilerin dışlanmasına yol açan güçlü bağlarla birbirine bağlandığında, sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri güçlendirebilir. Yani güçlü sosyal ağlar, ağ varlıklarına yarar sağlarken, ağa ait olmayan varlıklara karşı hoşgörüsüzlüğe ve çatışmalara sebep olabilmektedir. Bu nedenle afetler bağlamında güçlü sosyal ağlar, hayatta kalanların çoğuna fayda sağlayabilir iken, bazı gruplarda, özellikle marjinal gruplarda dezavantajlı olabilmektedir. Bu da dezavantajlı grupların kırılganlık seviyelerinin artmasına sebep olarak afet direnci olumsuz etkileyebilmektedir (Pfefferbaum vd., 2017: 106; Monteil vd., 2020: 3).

Aldrich ve Crook (2008) New Orleans'taki Katrina Kasırgası'nı izleyen toparlanma süreciyle ilgili yaptıkları çalışmalarında, güçlü yerel ağların toplumun yalnızca bazı kesimlerine fayda sağladığını göstermiştir. Buna göre sosyal ağlar toplumun büyük bir kesimi için hızlı ve verimli bir iyileşme sağlarken, 'dışarıdan' olanları dışlama eğiliminde olmuşlardır. Bu nedenle yüksek düzeyde bağlayıcı sosyal sermayenin varlığı da dışlama gibi riskli davranışların da görülme sıklığını da artırabilmektedir.

Yine Aldrich tarafından yapılan bir araştırmada, 2004 Hint Okyanusu tsunamisinden sonra, Hindistan'da Tamil Nadu'da, yüksek düzeyde sosyal sermayeye sahip köylerin afet sonrası iyileşmeyi daha iyi deneyimlediği, fakat köylerdeki azınlıkların ve toplumdan dışlananların yardım sürecinin dışında tutulduğu belirtilmektedir (2011:9).

Panday vd., 2021 yılında yaptıkları çalışmaya göre, yüksek sosyal sermayenin Nepal Depremi'nden hemen sonra kurtarma çalışmalarında olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Fakat bu durum dış yardımların gelmesiyle değişmiştir. Buna göre iyileşme döneminde düşük sosyal sermayeye sahip marjinal gruplar, daha az yardım malzemesi ve fon desteğine erişebilmişlerdir.

Çalışmalarda da görüldüğü üzere sosyal sermaye sadece grupları bağlamak ve köprü kurmakla kalmaz; aynı zamanda sosyal eşitsizlikleri pekiştirir ve yeniden üretir (Nakamura ve Kanemasu, 2020: 3). Bu bağlamda sosyal sermayesi yüksek grupların afet direnci olumlu etkilenirken, sosyal sermayesi zayıf kalan marjinal gruplarda afet direnci olumsuz etkilenebilmektedir. Afet direncini geliştirmeye yönelik hazırlanan planlamalar ve stratejilerde bu durum göz ardı edilmemelidir.

Browning ve ark. ise (2006), sosyal ağların, güvenin ve karşılıklılığın bir krizden sonra koruyucu etkiler yaratabileceğini, ancak kriz sırasında ölümleri önlemede çok az etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bir başka çalışma ise, sosyal sermaye gelişiminin tüm biçimlerinin uzun vadeli iyileşme süreci için faydalı olmadığını savunmaktadır. Buna göre, heterojen bir toplumda, sosyal sermayeyi birbirine bağlamak ters bir etkiye sahip olabilirken, sosyal sermayeyi birbirine köprülemek, sürdürülebilir kalkınmaya önemli bir katkı sağlayan sosyal uyumu inşa etmenin anahtarı olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal sermaye afete hazırlıklı olmayı ve risk farkındalığını destekleyebilirken, eşitsizlikleri pekiştirerek veya zararlı davranışları teşvik ederek uzun vadeli iyileşme üzerinde ters bir etkiye de sahip olabilmektedir. Bu durum, afet sonrası kurtarma sürecinin karmaşıklığını arttırabilir ve iyi yönetilmezse yeni savunmasızlık biçimleri yaratabilir. Bu nedenle çalışma, yeniden geliştirme önlemlerinin, farklı sosyal sermaye biçimlerinin uzun vadeli etkilerine duyarlı olması gerektiğini belirtmektedir (Monteil vd., 2020: 1-2).

Sosyal sermayenin afet direnci üzerindeki etkisinin bir boyutu da ekonomik anlamdadır. Sosyal sermaye, toplumların ekonomisini geliştirmesi ve sürdürülebilirliği için gereklidir. Dolayısıyla gelişmiş ekonomiye ve sürdürülebilir kalkınmaya sahip toplumların afete olan direnci de daha fazladır (Joshi ve Aoki, 2014: 101).

Sonuç olarak sosyal sermayesi yüksek toplumların afetlere hazırlıklı olma, afetlerle baş edebilme ve afet sonrasında normal hayat dönebilme kapasiteleri Dolayısıyla de afete direnci daha yüksektir. Bu bağlamda sosyal sermaye, afet yönetiminin hazırlık aşamasında afet risklerini azaltmada yardımcı olabilmektedir. Özellikle risk azaltma davranışının oluşturulmasında ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca toplulukların yerel iyileştirme stratejilerini daha kolay oluşturabilmesini sağlayacağından afet yönetiminin iyileştirme sürecine de katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle iyileştirme süreci, toplumun ihtiyaçlarına veya sosyal sermayeye dayalı olarak planlanmalıdır. Aynı zamanda iyileşme ve yeniden yapılanma politikasının sosyal sermayeyi arttırmaya yönelik politika önlemlerini içermesi gerekmektedir.

3.5.2. Sosyal Sermaye ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki

Küreselleşmenin artması, beraberinde ekolojik ve teknolojik risklere yol açtığından günümüz toplumları artık risk toplumu haline gelmektedir. Bu durum yaşamımızda normallik ve bilinebilirliği zorlaştırırken, öngörebilme ve hesaplayabilme olanağı da azalmaktadır. İnsanlar artık her an bir suçla karşılaşmaktan veya bir tehlikeye maruz kalacağından korkmaktadır. İnsanların mağdur olma riskinin artması da suç korkusunun artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla risk toplumları aynı zamanda korku toplumu haline gelmiştir. Bu nedenle suç korkusu ve güvenlik arasındaki güçlü bir ilişki vardır.

Güvenlik açığı olan yerlerde bireyler daha fazla suç korkusu yaşamaktadır. Suçtan korkan bireylerin varlığının artması ise bireylerin yalnızlaşmasına, iletişime kapanmasına, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin zayıflamasına, kişiler arası güvenin zedelenmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla temelinde güven ve sosyal ağ olan sosyal sermayede etkilenmektedir. Bu bağlamda sosyal sermayenin suç korkusu üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Yapılan birçok çalışmada sosyal sermaye ile suç korkusu arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre sosyal sermaye arttıkça suç korkusu azalmaktadır (Karakuş, 2013; Weeden, 2014; Öztürk, 2016; Vieno vd., 2016; Sargeant, 2017; Vauclair ve Bratanova, 2017; Matsukawa ve Tatsuki, 2018; Lockey vd., 2019; Hernández vd. 2020; Han, 2021).

Suç korkusu ve sosyal sermaye arasındaki bu negatif ilişkinin ortaya konmasında suç kuramlarından düzensizlik kuramı ve toplumsal kaygı kuramı ele alınmaktadır. Düzensizlik kuramı, suç korkusunun belirleyicileri olarak sadece bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin yeterli olmadığı, çevresel faktörlerin de ele alınması gerektiğini savunan ekolojik bir yaklaşım benimsemektedir. Buna göre fiziksel ve sosyal çevrede meydana gelen düzensizlikler, çevresel ortamın güvensiz olduğu, yerel sosyal kontrolün ve geleneksel normların zayıfladığı algısını yaratmaktadır. Bu da suç oranlarının ve suç korkusunun artmasına sebep olmaktadır. (Lagrange vd., 1992: 312; Mcgarrell vd., 1997: 481; Öztürk, 2016: 28; Sipahi, 2016b:53-54; Yazgan, 2017:77-78; Bolger ve Bolger, 2019: 334).

Düzensizlik kuramından farklı olarak toplumsal kaygı kuramı ise yerel düzeyde uyumun, güven ortamının ve barışın varlığının suç korkusu üzerinde

oldukça etkili olduğunu savunmaktadır. Temelinde sosyal kontrol mekanizması ve sosyal uyum yer almaktadır (Hale, 1996: 131; Mcgarrell vd., 1997: 48; Öztürk, 2016: 283; Yazgan, 2017:79). Sosyal uyum da kişilerarası güveni inşa etmektedir. Dolayısıyla her iki kuramda da kişiler arası güven, sosyal kontrol, sosyal sermaye ve sosyal uyum gibi kavramlar odak noktadır. Bu bağlamda güven ortamının olmadığı, bireyler arası ilişkilerin bozulduğu, sosyal kontrolün zayıfladığı ve dayanışmanın olmadığı toplumlarda suç korkusu seviyeleri de artacaktır (Hale, 1996: 131; Mcgarrell vd., 1997: 48; Öztürk, 2016: 283; Yazgan, 2017:79).

Görüldüğü üzere sosyal sermaye temelinde güven olması sebebi ile suç korkusu ve suç korkusunu azaltan sosyal kontrol mekanizması üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Sosyal sermayesi yüksek toplumlar, sosyal olarak uyumlu, güven ve dayanışma duygusu yüksek toplumlar olduğundan sosyal kontrol mekanizma kapasitesi güçlüdür. Buna göre bir mahallenin gayri resmi sosyal kontrol kapasitesi yüksekse, potansiyel suçluların bu kapasiteyle cesaretlerinin kırılacağına dair bir inanç oluşmaktadır. Dolayısıyla sosyal kontrol mekanizması suç korkusu ile mücadelede önemli unsurlardan biridir ve bu mekanizmanın bozulması toplumlarda suç korkusunu arttırmaktadır (Karakuş, 2013: 1-2; Han, 2021: 721).

Genel olarak baktığımızda, sosyal sermaye ve suç korkusu arasındaki ilişki temelde sosyal kontrol mekanizmasının bozulmasına dayanmaktadır. Çünkü sosyal sermayenin zayıf olduğu toplumlarda güvenin, sosyal ağın, dayanışmanın önemli olduğu sosyal kontrol mekanizması da olumsuz etkilenecektir. Suçu önleyen bir sistem olarak çalışan sosyal kontrol mekanizmasının bozulması da suç korkusunun daha da artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda suç korkusu da sosyal sermayeyi azaltmaktadır. Suç korkusu, insanlarda güvenmeme, endişe duyma, asosyal olma, yabancılaşma, psikolojik rahatsızlıklara sebep olma gibi etkiler bırakarak yaşam kalitesini her yönden olumsuz etkilemektedir. Bu durum kişiler arası ilişkileri zayıflatmakta, toplumun güven duygusunu zedelemekte ve dolayısıyla da sosyal sermayeyi zayıflatmaktadır.

Sonuç olarak suç korkusu, toplumda dayanışmayı, sosyal kontrolü ve sosyal sermayeyi de olumsuz etkilemektedir. Bir toplumun sosyal sermayesinin zayıflaması o toplumun gelişmişlik ve kalkınma düzeyini de olumsuz etkileyeceğinden suç korkusu üzerinde durulması son derece önemli bir konudur.

3.5.3. Afet Direnci ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki

Afetler ile suç korkusu arasındaki bağlantıyı kuran çalışmaların daha çok afet sırası ve sonrasında yaşanan suç korkusu üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmaların genel sonucu, sosyal kontrol mekanizma kapasitesi yüksek olan afet bölgelerinde suç korkusunu daha az olduğu ve daha hızlı iyileşme sürecine girdikleri yönündedir. Buna göre afetlerin sebep olduğu yıkımlara rağmen eğer ki toplumun sosyal organizasyon yapısı sağlamısa o toplumun normal hayat geri dönüşü daha hızlıdır (Tierney, 2006: 119; Farmer vd., 2018: 207; Hino vd., 2018: 456). Özellikle afetlerden sonra artan güvenlik ihtiyacının, suç oranlarının ya da suç haberlerinin kişilerde suç korkusunu arttırdığı da belirtilmiştir. Örneğin Katrina Kasırgası sırasında ve sonrasında haber kaynakları suç ve şiddet eylemlerini içeren çok sık haber yayınlamıştır. Ayrıca kasırganın hemen ardından gelen raporlar da daha çok şiddet, panik, yağmalama veya abartılmış düzensizlik örneklerine yer vermiştir. Bu durum insanlarda suç korkusunun ve algılanan mağduriyetin artmasına sebep olmuştur (Farmer vd., 2018: 193).

Afetler sonrasında yaşanabilecek suçların varlığı ve bireylerde bu konuda yaşanan suç korkusu hakkında yapılan bazı çalışmalar şu şekildedir. 2011 yılında gerçekleşen büyük Japonya Depremi'nden sonra tahliye edilenlerin yaşadığı suç korkusunu araştıran bir çalışmaya göre, tahliye barınaklarında yaşayanların birçoğu terk ettikleri evlerinde hırsızlık olacağı ile ilgili korku yaşamıştır. Aynı zamanda tahliye barınaklarında kadınların daha fazla özellikle cinsel suçlara yönelik suç korkusu yaşadıkları bulunmuştur (Hino vd., 2018: 456).

Yapılan bir çalışmada daha fazla güvene ve sosyal ağlara sahip olan mahallelerin, Katrina Kasırgası sonrasında daha düşük suç seviyelerine sahip olduğu tespit edilmiştir (Weil, 2020: 11). Katrina kasırgası sonrasında barınaklardaki suç korkusunu araştıran bir başka çalışmada, katılımcıların birçoğu kasırga sırasında ilk olarak barınakları kullanmayı tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Bunun temel sebebi ise barınaklara yönelik temizlik ve dayanıklılık gibi endişelerden çok güvenlik endişesi duymalarıdır. Ayrıca kişiler barınakların güvensiz koşulları sebebi ile suç korkusu yaşadıkları belirtilmiştir. Özellikle kadınlar barınaklarda cinsel suçlara karşı mağdur olma korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir (Farmer vd., 2018:207-208).

Yine Katrina Kasırgası'ndan tahliye edilenler ile yapılan bir çalışmada katılımcı afetzedelerin %22'si barınaklarda şiddet ile tehdit edildiğini belirtmişlerdir (Brodie vd., 2006; 1405). Bu durum kişilerin kasırga sonrasında barınaklara gitmesini, etkin tahliye prosedürlerinin sağlanmasını engelleyebilir. Bu da suç korkusu sebebi ile toplumun afet direncini zayıflatabilmektedir. Dolayısıyla özellikle suçla mücadelede etkin olan sosyal kontrol mekanizmaları, afet sonrasında kişilerin güvenlik ihtiyacını gidermekte ve iyileşme sürecini hızlandırmaktadır diyebiliriz.

Görüldüğü üzere afet sonrası dönemde suç oranlarında ve suç korkusunda artışın olması normal hayata dönüşü de geciktirecektir. Kişiler yaşadıkları suç korkusu sebebi ile yalnızlaşır, içine kapanır, kendini toplumdan soyutlar, yabancılardan korkar, sosyal ağlarını kullanamaz ve gerekli bilgi kaynağından faydalanamaz hale gelmektedir (Hale, 1996: 82; Sokullu, 2011: 106; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222). Oysaki toplumların afet direncini arttırmak için bilgi ve katılımı temel alan topluluk gelişimi teşvik edilmelidir (Lucini, 2014: 45). Çünkü bireylerin afet direncinin artması, kişinin afetlerle başa çıkabilmek adına gerekli bilgileri elde etme, işleme, anlama, gerekli kaynakları belirleme ve mobilize etme derecesine de bağlıdır (DiTirro, 2018). Bunun için de kişilerin sosyal sermaye seviyesi yüksek ve suç korkusu seviyesinin de düşük olması gerekmektedir.

Görüldüğü üzere suç korkusu ile afet direnci arasındaki ilişkinin ele alınması yine sosyal sermaye temeline dayanmaktadır. Buna örnek bir çalışma olarak, Eric Klinenberg, 1995 yılında 800 kişinin ölümüne sebep olan Chicago ısı dalgasını incelemiştir. Buna göre, çoğunluğu Afro-Amerikan ve çoğunluğu İspanyol olan iki mahallenin aynı ısı dalgasına maruz kalmasına rağmen ölüm oranlarında ciddi farklılıklar olduğunu görmüştür. Afro-Amerikan yoğunlukta olan mahallede, suç oranının fazla olması, sosyal örgütsüzlük ve yalnız yaşayan insan sayısının fazla olması sebebi ile birçok insanın suç korkusundan dolayı içerde kalma eğiliminde olmuştur. Bu durumda bölgede ölüm oranı daha yüksek olmuştur. Buna karşılık, İspanyol yoğunlukta olan mahallede, yüksek düzeyde sosyal uyumda olmaları, güven ortamının olması sebebi ile normal zamanlarda da topluma birçok hizmet sunan Katolik kilisesi, ısı dalgası sırasında tahliye hizmetleri için merkez haline gelmiştir. Bu nedenle İspanyol mahallesinde ısı dalgasından etkilenenlerin sayısı daha azdır

(akt. Tierney, 2006:119). Dolayısıyla suç korkusunun artması toplumun sosyal sermayesini olumsuz yönde etkileyerek afet direncini de olumsuz yönde etkilemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMDA SUÇ KORKUSU VE SOSYAL SERMAYE

DİNAMİKLERİ AÇISINDAN AFET DİRENCİ: BURDUR- ANTALYA

KENT MERKEZİ UYGULAMA ÇALIŞMASI

4.1. YÖNTEM VE VERİ ANALİZİ

Tez çalışmasının bu bölümünde, araştırmanın amacı ve önemi açıklanmış olup, sınırlıkları ve varsayımları belirtilmiş, araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra araştırmanın hipotez testi için izlenecek yöntem ve analizler açıklanmıştır. Son olarak da veri analiz ile ortaya çıkan bulgular sunulmuştur.

4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, toplumun sosyal sermaye dinamikleri ile afet direnci arasındaki ilişki ve bu ilişkide toplumun suç korkusu seviyesinin aracılık rolü incelenmiştir. Böylece, toplumun sosyal sermaye dinamiklerinin afet direncine etkisi ve bu etkide toplumun suç korkusu seviyesinin etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın temel amacına bağlı olarak oluşturulan alt amaçlar şunlardır;

- Bireylerin suç korkusu seviyeleri ile afet direnci seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek,
- Bireylerin sosyal sermaye düzeyi ile afet direnci seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek,
- Bireylerin sosyal sermaye düzeyi ile suç korkusu seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek,
- Suç korkusu seviyesinin; sosyal sermaye düzeyi ve afet direnci düzeyi arasındaki ilişkide aracılık rolünü belirlemek,
- Bireylerin sosyo-demografik özellikleri bakımından suç korkusu, afet direnci ve sosyal sermaye seviyelerinin farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek,

- Toplumun heterojen veya homojen yapıya sahip olması bakımından suç korkusu, afet direnci ve sosyal sermaye seviyelerinin farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek.

Literatürde sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci kavramlarının arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalar vardır. Fakat bunlar, sosyal sermaye ve afet direnci ile sosyal sermaye ve suç korkusu arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. Suç korkusu ve afet direnci değişkenlerinin arasındaki ilişki ise daha çok afet sonrasında bireylerde meydana gelen suç korkusu şeklindedir. Bunun dışında, aslında bağlantılı olan suç korkusu, sosyal sermaye ve afet direnci değişkenlerinin bir arada incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma literatürde yer alan boşluğu gidermesi, afet direncini daha geniş ele alması açısından önem arz etmektedir.

4.1.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Bu araştırmada, toplumun sosyal sermaye dinamikleri ile afet direnci arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide toplumun suç korkusu seviyesinin aracılık rolü incelenecektir. Böylece, toplumun sosyal sermaye dinamiklerinin afet direncine etkisi ve bu etkide toplumun suç korkusu seviyesinin etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Aracılık etkisinin var olması için bazı kriterlerin sağlanması gerekmektedir. Baron ve Kenny (1986)' ye göre klasik regresyon analizinde aracılık rolünün ispatlanabilmesi için dört şartın bulunması gerekmektedir. Buna göre ilk şart bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmasıdır. Bu şart sağlanıyorsa, ikinci şart olarak bağımsız değişkenin aracı değişken üzerinde, üçüncü şart olarak ise aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır. Bu ilk üç şart sağlanıyorsa aracı değişken bağımsız değişkenle birlikte regresyon analizine dahil edilir. Bu analiz sonucunda bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisinde bir azalma ya da etkinin tamamen ortadan kalması beklenir. Eğer bu etki azalma olarak gözlemlendiyse kısmi aracılık, ortadan kalktıysa tam aracılıktan söz edilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015: 130-131; sürücü vd., 2021: 135).

Çalışmada, bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenlerin belirlenmesinde literatürde yer alan çalışmalardan yararlanılmıştır. Buna göre sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki ilişkiyi incelediğimizde literatürde sosyal sermaye ve afet direnci arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Sosyal sermaye arttıkça afet direnci de artmıştır. Ayrıca sosyal sermaye afet direncinin unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Breton, 2001: 22; Norris vd., 2008: 143; Mayunga, 2007: 6; Genç, 2007: 351; Aldrich and Meyer, 2015: 255; Wickes vd., 2015: 330; Özer, 2016: 187; Parsons vd., 2016: 7; Cutter vd., 2016: 1247; Özer, 2017: 9; Kim vd., 2017: 902; Hsueh, 2019: 1; Uekusa, 2020: 2; Monteil vd., 2020: 1.....). Dolayısıyla sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki ilişkide sosyal sermaye bağımsız değişkendir.

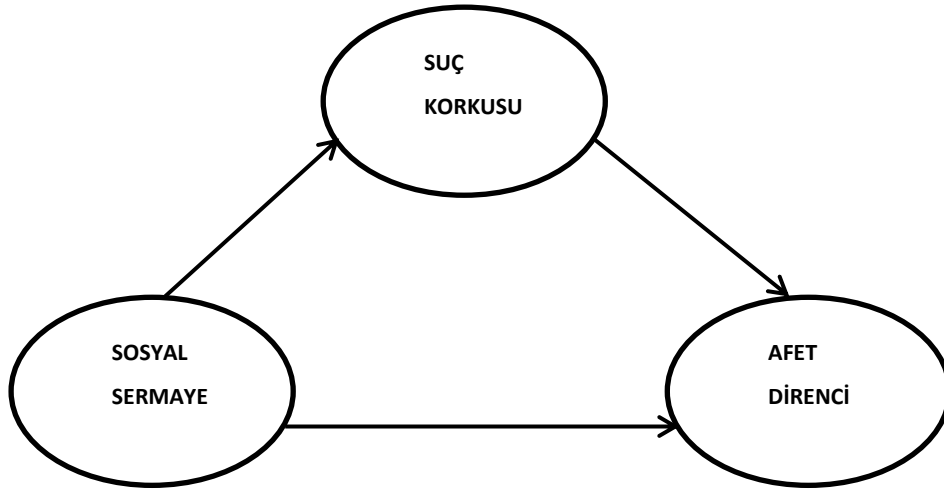
Diğer anlamlı ilişki gösteren iki değişkenimiz ise sosyal sermaye ve suç korkusudur. Yapılan literatür araştırmasına göre sosyal sermaye ve suç korkusu arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre suç korkusunun etkenlerinden biri de sosyal sermayedir. Sosyal sermaye arttıkça suç korkusu azalmaktadır (Karakuş, 2013: 1-2; Weeden, 2014: 56; Öztürk, 2016: 287; Vieno vd., 2016: 101; Sargeant, 2017: 645; Vauclair ve Bratanova, 2017: 225; Matsukawa ve Tatsuki, 2018: 89; Lockey vd., 2019: 168; Hernández vd. 2020: 515; Han, 2021: 727). Dolayısıyla sosyal sermaye ve suç korkusu arasındaki ilişkide sosyal sermaye bağımsız, suç korkusu bağımlı değişkendir.

Literatür taraması sonucunda suç korkusu ve afet direnci arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan literatür taramasına göre çalışmalar daha çok afet sonrası meydana gelen suç korkusu üzerine odaklanmaktadır (Tierney, 2006: 119; Brodie vd., 2006: 1405; Farmer vd., 2018: 207; Hino vd., 2018: 456). Nitekim bu çalışmaların da sayısı görece azdır. Buna göre afet sonrasında kişilerin suç korkusu yaşaması kişilerin normal hayata dönüşü için gerekli eylemleri yapmasını engelleyebilmektedir. Kişilerin suç korkusu yaşaması onların yalnızlaşmasına, içine kapanmasına, kendini toplumdan soyutlamasına, yabancılardan korkmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla kişi sosyal ağlarını kullanamaz ve afet sonrası gerekli bilgi kaynağından faydalanamaz (Hale, 1996: 82; Sokullu, 2011: 106; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222). Bu da afet direncini olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü bireylerin afet direncinin artması, afetlerle başa

çıkabilmek adına uygun kararlar vermesi ve eylemlerde bulunabilmesi için afetler ile ilgili bilgileri elde etme, işleme, anlama, gerekli kaynakları belirleme ve mobilize etme yeteneğine sahip olmalıdır (DiTirro, 2018: 1). Bu bağlamda kişinin suç korkusu yaşaması afet direncini de olumsuz etkileyecektir. Dolayısıyla çalışmada suç korkusu ve afet direnci arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Bu ilişkide suç korkusu bağımsız değişken iken afet direnci bağımlı değişkendir.

Elde edilen bilgiler ışığında araştırma modeli ve hipotezleri oluşturulmuştur. Buna göre araştırma modelinde, “Sosyal Sermaye” bağımsız değişken, “Suç Korkusu” aracı değişken ve “Afet Direnci” bağımlı değişken olarak kabul edilmekte ve değişkenler arasında ilişkilerin olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla bu nedenle araştırmanın modeli aracılık testi modeline uymaktadır ve oluşturulan araştırma modeli Şekil 9’da gösterildiği gibidir. Aracı değişken olarak belirtilen suç korkusu seviyesi olarak, suça ilişkin korku, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlikler ölçeklerinin her birinin aracılık rolü incelenecektir.

Şekil 9: Araştırma Modeli

Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler ise şu şekildedir.

H₁: Bireylerin suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlik algısı sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterir.

H₂: Bireylerin cinsel içerikli suça maruz kalma korkusu ve risk algısı cinsiyete göre farklılık gösterir.

H₃: Bireylerin suç korkusu seviyesi medyadaki suç haberlerini takip etme sıklığına göre farklılık gösterir.

H₄: Bireylerin sosyo-demografik özelliklerine göre, sosyal sermaye farklılık gösterir.

H₅: Bireylerin bireysel afet direnci seviyesi sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterir.

H₆: Suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği, fiziksel-sosyal düzensizlik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₇: Sosyal sermaye ile bireysel afet direnci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₈: Sosyal sermaye ile suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-çevresel düzensizlik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₉: Bireysel afet direnci ile suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-çevresel düzensizlik değerlendirme seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₀: Suç korkusu, sosyal sermaye düzeyi ve afet direnci düzeyi arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahiptir.

4.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Bu araştırmada bazı sınırlılıklar ve varsayımlar bulunmaktadır. Bunlar;

✓ Bu çalışma Burdur ve Antalya Merkez ilçelerinde yürütülmüştür. Bu illerde var olan kentleşme yapısı, göç durumu, sosyal yapısı gibi ölçütlere bakıldığında Burdur ili homojen, Antalya ili ise heterojen toplum olarak varsayılmıştır.

Dolayısıyla bu çalışma sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direncine yönelik ölçümlere ait verilerin, homojen ve heterojen toplum yapısına örnek olarak ele alınan Antalya-Burdur illeri arasında kıyaslama ile sınırlandırılmıştır.

✓ Araştırmanın veri toplama süreci, Haziran- Eylül 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sadece Burdur-Antalya Merkez ilçelerinde ikamet eden, çalışmaya katılmaya gönüllü 18 yaş ve üstü bireyler ile sağlanmıştır.

✓ Araştırmada sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direncini ölçmek için farklı araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçekler kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda tercih edilen bu ölçme araçlarının, verileri elde etmede yeterli olduğu ve katılımcıların ölçme araçlarını içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

✓ Araştırma modelinde ve hipotezlerde aracı değişken olarak belirtilen suç korkusu seviyesi; suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlik ölçeklerini temsil etmektedir. Bu ölçeklerin değerlendirilmesi yapılaşan suç korkusunu gösterdiği varsayılmıştır. Çünkü suç korkusuna bir bütün olarak bakıldığında duygu (suç korkusu), risk olasılığı (algılanan risk), ihtiyati davranışların (kısıtlanmış davranışlar) ve çevresel faktörler (Fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmesi) birlikte ele alınmalıdır (Rader, 2017:2-3). Aynı zamanda suç korkusuna yönelik hazırlanan ölçeklerin her biri toplamda suç korkusunun yapılaştığını vurgulamaktadır (Ferraro: 1996:669). Dolayısıyla sadece suç korkusu ölçeği ele alınmamıştır. Bu nedenle amaçta belirtildiği üzere suç korkusunun aracılık rolünü incelemek için Suça İlişkin Korku, Suça Maruz Kalma Risk Algısı, Suçtan Korunma Sosyal Pratiği, Fiziksel – Sosyal Düzensizlik Değerlendirmeleri ölçeklerinin her birinin aracılık rolü değerlendirilecektir.

✓ Araştırma modelinde, “Sosyal Sermaye” bağımsız değişken, “Suç Korkusu” aracı değişken ve “Toplumun Afet Direnci” bağımlı değişken olarak kabul edilmekte ve değişkenler arasında ilişkilerin olduğu varsayılmaktadır.

4.1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Burdur ve Antalya illerinin Merkez ilçelerinde ikamet eden 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Bu çalışma sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direncine yönelik ölçümlere ait veriler, homojen ve heterojen toplum yapısına

örnek olarak ele alınan Antalya-Burdur illeri arasında kıyaslanması ile sınırlandırılmıştır. İllerin toplumsal yapısı, kentleşme, göç, ekonomik yapısı gibi faktörlere bakıldığında Burdur ili homojen, Antalya ili heterojen bir toplum olarak varsayılmıştır. Çünkü göç ve kentleşme, nüfusun heterojenliğini göstermektedir. Homojen bir sosyo-gelir tabanı ve yatay sosyal ilişkileri olan bir toplum, daha yüksek düzeyde bir sosyal iş birliğine sahip olma eğilimindedir. Dolayısıyla daha heterojen bir nüfusa sahip olan bir toplumun daha düşük düzeyde dernek faaliyetleri vardır (<https://www.siviltoplum.gov.tr/>, 2021). Çok çeşitli sosyo-gelir grubuna sahip yoğun nüfuslu şehirlerde yaşayan toplumlar düşük düzeyde güven ve karşılıklılık sergilemektedir (Lee vd. 2011: 391). Bu verilerin özelinde Antalya ve Burdur illerine ait veriler (Tablo 4) şu şekilde özetlenmiştir;

Kentleşme, sanayileşmeye, teknolojik ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artmasına, kentlerin büyümesine, toplumun yapısında, kültüründe ve insan ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere sebep olan bir nüfus sürecidir (Keleş, 1995: 1). Dolayısıyla kentleşme sürecinde temel kriter, kentlerde iktisadi faaliyetlerin yanı sıra kültürel ve sosyal gelişmelerin yoğunlaşması ile ilgilidir (Toprak, 2016:1)

Kentleşmenin irdelendiği birçok çalışmada kentleşme, nüfusa bağlı olarak incelenmiştir (United Nations, 2019; Yıldırım, 2019; Tonyaloğlu, 2019; Bayraktutan, 2019; Kızıroğlu, 2017; Zhao ve Wang, 2015; Arouri vd., 2014). Bu bağlamda Antalya ve Burdur illerine ait veriler Tablo 4’te yer almaktadır.

Burdur ve Antalya illerinin nüfus durumuna baktığımızda, 31 Aralık 2019 tarihinde Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Antalya İl nüfusu 2.511.700’e, Burdur İl nüfusu 270.796’ya yükselmiştir. Antalya, nüfus sayısı bakımından Türkiye’de ki en büyük beşinci il olmuştur. Bunun yanı sıra 2009 yılında Antalya il nüfusu 1.919.729 iken son 10 yılda %30.8’ lik bir nüfus artışı yaşamıştır. Burdur ili nüfusu ise 2009 yılında 251550 iken son 10 yılda sadece %7.6’ lık bir nüfus artışı sağlanmıştır. Bunun yanı sıra köylerde ki nüfus sayısında her yıl bir azalma yaşanırken kentlerde bir artış görülmektedir. Buna göre Burdur ilinin köy nüfusu 2009 yılında 100.392 iken 2019 yılında 85.295’ düşmüştür. Antalya ilinin köy nüfusu 2007 yılında 661.661 iken 2012 yılında 599.863 kişiye düşmüştür (Antalya ilinin köy nüfusu sadece 2007-2012 yılları arasında verilmiştir). (<http://www.tuik.gov.tr/>, 2021). Bu açıdan baktığımızda Antalya ilinin nüfusu Burdur

iline göre çok daha hızlı artmaktadır ve nüfus bakımında kentleşme hızı Antalya ilinde çok daha fazladır.

Tablo 4: Burdur ve Antalya İllerine Ait Veriler

Ölçütler	Antalya	Burdur
2019 yılı nüfusu	2.511.700 kişi	270.796 kişi
Son 10 yılda yaşanan nüfus artışı (2009-2019)	%30,8	%7,6
2019-2020 toplam aldığı göç sayısı	83.035 kişi	9.201 kişi
2019-2020 net göç sayısı	20.710 kişi	-2.221 kişi
2019-2020 yılı net göç hızı	%8,2	%-8,3
Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı	3.545 kişi	8.450 kişi
İkamet izni bulunan yabancı sayısı	127.531 kişi	1.217 kişi
Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenenlerin oranı	%52,4	%77,5
Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı	%76,0	%87,2
Mahalli idareler seçimlerine katılım oranı	%89,8	%92,2
Siyasi partilere üyelik oranı	%17,5	%18,2
Dernek üyesi sayısının nüfusa oranı	%5,7	%4,6
Faal dernek sayısı	2920	331
Sosyal hayatından memnuniyet oranı	%50,5	%68,4
Güven düzeyi	%52,4	%77,5

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/>, 2021; <https://www.siviltoplum.gov.tr/>, 2021; <https://www.goc.gov.tr/>, 2021.

Kentleşme sürecinde iktisadi, kültürel ve sosyal faaliyetlerin yoğunluğu da önemli bir kriter olmuştur (Toprak, 2016: 1). Dolayısıyla Antalya ilinin ekonomik gelişimine baktığımızda ekonomik faaliyetlerin başında turizm, tarım, ticaret gelmektedir. Özellikle Antalya’da turizm hem ülke hem de bölge ekonomisine her yıl çok önemli katkılarda bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın verilerine göre sadece 2019 yılında Antalya’ya gelen toplam yabancı turist sayısı 14.650.481 kişidir. Pandeminin etkisi ile bu sayı 2020 yılında 3.256.568 kişiye düşmüştür. Hem

yerli hem de yabancı ziyaretçilerden en çok geceleme yaptığı illerin ilk sırasında Antalya gelmektedir ve sadece 2019 yılı içinde toplam 94,1 milyon kişi, 2020 yılında ise 33,3 kişi Antalya’da geceleme yapmıştır. Ayrıca turizm tesisi en fazla olan il olarak Antalya’da 2020 yılı itibari ile 1835 tesis bulunurken, Burdur ilinde bu sayı 70’ tir (<https://yigm.ktb.gov.tr/>, 2021).

Burdur’un ekonomik gelişiminin büyük bir bölümü tarım ve hayvancılıktan oluşmaktadır. Buna ek olarak son yıllarda madencilik artmıştır. Salda gölü ve Lavanta turizm sayesinde turizmde de bir canlılık yaşanmaya başlanmıştır. Buna rağmen sanayisi çok gelişmemiştir. Dolayısıyla ekonomik gelişim olarak Antalya ilinin çok gerisinde kalmaktadır. Kentleşmenin bir diğer kriteri olan sosyal ve kültürel gelişime baktığımızda ise Burdur ilinin kültürel ve sanatsal faaliyetlerin yetersizliği ön plana çıkmaktadır (Burdur İl Gelişim Planı ve Gelişim Stratejileri, 2019). Bunun yanı sıra illerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinin incelendiği bir çalışmada ise Türkiye’nin en gelişmiş illeri sıralamasında Antalya Türkiye genelinde 5. Sırada, Akdeniz bölgesi bağlamında da 1. Sırada yer almaktadır. Burdur ili ise sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi açısından Antalya ilinin çok gerisinde kalmaktadır (Temurlenk, 2019: 1126).

Antalya’nın toplumsal yapısına baktığımızda, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2021 verilerine göre Antalya’da yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeliler 3.545 kişidir. Buna karşın Antalya ülkemizin önemli turizm destinasyonlarından biridir ve bu sebeple her yıl çok fazla yabancı turiste ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca gelen turistlerden bazıları ikamet izni alarak Antalya’da yaşama kararı almaktadır. Buna göre 2021 yılı itibari ile Antalya’da ikamet izni bulunan yabancı sayısı 127.531’ dir (<https://www.goc.gov.tr/>, 2021).

Aynı şekilde Burdur iline baktığımızda ise geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 8.450 ve ikamet izni bulunan yabancı sayısı ise 1.217 kişidir (<https://www.goc.gov.tr/>, 2021). Dolayısı ile Antalya ilinde bulunan yabancı sayısı daha fazladır. Bunun yanı sıra her iki ilin toplam aldığı göç sayıları, net göç sayıları ve net göç hızlarına baktığımızda ise Antalya ili 2019-2020 yılları arasında toplam da 83.035 kişi göç almıştır. Net göç sayısı 20.710 kişi ve net göç hızı ise %8,2’dir. Burdur’un ise 2019-2020 yılları arasında toplam aldığı göç sayısı sadece 9.201 kişi,

net göç sayısı -2.221 ve net göç hızı ise %-8,3 şeklindedir (<http://www.tuik.gov.tr/>, 2021).

Yukarıda da bahsedildiği üzere heterojen bir nüfusa sahip olan bir toplumun sivil toplum faaliyetleri, güven ve karşılıklılık düzeyi, sosyal ağları daha düşük seviyededir. Güncel verilere göre Antalya ilinde bulunan faal dernek sayısı 2920 iken Burdur ilinde bu sayı sadece 331'dir (<https://www.siviltoplum.gov.tr/>, 2021). Fakat Antalya'da bu kadar fazla dernek olmasına rağmen nüfusun sadece %5,7'si herhangi bir derneğin üyesidir. Bu oran oldukça düşüktür. Burdur'da bu oran ise %4,6'dır (<http://www.tuik.gov.tr/>, 2021). Bir diğer önemli kıstas ise güven düzeyidir. Homojen bir yapıya sahip toplumlarda güven düzeyi daha yüksektir (Gerni,2013: 24-25). Buna göre TÜİK'in 2015 yılında yayınlamış olduğu "İllerde yaşam endeksi gösterge değerleri" ne göre Antalya ilinde gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin oranı %52,4 iken, Burdur ilinde bu oran %77,5'tir (<http://www.tuik.gov.tr/>, 2021).

Genel olarak baktığımızda Burdur ili Antalya iline oranla daha homojen bir toplum yapısına sahiptir. Bu nedenle çalışma da sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direncine yönelik ölçümlere ait verilerin, homojen ve heterojen toplum yapısına örnek olarak ele alınan Antalya-Burdur illeri arasında kıyaslanması son derece önemlidir.

Araştırma evreni olarak Antalya- Burdur illerinin merkez ilçelerinde ikamet eden 18 yaş üstü bireyler ele alınmıştır. TÜİK 2019 yılı ADNKS verilerine göre; Antalya ilinin merkez ilçeleri olan Aksu, Döşemealtı, Kepez, Konyalata ve Muratpaşa'da ikamet eden 18 yaş ve üzeri nüfus 1.039.414 kişidir. Burdur Merkez ilçesinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri nüfus ise 74.353 kişidir.

Örneklem yöntemi olarak olasılıksız örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem sayısı hesaplamada %95 güven düzeyinde %5 hata payı ele alınmıştır. Örneklem sayısını hesaplamak için ise aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{N \cdot Z_{\alpha/2}^2 \cdot \Pi(1 - \Pi)}{E^2 \cdot (N - 1) + Z_{\alpha/2}^2 \cdot \Pi(1 - \Pi)}$$

N: Evrendeki kişi sayısı.

II: Araştırdığımız durumun görülme sıklığı. (Araştırmanın görülme sıklığı bilinmediği için en büyük örneklem boyutunu veren %50 kullanılmıştır)

E: Araştırmacı tarafından kabul edilen örnekleme hatası (%5=0.05)

$Z_{\alpha/2}$: Kabul edilen anlamlılık düzeyi yani tip 1 (alfa) hata düzeyi = %5'e karşılık gelen değer 1.96

Tablo 5: Örneklem Sayısı

<u>Antalya İli için</u>	<u>Burdur İli için</u>
$n = \frac{1039414 (1,96)^2 (0,5)^2}{(0,05)^2 (1039413) + (1,96)^2 (0,5)^2}$	$n = \frac{74353 (1,96)^2 (0,5)^2}{(0,05)^2 (74352) + (1,96)^2 (0,5)^2}$
$n = 385$	$n = 383$

4.1.5. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama süreci, Haziran- Eylül 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın veri toplama yöntemi olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket formu değişkenlere (sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci) ilişkin literatürde en çok tercih edilen, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş ölçekler ile hazırlanmıştır. Buna göre anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Anketin I. Bölümünde araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik bilgiler, II. Bölümde Onxy ve Bullen (2000) tarafından geliştirilen ve Ardahan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan Sosyal Sermaye ölçeği, III. Bölümde DiTirro (2018) tarafından geliştirilen ve yazar tarafında Türkçeye uyarlanmış Bireysel Afet Direnci Ölçeği (BAD) ve IV. Bölümde ise Ferraro'nun (1995) geliştirmiş olduğu suça ilişkin korku ölçeklerinin Kul (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan suç korkusu ölçeklerine ait sorular yer almaktadır.

Sosyal sermaye ve suç korkusu ölçeği Türkçeye uyarlanmış ve literatürde birçok kez kullanılmış bir ölçeklerdir. Afet direncinin değerlendirilmesi için kullanılan bireysel afet direnci ölçeğinin orijinali İngilizcedir. Bu nedenle Bireysel Afet Direnci ölçeğinin öncelikle dilsel dönüşüme tabi tutulması gerekmektedir.

Ölçek maddeleri EK 1’de yer alan anket formunda belirtilmiştir. Her ölçeğe ait ayrıntılı veriler ise şu şekildedir.

4.1.5.1. Sosyal Sermaye Ölçeği

Bu araştırmada Onyx ve Bullen (2000) tarafından geliştirilen ve Ardahan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan Sosyal Sermaye ölçeği kullanılmıştır. Onyx ve Ardahan tarafından gerekli olan izin mail ortamında alınmıştır (EK 3, EK 4). Onyx ve Bullen (2000) tarafından geliştirilen orijinal ölçek, sekiz alt boyut ve toplam otuz dört maddeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha katsayısı 0.84’tür. Bu alt boyutlar, yerel komiteye katılım, sosyal temsilcilik, güven ve güvenlik duyguları, mahalle bağlantıları, aile ve arkadaş bağlantıları, çeşitlilik toleransı, yaşamın değeri ve çalışma/okul ilişkileri şeklindedir (Onyx And Bullen, 2000: 40). Ardahan tarafından uyarlamanın yapıldığı ölçekte madde sayısı yirmi sekize indirilmiş ve alt boyut da dokuza çıkarılmıştır. Ölçeğin yeni hali ile Cronbach's Alpha katsayısı 0.711 olarak bulunmuştur. Türkçeye uyarlanmış ölçeğin alt boyutları ve tanımlamaları şu şekildedir (Ardahan, 2012: 780);

Yerel komiteye katılım boyutu, bireyin bulunduğu toplumda toplumun dinamiklerini ve sosyal hayatını pozitif yönde etkileyecek olan resmi ve veya resmi olmayan şekilde yerel yönetimlere katılımı ifade etmektedir (Madde1- 5). Komşuluk ilişkisi boyutu kişinin komşuları ile olan ilişkilerini ifade etmektedir (Madde 6-10). Bir yere aidiyet boyutu, kişilerin kendini çalışmış olduğu kuruma, okula ait ve bulunduğu ekibin bir parçası olarak hissetmesini ifade etmektedir (Madde 11-14). Başkılığa tolerans boyutu genel olarak kişinin, kültür, cinsel kimlik, yaşam biçimi, din değerleri ve birçok faktörlerden kaynaklı oluşan kişisel farklılıklara karşı toleranslı ve duyarlı olma durumunu ifade etmektedir (Madde 15-16). Sivil toplum kuruluşlara üyelik boyutu ise kişinin resmi olarak herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmasını ve bu STK’da aktif rol almasını ifade etmektedir (Madde 17-18). Güven insan boyutu, kişinin yaşamış olduğu sosyal çevresindeki insanlara güven duymasını ve onları da güvenilir bulmasını ifade etmektedir (Madde 19-21). Güven çevre boyutu, kişinin yaşamış olduğu fiziksel çevreyi güvenilir bulmasını ifade etmektedir (Madde 22-23). Sosyal konularda inisiyatif boyutu, kişinin ait

olduğu toplumda diğer insanları kabul etmesi, onların fikirlerine saygı duymasını ve önem vermesini, gereken durumlarda da sosyal yapı için inisiyatif almasını ifade etmektedir (Madde 24-26). Son olarak sosyal temsilcilik boyutu, kişilerin kendi sorumluluğunda olmayan ancak ait olduğu toplumdaki insanlara ve yaşadığı çevreye vermiş olduğu değerlerden dolayı üstelenmiş olduğu rol ve sorumlulukları ifade etmektedir (Madde 27-28).

Sosyal Sermaye Ölçeği maddelerinin değerlendirilmesinde 4'lü Likert ölçeğinden faydalanılmıştır ve "1- Kesinlikle Hayır, 2- Sıklıkla Hayır, 3- Sıklıkla Evet, 4-Kesinlikle Evet" olarak ağırlıklandırılmıştır. Ölçek maddeleri soru şeklindedir. Bu çalışmada ise ölçek maddeleri cümle olarak önerme haline getirilmiştir. Ağırlıklandırma ise "Hiçbir Zaman, Nadiren, Bazen, Sıklıkla ve Her Zaman" şeklinde 5'li likert ölçeğinden faydalanılarak yapılmıştır.

Sosyal sermaye ölçümleri genel olarak makro, mezo ve mikro ölçümler olarak üçe ayrılmaktadır. Makro ölçümler toplumsal düzeyde, mezo ölçümler örgütsel düzeyde ve mikro ölçümler de birey düzeyinde ölçümlerdir (Ekinci, 2010: 97; Gerni, 2013: 7). Bu açıdan baktığımızda bu çalışmada kullanılan sosyal sermaye ölçeği mikro düzeyde bir ölçektir.

Mikro düzeyde bir sosyal sermaye ölçeğinin kullanılmasının başlıca sebebi; sosyal sermayenin en iyi bireysel düzeyde analiz edilebilmesi ve makro ve mezo düzeydeki sosyal sermayenin hedeflenmesi için de öncelikle toplumdaki her bir bireyin sosyal sermaye düzeyinin belirlenmesinin gerekli olmasıdır (Teilmann, 2012: 459). Aynı zamanda bu ölçeğin kullanılmasının bir diğer sebebi ise literatürde birçok çalışmada (Boz Semerci, 2020; İçer ve Koçer, 2020; Erbaş, 2019; Barsbuğa vd., 2019; Fidan ve Yurdasever, 2017; Erbaş, 2016; Ardahan, 2016; Ardahan, 2014a; Ardahan, 2014b; Ardahan, 2013) bu ölçeğin kullanılarak geçerliliğin ve güvenilirliğin tekrardan ispat edilmesidir.

4.1.5.2. Suç Korkusu Ölçeği

Bu araştırmada Ferraro'nun (1995) geliştirdiği ve Kul (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan Suç Korkusu Ölçekleri kullanılmıştır. Bu ölçek ile suç korkusunu bireysel(sübjektif) ve yapısal (objektif) boyutu ve her ikisini yöneten

koşullar ele alınmıştır. Ferraro, yayınlamış olduğu “Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk” (1995) kitabında, suç korkusunun mikro ve makro ölçümelerini ortaya koyabilmek amacıyla suç korkusu ölçeğini geliştirilmiştir. Bu ölçek ile Ferraro, suç korkusunu açık bir şekilde tanımlamıştır. Suç korkusuna dair hem resmi hem de algılanan risk ölçümlerini içermektedir. Bununla birlikte makro ve mikro ölçümleri entegre etmeye çalışarak hem bireysel hem de çevresel faktörlerin suç korkusuna olan etkisini belirleyen bir model önermektedir. Son olarak bu modeli, mal varlığına ve şahsa karşı suç korkusu ile resmi risk ve algılanan risk ölçümlerinin de dahil ederek suç korkusunun genişletilmiş bir ölçüsünü sunmaktadır (Hollway ve Jefferson, 1997: 257).

Ferraro (1995) tarafından geliştirilen ve Kul (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan suç korkusu ölçeklerinde, subjektif suça ilişkin korku, toplam suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği, çevresel – sosyal düzensizlik değerlendirmeleri ölçekleri kullanılmıştır (Kul, 2009: 74). Burada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkinin saptanması suç korkusunun yapılaştığını vurgulaması açısından önemlidir. Çünkü herhangi bir suça karşı duyulan maruz kalma korkusu ile birlikte kişilerin suça karşı maruz kalma risk algısı, suçtan korunmaya yönelik aldığı önleyici tedbirler ve çevresel düzensizlikler de önemlidir (Ferraro: 1996:669). Bununla birlikte suça maruziyet konusunda algılanan riskin, bireylerin suçtan korunmak için almış oldukları önlemlerin ve çevrenin düzeni suç korkusunu doğrudan etkilemektedir. Çünkü bireylerin algılamış oldukları suç riskleri arttıkça suç korkuları da artmaktadır. Dolayısıyla suç korkularının artması ile bireylerin suçtan korunmak için almış oldukları önlemler de artmaktadır. Böylece suçtan korunmak için alınan önlemler ve hayata geçirilen sosyal pratikler, bireylerde suç korkusunun yapılaştığını göstermektedir (Kul, 2009: 74; Ferraro: 1996:669). Bu nedenle, Hollway ve Jefferson tarafından da belirtildiği üzere Ferraro’nun geliştirmiş olduğu model, suçlara karşı maruz kalma korkusu ile risk algısının da dahil edildiği geniş bir suç korkusu ölçüm modelidir (1997: 257).

Sübjektif suça ilişkin korku ölçeği, bireylerin temel suça ilişkin korku düzeyini belirtmektedir. Bu ölçek on bir önermeden oluşmaktadır ve 5’li Likert tipi “Hiç Korkmam, Çok Az, Bazen, Sık Sık ve Çok Korkarım” şeklinde hazırlanmıştır.

Ferraro, Sübjektif Suça İlişkin Korku boyutunun güvenilirlik katsayısı olan Cronbach's Alpha katsayısını 0.90, Kul ise 0.93 olarak bulmuştur (Kul, 2009: 74).

Suçta maruz kalma risk algısı ölçeği, bireylerin korkusunun yanı sıra risk algılarının da ölçülmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir diğer boyut olan suç risk algılaması ölçeğinin Cronbach's Alpha katsayısı orijinal çalışmada Ferraro tarafından 0.87, Kul tarafından uyarlanan çalışmada 0.94 olarak saptanmıştır. Bu ölçek on bir önermeden oluşmaktadır ve 5'li Likert tipi "Hiç İhtimal Yok, Çok Az, Olabilir, Var, Oldukça Var" şeklinde hazırlanmıştır.

Suçtan korunma sosyal pratiği ölçeği, suçtan korunma pratiği, bireylerde suçla ilişkin yaşanan korkunun yapılaştığını göstermektedir. Bu bağlamda bu ölçek on dokuz önermeden oluşmaktadır ve 5'li Likert tipi "Hiç Yapmam, Nadiren Yaparım, Kararsızım, Çoğunlukla Yaparım, Her Zaman Yaparım" şeklinde hazırlanmıştır. Aynı zamanda ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı Kul tarafından uyarlanan çalışmada 0.92 olarak bulunmuştur.

Çevresel-sosyal düzensizlik ölçeği, çevrede bulunan hem fiziksel ve sosyal düzensizlikler –geceleri sokakların karanlık olması, harabe evlerin varlığı, alkollü şahıslar gibi- bireylerin suç korkularını ve risk algılarını etkilemektedir. Bu bağlamda çevresel ve sosyal düzensizliklerin kişiler açısından önemli olup olmadığının ölçülmesi için ölçekte on önerme bulunmaktadır. Bu önermeler 5'li Likert tipi olup "Hiç Problem Değil, Problem Değil, Kararsızım, Problem, Büyük Bir Problem" şeklinde hazırlanmıştır. Cronbach's Alpha katsayısı orijinal ölçekte 0.87 olup, Kul tarafından uyarlanan çalışmada 0.90 olarak bulunmuştur.

Kul, suç korkusu ölçeğini doktora tezi kapsamında Türkçeye uyarlamıştır. Ölçeğin kullanımına ilişkin gerekli olan izin Kul tarafından mail yolu ile alınmıştır (EK 5). Bu ölçek aynı zamanda Öztürk (2015) tarafından doktora tezinde de kullanılmıştır.

4.1.5.3. Bireysel Afet Direnci Ölçeği

DiTirro (2018), bireysel afet direncinin değerlendirilmesi adına InDRA (Individual Disaster Resilience Assessment) olarak adlandırdığı Bireysel Afet direnci ölçeğini geliştirmiştir. Bu ölçek iki çalışma yapılarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle

InDRA'yı geliştirmek adına dört boyuttan oluşan kırk altı madde geliştirmiştir. Ardında analizler sonucunda lği yirmi maddeye indirgenmiştir. İkinci aşamada ise daha önce geliştirilen hazır ölçekler bireysel afet direnci leğine karşı test edilmiş ve bu yeni ölçek için geçerlilik sağlanmıştır.

Bireysel Afet Direnci leği, 5'li Likert tipi bir ölçektir ve "Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde tasarlanmıştır. Ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0.895 olarak bulunmuştur ve dört boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; tecrübe ile başa çıkma (madde 1-5), bilgi ile başa çıkma (madde 6-10), ortak başa çıkma (madde 11-15), duygusal başa çıkma (madde 16-20) şeklindedir (DiTirro; 2018; 13) ve şu şekilde açıklamıştır.

Tecrübe ile başa çıkma (knowledge coping) boyutu, bireysel afet direncinin tecrübe ile başa çıkma boyutu bireyin daha önceki afetle ilgili eğitimsel veya bireysel deneyimlerinden edindiği bilgilere veya afet durumundan önce sahip olduğu bilgilere odaklanmaktadır. Bireyin önceden edindiği mevcut bilgiyle ve sahip olduğu tecrübeler ile afetlerle baş edebilmesi değerli bir olgudur. nk fet sırasında durumun nasıl yönetileceğini öğrenmesi için zaman yoktur. Örneğin bir sel uyarısı verildiğinde birey güvende kalmak için neler yapması gerektiğini bilmeli ve bir an önce harekete geçmelidir. Burada nceki deneyimler ve almış olduğu afet öncesi eğitimler ile edindiği bilgiler değerli bir araç olarak hizmet etmektedir (DiTirro, 2018: 15). Bu boyut beş maddeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha katsayısı ise 0.893 olarak bulunmuştur.

Bilgi ile başa çıkma (informational coping) boyutu, bireysel afet direncinin bu boyutu, bir afet sırasında bireylerin afetlerle baş edebilme hakkındaki bilgilerine ve afet sırasında dış kaynaklardan da bilgi edinebilme becerisine odaklanmaktadır. Kişilerin afet sırasında yapılması gerekenleri, nasıl korunabilecekleri, nereden bilgi alacaklarını bilmesi, edindiği bilgileri kullanabilmesi afet yönetimi açısından çok önemlidir. Birey sahip olduğu bilgileri afet nsesi, sırası ve sonrasında nasıl kullanacağını bilmiyorsa bu bilginin kişiye çok bir yararı olmayacaktır. Dolayısıyla bilgi ile başa çıkabilme bireyin afetler konusunda güncel bilgiyi elde edebilme, edindiği bilgileri değerlendirebilme ve harekete geçebilme yeteneğini ölçmektedir. (DiTirro, 2018: 13-14). Ölçeğin bu boyutu beş maddeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha katsayısı ise 0.876'tır.

Ortak başa çıkma (communal coping) boyutu, bir bireyin afet durumunda erişebildiği ve kullanabildiği sosyal desteğe odaklanmaktadır. Sosyal destek, fiziksel ve duygusal yardım sağlayarak bireyleri stresli olayların olumsuz etkilerinden koruma yeteneğine sahiptir. Örneğin, kasırgaya karşı evini korumaya çalışan bir komşuya yardım etme bir fiziksel yardım iken arkadaşı ile kasırga uyarısı hakkında konuşarak yönlendirmek bir duygusal yardımdır. Ailemiz, arkadaşlarımız, komşular, hükümet kuruluşları, sivil toplum örgütleri gibi sosyal ağ içerisinde bulunduğumuz bireyler bir afetin nasıl yönetileceği konusunda değerli bilgiler verebileceğinden sosyal destek aslında önemli bir bilgi kaynağıdır. Ayrıca sosyal destek afetin fiziksel ve psikolojik etkilerini azaltmada da yardımcı bir kaynak olmaktadır. Bunların yanı sıra bireyin yardım isteyebilmesi de önemlidir. Eğer bir kişi yardım istemek için rahat değilse, kendine güvenmiyorsa ya da sosyal ağ içerisinde bulunduğu kişilere güveniyorsa ulaşabileceği sosyal kaynakların pek bir değeri kalmayacaktır (DiTirro, 2018: 14). Bu nedenle hem sosyal ağ oluşturarak sosyal destek alabileceğimiz kaynakların olması hem de bu kaynakları kullanabilme yeteneği bireylerin afet direncini olumlu yönde etkileyecektir. Ölçeğin bu boyutu beş maddeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha katsayısı ise 0.838'tir.

Duygusal başa çıkma (affective coping) boyutu, bireysel afet direncinin bu boyutu bir felaket sırasında bireylerin duygusal durumlarını ne kadar iyi yönetebildikleri ile ilgilidir. Afetler, stresli ve kaotik bir ortamdır ve neler olup bittiğini değerlendirmek de zor olabileceğinden, insanların düşünmeden panik yapmasına ve tepki vermesine neden olabilmektedir. Bu sebeple bireylerin afetler karşısında sakin kalmaları ve mantıklı davranmaları çoğu zaman zor olabilmektedir. Ancak bu tip eylemler daha kötü sonuçlara sebep olabileceğinden harekete geçmeden önce bireylerin sakin kalmaları ve bilgileri doğru analiz edip en iyi şekilde tepki verebilmeleri afetlere karşı dirençli olabilmek adına önemlidir (DiTirro, 2018: 14). Bu boyut beş maddeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha katsayısı ise 0,835 olarak bulunmuştur. Bu maddeler ters kodlanması gereken maddelerdir.

Bu model için uygun indeksler: $\chi^2=264.240$, $\chi^2/df=1.6211$, $df=163$, $RMSEA=0.052$, $CFI=0.958$, $TLI=0.951$, $SRMR=0.069$ şeklindedir ve Cronbach's Alpha katsayısı 0,895'tir. Bu endeksler yeterli model uyumunu göstermektedir ve ölçeğin model uyumu vardır.

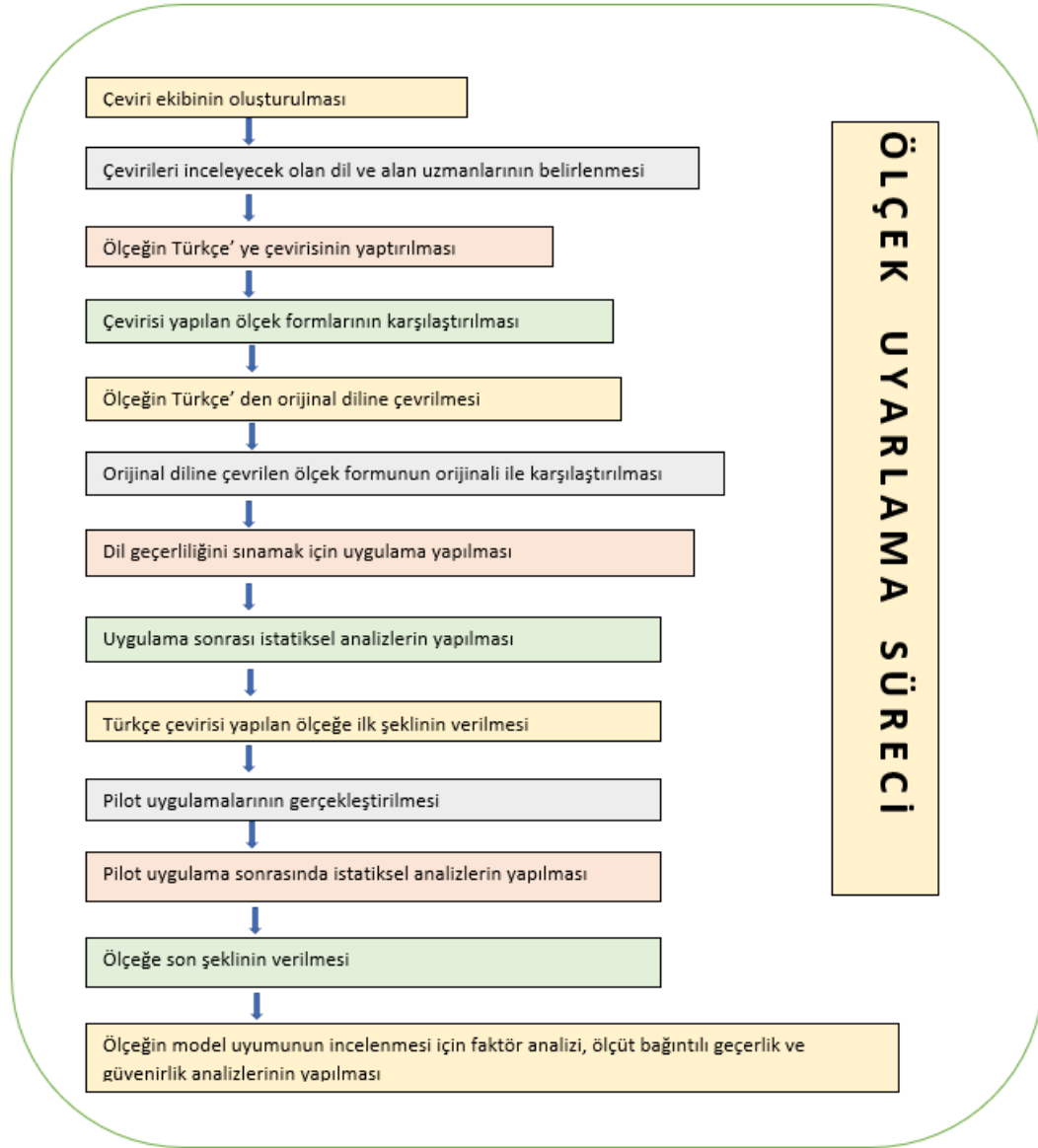
4.1.6. Bireysel Afet Direnci Ölçek Uyarlama Aşaması

Geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış olan Bireysel Afet Direnci ölçeğinin çalışmada kullanılması için yazar ile mail ortamında iletişime geçilmiş olup gerekli izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra orijinali İngilizce olan bu ölçeği Türkçe'ye uyarlama çalışmasına başlanmıştır. Ölçek uyarlama çalışmaları, yabancı dilde geliştirilen ve güvenilirliği ve geçerliliği sağlanmış bir ölçeğin başka bir dilde ve kültürde kullanılabilmesi için tekrardan güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarının yapıldığı çalışmalardır (Seçer, 2015: 65). Ölçeğin tez çalışmasında kullanılabilmesi için araştırmacı tarafından bazı aşamalar takip edilmiştir. Bu aşamalar Şekil 10' da yer alan akış diyagramında detaylı olarak belirtilmiştir.

Öncelikle bir ölçeğin Türkçeye uyarlanması için tıpkı yeni bir ölçek geliştirmede olduğu gibi literatürde ihtiyacın belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için de literatürde var olan bir ölçek var mı araştırılmalı varsa bile ölçeğin analizlerinin yeterli olup olmadığı kontrol edilmelidir (Seçer, 2015: 69). Literatürde afet direncine yönelik herhangi bir ölçeğin uyarlama çalışmasının yapılmadığı görülmüştür. Bu açıdan afet direncine yönelik hazırlanan bir ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması literatürde bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir. InDRA ölçeğinin Türkçeye uyarlanması aşamasına başlamadan önce öncelikle ölçeğin sahibi DiTirro'dan gerekli izin mail üzerinden alınmıştır (EK 6). Sonrasında ölçek uyarlama sürecine başlanarak dil geçerliliğine ve yapı geçerliliğine bakılmıştır ve aşamalar şu şekilde sıralanmıştır.

İlk olarak ölçeğin orijinal dili olan İngilizceye ve Türkçeye hâkim uzmanlardan oluşan bir çeviri ekibi oluşturulmuştur. Bu ekipte toplamda yedi kişi bulunmaktadır. Öncelikle İngilizce alanında uzman beş kişi seçilmiştir. Bu kişiler, Türkçe ve İngilizce dillerini iyi derecede bilen, İngilizce yayınlar yapabilen, yurt dışında eğitim alan veya çalışmalar yapmak için bir süre yurt dışında bulunan öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzman bir öğretmen ve bir öğretim elemanı da çeviri ekibinde yer almaktadır.

Şekil 10: Ölçek Uyarlama Sürecinin Aşamaları

Kaynak: Seğer, 2015: 67

Öncelikle ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevrilmesi için ölçek formu üç uzmana gönderilmiştir. Bu uzmanlar birbirinden bağımsız olarak her maddeyi Türkçeye çevirmişlerdir ve maddelerin karşılıklarına yazmışlardır. Bir sonraki aşamada birbirinden bağımsız olarak yapılan ve üç farklı uzmandan gelen Türkçe çeviriler İngilizce maddelerin karşılıklarına yazılarak bir araya getirilmiştir. Çeviriler tez danışmanının da önderliğinde incelenerek kıyaslanmıştır ve farklılıkların olduğu noktalar tespit edilmiştir. Özellikle anlam bakımından ikileme düşülen madde 10

hakkında ölçeğin sahibine ulaşıp bilgi alınmış ve son haline karar verilmiştir. Diğer maddelerin çevirilerinde çok fazla farklılık saptanmayıp ölçeğin Türkçe formuna karar verilmiştir. Ardından oluşturulan ilk Türkçe form, Türk Dili ve Edebiyatı alanından iki uzmana gönderilmiştir. Maddeler dilsel, kültürel ve kuramsal açısından incelenip uygunluğu değerlendirilmiştir. Türkçe çevirinin ardından ölçek formu iki farklı uzman tarafından tekrardan İngilizceye çevrilmiştir. Yeniden İngilizceye çevrilen ölçek ile orijinal ölçek karşılaştırılmış ve farklılıklar uzmanlarla birlikte değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda ölçeğin orijinal formu ile Türkçeden İngilizceye çevrilmiş form arasında önemli düzeyde bir farklılık saptanmamıştır.

Çift taraflı çevirinin uygulanması aşamasından sonra ölçeğin dil geçerliliğini saptamak için uzman görüşüne sunmak ve istatistiksel analizler yapmak üzere iki seçenek bulunmaktadır. Öncelik istatistiksel uygulamalar ile dil geçerliliğini saptamaktır ve bunun için hem ölçeğin orijinal diline hem de Türkçe'ye hâkim otuz kişi civarında örneklem grubuna gerek duyulmaktadır. Böyle bir örneklem grubunun bulunmaması halinde dil geçerliliği için uzman görüşü alınabilmektedir (Seçer, 2015: 75).

Bu çalışmada dilsel eşdeğerliliğin sağlanması adına pilot uygulama için hem İngilizce hem de Türkçeye hâkim kişiler seçilmiştir. Bu kişilere önce ölçeğin orijinal formu, bir hafta sonra da Türkçe formu online olarak dağıtılmıştır. Her iki dilde cevaplandırılan ölçeklerin karşılaştırılabilmesi adına katılımcılardan kendilerini tanıtabilecek rumuz/paraf/sayı/şekil vb. belirlemeleri istenmiştir ve her iki ankete de aynısının yazılması istenmiştir. Her iki dildeki ankete katılanların ve doğru rumuz/paraf/sayı/şekil vb. yazarların sayısı 37 kişi olarak tespit edilmiştir.

Dil geçerliliğinin istatistiksel analizler ile belirlenmesi adına hem Türkçe hem de İngilizce ölçek formlarından elde edilen veriler Excel ve SPSS 25.0 paket programlarına aktarılmıştır. Öncelikle katılımcıların her iki dildeki ölçeklerden almış oldukları toplam puanları Excel üzerinden hesaplanmıştır. Daha sonrasında her iki formdan alınan toplam puanları SPSS ortamına aktararak Momentler Çarpım Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Tablo 6'da verilen korelasyon analizi sonucuna göre orijinal form ile Türkçe Form arasındaki ilişki düzeyi oldukça yüksek

bulunmuştur ($r=0,825$, $p<0,01$). Buna göre uyarlama çalışması yapılan ölçeğin orijinali ile Türkçe formu dilsel olarak eşdeğerdir ve dil geçerliliği sağlanmıştır.

Tablo 6: Dil Geçerliliği İçin Momentler Çarpım Korelasyon Analizi

	Orjinal Ölçek Toplam Puan	Türkçe Ölçek Toplam Puan
Orjinal Ölçek Toplam Puan	r	1
	p	,825**
	N	,000
Türkçe Ölçek Toplam Puan	r	1
	p	,825**
	N	,000

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması çalışmasında korelasyon analizi sonucunda dil geçerliliği sağlandıktan sonra, Türkçe ölçeğin pilot uygulaması yapılarak ölçeğin iç tutarlık değerleri ve madde toplam korelasyon değerleri incelenmelidir ve böylelikle ölçeğin son şekli verilmelidir. Pilot uygulamada madde sayısı otuzdan az ise örneklem büyüklüğü elli civarında olması yeterlidir (Seçer, 2015: 69- 75).

Bu bağlamda pilot çalışmada 18 yaş üstü rastgele seçilmiş 135 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Katılımcılardan anlamadıkları ya da ekleme yapmak istedikleri sorular hakkında geri dönüş yapılması istenmiştir. Veri toplama aracı önce 30 kişiye yüz yüze uygulanmıştır. Her bir katılımcı ile beş dakikalık bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre katılımcıların anket ölçeğinin yaklaşık 5-6 dakikada yanıtladıkları, soruların anlaşılır ve net olduğu, kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum (1-5) puan aralığındaki ölçeği doğru yorumladıkları gözlemlenmiştir. Yüz yüze veri toplama sürecinin sonrasında, 105 kişiye daha web ortamında online formdaki veri toplama aracı uygulanmıştır. Aynı şekilde bu kişilere ölçek hakkında geri dönüşleri olması halinde belirtmeleri istenmiştir. Sonuç olarak dil geçerliliğinin sağlandığı ölçeğin sonrasında anlaşılır ve kolay yanıtlanabilir olduğu da saptanarak ölçeğin görünüş geçerliliği sağlanmıştır.

Bununla birlikte bir ölçeğin geçerli sayılmasının yanında güvenilir de olması beklenmektedir (Karasar, 2013: 151). Bunun için verilerin analizinde iç tutarlılık

değerinin yani Cronbach Alfa (α) katsayısının 0.70 üzerinde, madde toplam korelasyon değerleri ise 0.30'un üstünde olmalıdır. Böylece sorunlu olan herhangi bir madde olup olmadığı kontrol edilmelidir (Seçer, 2015: 69- 75; Kozak, 2014: 146). α değeri ölçeğin güvenilirliğini göstermektedir ve genel kabul edilen aralıkları şu şekildedir (Kılıç, 2016: 48).

Güvenirlilik katsayısı (Cronbach alfa)

- ✓ $0.81 < \alpha < 1.00$
- ✓ $0.61 < \alpha < 0.80$
- ✓ $0.41 < \alpha < 0.60$
- ✓ $0.00 < \alpha < 0.40$

Güvenirlilik yorumu

- Ölçek yüksek güvenirliliktir.
- Ölçek orta güvenirliliktir.
- Ölçek düşük güvenirliliktir.
- Ölçek güvenilir değildir.

Tablo 7: Pilot Çalışmanın Güvenirlilik Analizine Dair Bulgular

Maddeler	Madde-Toplam Puan Korelasyonları	Madde Çıkarıldığında Cronbach Alfa Katsayısı
Madde1	,462	,857
Madde2	,646	,850
Madde3	,522	,854
Madde4	,547	,853
Madde5	,494	,855
Madde6	,539	,854
Madde7	,547	,853
Madde8	,428	,858
Madde9	,521	,854
Madde10	,468	,856
Madde11	,315	,862
Madde12	,313	,861
Madde13	,312	,861
Madde14	,284	,862
Madde15	,320	,861
Madde16	,432	,858
Madde17	,446	,857
Madde18	,405	,859
Madde19	,471	,856
Madde20	,542	,853
n: 135	Cronbach Alfa Katsayısı: 0,863	

Pilot çalışma verilerinin SPSS paket programında güvenilirlik analizine dair bulgular Tablo 7’de verilmiştir. Buna göre göre yirmi maddelik ölçeğin Cronbach Alfa (α) katsayısı 0,863 olarak bulunmuştur. Orijinal ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı ise 0,895’tir. Buna göre pilot çalışmada ulaşılan güvenilirlik katsayısının orijinal ölçeğin güvenilirlik skorlarıyla tutarlı olduğu ve ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Madde toplam korelasyonlarına baktığımızda ise ölçeğin madde toplam korelasyon sayılarının da 0,284 ile 0,646 arasında olduğu görülmektedir. Sadece Madde 14’ün korelasyon değeri 0,284 bulunmuştur ve bu maddenin çıkarılması iç tutarlık değerini arttırmamaktadır. Dolayısıyla bu maddenin ölçekten çıkarılmasına gerek görülmemiş ve nihai çalışmada değerlendirilmesi için bırakılmıştır. Sonuç olarak ölçeğin son şeklinin verilmesinde hiçbir maddenin çıkarılmasına gerek olmadığı görülmektedir. Pilot çalışma gerekli olan koşulları sağladıktan sonra nihai veri toplama aracı oluşturulmuştur. Ölçeğin yapısal geçerliliği ise nihai veri toplama aracında değerlendirilmiştir.

4.1.7. Veri Toplama Süreci

Bireysel Afet Direnci ölçeğinin pilot çalışmasının da yapılmasının ardından nihai uygulama için veri toplama aracının son şekli verilmiştir. Nihai veri toplama aracı Burdur ve Antalya Merkez ilçelerinde ikamet eden 18 yaş üstü bireylere uygulanmıştır. Veri toplama süreci, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 05.04.2021 tarihli 7 sayılı kararlı Etik Kurul İzni (EK 2) alındıktan sonra başlamıştır. 2021 yılının Haziran ve Eylül ayları arasında araştırmacı tarafından pandemi tedbirlerinin alınması koşulu ile yüz yüze uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında 1055 anket formu toplanmış olup geçersiz formların çıkarılmasıyla 1040 anket çalışmaya dahil edilmiştir.

4.1.8. Verilerin Analizi ve Kullanılan Programlar

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 ve AMOS (Analysis of Moment Structures) 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, min-maks değerleri, ortalama ve standart sapma) ve hipotez testleri kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek amacıyla “Güvenilirlik Analizi”, yapı geçerliliğini test etmek için “Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)” ve AMOS programı kullanılarak “Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA)” yapılmıştır. Ölçeklerin aracılık rolüne bakmak için ise Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılmıştır.

4.1.8.1. Yapısal Eşitlik Modellemesi

Yapısal eşitlik modellemesi, ölçüm aracının yapısal geçerliliğini test etmek ve değişkenler arasındaki nedensel ilişkiyi belirlemek amacıyla son zamanlarda çok sık tercih edilen çok değişkenli bir istatistiksel yöntemdir. Özellikle sosyal bilimler, davranış bilimleri, sağlık bilimleri gibi birçok bilim alanında tercih edilmeye başlanmıştır. Bunun en temel sebebi ise özellikle gözlenebilen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki nedensel ilişkinin tek bir modelde incelenebiliyor olmasıdır (Meydan ve Şeşen, 2015: 5).

YEM’in en temel amacı, kuramsal dayanağı olan bir ölçüm modelinin, toplanan verilerle ne derece uyumlu olduğunu tespit etmektir. YEM’in geleneksel istatistiksel yöntemlerden farklı olarak birçok güçlü yönü bulunmaktadır. Buna göre YEM, kuramsal modelin toplanan verilerle doğrulanmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla zayıf kuramsal alt yapıya sahip modellerde YEM başarılı sonuçlar vermemektedir. Aynı zamanda YEM çok değişkenli analizlerde ölçüm hatalarını dikkate alır ve gerekirse modelde bu hatalara yönelik düzeltme önerilerinde bulunur. Fakat klasik yöntemlerde ölçüm hataları genellikle dikkate alınmadan analiz yapılmaktadır. YEM’in bir diğer avantajı ise sadece gözlenen değişkenleri değil örtük (gizil) değişkenleri de analize dahil etmesi sebebi ile daha güvenilir ve doğru

sonuçlar vermesidir. Ayrıca birden fazla bağımlı değişkeni analize dahil edebilmekte ve karmaşık modellerin analizini kolaylaştırabilmektedir (Gürbüz, 2019: 21-22).

YEM kapsamında genellikle doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve yapısal model analizi olarak da adlandırılan yol (path) analizi yapılmaktadır. DFA, ölçme modelinin kurumsal yapısını doğrulamayı amaçlar iken yol analizi ise değişkenlerin doğrudan, dolaylı, aracı ve düzenleyici etkilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015: 7; Gürbüz, 2019: 23). Değişkenlerin doğrudan, dolaylı, aracı ve düzenleyici etkileri tespit etmek için kullanılan yol analizi, çoklu regresyon analizi ile benzerdir. Fakat çoklu regresyon analizine kıyasla üstünlükleri bulunmaktadır. Öncelikle çoklu regresyon analizinde sadece bir bağımlı değişken ile çalışılabilirken, YEM’de birden fazla bağımlı değişken analize dahil edilebilmektedir. Ayrıca yol analizinde bağımlı ve bağımsız değişken rol değiştirebilmektedir. Buna göre bağımlı değişken aynı zamanda bağımsız olarak da tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla YEM’de yol analizi karmaşık modellerin çok daha rahat analiz edilmesini sağlamaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015: 27).

YEM ile analiz edilen modelin toplanan veriler ile desteklenme durumuna ise uyum iyiliği indeks değerleri ile karar verilmektedir. Dolayısıyla bu değerler modelin veri ile uyumunu göstermektedir. Model uyum iyiliğini değerlendirme için uyum iyiliği indeks değerlerinin tavsiye edilen değerler arasında yer alması gerekmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015: 33; Gürbüz, 2021: 37). Genel kabul görmüş uyum iyiliği ölçütleri Tablo 8’de gösterilmektedir.

Bir diğer faktör analizi ise açıklayıcı/keşfedici faktör analizidir. AFA, çok fazla sayıda ve birbiri ile bağlantılı olan gözlenen değişkenlerin, daha az, anlamlı ve bağımsız faktörler haline getirilmesini sağlayan bir analizdir. Dolayısıyla AFA ile gizil değişken ve gözlenen değişkenler arasındaki bağlantı ortaya konmaya çalışılmaktadır (Çokluk vd., 2014:189; Meydan ve Şeşen, 2015:21; Sop, 2017: 211; Gürbüz, 2021: 37). DFA ise faktör yapısının bilindiği ölçeklerde bu yapının doğrulanması için kullanılan bir analizdir. Dolayısıyla daha önce araştırmalarda kullanılan bir ölçek değiştirilmeden kullanılacak ise sadece DFA, yeni bir ölçek geliştirildi ise veya ölçek uyarlama çalışması yapılacak ise hem AFA hem de DFA’nın kullanılması gerekmektedir (Kozak, 2014: 150; Orçan, 2018: 413; Gürbüz, 2021: 37).

Tablo 8: Genel Kabul Görmüş Uyum İyiliği Ölçütleri

Uyum İndeksleri	Kriterler	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri
χ^2/df	Ki-kare serbestlik derecesi	-	$0 \leq \chi^2/df \leq 3$ $3 \leq \chi^2/df \leq 5$
RMSEA	Yaklaşık hataların ortalama karekökü	0 (mükemmel uyum) 1 (uyum yok)	$0 \leq RMSEA \leq ,05$ $,05 \leq RMSEA \leq ,08$
GFI	Uyum iyiliği indeksi	0(uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	≥ 0.90 ≥ 0.80
AGFI	Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi	0(uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	$0,95 \leq AGFI \leq 1,00$ $0,80 \leq AGFI \leq 0,95$
CFI	Karşılaştırmalı uyum indeksi	0(uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	$0,90 \leq CFI \leq 1,00$ $0,80 \leq AGFI \leq 0,90$
IFI	Artan uyum indeksi	0(uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	≥ 0.90 ≥ 0.80
NNFI / TLI	Normlaştırılmamış Uyum İndeksi	0(uyum yok) 1 (mükemmel uyum)	≥ 0.90 ≥ 0.80
SRMR	Standardize edilmiş kalıntıların ortalama karekökü	0(mükemmel uyum) 1 (uyum yok)	$0 \leq SRMR \leq 0,05$ $0,05 \leq SRMR \leq 0,10$

Kaynak: Meydan ve Şeşen, 2015: 37; Simon vd., 2010: 234-243; Shevlin vd. 2000: 181-185; Dehon vd., 2005: 799-810; Hooper vd., 2008: 53-60; Hu ve Bentler, 1999: 1-55; Schermelleh-Engel vd., 2003: 52, Lamba ve Ozdasli, 2015: 345-346.

DFA'nın tek faktörlü model, birinci düzey çok faktörlü ve ikinci düzey çok faktörlü model olmak üzere üç farklı ölçüm modeli bulunmaktadır. Tek faktörlü model en basit olanıdır ve ölçümü yapılan ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu belirtir. Modelde gözlenebilen tüm değişkenler, daha kapsamlı başka bir üst değişken altında toplanmaktadır. Birinci düzey çok faktörlü DFA modeli ise ölçeğin çok faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu modelde gözlenen değişkenler birbirinden bağımsız birden fazla faktör altında toplanmaktadır. İkinci düzey DFA modeli ise, gözlenen değişkenlerin birbirinden bağımsız faktör altında toplanması ve bu faktörlerin de daha geniş ve kapsamlı bir faktör altında birleştiği modeli belirtmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015: 22-23; Gürbüz, 2021: 58-59).

4.1.8.2. Aracı Değişken Etkisinin Analizi

Aracı değişken, bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin neden veya nasıl olduğunu açıklayan değişkendir. Buna göre bağımsız değişkenin bağımlı değişkene etkisi kısmen ya da tamamen bir başka değişken aracılığı ile gerçekleşiyorsa aracılıktan söz etmek mümkündür. Eğer ki bu etki tamamen aracı değişken üzerinden gerçekleşiyorsa tam aracılık, bir kısmı aracı değişken üzerinden gerçekleşiyorsa kısmi aracılık olarak adlandırılmaktadır. Kısmi aracılık durumunda, aracı değişken olmasa bile bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişki devam etmektedir fakat çok güçlü değildir. Tam aracılık durumunda ise tüm ilişki aracı değişken üzerinden gerçekleşmektedir ve aracı değişkenin olmaması halinde bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişki ortadan kalkmaktadır. Bu bakımdan aracı değişken, bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin gücünü azaltabilmekte ya da tamamen ortadan kaldırebilmektedir. Aracılık analizine yönelik yapılan istatistiksel testler de bu etkiyi test etmeyi amaçlamaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015: 129; Sürücü vd., 2021:128-132).

Aracı değişken etkisinin analizinde kullanılan en eski yöntem Baron ve Kenny'nin önerdiği ve dört aşamalı regresyon analizi ile gerçekleştirilen aracılık testidir. Bu yaklaşıma göre bağımsız değişkenin bağımlı ve aracı değişken üzerinde, aracı değişkenin de bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olması beklenmektedir. Bu şartlar sağlanıyorsa aracı değişken ile bağımsız değişken regresyon analizine tabi tutularak bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenir. Bu etki azalıyorsa kısmi aracılıktan, istatistiksel olarak anlamlı etki ortadan kalkıyorsa tam aracılıktan söz edilmektedir. Son olarak aracılık etkisinin anlamlılığını test etmek için Sobel testinin yapılması önerilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015: 130-131; Sürücü vd., 2021: 135). Fakat bu yönteme getirilen eleştiriler, araştırmacıları çağdaş yöntemlere yönlendirmektedir. Özellikle yapılan çalışmalar, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmasa bile aracılık etkisinin olabileceğini, Sobel testinin yetersiz ve güvenilirliğinin düşük olduğu belirtmişlerdir (Sürücü vd., 2021: 147).

Geleneksel yöntemle gelen eleştiriler doğrultusunda çağdaş yöntemlerden AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi ile aracılık testi önerilmektedir. Bu testin en

büyük avantajı aynı anda birden fazla bağımsız, bağımlı ve aracı değişken arasındaki ilişkinin analizinin tek bir modelde yapılabilmesidir. Aynı zamanda YEM ile aracılık testi, Baron ve Kenny yöntemine göre daha güçlü sonuçlar vermektedir. Bağımsız değişkenin aracı değişken vasıtasıyla bağımlı değişken üzerindeki etkisinin incelenmesinde Sobel testinin yerine ise bootstrap tekniği önerilmiştir. Bu teknik daha güçlü sonuçlar vermektedir. Bootstrap tekniğinde aracılık etkisinin anlamlılığı, dolaylı etkiye ait güven aralıklarının 0'ı içermemesine bağlıdır. Buna göre %95 güven aralığındaki değerlerin 0'ı içermemesi aracılık etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir (Sürücü vd., 2021: 146-150). Dolayısıyla bu çalışmada aracılık analizinde AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır.

4.1.8.3. Güvenirlik Analizi

Veri toplama aracında yer alan ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alfa (α) katsayıları hesaplanmıştır. Tablo 9'da ölçeklerin (α) katsayıları orijinali ile kıyaslanmıştır. Buna göre çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin orijinal çalışmadan daha fazla olduğu ya da eşit olduğu görülmektedir. Genel kabul edilen α değeri aralıklarına (Kılıç, 2016: 48) göre; çalışmada kullanılan tüm ölçeklerin güvenilirliklerinin " $0.81 < \alpha < 1.00$ " arasında olduğu, yani yüksek güvenilirlikte olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Katsayıları

Ölçek	Madde sayısı	Cronbach Alfa (α)	
		Orijinal çalışmada ulaşılan	Araştırmada ulaşılan
Sosyal Sermaye Ölçeği	28	$\alpha=0.711$	$\alpha=0.937$
Bireysel Afet Direnci	20	$\alpha=0.895$	$\alpha=0.896$
Suçla İlişkin Korku Ölçeği	11	$\alpha=0.93$	$\alpha=0.954$
Suçla Maruz Kalma Risk Algısı	11	$\alpha=0.94$	$\alpha=0.963$
Suçtan Korunma Sosyal Pratiği	19	$\alpha=0.92$	$\alpha=0.928$
Fiziksel-Sosyal Düzensizlik	10	$\alpha=0.90$	$\alpha=0.903$

4.1.8.4. Dağılımın Normallik Varsayımı

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde parametrik ya da parametrik olmayan testlerin kullanımına karar vermek için verilerin normal dağılıp dağılmadığı incelenmelidir. Özellikle örneklemin büyük olduğu veri setlerinde normallik Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks normallik testleri ile incelemek yerine, dağılımın şekline bakılması önerilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2012). Normal dağılıma uygunluk Q-Q Plot çizimi ile (Chan, 2003:280-285) çarpıklık ve basıklık değerleri ile de değerlendirilebilmektedir. Buna göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olması gerekmektedir (Shao, 2002). Buradan hareketle çalışmada normal dağılıma uygunluk, Q-Q Plot çizimi ve basıklık-çarpıklık değerleri ile incelenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin normallik analizi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir. Buna göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olması sebebi ile verilerin normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Çarpıklık	Basıklık	Durum
Sosyal Sermaye	0.248	-0.168	Normal
Bireysel Afet Direnci	-0.517	0.281	Normal
Toplam Suça İlişkin Korku	-0.014	-1.201	Normal
Toplam Suça Maruz Kalma Riski	0.737	-0.342	Normal
Suçtan Korunma Sosyal Pratiği	0.137	-0.466	Normal
Fiziksel-Sosyal Düzensizlik	-0.841	0.444	Normal

YEM'in yapılabilmesi için ise veri setinin çok değişkenli normal dağılımı sağlaması gerekmektedir (Byrne, 2001). Sıfıra yakın veya negatif değerli gözlemlerin bulunduğu çok değişkenli ve yüksek hacimli veri setlerinde aykırı değerlerin tespiti için gözlemler arası ilişkiye dayalı Mahalanobis ölçütü önerilmektedir (Johnson ve Wichern, 2002). Aykırı değerler, hata varyansının değerini arttırdığından istatistiksel testlerin güçleri üzerinde de etkili olmaktadır. Bu nedenle istatistiksel testlerden önce aykırı değerler incelenmiş ve veri setlerinde mevcut olup olmadığına

bakılmıştır. Aykırı-uç değerin varlığı Mahalanobis yöntemiyle tespit edilmiş ve çoklu normallik kriteri sağlanmıştır.

Normal dağılıma sahip verilerde niceliksel verilerden, iki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız örneklem için t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Fark bulunduğu durumda fark yaratan grubu ya da grupları bulmak için eşit örneklem sayısı şartını gerektirmediğinden Bonferroni kullanılmıştır. Nicel değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için ise korelasyon analizi uygulanmıştır.

4.2. BULGULAR

Bu bölümde çalışmaya ait verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular tablolar ve yorumları ile sunulmaktadır. Bu doğrultuda demografik bulgular, araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin faktör analizi bulguları, araştırma modelinin testi, tanımlayıcı istatistik bulguları ve hipotez testlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.2.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 11’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %51.2’sinin kadın, %48.8’inin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, %6.9’unun 20 yaş ve altı, %29.4’ünün 21-30, %29.6’sının 31-40, %23.2’sinin 41-50 yaş arası ve %10.9’unun ise 51 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %40.8’inin Burdur’da, %59.2’sinin ise Antalya’da yaşadığı görülmektedir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %63.1’inin evli, %36.9’unun ise bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların %60.5’inin çocuk sahibi olduğu, %39.5’inin ise olmadığı görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde ise %9.9’unun ortaokul ve altı, %20.5’inin lise, %13.8’inin önlisans, %43.8’inin lisans ve %12’sinin ise lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Katılımcılarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%	
Cinsiyet	Kadın	533	51.2	
	Erkek	507	48.8	
Yaş ($X \pm SS$, 36.06 $\pm$ 11.64)	20 yaş ve altı	72	6.9	
	21-30	306	29.4	
	31-40	308	29.6	
	41-50	241	23.2	
	51 yaş ve üstü	113	10.9	
Yaşanılan İl	Burdur	424	40.8	
	Antalya	616	59.2	
Medeni Durum	Evli	656	63.1	
	Bekar	384	36.9	
Çocuk Varlığı	Evet	629	60.5	
	Hayır	411	39.5	
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı	103	9.9	
	Lise	213	20.5	
	Ön lisans	144	13.8	
	Lisans	455	43.8	
	Lisansüstü	125	12.0	
İş Durumu	Kamu	373	35.9	
	Özel Sektör	279	26.8	
	Çalışmıyor/İssiz	159	15.3	
	Diğer	229	22.0	
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı	61	5.9	
	2501-3500 TL	204	19.6	
	3501-4500 TL	172	16.5	
	4501-5500 TL	164	15.8	
	5501 TL ve üstü	439	42.2	
Yaşanılan Semtte Yerleşik Yabancı Birey Varlığı	Evet	725	69.7	
	Hayır	315	30.3	
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mülteci Varlığı	Evet	637	61.3	
	Hayır	403	38.7	
Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet	574	55.2	
	Hayır	466	44.8	
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	186	17.9	
	Hayır	854	82.1	
Maruz Kalınan Suç	Hırsızlık	Hayır	957	92.0
		Evet	83	8.0
	Siber Saldırı	Hayır	997	95.9
		Evet	43	4.1
	Taciz	Hayır	999	96.1
		Evet	41	3.9
	Gasp	Hayır	1014	97.5
		Evet	26	2.5
	Darp / Fiziksel Saldırı	Hayır	1029	98.9
		Evet	11	1.1
	Dolandırıcılık	Hayır	1034	99.4
		Evet	6	0.6

Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu		Evet	512	49.2
		Hayır	528	50.8
Daha Önce Bir Afet Yaşama Durumu		Evet	440	42.3
		Hayır	600	57.7
Yaşanılan Afet	Deprem	Hayır	644	61.9
		Evet	396	38.1
	Sel	Hayır	979	94.1
		Evet	61	5.9
	Fırtına/Hortum	Hayır	1033	99.3
		Evet	7	0.7
	Heyelan	Hayır	1037	99.7
		Evet	3	0.3
	Yangın	Hayır	1016	97.9
		Evet	24	2.3
	Çığ	Hayır	1039	99.9
		Evet	1	0.1
	Toplam		1040	100.0

Katılımcıların iş durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %35.9'unun kamu, %26.8'inin özel sektör, %15.3'ünün çalışmıyor/işsiz ve %22'sinin diğer olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %5.9'unun 2500 TL ve altı, %19.6'sının 2501-3500 TL, %16.5'inin 3501-4500 TL, %15.8'inin 4501-5500 TL arasında ve %42.2'sinin ise 5501 TL ve üstü olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları semtte yerleşik yabancı birey varlığına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %69.7'si evet, %30.3'ü hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların yaşadıkları semtte sığınmacı/mülteci varlığına göre dağılımları incelendiğinde ise, katılımcıların %61.3'ü evet, %38.7'si hayır cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcıların %55.2'si afet eğitimi aldığını, %44.8'i ise almadığını belirtmiştir.

Katılımcıların daha önce bir suça maruz kalma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %17.9'u evet, %82.1'i hayır cevabını vermiştir. Daha önce bir suça maruz kalan katılımcıların maruz kaldıkları suça göre dağılımları incelendiğinde ise, katılımcıların %8'i hırsızlık, %4.1'i siber saldırı, %3.9'u taciz, %2.5'i gasp, %1.1'i darp/fiziksel saldırı ve %0.6'sı dolandırıcılık cevabını vermiştir.

Katılımcıların yakınlarından daha önce bir suça maruz kalma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %49.2'si evet, %50.8'i hayır olarak yanıtlamıştır. Katılımcıların daha önce afet yaşama durumlarına göre dağılımları incelendiğinde

ise, katılımcıların %42.3'ü evet, %57.7'si ise hayır cevabını vermiştir. Daha önce afet yaşayan katılımcıların yaşadıkları afete göre dağılımları incelendiğinde de, katılımcıların %38.1'inin deprem, %5.9'unun sel, %0.7'sinin fırtına/hortum, %0.3'ünün heyelan, %2.3'ünün yangın ve %0.1'inin çığ cevabını verdiği görülmektedir.

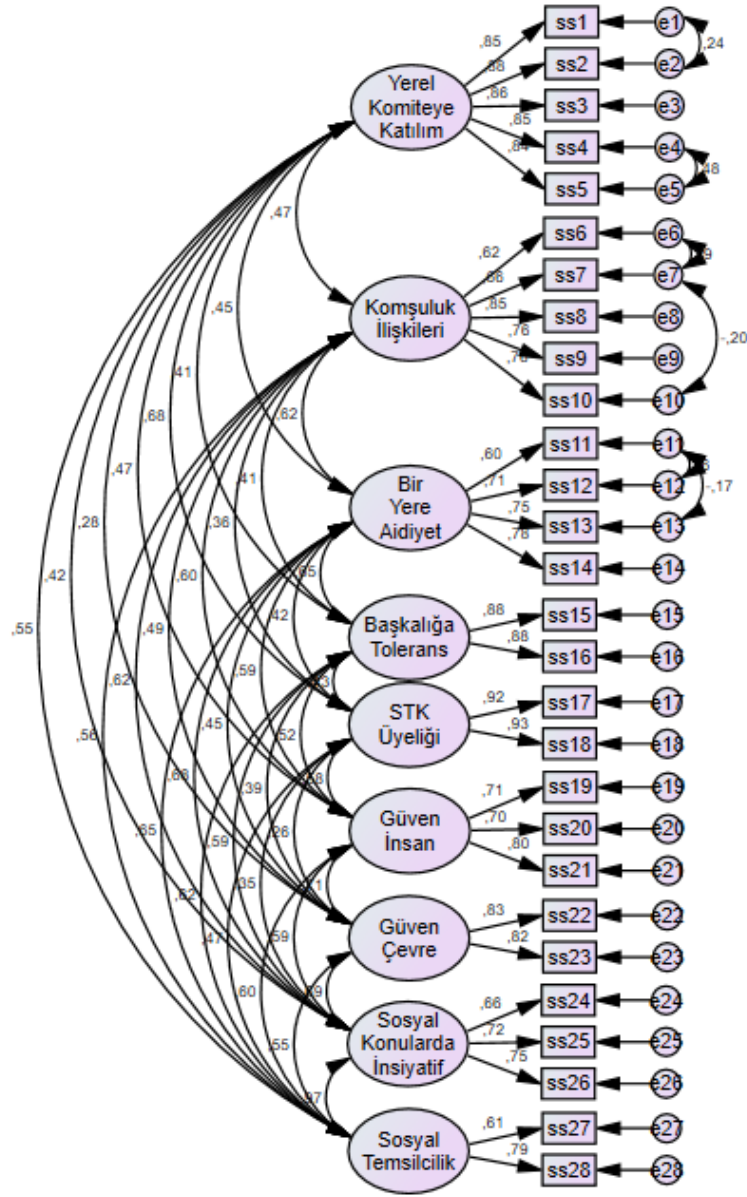
4.2.2. Ölçeklere İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Araştırmada kullanılan ölçeklerin yapısal geçerliliğini test etmek için AFA ve DFA yapılmıştır. Türkçeye daha önce uyarlanmış ve birçok araştırmada da kullanılmış olan Sosyal Sermaye ve Suç Korkusuna ait ölçeklerin yapısal geçerliliğini test etmek için DFA uygulanmıştır. Tez çalışmasında Türkçeye uyarlama çalışması yapılan Bireysel Afet Birenci ölçeğine ise AFA ve DFA uygulanmıştır.

4.2.2.1. Sosyal Sermaye Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Sosyal sermaye ölçeğinin yapısal geçerliliğini test etmek amacı ile AMOS 22 programında birinci düzey çok faktörlü DFA uygulanmıştır ve sonuçları Şekil 11 ve Tablo 12'de verilmiştir. Buna göre, değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin 0.40'ın üzerinde olduğu ve tüm korelasyon ilişkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ölçeğin boyutları ve geneli incelendiğinde, güvenirliklerinin 0.60'ın üzeri olduğu görülmüş ve iyi derecede güvenirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu da çalışmada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılıklarının iyi olduğunu göstermektedir.

Şekil 11: Sosyal Sermaye Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü DFA Modeli

Tablo 12: Sosyal Sermaye Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktör Yüğü	Standart Hata	t değeri	p değeri
Yerel Komiteye Katılım $\alpha=0.938$	ss1	0.848	-	-	-
	ss2	0.878	0.022	41.760	***
	ss3	0.863	0.028	34.403	***
	ss4	0.853	0.029	33.513	***
	ss5	0.844	0.028	32.955	***
Komşuluk İlişkileri $\alpha=0.851$	ss6	0.619	-	-	-
	ss7	0.661	0.057	20.681	***
	ss8	0.849	0.067	20.676	***
	ss9	0.765	0.066	19.425	***
	ss10	0.761	0.061	19.280	***
Bir Yere Aidiyet $\alpha=0.807$	ss11	0.605	-	-	-
	ss12	0.714	0.056	19.739	***
	ss13	0.753	0.074	16.426	***
	ss14	0.784	0.072	17.491	***
Başkalığa Tolerans $\alpha=0.877$	ss15	0.883	-	-	-
	ss16	0.884	0.035	29.024	***
STK Üyeliğı $\alpha=0.922$	ss17	0.919	-	-	-
	ss18	0.931	0.025	40.210	***
Güven İnsan $\alpha=0.781$	ss19	0.712	-	-	-
	ss20	0.704	0.057	20.317	***
	ss21	0.804	0.052	22.644	***
Güven Çevre $\alpha=0.806$	ss22	0.830	-	-	-
	ss23	0.818	0.036	24.284	***
Sosyal Konularda İnisiyatif $\alpha=0.754$	ss24	0.664	-	-	-
	ss25	0.719	0.060	19.981	***
	ss26	0.753	0.063	20.725	***
Sosyal Temsilcilik $\alpha=0.650$	ss27	0.609	-	-	-
	ss28	0.790	0.069	19.015	***
Toplam Güvenirlik $\alpha=0.937$					

***p<0.05

ss: sosyal sermaye ölçeğinin maddelerini ifade etmektedir.

Sosyal sermaye ölçeğinin uyum iyiliğı değeri Tablo 13'te verilmiştir. Doğrulayıcı Faktör analizine göre ölçeğın yapısal denklem model sonucunun $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğı, ölçeğı oluşturan 28 madde 9 alt boyutlu ölçek yapıyla ilişkili olduğı belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. İyileştirme yapılırken uyumu azaltan değışkenler belirlenmiş, artık değeri arasında kovaryansı yüksek olanlar için yeni kovaryans oluşturulmuştur. Sonrasında yenilenen

uyum indeksi hesaplamalarında, modelin uyum iyiliği için kabul edilen değerlerin sağlandığı Tablo 13'te gösterilmiştir.

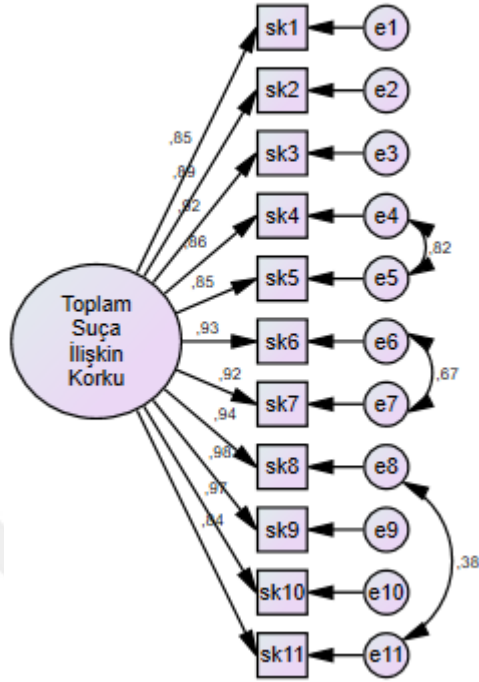
Tablo 13: Sosyal Sermaye Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum iyiliği	Yapısal Modeli Değerleri	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	4.028	≤ 5
GFI	0.921	≥ 0.80
AGFI	0.896	≥ 0.80
CFI	0.949	≥ 0.80
IFI	0.949	≥ 0.80
TLI	0.937	≥ 0.80
SRMR	0.043	≤ 0.10
$\chi^2: 1240.654, df: 308, p:0.000$		

4.2.2.2. Suça İlişkin Korku Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Suçla İlişkin Korku ölçeğinin yapısal geçerliliğini test etmek amacı ile DFA uygulanmıştır ve sonuçları Şekil 12 ve Tablo 14'te verilmiştir. Buna göre, değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin 0.40'ın üzerinde olduğu ve tüm korelasyon ilişkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ölçeğin geneli incelendiğinde, güvenirliğin 0.60'ın üzeri olduğu görülmüş ve iyi derecede güvenirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 12: Suça İlişkin Korku Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli

Tablo 14: Suça İlişkin Korku Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktör Yüğü	Standart Hata	t değeri	p değeri
Suça İlişkin Korku $\alpha=0.954$	sk1	0.848	-	-	-
	sk2	0.891	0.021	47.464	***
	sk3	0.920	0.024	49.338	***
	sk4	0.856	0.031	40.749	***
	sk5	0.849	0.030	41.074	***
	sk6	0.926	0.029	43.842	***
	sk7	0.919	0.029	43.605	***
	sk8	0.940	0.025	44.613	***
	sk9	0.984	0.024	49.311	***
	sk10	0.971	0.025	48.670	***
	sk11	0.837	0.027	34.969	***

***p<0.05

sk: suça ilişkin korku ölçeğinin maddelerini ifade etmektedir.

Tablo 15: Suça İlişkin Korku Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum iyiliği	Yapısal Modeli Değerleri	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	10.127	≤ 5
GFI	0.925	≥ 0.80
AGFI	0.879	≥ 0.80
CFI	0.900	≥ 0.80
IFI	0.901	≥ 0.80
TLI	0.866	≥ 0.80
SRMR	0.086	≤ 0.10
χ^2 : 415.198, df: 41, p:0.000		

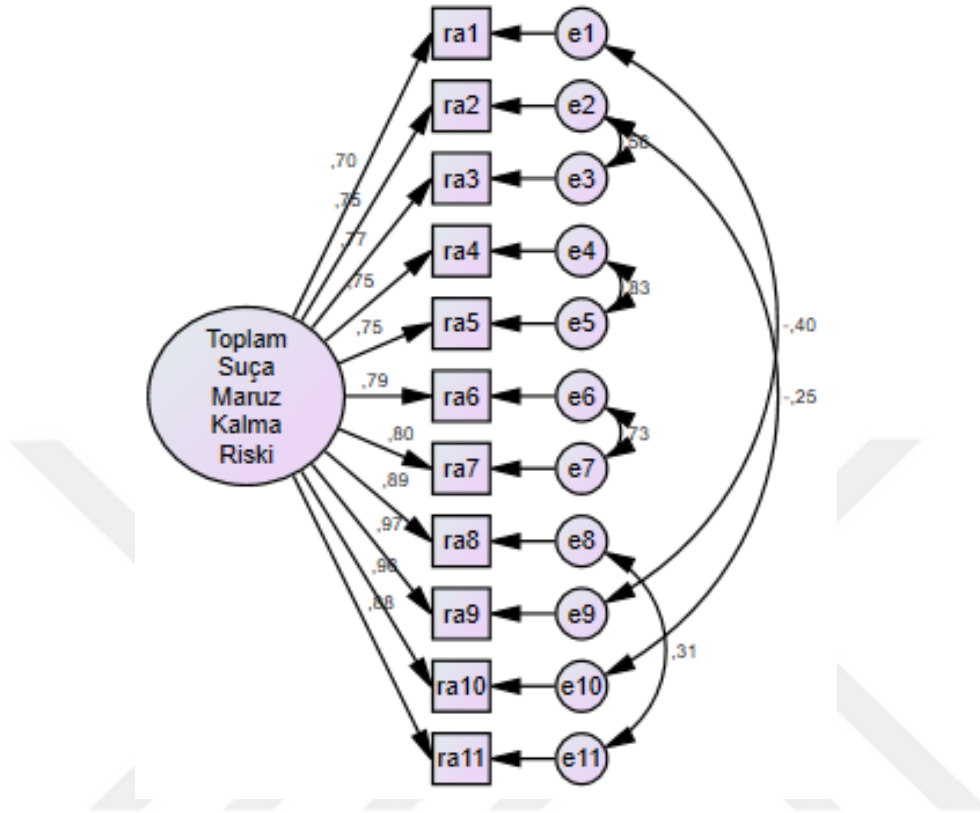
Suça ilişkin korku ölçeğinin uyum iyiliği değerleri Tablo 15’ de verilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucunun $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 11 madde tek alt boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. Sonrasında yenilenen uyum indeksi hesaplamalarında, modelin uyum iyiliği için kabul edilen değerlerin sağlandığı tabloda gösterilmiştir.

Ki-kare testi örneklem büyüklüğüne duyarlıdır. Özellikle 200’ün üzerinde olan büyük örneklerde χ^2 değeri oldukça yüksek değerler alacağından (Schumacker ve Lomax,1996) χ^2/df değerinin 5’in üzerinde çıkması olasıdır.

4.2.2.3. Suça Maruz Kalma Risk Algısı Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Suça Maruz Kalma Risk Algısı ölçeğinin yapısal geçerliliğini test etmek amacı ile DFA uygulanmıştır ve sonuçları Şekil 13 ve Tablo 16’da verilmiştir. Buna göre, değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin 0.40’ın üzerinde olduğu ve tüm korelasyon ilişkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ölçeğin geneli incelendiğinde, güvenirliğin 0.60’ın üzeri olduğu görülmüş ve iyi derecede güvenirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 13: Toplam Suça Maruz Kalma Riski Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli

Tablo 16: Suça Maruz Kalma Riski Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktör Yüğü	Standart Hata	t değeri	p değeri
Suça Maruz Kalma Risk Algısı $\alpha=0.963$	ra1	0.703	-	-	-
	ra2	0.749	0.044	23.560	***
	ra3	0.772	0.047	24.308	***
	ra4	0.749	0.052	23.598	***
	ra5	0.746	0.052	23.509	***
	ra6	0.794	0.051	24.986	***
	ra7	0.798	0.049	25.104	***
	ra8	0.888	0.046	27.854	***
	ra9	0.969	0.052	27.841	***
	ra10	0.963	0.049	30.073	***
	ra11	0.879	0.047	27.577	***

*** $p<0.05$

ra. Suça maruz kalma risk ölçeğinin maddelerini ifade etmektedir.

Suça maruz kalma risk algısı ölçeğinin uyum iyiliği değerleri Tablo 17’de verilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucunun $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 11 madde tek alt boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. Sonrasında yenilenen uyum indeksi hesaplamalarında, modelin uyum iyiliği için kabul edilen değerlerin sağlandığı tabloda gösterilmiştir.

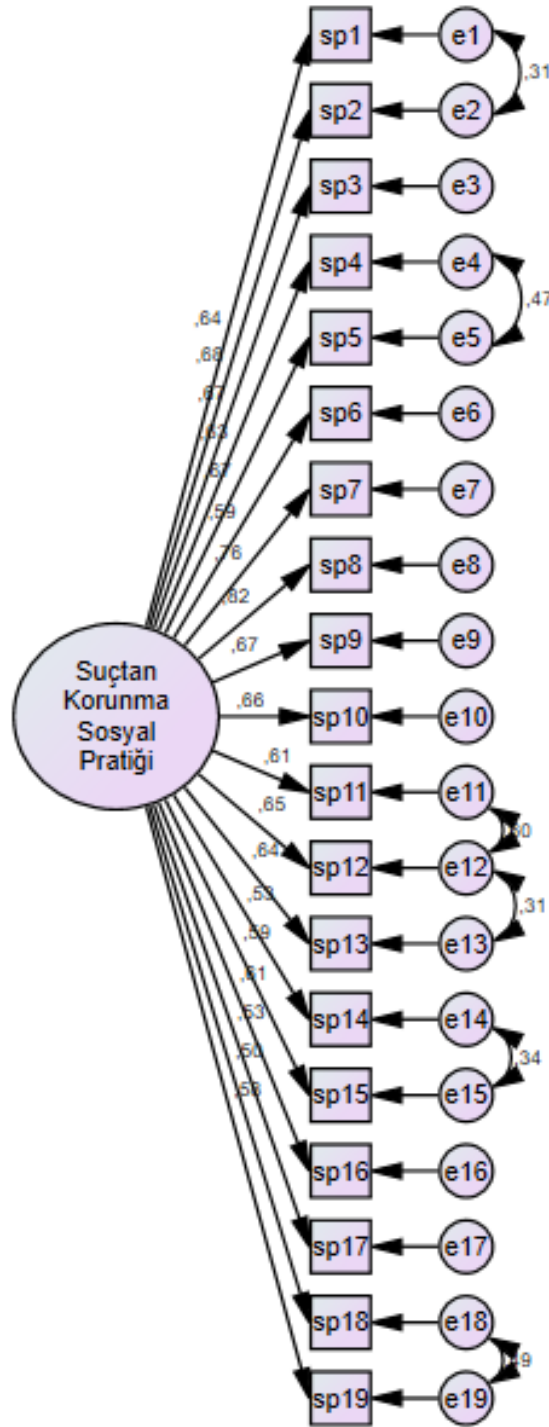
Tablo 17: Suça Maruz Kalma Risk Algısı Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum iyiliği	Yapısal Modeli Değerleri	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	20.272	≤ 5
GFI	0.889	≥ 0.80
AGFI	0.807	≥ 0.80
CFI	0.950	≥ 0.80
IFI	0.950	≥ 0.80
TLI	0.927	≥ 0.80
SRMR	0.058	≤ 0.10
$\chi^2: 770.331, df: 38, p:0.000$		

4.2.2.4. Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Suçtan Korunma Sosyal Pratiği ölçeğinin yapısal geçerliliğini test etmek amacı ile tek faktörlü DFA uygulanmıştır ve sonuçları Şekil 14 ve Tablo 18’de verilmiştir. Değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin 0.40’ın üzerinde olduğu ve tüm korelasyon ilişkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ölçeğin geneli incelendiğinde, güvenirliğin 0.60’ın üzeri olduğu görülmüş ve iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 14: Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli

Tablo 18: Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktör Yüğü	Standart Hata	t değeri	p değeri
Suçtan Korunma Sosyal Pratiği $\alpha=0.928$	sp1	0.641	-	-	-
	sp2	0.678	0.046	22.944	***
	sp3	0.666	0.054	18.764	***
	sp4	0.630	0.060	17.910	***
	sp5	0.665	0.061	18.747	***
	sp6	0.590	0.055	16.953	***
	sp7	0.759	0.057	20.849	***
	sp8	0.818	0.057	22.083	***
	sp9	0.665	0.056	18.746	***
	sp10	0.655	0.054	18.516	***
	sp11	0.609	0.049	17.409	***
	sp12	0.654	0.043	18.499	***
	sp13	0.644	0.049	18.249	***
	sp14	0.527	0.055	15.354	***
	sp15	0.590	0.054	16.939	***
	sp16	0.609	0.058	17.417	***
	sp17	0.530	0.054	15.422	***
	sp18	0.501	0.054	14.670	***
	sp19	0.577	0.054	16.624	***

***p<0.05

sp: suçtan korunma sosyal pratiği ölçeğinin maddelerini ifade etmektedir.

Tablo 19: Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum iyiliği	Yapısal Modeli Değerleri	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	11.701	≤ 5
GFI	0.849	≥ 0.80
AGFI	0.803	≥ 0.80
CFI	0.857	≥ 0.80
IFI	0.858	≥ 0.80
TLI	0.833	≥ 0.80
SRMR	0.064	≤ 0.10
$\chi^2: 1708.394, df: 146, p:0.000$		

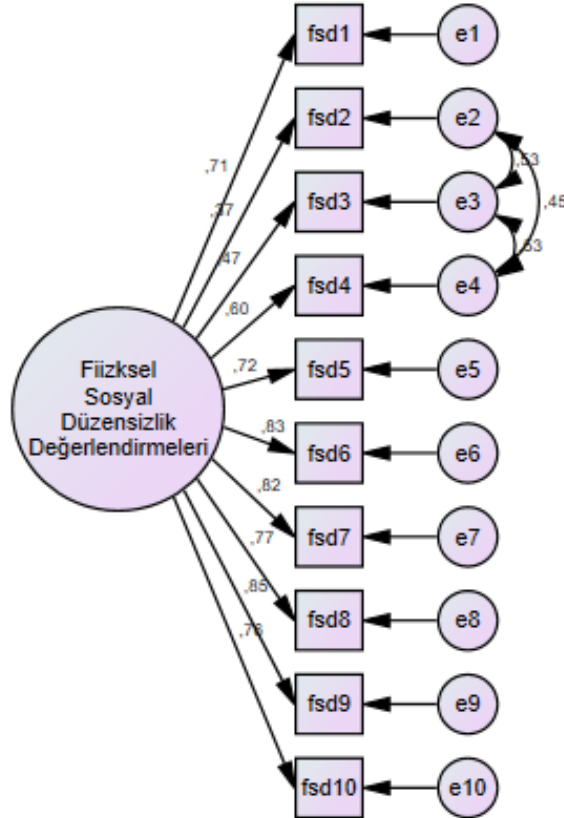
Suçtan korunma sosyal pratiği ölçeğinin uyum iyiliği değerleri Tablo 19’da verilmiştir. Doğrulayıcı Faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucunun $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 19 madde tek alt boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme

yapılmaktadır. Sonrasında yenilenen uyum indeksi hesaplamalarında, modelin uyum iyiliği için kabul edilen değerlerin sağlandığı tabloda gösterilmiştir.

4.2.2.5. Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Fiziksel-sosyal Düzensizlik Değerlendirme ölçeğinin yapısal geçerliliğini test etmek amacı ile DFA uygulanmıştır ve sonuçları Şekil 15 ve Tablo 20’de verilmiştir. Buna göre, değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin 0.40’ın üzerinde olduğu ve tüm korelasyon ilişkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Ölçeğin geneli incelendiğinde, güvenirliğin 0.60’ın üzeri olduğu görülmüş ve iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 15: Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin Tek Faktörlü DFA Modeli

Tablo 20: Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme Ölçeğinin Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktör Yüğü	Standart Hata	t değeri	p değeri
Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme $\alpha=0.903$	fsd1	0.712	-	-	-
	fsd	0.403	0.060	11.473	***
	fsd3	0.470	0.060	14.549	***
	fsd4	0.603	0.053	18.697	***
	fsd5	0.721	0.046	22.355	***
	fsd6	0.828	0.046	25.648	***
	fsd7	0.816	0.042	25.278	***
	fsd8	0.772	0.046	23.926	***
	fsd9	0.851	0.039	26.313	***
	fsd10	0.760	0.046	23.559	***

***p<0.05 fsd: fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirme ölçeğinin maddelerini ifade etmektedir.

Fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirme ölçeğinin uyum iyiliği değerleri Tablo 21’de verilmiştir. Doğrulayıcı Faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucunun p=0.000 düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 10 madde tek alt boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. Sonrasında yenilenen uyum indeksi hesaplamalarında, modelin uyum iyiliği için kabul edilen değerlerin sağlandığı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 21: Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirme Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum iyiliği	Yapısal Modeli Değerleri	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	14.360	≤ 5
GFI	0.914	≥ 0.80
AGFI	0.852	≥ 0.80
CFI	0.933	≥ 0.80
IFI	0.933	≥ 0.80
TLI	0.906	≥ 0.80
SRMR	0.053	≤ 0.10
χ^2 : 459.530, df: 32, p:0.000		

4.2.2.6. Bireysel Afet Direnci Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Bulguları

Bireysel afet direnci ölçeği bu çalışmada İngilizce'den Türkçe'ye uyarlanmaktadır. Dolayısıyla ölçek maddelerinin nasıl bir yapı oluşturduğunu ve yapı geçerliliğini test etmek için AFA yapılmıştır. AFA ile faktör yapıları belirlendikten sonra yapının doğrulanması için DFA analizi yapılmıştır.

4.2.2.6.1. Bireysel Afet Direnci Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları

Açıklayıcı faktör analizi süreci, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygunluğunun test edilmesi, faktörlerin elde edilmesi ve faktör deseninin ortaya konması aşamalarından oluşmaktadır.

Faktörlerin isimlendirilmesinden önce, örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığını test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett Küresellik testi uygulanmıştır. KMO değeri olarak 0.5-1.0 arası değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilirken, 0.5'in altındaki değerler faktör analizinin söz konusu veri seti için uygun olmadığının göstergesidir. Kat sayı ne kadar 1'e yaklaşırsa faktör analizi de o kadar güvenilir faktörler ortaya koyacaktır (Altunışık vd., 2010:266). Veri setinde yer alan değişkenlerin arasında anlamlı bir korelasyon varlığının değerlendirilmesi için de Bartlett Küresellik testi uygulanmalıdır. Bu test sonucunda p değerinin anlamı olması, verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını göstermektedir (Sop, 2017: 213).

Kullanılan ölçeğinin faktör desenini ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi temel bileşenler analizi (principal component analysis), döndürme olarak da dik döndürme yöntemlerinden varimax seçilmiştir. Temel bileşenler analizi, maddeler arasındaki toplam varyansı analiz ederek faktör çıkarma işlemi uygulamaktadır (Sop, 2017: 213). Döndürme işleminde elde ettiği faktörlerin "Bağımsızlık, yorumlamada açıklık ve anlamlılık" sağlaması sebebi ile dik döndürme yöntemlerinden varimax seçilmiştir. Böylece faktörlerin birbiri ile yüksek ilişki veren maddeleri bularak yorumlanması daha kolay olmaktadır (Büyüköztürk, 2002: 476)

Tablo 22: Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Faktör Yükleri				Toplam Madde Korelasyonu
	F1: Tecrübe ile Başa Çıkma	F2: Ortak Başa Çıkma	F3: Duygusal Başa Çıkma	F4: Bilgi ile Başa Çıkma	
bad5	0.830				0.819
bad2	0.805				0.810
bad4	0.797				0.707
bad3	0.718				0.723
bad6	0.711				0.783
bad7	0.624				0.739
bad1	0.604				0.603
bad14		0.854			0.794
bad12		0.835			0.814
bad11		0.832			0.793
bad15		0.797			0.733
bad13		0.631			0.569
bad18			0.917		0.842
bad19			0.903		0.826
bad17			0.878		0.772
bad8				0.834	0.686
bad10				0.757	0.701
bad9				0.635	0.656
bad20				0.503	0.441
Güvenirlilik	0.914	0.891	0.906	0.802	0.896
Açıklanan Varyans (%)	22.972	19.027	17.673	13.024	72.697
Öz Değer (Λ)	7.778	3.901	1.854	1.006	
KMO =0.902; $\chi^2(171) =14176.016$; Bartlett Küresellik Testi (p) = 0.000					

Tablo 22’de görüldüğü üzere, analiz sonucunda KMO değerinin 0.902 olduğu belirlenmiştir. Bartlett Küresellik testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen ki kare değerinin kabul edilebilir olduğu görülmüştür ($\chi^2(171) =14176.016$; $p<0.05$). Bu sonuç doğrultusunda, örneklem yeterliliğinin faktör analizi yapmak için “yeterli” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçekte yer alan faktörlerin yükleri incelendiğinde 0.503-0.917 aralığında, toplam madde korelasyonu ise 0.441- 0.842 aralığında dağılmıştır. Bu faktörler toplam varyansın %72.697’sini açıklamaktadır. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %50’den fazla olması yeterli olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk,

2007; Tavsancil, 2005). Dolayısıyla AFA sonrasında Bireysel Afet Direnci Ölçeği 4 faktör yapısına sahip 19 maddelik bir ölçek olarak ortaya çıkmaktadır.

Kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlikleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde, güvenilirlik katsayıları birinci boyut için (0.914), ikinci boyut için (0.891), üçüncü boyut için (0.906), dördüncü boyut için (0.802) ve ölçeğin geneli için (0,896) iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Cronbach Alfa değerlerinin 0.60'tan büyük olması, kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu da çalışmada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılıklarının iyi olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 23: AFA Sonucunda Elde Edilen Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Faktörlerinin Orijinal Çalışma ile Kıyaslanması

Orijinal Çalışma		Faktör Analiz Sonucunda Bu Çalışmada Elde Edilen Sonuçlar	
Tecrübe İle Başa Çıkma	Bad1	Tecrübe İle Başa Çıkma	Bad1
	Bad2		Bad2
	Bad3		Bad3
	Bad4		Bad4
	Bad5		Bad5
Bilgi İle Başa Çıkma	Bad6	Bilgi İle Başa Çıkma	Bad6
	Bad7		Bad7
	Bad8		Bad8
	Bad9		Bad9
	Bad10		Bad10
Ortak Başa Çıkma	Bad11	Ortak Başa Çıkma	Bad20
	Bad12		Bad11
	Bad13		Bad12
	Bad14		Bad13
	Bad15		Bad14
Duygusal Başa Çıkma	Bad16	Duygusal Başa Çıkma	Bad15
	Bad17		Bad17
	Bad18		Bad18
	Bad19		Bad19
	Bad20		

Ölçeğin faktör desenini ortaya koymak amacıyla yapılan açıklayıcı faktör analizinde, 1 madde çıkmış (bad16) ve kalan 19 maddenin 4 faktöre ayrıldığı belirlenmiştir. Orijinal ölçek ile faktör boyutu değişmemekle birlikte faktörlere ait

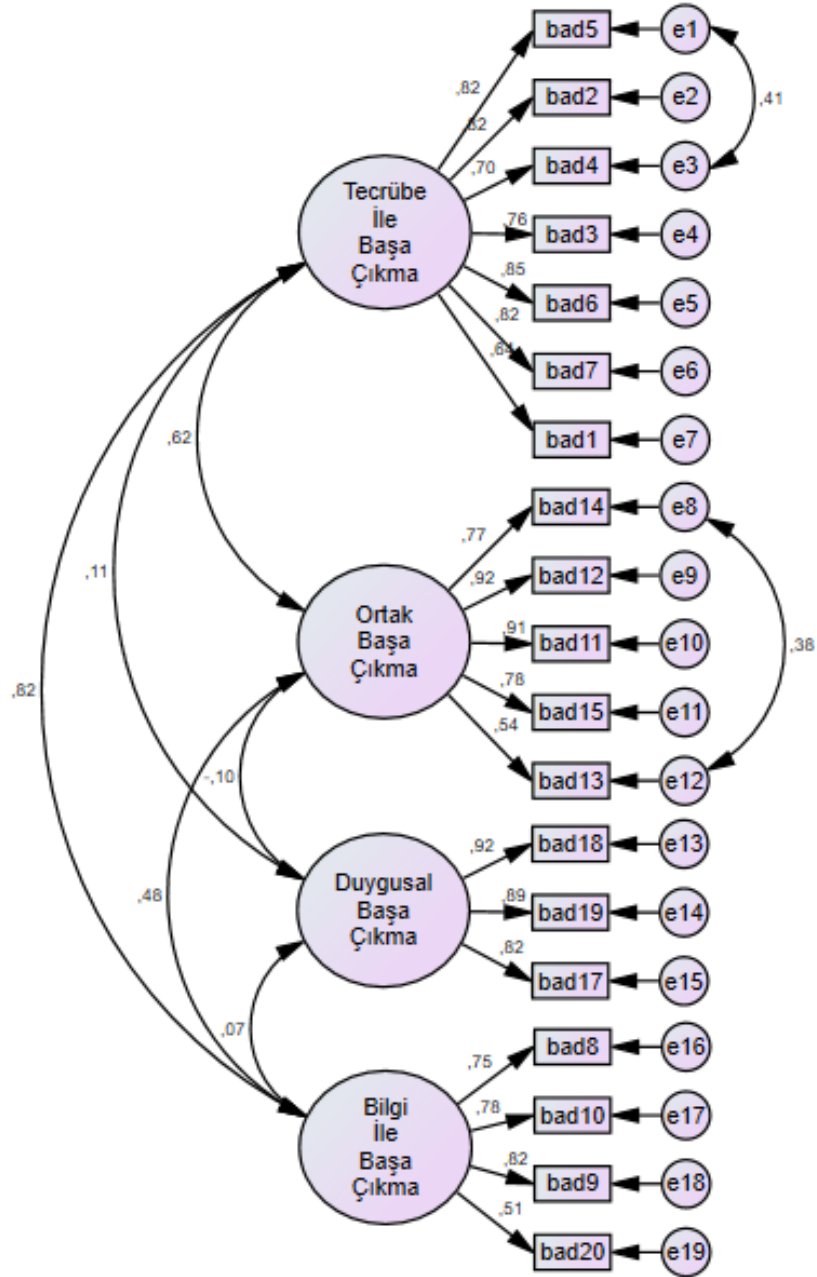
ifadelerde değişiklikler olmuştur (Tablo 22). Buna göre orijinal ölçekte faktör 4’te yer alan bad6 ve bad7 ifadeleri bu çalışmada faktör 1’de yer almıştır. Orijinal ölçekte faktör 3’de yer alan bad20 ifadesi bu çalışmada faktör 4’te yer almıştır. Faktör 4’de yer alan bad16 ifadesi de AFA sonucunda çıkarılmıştır. Faktör 3’e ait ifadeler ise aynı kalmıştır. Tablo 23’te AFA sonucunda elde edilen bireysel afet direnci ölçeğinin faktörlerinin orijinal çalışma ile kıyaslaması yapılmıştır.

4.2.2.6.2. Bireysel Afet Direnci Ölçeği Doğrulatory Faktör Analizi Bulguları

AFA ile faktör yapısının ortaya konduğu BAD ölçeğinin faktör yapısını doğrulamak amacı ile DFA uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Şekil 16 ve Tablo 24’ te verilmiştir. Buna göre, değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin 0.40’ın üzerinde olduğu ve tüm korelasyon ilişkilerinin anlamlı olduğu görölmektedir.

Bireysel afet direnci ölçeğinin uyum iyiliği değerleri Tablo 25’te verilmiştir Doğrulatory Faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucunun $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 19 madde 4 alt boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. Sonrasında yenilenen uyum indeksi hesaplamalarında, modelin uyum iyiliği için kabul edilen değerlerin sağlandığı tabloda gösterilmiştir.

Şekil 16: Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü DFA Modeli

Tablo 24: Bireysel Afet Direnci Ölçeğinin Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktör Yüğü	Standart Hata	t değeri	p değeri
Tecrübe ile Başa Çıkma	bad5	0.823	-	-	-
	bad2	0.822	0.029	31.228	***
	bad4	0.700	0.028	31.899	***
	bad3	0.761	0.035	27.958	***
	bad6	0.853	0.030	33.016	***
	bad7	0.820	0.032	31.137	***
	bad1	0.640	0.037	22.256	***
Ortak Başa Çıkma	bad14	0.766	-	-	-
	bad12	0.915	0.041	31.938	***
	bad11	0.906	0.042	31.631	***
	bad15	0.776	0.044	26.317	***
	bad13	0.538	0.040	21.045	***
Duygusal Başa Çıkma	bad18	0.916	-	-	-
	bad19	0.892	0.024	39.371	***
	bad17	0.815	0.025	34.493	***
Bilgi ile Başa Çıkma	bad8	0.752	-	-	-
	bad10	0.783	0.044	24.455	***
	bad9	0.824	0.041	25.671	***
	bad20	0.507	0.044	15.576	***

***p<0.05

bad: Bireysel Afet direnci ölçeğinin maddelerini ifade etmektedir.

Tablo 25: Bireysel Afet Direnci Ölçeği Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum iyiliği	Yapısal Modeli Değerleri	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	11.011	≤ 5
GFI	0.858	≥ 0.80
AGFI	0.812	≥ 0.80
CFI	0.898	≥ 0.80
IFI	0.898	≥ 0.80
TLI	0.879	≥ 0.80
SRMR	0.076	≤ 0.10
$\chi^2: 1585.616, df: 144, p:0.000$		

Bu çalışmada faktör analizi sonucunda elde edilen nihai bireysel afet direnci ölçeğinin boyutları ve ifadeleri Tablo 26’da da gösterilmiştir. Dolayısıyla gelecekteki çalışmaların BAD ölçeğinin nihai halinin kullanması gerekmektedir.

Tablo 26: Faktör Analizi Sonucunda Elde Edilen Nihai Bireysel Afet Direnci Ölçeği

Bireysel Afet Direnci Ölçeği
Tecrübe ile Başa Çıkma
1.Geçmiş tecrübelerim afete karşı hazırlıklı olmamda yardımcı olur.
2.Bir afet sırasında nasıl tahliye yapılacağını bilirim.
3.Bir afet sırasında nasıl güvende kalınacağı hususunda, başkalarını eğitebilirim.
4.Afetler için hazırlanmış bir acil durum planım vardır
5.Bir afet durumuna karşı evimi nasıl hazır hale getireceğimi biliyorum.
6.Bir afet sırasında bilgi edinmenin çeşitli yollarını biliyorum.
7. Bir afet hakkında tam olarak nereden bilgi alacağımı biliyorum.
Bilgi ile Başa Çıkma
8.Bir afet esnasında bilgiye ulaşmak kolaydır.
9.Bir afet sırasında güncel bilgiyi nasıl edineceğimi biliyorum.
10.Bir afet sırasında güç kaynağım (telefon, internet vb.) olmasa bile bilgiye nasıl ulaşacağımı biliyorum.
11.Bir afet durumuyla sakince başa çıkabilirim.
Ortak Başa Çıkma
12.Bir afet nedeniyle stres olduğumda başvurabileceğim arkadaşlarım ve ailem vardır.
13.Bir afet sırasında bilgi almak için gidebileceğim arkadaşlarım ve ailem vardır.
14.Bir afet sırasında arkadaşlarımın ve (veya) ailemin yakınında olmak beni sakinleştirir.
15.Bir afet sırasında arkadaşlarımın ve (veya) ailemin yanında olmak beni güvende hissettirir.
16.Bir afet sırasında bana duygusal destek sağlayabilecek başka kişiler bulunmaktadır.
Duygusal Başa Çıkma
17.Bir afet sırasında panik olmuş hissedirim.
18.Bir afet sırasında aşırı tepki gösteririm.
19.Bir afet sırasında ruh halimde ciddi bir değişiklik gözlemlerim.

4.2.3. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında geliştirilen hipotezlerin testine yönelik analiz bulgularına yer verilmiştir.

4.2.3.1. Bireylerin Suç Korkusu, Suça Maruz Kalma Risk Algısı, Suçtan Korunma Sosyal Pratiği ve Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Algısı Seviyelerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu başlıkta “H₁; Bireylerin suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlik algısı sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterir.” hipotezine yönelik uygulanan analiz bulgularına yer verilmiştir. Buna göre iki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız örneklemeler için t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Bireylerin toplam suça ilişkin korku puanlarının sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir ve elde edilen sonuçlar Tablo 27’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre toplam suça ilişkin korku puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kadın katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, erkek katılımcılara göre daha fazladır. Aynı zamanda katılımcıların yaşlarına göre toplam suça ilişkin korku puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Buna göre yaşı 20 yaş ve altı, 21-30 yaş arası ve 51 yaş ve üstü olan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, 41-50 yaş arası bireylere göre daha fazladır.

Katılımcıların yaşadıkları ile göre toplam suça ilişkin korku puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre, Antalya’da yaşayan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, Burdur’da yaşayan katılımcılara göre daha fazladır. Aynı zamanda katılımcıların yaşadığı semtte yabancı varlığının olup olmamasına göre toplam suça ilişkin korku puanlarında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre yaşadığı semtte yerleşik yabancı ($p<0.05$) olan ve sığınmacı/mülteci olan ($p<0.05$) katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, olmayan katılımcılara göre daha fazladır. Burada Antalya heterojen toplumu, Burdur ise homojen toplumu temsil etmektedir. Aynı zamanda yerleşik yabancı ve sığınmacı/mülteci varlığı da toplumun daha heterojen bir yapıya bürünmesinde olmasında önemli etkenlerdir. Sonuç olarak heterojen toplumların suça ilişkin korku düzeyi, homojen toplumlara göre daha fazladır.

Tablo 27: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplam Suça İlişkin Korku Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	41.21	11.51	15.310**	0.000*	
	Erkek	29.85	12.43			
Yaş	20 yaş ve altı (1)	38.94	12.42	5.372***	0.000*	1>4, 2>4, 5>4
	21-30 (2)	36.45	13.83			
	31-40 (3)	35.33	12.86			
	41-50 (4)	32.87	12.76			
	51 yaş ve üstü (5)	38.37	13.18			
Yaşanılan İl	Burdur	34.02	13.66	-3.350**	0.001*	
	Antalya	36.81	12.83			
Medeni Durum	Evli	34.97	13.36	-2.242**	0.025*	
	Bekar	36.87	12.96			
Çocuk Varlığı	Evet	34.99	13.16	-2.044**	0.041*	
	Hayır	36.71	13.31			
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı (1)	39.04	13.52	4.453***	0.001*	1>4, 1>5
	Lise (2)	36.02	13.07			
	Ön lisans (3)	37.96	13.69			
	Lisans (4)	34.66	13.36			
	Lisansüstü (5)	33.36	11.53			
İş Durumu	Kamu (1)	34.77	13.37	2.769***	0.041*	4>1
	Özel Sektör (2)	34.83	13.27			
	Çalışmıyor/İşsiz (3)	36.53	13.45			
	Diğer (4)	37.57	12.70			
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı (1)	41.43	13.90	6.620***	0.000*	1>2, 1>4, 1>5, 3>5
	2501-3500 TL (2)	36.02	14.13			
	3501-4500 TL (3)	38.04	12.99			
	4501-5500 TL (4)	35.62	12.31			
	5501 TL ve üstü (5)	33.80	12.82			
Yaşanılan Semtte Yerleşik Yabancı Birey Varlığı	Evet	36.36	13.21	2.552**	0.011*	
	Hayır	34.09	13.20			
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mülteci Varlığı	Evet	37.19	13.01	4.707**	0.000*	
	Hayır	33.27	13.26			
Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet	34.83	13.19	-2.285**	0.023*	
	Hayır	36.71	13.25			
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	38.01	12.82	2.667**	0.008*	
	Hayır	35.16	13.29			
Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	35.46	13.45	-0.513**	0.608	
	Hayır	35.88	13.05			

*p<0.05, **Bağımsız örneklem için t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları medeni durumlarına ve çocuk varlığına göre incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit

edilmiştir. Buna göre bekar katılımcıların ($p<0.05$) ve çocuğu olmayan katılımcıların ($p<0.05$) toplam suça ilişkin korku puanları daha fazladır.

Diğer taraftan katılımcıların eğitim düzeylerine, iş durumlarına ve gelir düzeylerine göre toplam suça ilişkin korku puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan katılımcılara göre daha fazladır. İş durumuna göre, çalışma durumu diğer olan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, çalışma durumu kamu çalışanı olan katılımcılara göre daha fazladır. Aynı zamanda düzenli gelir sahibi olan kamu ve özel sektör çalışanlarının suça ilişkin korku puanları diğerlerine göre daha azdır.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre toplam suça ilişkin korku puanları incelendiğinde ise, gelir düzeyi 2500 TL ve altı olan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, gelir düzeyi 2501-3500 TL ve 4501-5500 TL arası olan katılımcılara göre daha fazladır. Ayrıca gelir düzeyi 2500 TL ve altı ve 3501-4500 TL arası olan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, gelir düzeyi 5501 TL ve üstü olan katılımcılara göre daha fazladır. Sonuç olarak gelir düzeyi düşük olan katılımcılarda suç korkusu daha fazladır.

Katılımcıların daha önce bir suça maruz kalma ve daha önce afet eğitimi alma durumlarına göre toplam suça ilişkin korku puanlarında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre, daha önce bir suça maruz kalan katılımcılar maruz kalmayanlara göre daha fazla suça ilişkin korku yaşamışlardır. Diğer taraftan afet eğitimi almayan katılımcıların toplam suça ilişkin korku puanları, alan katılımcılara göre daha fazladır.

H₁ hipotezi kapsamında bireylerin suça maruz kalma risk algısının sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve elde edilen sonuçlar tablo 28’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre toplam suça maruz kalma riski puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kadın katılımcıların toplam suça maruz kalma riski puanları, erkek katılımcılara göre daha fazladır.

Tablo 28: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısı Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	31.07	12.85	7.978**	0.000*	
	Erkek	25.22	10.63			
Yaş	20 yaş ve altı	28.63	13.20	0.296***	0.881	
	21-30	28.61	12.74			
	31-40	28.29	11.96			
	41-50	27.53	11.68			
	51 yaş ve üstü	28.21	11.64			
Yaşanılan İl	Burdur	25.89	11.60	-5.179**	0.000*	
	Antalya	29.82	12.30			
Medeni Durum	Evli	27.79	11.86	-1.485**	0.138	
	Bekar	28.95	12.67			
Çocuk Varlığı	Evet	27.68	11.70	-1.764**	0.078	
	Hayır	29.04	12.83			
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı (1)	31.02	12.64	2.900***	0.021*	1>2
	Lise (2)	26.28	11.85			
	Ön lisans (3)	28.78	13.43			
	Lisans (4)	28.45	11.84			
	Lisansüstü (5)	27.74	11.61			
İş Durumu	Kamu	28.22	11.82	1.285***	0.278	
	Özel Sektör	27.19	12.47			
	Çalışmıyor/İşsiz	29.43	12.96			
	Diğer	28.64	11.77			
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı (1)	32.44	13.96	4.768***	0.001*	1>2, 1>5, 3>5
	2501-3500 TL (2)	27.39	12.63			
	3501-4500 TL (3)	30.27	12.67			
	4501-5500 TL (4)	28.99	12.10			
	5501 TL ve üstü (5)	26.93	11.28			
Yaşanılan Semtte Yerleşik Yabancı Birey Varlığı	Evet	29.67	12.55	5.920**	0.000*	
	Hayır	24.89	10.55			
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mülteci Varlığı	Evet	30.12	12.67	6.434**	0.000*	
	Hayır	25.23	10.69			
Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet	27.44	11.90	-2.294**	0.022*	
	Hayır	29.18	12.44			
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	32.53	12.43	5.403**	0.000*	
	Hayır	27.28	11.92			
Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	28.29	12.13	0.182**	0.855	
	Hayır	28.15	12.22			

*p<0.05, ** Bağımsız örneklem için t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Katılımcıların yaşadıkları ile ve yaşadığı semtte yabancı varlığının olup olmamasına göre toplam suça maruz kalma risk algısı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre Antalya’da yaşayan katılımcıların toplam suça maruz kalma risk algısı puanları, Burdur’da yaşayanlara göre daha fazladır. Diğer taraftan yaşadığı semtte yerleşik yabancı birey ve sığınmacı/mülteci olan katılımcıların toplam suça maruz kalma risk algısı puanları, diğerlerine göre daha fazladır. Dolayısıyla toplumun yapısına göre suça maruz kalma risk algısı da değişmektedir. Sonuç olarak heterojen toplumların suça maruz kalma riski algısı, homojen toplumlara göre daha fazladır.

Katılımcıların eğitim ve gelir düzeylerine göre toplam suça maruz kalma riski puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmektedir ($p<0.05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre, eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların toplam suça maruz kalma risk algısı puanları, eğitim düzeyi lise olan katılımcılara göre anlamlı olarak daha fazladır. Ayrıca eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların suça maruz kalma risk algısı puanları, anlamlı bir farklılık göstermese de eğitim seviyesi daha yüksek olan katılımcılara oranla daha fazla olduğu da görülmektedir.

Aynı şekilde gelir düzeyi 2500 TL ve altı olan katılımcıların toplam suça maruz kalma risk algısı puanları, gelir düzeyi 2501-3500 TL ve 5501 TL ve üstü olan katılımcılara göre daha fazladır. Diğer taraftan gelir düzeyi 3501-4500 TL arası olan katılımcıların toplam suça maruz kalma risk algısı puanları, gelir düzeyi 5501 TL ve üstü olan katılımcılara göre daha fazladır. Dolayısıyla gelir düzeyi çok düşük olan katılımcıların suça maruz kalma risk algısı seviyesi daha fazladır.

Katılımcıların daha önce afet eğitimi alıp alma ve daha önce bir suça maruz kalma durumlarına göre toplam suça maruz kalma riski puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0.05$). Buna göre afet eğitimi almayan katılımcıların toplam suça maruz kalma riski puanları, alan katılımcılara göre daha fazladır. Aynı zamanda daha önce bir suça maruz kalan katılımcıların toplam suça maruz kalma risk algısı puanları, kalmayan katılımcılara göre daha fazladır.

Tablo 29: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Suçtan Korunma Sosyal Pratiği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	64.39	15.63	12.939**	0.000*	
	Erkek	51.97	15.30			
Yaş	20 yaş ve altı	60.26	17.39	0.493***	0.741	
	21-30	58.32	17.70			
	31-40	57.52	15.55			
	41-50	58.43	16.43			
	51 yaş ve üstü	59.15	16.89			
Yaşanılan İl	Burdur	55.54	15.74	-4.525**	0.000*	
	Antalya	60.26	17.02			
Medeni Durum	Evli	57.83	16.13	-1.271**	0.204	
	Bekar	59.19	17.53			
Çocuk Varlığı	Evet	58.05	16.18	-0.672**	0.502	
	Hayır	58.76	17.39			
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı (1)	61.52	17.83	2.429***	0.046*	1>5
	Lise (2)	58.69	17.01			
	Ön lisans (3)	60.33	17.36			
	Lisans (4)	57.46	16.46			
	Lisansüstü (5)	55.98	14.50			
İş Durumu	Kamu	57.77	16.63	0.444***	0.722	
	Özel Sektör	58.31	16.80			
	Çalışmıyor/İşsiz	58.20	17.52			
	Diğer	59.38	15.99			
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı (1)	60.48	18.78	6.005***	0.000*	3>2, 3>5, 4>5
	2501-3500 TL (2)	56.67	16.83			
	3501-4500 TL (3)	62.40	17.53			
	4501-5500 TL (4)	60.82	16.63			
	5501 TL ve üstü (5)	56.29	15.53			
Yaşanılan Semtte Yerleşik Yabancı Birey Varlığı	Evet	59.33	17.00	2.928**	0.003*	
	Hayır	56.05	15.64			
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mült eci Varlığı	Evet	60.06	17.35	4.239**	0.000*	
	Hayır	55.60	15.13			
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	63.02	16.32	4.263**	0.000*	
	Hayır	57.32	16.57			
Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	57.78	16.44	-1.066**	0.287	
	Hayır	58.88	16.87			

*p<0.05, ** Bağımsız örneklem için t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

H₁ hipotezine göre bireylerin suçtan korunma sosyal pratiği seviyelerinin sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği test

edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 29’da verilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre suçtan korunma sosyal pratiği puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0.05$). Kadın katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanlarının erkek katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşadıkları ile ve yaşadıkları semtte yabancı bireylerin varlığının olup olmamasına göre suçtan korunma sosyal pratiği puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre Antalya’da yaşayan katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanları, Burdur’da yaşayanlara göre daha fazladır. Ayrıca yaşadığı semtte yerleşik yabancı birey ve sığınmacı/mülteci olan katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanları, olmayan katılımcılara göre daha fazladır. Dolayısıyla toplumun yapısına göre suçtan korunma sosyal pratiği de değişmektedir. Sonuç olarak heterojen toplumların suçtan korunma sosyal pratiği, homojen toplumlara göre daha fazladır.

Katılımcıların eğitim ve gelir düzeylerine göre suçtan korunma sosyal pratiği puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanları, eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcılara göre daha fazladır. Dolayısı ile çok düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin suçtan korunma sosyal pratikleri eğitim seviyesi çok yüksek bireylere göre daha fazladır. Ayrıca, gelir düzeyi 3501-4500 TL arası olan katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanları, gelir düzeyi 2501-3500 TL arası ve 5500 TL ve üstü olan katılımcılara göre daha fazladır. Gelir düzeyi 4501-5500 TL arası olan katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanlarının ise gelir düzeyi 5501 TL ve üstü olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sonuç olarak orta gelir seviyesine sahip bireylerin suçtan korunma sosyal pratikleri daha fazla olarak bulunmuştur.

Katılımcıların daha önce bir suça maruz kalma durumlarına göre suçtan korunma sosyal pratiği puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Daha önce bir suça maruz kalan katılımcıların suçtan korunma sosyal pratiği puanları, kalmayan katılımcılara göre daha fazladır.

Tablo 30: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	40.35	7.64	3.623**	0.000*	
	Erkek	38.45	9.25			
Yaş	20 yaş ve altı (1)	37.82	7.40	7.406***	0.000*	5>1, 3>2, 4>2, 5>2
	21-30 (2)	37.65	8.54			
	31-40 (3)	39.86	8.59			
	41-50 (4)	40.49	8.90			
	51 yaş ve üstü (5)	41.75	6.89			
Yaşanılan İl	Burdur	38.88	8.70	-1.701**	0.089	
	Antalya	39.79	8.36			
Medeni Durum	Evli	39.99	8.78	2.829**	0.005*	
	Bekar	38.45	7.95			
Çocuk Varlığı	Evet	40.16	8.80	3.483**	0.001*	
	Hayır	38.29	7.93			
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı	39.20	9.79	0.523***	0.719	
	Lise	39.88	8.69			
	Ön lisans	39.39	8.80			
	Lisans	39.09	8.17			
	Lisansüstü	40.06	7.97			
İş Durumu	Kamu (1)	40.56	8.53	7.039***	0.000*	1>2, 1>3, 4>2, 4>3
	Özel Sektör (2)	38.11	8.68			
	Çalışmıyor/İşsiz (3)	37.86	7.93			
	Diğer (4)	40.24	8.31			
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı	37.44	9.22	2.036***	0.087	
	2501-3500 TL	38.72	8.81			
	3501-4500 TL	39.10	9.05			
	4501-5500 TL	40.48	7.88			
	5501 TL ve üstü	39.75	8.23			
Yaşanılan Semtte Yerleşik Yabancı Birey Varlığı	Evet	40.04	8.20	3.592**	0.000*	
	Hayır	37.99	9.03			
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mülteci Varlığı	Evet	40.23	8.62	3.889**	0.000*	
	Hayır	38.14	8.18			
	Hayır	38.83	9.04			
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	40.65	7.66	2.180**	0.029*	
	Hayır	39.15	8.66			
Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	39.48	8.39	0.232**	0.816	
	Hayır	39.36	8.63			
	Hayır	39.60	8.67			

*p<0.05, ** Bağımsız örneklem için t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

H₁ hipotezine göre bireylerin fiziksel-sosyal düzensizlik algılarının sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve

elde edilen sonuçlar Tablo 30’da verilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0.05$). Kadın katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanları, erkek katılımcılara göre daha fazladır.

Katılımcıların yaşlarına göre fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre, 51 yaş ve üstü katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanları, 21-30 yaş ve 20 yaş altı olan katılımcılara göre daha fazladır. Ayrıca yaşı 31-40 ve 41-50 yaş aralığında olan katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanları, yaşı 21-30 aralığında olan katılımcılara göre daha fazladır.

Diğer taraftan katılımcıların medeni durumlarına ve çocuk sahibi olma durumlarına göre fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0.05$). Buna göre evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanları diğerlerine göre daha fazladır. Aynı zamanda katılımcıların iş durumlarına göre fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre iş durumu kamu ve diğer olan katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanları, iş durumu özel sektör çalışanı ve çalışmayan/işsiz olan katılımcılara göre daha fazladır.

Katılımcıların yaşadıkları semtte yerleşik yabancı ve sığınmacı/mülteci varlığının olup olmamasına göre fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Yaşadığı semtte yerleşik yabancı ve sığınmacı/mülteci olan katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarının, olmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanlarında daha önce suça maruz kalma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0.05$). Daha önce bir suça maruz kalan katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik puanları diğerlerine göre daha fazladır.

Suç korkusu ile ilgili oluşturulan bir diğer hipotez ise “H₂: Bireylerin cinsel içerikli suça maruz kalma korkusu ve risk algısı cinsiyete göre farklılık gösterir.” hipotezidir. Buna göre cinsel tacize uğrama ve tecavüze uğrama korkusu puanlarının ortalaması ile cinsel tacize uğrama ve tecavüze uğrama risk algısı puanlarının

ortalaması alınmıştır. Bu puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler Tablo 31’de gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların cinsel içerikli suça maruz kalma korkusu ve risk algısı puanlarında, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Kadın katılımcıların cinsel içerikli suça maruz kalma korkusu ve risk algısı, erkek katılımcılara göre daha fazladır.

Tablo 31: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Cinsel İçerikli Suça Maruz Kalma Korkusu ile Risk Algısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p
Cinsel içerikli suça maruz kalma korkusu	Kadın	3.96	1.24	20.427**	0.000*
	Erkek	2.21	1.50		
Cinsel içerikli suça maruz kalma risk algısı	Kadın	2.75	1.41	13.288**	0.000*
	Erkek	1.70	1.11		

* $p<0.05$, ** Bağımsız örneklem için t testi

Çalışma kapsamında oluşturulan bir diğer hipotez olan “H₃: Bireylerin suç korkusu seviyesi medyadaki suç haberlerini takip etme sıklığına göre farklılık gösterir.” hipotezini test etmek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 32’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların medyadaki suç haberlerini takip etme sıklığına göre toplam suça ilişkin korku puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bonferroni test sonucuna göre medyadaki suç haberlerini her zaman takip eden bireylerin suça ilişkin korku puanları diğerlerine göre anlamlı olarak daha fazladır. Ayrıca medyadaki suç haberlerini hiç takip etmeyen bireylerin suça ilişkin korku puanları, bazen, sıklıkla ve her zaman takip eden bireylere göre daha azdır. Dolayısı ile medyadaki suç haberlerini takip etme sıklığını fazla olan katılımcılarda suç korkusunun daha yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 32: Katılımcıların Medyayı Takip Etme Durumuna Göre Toplam Suça İlişkin Korku Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Medyadaki suç haberlerini takip etme sıklığı	Hiçbir zaman (1)	28.06	13.46	43.779***	0.000*	5>4, 5>3,
	Nadiren (2)	27.32	11.89			5>2, 5>1,
	Bazen (3)	34.33	11.54			4>2, 4>3,
	Sıklıkla (4)	37.76	12.40			4>1, 3>2,
	Her zaman (5)	41.51	12.77			3>1

*p<0.05, ***Tek yönlü varyans analizi

4.2.3.2. Bireylerin Sosyal Sermaye Seviyelerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında “H₄: Bireylerin sosyal sermaye seviyesi sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterir” hipotezine yönelik uygulanan analiz bulgularına yer verilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre sosyal sermaye puanlarını karşılaştırmak için iki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız örneklem için t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Elde edilen veriler Tablo 33’te verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine, yaşadıkları ile, yaşadığı semtte sığınmacı/mülteci varlığına, medeni durumlarına ve çocuk sahibi olma durumlarına göre sosyal sermaye puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir (p<0.05). Buna göre erkek katılımcıların sosyal sermaye puanları, kadın katılımcılara göre daha fazladır.

Burdur’da yaşayan katılımcıların sosyal sermaye puanları, Antalya’da yaşayan katılımcılara göre daha fazladır. Ayrıca katılımcıların yaşadığı şehirde sığınmacı/mülteci olmayan katılımcıların sosyal sermaye puanlarının, olan katılımcılara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla homojen toplumların sosyal sermaye seviyesi, heterojen toplumlara kıyasla daha fazladır. Medeni durum ve çocuk sahibi olma özelliklerine göre baktığımızda ise bekar katılımcıların evli katılımcılara göre, çocuğu olmayan katılımcıların ise çocuğu olan katılımcılara göre sosyal sermaye puanları daha fazladır.

Tablo 33: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Sermaye Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	85.79	18.51	-5.764**	0.000*	
	Erkek	92.93	21.39			
Yaş	20 yaş ve altı (1)	85.56	21.44	4.107***	0.003*	2>3
	21-30 (2)	92.80	22.23			
	31-40 (3)	86.83	18.66			
	41-50 (4)	89.29	18.49			
	51 yaş ve üstü (5)	88.70	20.75			
Yaşanılan İl	Burdur	90.99	22.23	2.276**	0.023*	
	Antalya	88.09	18.74			
Medeni Durum	Evli	88.11	19.62	-2.426**	0.015*	
	Bekar	91.26	21.23			
Çocuk Varlığı	Evet	87.35	19.32	-3.811**	0.000*	
	Hayır	92.22	21.35			
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı (1)	81.56	18.80	13.186***	0.000*	4>1, 4>2, 5>1, 5>2
	Lise (2)	84.43	19.60			
	Ön lisans (3)	87.35	18.50			
	Lisans (4)	92.07	21.07			
	Lisansüstü (5)	95.91	17.60			
İş Durumu	Kamu (1)	90.79	19.21	4.777***	0.003*	1>4, 3>4
	Özel Sektör (2)	88.82	19.30			
	Çalışmıyor/İşsiz (3)	92.18	24.25			
	Diğer (4)	85.32	19.60			
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı (1)	79.56	18.45	5.610***	0.000*	2>1, 4>1, 5>1
	2501-3500 TL (2)	89.00	21.51			
	3501-4500 TL (3)	86.83	20.59			
	4501-5500 TL (4)	89.75	20.70			
	5501 TL ve üstü (5)	91.52	19.20			
Yaşanılan Semtte Yerleşik Yabancı Birey Varlığı	Evet	88.89	19.76	-0.920**	0.358	
	Hayır	90.15	21.43			
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mülteci Varlığı	Evet	87.45	19.01	-3.662**	0.000*	
	Hayır	92.15	21.84			
Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet	93.95	19.72	8.542**	0.000*	
	Hayır	83.51	19.47			
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	87.80	19.88	-1.095**	0.274	
	Hayır	89.59	20.36			
Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	89.69	21.18	0.652**	0.515	
	Hayır	88.87	19.37			
Daha Önce Bir Afet Yaşama Durumu	Evet	94.00	21.91	6.577**	0.000*	
	Hayır	85.80	18.24			

*p<0.05, ** Bağımsız örneklem için t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Katılımcıların yaşlarına, eğitim durumlarına, iş durumlarına ve gelir durumlarına göre sosyal sermaye puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bonferroni testi sonuçlarına göre yaşı 21-30 yaş aralığında olan katılımcıların sosyal sermaye puanlarının, yaşı 31-40 yaş aralığında olan katılımcılara göre daha fazladır. Eğitim düzeyine göre ise lisans ve lisansüstü olan katılımcıların sosyal sermaye puanları, lise ve daha altı olan katılımcılara göre daha fazladır. Ayrıca kamuda çalışan ve çalışmayan/işsiz katılımcıların sosyal sermaye puanları, çalışma durumu diğer olan katılımcılara göre daha fazladır. Ekonomik duruma göre ise sosyal sermaye seviyesi değerlendirildiğinde, gelir düzeyi 2501 ve üstü olan katılımcıların sosyal sermaye puanlarının, gelir düzeyi 2500 TL ve altı olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların afet eğitimi alma durumlarına ve daha önce bir afet yaşama durumlarına göre sosyal sermaye puanları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir ($p<0.05$). Buna göre afet eğitimi alan katılımcıların sosyal sermaye puanları, almayan katılımcılara göre daha fazladır. Aynı şekilde daha önce bir afet yaşayan katılımcıların sosyal sermaye puanları da yaşamayan katılımcılara göre daha fazla olarak bulunmuştur.

4.2.3.3. Bireylerin Bireysel Afet Direnci Seviyelerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu başlık altında “H₅: Bireylerin bireysel afet direnci seviyesi sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterir” hipotezine yönelik uygulanan analiz bulgularına yer verilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre bireysel afet direnci puanlarını karşılaştırmak için iki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız örneklem için t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda elde edilen veriler Tablo 34’ te verilmiştir.

Tablo 34: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Bireysel Afet Direnci Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	62.74	12.36	-5.724**	0.000*	
	Erkek	67.21	12.78			
Yaş	20 yaş ve altı (1)	64.78	9.98	3.809***	0.004*	2>5, 4>5
	21-30 (2)	66.14	12.57			
	31-40 (3)	63.76	13.09			
	41-50 (4)	66.36	11.14			
	51 yaş ve üstü (5)	61.82	16.09			
Yaşanılan İl	Burdur	65.74	13.88	1.717**	0.086	
	Antalya	64.36	11.90			
Medeni Durum	Evli	64.39	13.30	-1.763**	0.078	
	Bekar	65.83	11.73			
Çocuk Varlığı	Evet	63.85	13.17	-3.351**	0.001*	
	Hayır	66.55	11.94			
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı (1)	57.36	13.09	16.558***	0.000*	2>1, 3>1, 4>1, 5>1, 5>2, 5>3
	Lise (2)	63.38	12.77			
	Ön lisans (3)	64.03	11.89			
	Lisans (4)	66.35	12.50			
	Lisansüstü (5)	69.60	11.27			
İş Durumu	Kamu (1)	66.80	11.66	8.094***	0.000*	1>4, 2>4, 3>4
	Özel Sektör (2)	64.67	12.02			
	Çalışmıyor/İşsiz (3)	65.67	13.20			
	Diğer (4)	61.65	14.36			
Gelir Düzeyi	2500 TL ve altı (1)	58.59	13.82	9.318***	0.000*	4>1, 5>1, 5>2, 5>3, 5>4
	2501-3500 TL (2)	63.30	14.50			
	3501-4500 TL (3)	62.83	12.67			
	4501-5500 TL (4)	65.70	12.21			
	5501 TL ve üstü (5)	67.08	11.44			
Yaşanılan Semtte Yabancı Birey Varlığı	Evet	65.06	12.64	0.554**	0.579	
	Hayır	64.59	13.05			
Yaşanılan Semtte Sığınmacı/Mülteci Varlığı	Evet	64.51	12.83	-1.288**	0.198	
	Hayır	65.56	12.63			
Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet	67.98	12.28	8.910**	0.000*	
	Hayır	61.15	12.33			
Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	65.09	13.78	0.202**	0.840	
	Hayır	64.88	12.53			
Yakınlarından Daha Önce Bir Suça Maruz Kalma Durumu	Evet	65.42	12.80	1.254**	0.210	
	Hayır	64.43	12.70			
Daha Önce Bir Afet Yaşama Durumu	Evet	67.95	13.63	6.701**	0.000*	
	Hayır	62.70	11.60			

*p<0.05, **Bağımsız örneklemeler için t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Katılımcıların cinsiyetlerine ve çocuk sahibi olma durumuna göre bireysel afet direnci puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Erkek katılımcıların bireysel afet direnci puanları, kadın katılımcılara göre daha fazladır. Aynı zamanda çocuğu olmayan katılımcıların bireysel afet direnci puanları da çocuğu olan katılımcılara göre daha fazladır.

Katılımcıların yaşlarına, eğitim durumlarına, iş durumlarına ve gelir durumlarına göre bireysel afet direnci puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu da tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bonferroni test sonucuna göre yaşı 21-30 ve 41-50 yaş aralığında olan katılımcıların bireysel afet direnci puanları, yaşı 51 yaş ve üstü olan katılımcılara göre daha fazladır.

Eğitim düzeyine baktığımızda ise lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitime sahip olan katılımcıların bireysel afet direnci puanları, eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcılara göre daha fazladır. Dolayısıyla eğitimi seviyesi yüksek olan katılımcıların bireysel afet direnci puanları daha fazladır. Kamuda, özel sektörde çalışan ve çalışmayan/işsiz katılımcıların bireysel afet direnci puanları, çalışma durumu diğer olan katılımcılara göre daha fazladır.

Ekonomik durum ile bireysel afet direnci ilişkisine göre ise gelir düzeyi 4501-5500 TL arası olan katılımcıların bireysel afet direnci puanlarının, gelir düzeyi 2500 TL ve altı olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi 5501 TL ve üstü olan katılımcıların bireysel afet direnci puanları ise gelir düzeyi 2500 TL ve altı, 2501-3500 TL, 3501-4500 TL ve 4501-5500 TL arası olan katılımcılara göre daha fazladır. Sonuç olarak daha yüksek gelir grubundaki katılımcıların bireysel afet direnci seviyeleri daha fazladır.

Katılımcıların afet eğitimi alma durumlarına ve daha önce bir afet yaşama durumlarına göre bireysel afet direnci puanlarında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Afet eğitimi alan katılımcıların bireysel afet direnci puanları, almayan katılımcılara göre daha fazladır. Aynı şekilde, daha önce bir afet yaşayan katılımcıların bireysel afet direnci puanları da yaşamayan katılımcılara göre daha fazladır.

Tablo 35: Bireysel Afet Direncine Yönelik Olarak Katılımcıların Tercih Ettiği Afet Tipinin Dağılımı

Afet Tipi	n	%
Deprem	901	86.6
Sel	80	7.7
Fırtına/Hortum	9	0.9
Heyelan	3	0.3
Yangın	45	4.3
Çığ	2	0.2
Total	1040	100

BAD ölçeği için katılımcılardan bir afet tipini seçmeleri ve bu afet tipine göre ölçek ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre katılımcıların seçmiş olduğu afet tipine göre dağılımı Tablo 35’te verilmiştir. Katılımcılar bireysel afet direnci ölçeğini en çok sırası ile deprem (%86.6), sel (%7.7) ve yangın (%4.3) özelinde değerlendirmişlerdir.

4.2.4. Ölçekler Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında oluşturulmuş olan H₆, H₇, H₈ ve H₉ hipotezleri test edilmiştir. Buna göre araştırmada kullanılan 6 ölçek arasındaki ilişkiyi test etmek için korelasyon analizi uygulanmıştır.

Araştırmada sosyal sermaye, bireysel afet direnci, suça ilişkin korku, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlik ölçekleri olmak üzere toplamda 6 adet ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklerin tanımlayıcı istatistik bulguları Tablo 36’da verilmiştir. Buna göre katılımcıların sosyal sermaye puanları 28 ve 140 arasında değişmektedir ve ortalama sosyal sermaye seviyesi 89.27 puandır. Bireysel afet direnci seviyelerine baktığımızda katılımcıların bireysel afet direnci puanları 21-95 arasında seyretmektedir ve ortalama yaklaşık 65 puana sahiptir.

Tablo 36: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Ölçekler	Min	Maks	Ortalama	Standart Sapma
Sosyal Sermaye	28.00	140.00	89.27	20.28
Bireysel Afet Direnci	21.00	95.00	64.92	12.76
Toplam Suça İlişkin Korku	11.00	55.00	35.67	13.24
Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısı	11.00	55.00	28.22	12.17
Suçtan Korunma Sosyal Pratiği	19.00	95.00	58.33	16.66
Fiziksel-Sosyal Düzensizlik	10.00	50.00	39.42	8.51

Suç ilişkili korku ölçeğinde ise katılımcılar 11-55 arasında puan almışlardır. Ortalama puanları ise 35.67'dir. Katılımcıların suça maruz kalma risk algısı puanları 11-55 arasında olmakla beraber ortalama puanları 28.22'dir. Suçtan korunma sosyal pratiğine yönelik toplam puanları ise 19-95 arasında seyretnmekte olup ortalama puanları 58.33'tür. Katılımcıların fiziksel-sosyal düzensizlik ölçeğine yönelik almış oldukları toplam puan ise 10-50 arasında ve ortalama puanları 39.42'dir.

Araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiyi test etmek için korelasyon analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda elde edilen bulgular Tablo 37'de verilmiştir.

"H₆: Suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği, fiziksel-sosyal düzensizlik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır." hipotezi doğrultusunda yapılan korelasyon analizi sonucuna göre; toplam suça maruz kalma risk algısı ($r=0.414$, $p<0.05$) arasında ve toplam suça ilişkili korku ile suçtan korunma sosyal pratiği ($r=0.523$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda toplam suça ilişkili korku ile fiziksel-sosyal düzensizlik ($r=0.253$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre suça maruz kalma risk algısı ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri arttıkça suç korkusu artmaktadır. Suç korkusunun artması ise suçtan korunma sosyal pratiğini arttırmaktadır.

Tablo 37: Araştırmada Kullanılan Ölçekler Arasındaki İlişki

Ölçekler	1	2	3	4	5	6
(1) Sosyal Sermaye	1.000	0.527	-0.180	-0.166	0.010	-0.122
p	-	0.000*	0.000*	0.000*	0.743	0.000*
(2) Bireysel Afet Direnci		1.000	-0.221	-0.173	-0.011	-0.123
p		-	0.000*	0.000*	0.718	0.000*
(3) Toplam Suça İlişkin Korku			1.000	0.414	0.523	0.253
p			-	0.000*	0.000*	0.000*
(4) Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısı				1.000	0.377	0.142
p				-	0.000*	0.000*
(5) Suçtan Korunma Sosyal Pratiği					1.000	0.444
p					-	0.000*
(6) Fiziksel-Sosyal Düzensizlik						1.000
p						-

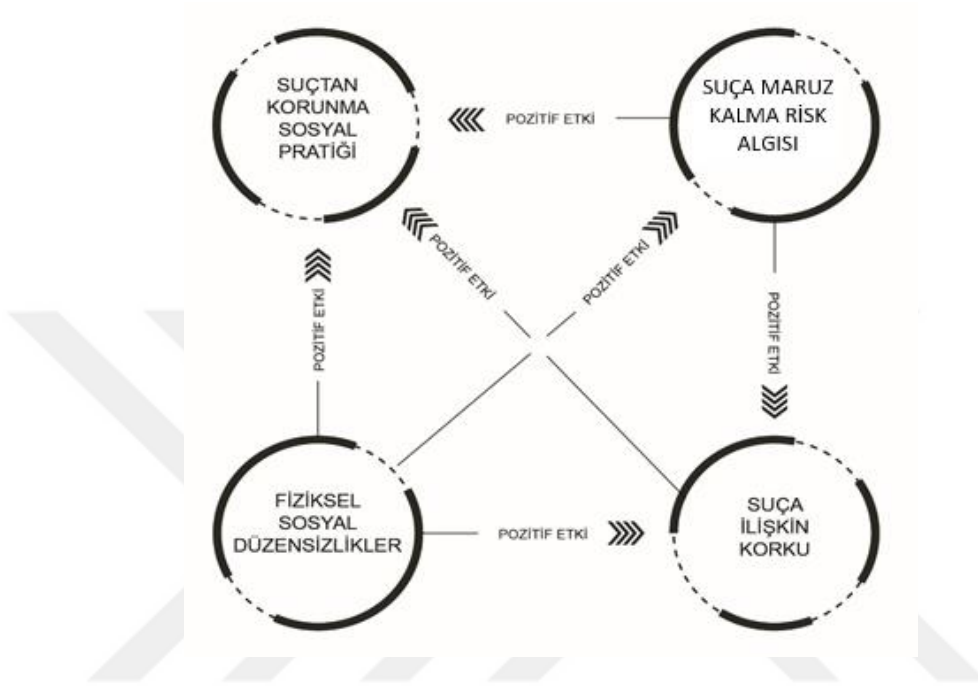
*p<0.05

Toplam suça maruz kalma risk algısı ile suçtan korunma sosyal pratiği ($r=0.377$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca toplam suça maruz kalma risk algısı ile fiziksel-sosyal düzensizlik ($r=0.142$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre suça maruz kalma risk algısı arttıkça suçtan korunma sosyal pratiği artmaktadır. Ayrıca fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri arttıkça suça maruz kalma riski artmaktadır. Suçtan korunma sosyal pratiği ile fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri ($r=0.444$, $p<0.05$) arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Buna göre fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri arttıkça suçtan korunma sosyal pratiği artmaktadır.

Genel olarak suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlikler ölçekleri arasında anlamlı ve pozitif

yönde ilişkilerin olması, bu çalışmada da yapılaşan suç korkusunun varlığını göstermektedir. Elde edilen bu sonuca göre Şekil 17’deki model oluşturulmuştur.

Şekil 17: Araştırmada Elde Edilen Yapılaşan Suç Korkusu Modeli

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

(Oklar değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü göstermektedir)

“H₇: Sosyal sermaye ile bireysel afet direnci arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezini test etmek için yapılan korelasyon analizi sonucuna göre; sosyal sermaye ile bireysel afet direnci ($r=0.527$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde orta düzey bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre sosyal sermaye düzeyi arttıkça bireysel afet direnci artmaktadır.

“H₈: Sosyal sermaye ile suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-çevresel düzensizlik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi doğrultusunda yapılan korelasyon analizi sonucuna göre; sosyal sermaye ile toplam suça ilişkin korku ($r=-0.180$, $p<0.05$), toplam suça maruz kalma risk algısı ($r=-0.166$, $p<0.05$) ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri ($r=-0.122$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre sosyal sermaye arttıkça suç korkusu, suça

maruz kalma risk algısı ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri azalmaktadır.

“H₉: Bireysel afet direnci ile suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-çevresel düzensizlik değerlendirme seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi doğrultusunda yapılan korelasyon analizi sonucuna göre; bireysel afet direnci ile toplam suça ilişkin korku ($r=-0.221$, $p<0.05$), toplam suça maruz kalma risk algısı ($r=-0.173$, $p<0.05$) ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri ($r=-0.123$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri arttıkça bireysel afet direnci seviyesi azalmaktadır.

Araştırmada katılımcılara Covid-19 ile ilgili düşüncelerini öğrenmek adına 8 soruluk bir soru formu yönlendirilmiştir. Bu sorulara verilen cevapların dağılımları Tablo 38’de yer almaktadır. Buna göre katılımcıların COVID-19 salgını döneminde online etkinliklere daha çok katıldıkları ve yüz yüze etkinliklere katılmak istemedikleri görülmüştür. Ayrıca katılımcıların yaklaşık yarısı salgın döneminde komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin zayıfladığını düşünmektedir. Buna göre COVID-19 salgını döneminde bireylerin daha çok online etkinlikleri tercih etmesi, izole bir yaşam sürmesi ve kişiler arası ilişkilerinin zayıflaması sosyal sermayeyi olumsuz etkileyecektir. Sosyal sermayenin zayıflaması da afet direnci üzerinde olumsuz bir etki yaratacaktır.

Diğer taraftan katılımcıların çoğunluğu pandemi döneminde bir afet yaşanması halinde afetten etkilenen komşusuna yardıma gideceğini belirtmektedir. Ayrıca katılımcıların birçoğu COVID-19 döneminde afetlere hazırlıklı olmanın önemini kavradıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 38: Covid-19 ile İlgili Cümlelere Verilen Cevapların Dağılımı

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Covid-19 salgın döneminde online etkinliklere daha çok katılıyorum.	154	14.8	134	12.9	273	26.3	271	26.1	208	20.0
Covid-19 salgın döneminde sadece online yürütülen projelerde gönüllü olarak yer alıyorum.	209	20.1	198	19.0	316	30.4	201	19.3	116	11.2
Covid-19 salgın döneminde komşuluk ilişkilerimin zayıfladığını düşünüyorum.	109	10.5	124	11.9	216	20.8	300	28.8	291	28.0
Covid-19 salgın döneminde bir afet olması halinde afetten etkilenen komşuma yardım etmeye giderim.	62	6.0	46	4.4	147	14.1	359	34.5	426	41.0
Covid-19 salgın döneminde karantinada olan komşuma yardım etmeye giderim.	111	10.7	87	8.4	196	18.8	356	34.2	290	27.9
Covid-19 salgın döneminde yüz yüze etkinliklerde yer almak isterim.	238	22.9	212	20.4	298	28.7	152	14.6	140	13.5
Covid-19 salgın döneminde arkadaş ilişkilerimin zayıfladığını düşünüyorum.	157	15.1	147	14.1	227	21.8	297	28.6	212	20.4
Covid-19 salgın döneminde afetlere hazırlıklı olmanın önemini kavradım.	70	6.7	70	6.7	182	17.5	325	31.3	393	37.8

4.2.5. Araştırmanın Kuramsal Modeline İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında geliştirilen araştırma modelinin test edilmesinde AMOS 22 programı ile yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Bu bağlamda ortaya konulan hipotez “H₁₀: Suç korkusu, sosyal sermaye düzeyi ve afet direnci düzeyi arasındaki

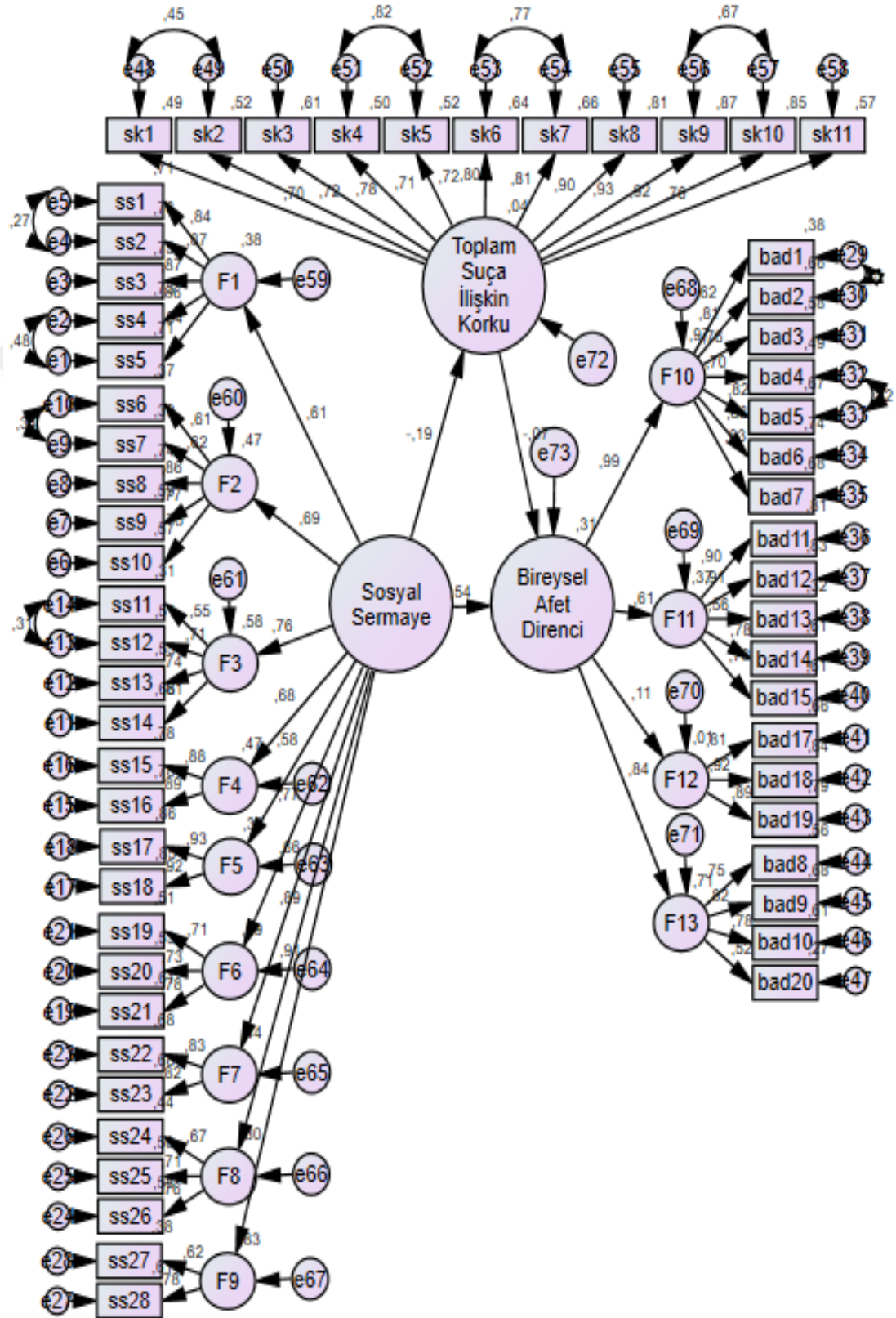
ilişkide aracılık rolüne sahiptir.” şeklindedir. Burada suç korkusu olarak yapılaşan suç korkusu ele alınmıştır. Bu bağlamda suça ilişkin korku, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirme ölçeklerinin her birinin aracılık rolü incelenmiştir. Dolayısıyla 4 araştırma modeli oluşturulmuştur. Gizil değişkenler ile yol analizi, gözlenen değişkenlerle yapılan yol analizine göre daha güvenilir sonuçlar verdiğiinden araştırma modelleri gizil değişkenlerle test edilmiştir.

4.2.5.1. Model 1: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça İlişkin Korkunun Aracılık Rolü

Model 1’de sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suça ilişkin korku değişkeninin aracılık rolü incelenmiştir. Model 1’i test etmek için gizil değişkenlerle yol analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler Şekil 18 ve Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39’da sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde toplam suça ilişkin korkunun aracılık etkisine dair veriler ve model uyum değerleri yer almaktadır. Buna göre model uyum değerlerinin tavsiye edilen değerlerde olması sebebi ile modelin çalıştığı görülmüştür. Oluşturulmuş olan modelde aracılık rolüne bakılmadan önce bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmüştür ($\beta=0.552$, $p<0.05$).

Şekil 18: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça İlişkin Korkunun Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı

Tablo 39: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça İlişkin Korkunun Aracılık Rolü

Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Bireysel Afet Direnci	0.552	0.050	12.236	***	Kabul
Doğrudan Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→Toplam Suça İlişkin Korku→ Bireysel Afet Direnci	0.536	0.052	11.697	***	Kabul
Dolaylı Etki	Tahmin	Güven Aralığı		Sonuç	
Sosyal Sermaye→Toplam Suça İlişkin Korku→ Bireysel Afet Direnci	0.014	(0.002, 0.029)		Anlamlı	
Uyum Değerleri:					
χ ² /df: 5.337, RMSEA: 0.065, CFI: 0.860, IFI: 0.861, TLI: 0.853, SRMR: 0.086					
***p<0.05					

Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi anlamlı iken, bu etkide aracı rolü olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen modelin sonuçlarına göre %95 güven aralığındaki değerlerin 0'ı içermemesi modelde aracı rolünün olduğunu göstermektedir (0.002, 0.029). Aracı rolü var olduğu kararı verildikten sonra bu aracı rolünün türüne karar vermek için doğrudan etkinin anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Bunun sonucunda doğrudan etkinin anlamlı olduğu fakat etki kat sayısının düştüğü ve aracının kısmi aracı olduğu belirlenmiştir ($\beta=0.536$, $p<0.05$). Bu bağlamda sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suça ilişkin korkunun kısmi aracılık rolü vardır.

4.2.5.2. Model 2: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısının Aracılık Rolü

Model 2'de sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suça maruz kalma risk algısının aracılık rolü incelenmiştir. Model 2'yi test etmek için

Şekil 19: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısının Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı

Tablo 40'ta sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde toplam suça maruz kalma risk algısının aracılık etkisine dair sonuçlar ve model uyum değerleri yer almaktadır. Buna göre model uyum değerlerinin tavsiye edilen değerlerde olması sebebi ile modelin çalıştığı görülmüştür. Oluşturulmuş olan modelde aracılık rolüne bakılmadan önce bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmüştür ($\beta=0.552$, $p<0.05$).

Tablo 40: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısının Aracılık Rolü

Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Bireysel Afet Direnci	0.552	0.050	12.236	***	Kabul

Doğrudan Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→Toplam Suça Maruz Kalma Risk Algısı→ Bireysel Afet Direnci	0.547	0.056	11.614	***	Kabul

Dolaylı Etki	Tahmin	Güven Aralığı	Sonuç
Sosyal Sermaye→Toplam Suça Maruz Kalma Riski→ Bireysel Afet Direnci	0.005	(-0.012, 0.017)	Anlamlı değil

Uyum Değerleri:

χ^2/df : 6.055, RMSEA: 0.070, CFI: 0.839, IFI: 0.839, TLI: 0.831, SRMR: 0.080

***p<0.05

Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi anlamlı iken, bu etkide aracı rolü olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen modelin sonuçlara göre %95 güven aralığındaki değerlerin 0'ı içermesi modelde aracı rolünün olmadığını göstermektedir (-0.012, 0.017). Dolayısıyla sosyal sermayenin bireysel afet direnci

üzerindeki etkisinde toplam suça maruz kalma risk algısının aracılık rolü bulunmamaktadır.

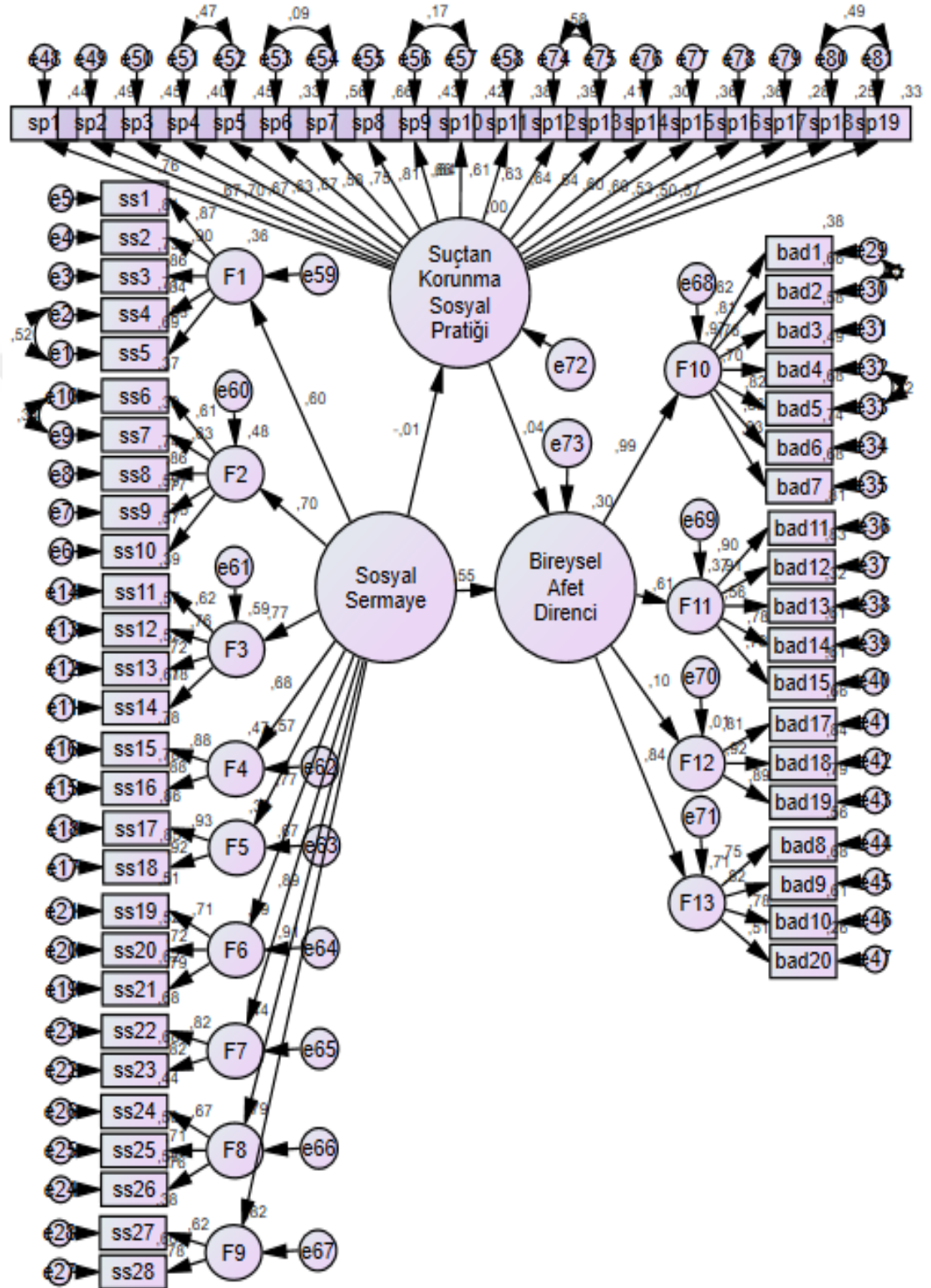
4.2.5.3. Model 3: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Suçtan Korunma Sosyal Pratiğinin Aracılık Rolü

Model 3'te sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suçtan korunma sosyal pratiğinin aracılık rolü incelenmiştir. Model 3'ü test etmek için gizil değişkenlerle yol analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler Şekil 20 ve Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41'de sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suçtan korunma sosyal pratiğinin aracılık etkisine dair sonuçlar ve model uyum değerleri yer almaktadır. Buna göre model uyum değerlerinin tavsiye edilen değerlerde olması sebebi ile modelin çalıştığı görülmüştür. Oluşturulmuş olan modelde aracılık rolüne bakılmadan önce bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmüştür ($\beta=0.552$, $p<0.05$).

Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi anlamlı iken, bu etkide aracı rolü olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen modelin sonuçlara göre %95 güven aralığındaki değerlerin 0'ı içermesi modelde aracı rolünün olmadığını göstermektedir (-0.006, 0.004). Dolayısıyla sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suçtan korunma sosyal pratiğinin aracılık rolü bulunmamaktadır.

Şekil 20: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Suçtan Korunma Sosyal Pratiğinin Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı

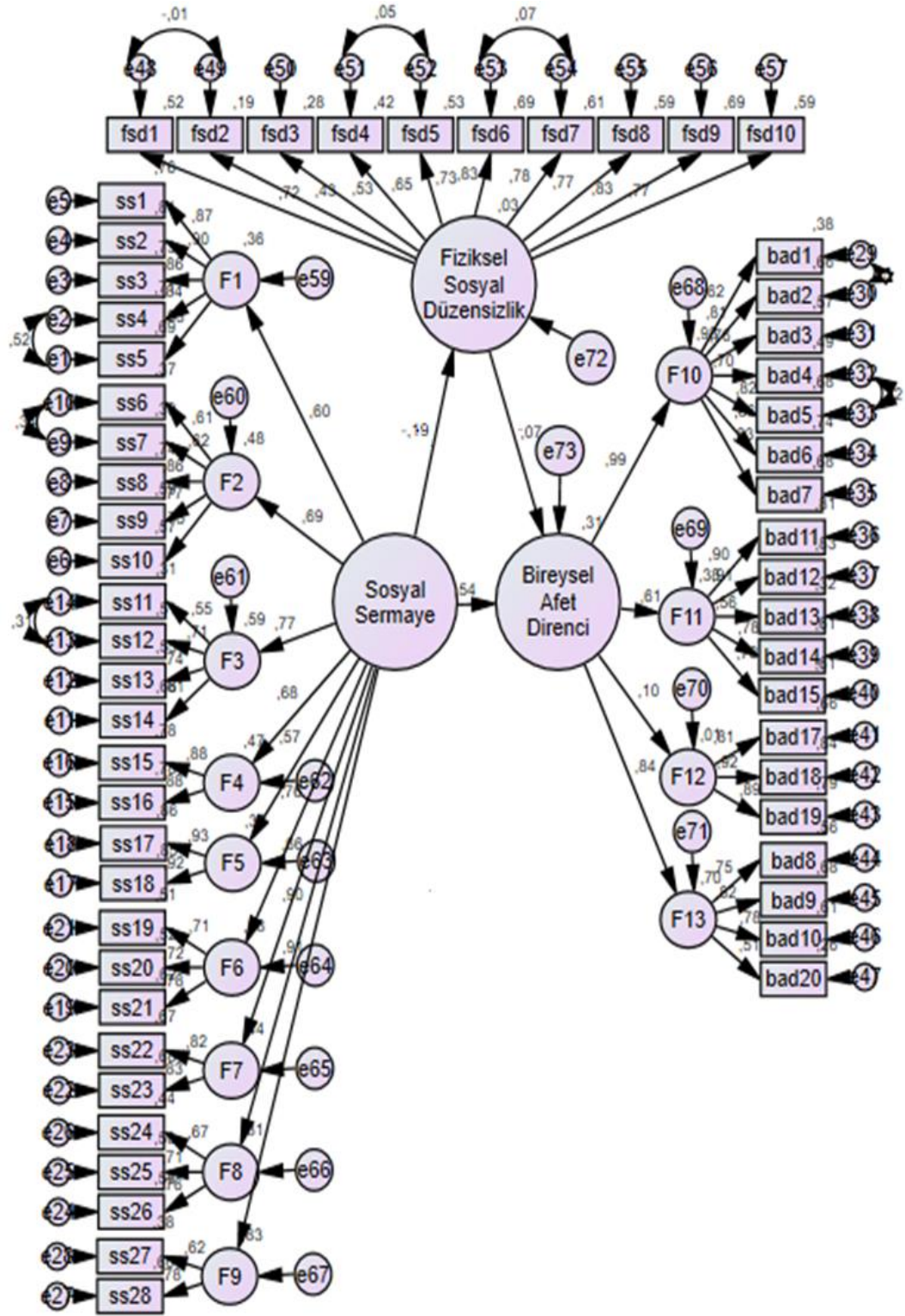
Tablo 41: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Suçtan Korunma Sosyal Pratiğinin Aracılık Rolü

Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Bireysel Afet Direnci	0.552	0.050	12.236	***	Kabul
Doğrudan Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Suçtan Korunma Sosyal Pratiği→ Bireysel Afet Direnci	0.549	0.055	11.799	***	Kabul
Dolaylı Etki	Tahmin	Güven Aralığı		Sonuç	
Sosyal Sermaye→ Suçtan Korunma Sosyal Pratiği→ Bireysel Afet Direnci	-0.001	(-0.006, 0.004)		Anlamlı değil	
Uyum Değerleri:					
χ2/df: 5.227, RMSEA: 0.064, CFI: 0.814, IFI: 0.814, TLI: 0.806, SRMR: 0.087					
***p<0.05					

4.2.5.4. Model 4: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmesi Aracılık Rolü

Model 4’de sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmesinin aracılık rolü incelenmiştir. Model 4’ü test etmek için gizil değişkenlerle yol analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Şekil 21 ve Tablo 42’de verilmiştir.

Şekil 21: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmesinin Aracılık Rolü Yol Analizi Diyagramı

Tablo 42: Sosyal Sermayenin Bireysel Afet Direnci Üzerindeki Etkisinde Fiziksel-Sosyal Düzensizlik Değerlendirmesinin Aracılık Rolü

Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Bireysel Afet Direnci	0.552	0.050	12.236	***	Kabul

Doğrudan Etki	Tahmin	Standart Hata	t	p	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Fiziksel-Sosyal Düzensizlik→ Bireysel Afet Direnci	0.535	0.055	11.597	***	Kabul

Dolaylı Etki	Tahmin	Güven Aralığı	Sonuç
Sosyal Sermaye→ Fiziksel-Sosyal Düzensizlik→ Bireysel Afet Direnci	0.013	(0.001, 0.028)	Anlamlı 1

Uyum Değerleri:					
χ2/df: 5.434, RMSEA: 0.065, CFI: 0.837, IFI: 0.837, TLI: 0.828, SRMR: 0.086					
***p<0.05					

Tablo 42’de sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmesinin aracılık etkisine dair sonuçlar ve model uyum değerleri yer almaktadır. Buna göre model uyum değerlerinin tavsiye edilen değerlerde olması sebebi ile modelin çalıştığı görülmüştür. Oluşturulmuş olan modelde aracılık rolüne bakılmadan önce bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmüştür ($\beta=0.527$, $p<0.05$).

Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi anlamlı iken, bu etkide aracı rolü olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen modelin sonuçlara göre %95 güven aralığındaki değerlerin 0’ı içermemesi modelde aracı rolünün olduğunu göstermektedir (0.001, 0.028). Aracı rolü var olduğu kararı verildikten sonra bu aracı rolünün türüne karar vermek için doğrudan etkinin anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Bunun sonucunda doğrudan etkinin anlamlı olduğu fakat etki kat

sayısının düştüğü ve aracının kısmi aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=0.535$, $p<0.05$). Bu bağlamda sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmesinin kısmi aracılık rolü vardır.

4.3. TARTIŞMA

Toplumun sosyal sermaye düzeyinin afet direnci üzerindeki etkisinde suç korkusunun aracılık rolünün incelendiği bu çalışmada Burdur-Antalya Merkez illerinde ikamet eden 18 yaş üstü tüm bireyler ele alınmıştır. Toplamda 1040 gönüllü katılımcıdan veri toplanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek, araştırmanın kuramsal modeli ve hipotezleri test edilmiştir. Bu bağlamda öncelikle araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin yapı geçerlilikleri test edilerek kanıtlanmış ve orijinal hallerine uygun oldukları tespit edilmiştir. Tüm ölçeklerin güvenirliklerinin ise “ $0.81 < \alpha < 1.00$ ” arasında olduğu, yani yüksek güvenirlikte olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen sosyo-demografik verilere göre katılımcıların kadın ve erkek oranı birbirine yakın bulunmuş olup yaş ortalaması 36.06 ± 11.64 şeklindedir. Katılımcıların %40.8’inin Burdur’da, %59.2’sinin ise Antalya’da yaşadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlası yaşadıkları semtte yerleşik yabancı ve sığınmacı/mülteci bireylerin olduğunu belirtmiştir.

Hipotez testleri sonucunda elde edilen verilere göre suç korkusu seviyesinde katılımcıların cinsiyetine, yaşına, yaşadığı toplumun yapısına, medeni durumuna, çocuk sahibi olup olmamasına, sosyo-ekonomik düzeyine, suça doğrudan mağduriyetine ve medyada yer alan suç haberlerini takip etme sıklığına göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre çalışmada yer alan kadınların erkeklere oranla daha fazla suç korkusu yaşadığı görülmektedir. Suç korkusu kuramlarından savunmasızlık kuramına göre kadınların kırılganlık seviyesi sebebi ile daha fazla suç korkusu yaşadıklarını belirtilmektedir. Nitekim literatürde yapılan birçok çalışmada da aynı sonuçlar elde edilmiştir (Warr, 1984: 681; Ferraro, 1996: 667; Hale, 1996: 96; Rader vd., 2012: 135; Kul, 2013: 120; Brown, 2016: 118; Öztürk ve Yıldız, 2017: 660; Pánek vd., 2019: 10; Bolger ve Bolger, 2019: 334). Diğer taraftan fiziksel ve sosyal zarar görülebilirliklerinin yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve artan kadın cinayetleri de kadınların daha fazla suç korkusu yaşamada önemli bir

etkendir. Sadece 2008-2020 yılları arasında Türkiye’de öldürülen kadın sayısı 3.679’u bulmuştur. Ayrıca Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi bakımından 160 ülkeden 69. sırada yer almaktadır ve kadına yönelik şiddet her geçen gün artmaktadır (<https://bilimveaydinlanma.org/>, 2021). Bu durum kadınların kırılganlıklarını ve korku düzeyini daha da arttırmaktadır.

Çalışmada aynı zamanda 51 yaş üstü bireylerinde suç korkusu seviyesi anlamlı olarak daha fazladır. Yapılan çalışmalara göre yaşlıların daha fazla suç korkusu yaşaması (Lagrange ve Ferraro, 1987: 372; Lagrange ve Ferraro, 1989: 697; Kul, 2013:36-37; Ceccato ve Bamzar, 2016: 115; Rader, 2017: 6; Greve vd., 2018: 1225), bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Nitekim kadınlarda olduğu gibi bu durumun temel sebebi yine savunmasızlık kuramına bağlanmaktadır. Yaşlıların fiziksel sağlıklarının bozulması, gelir düzeyinin düşmesi, yalnız yaşaması gibi sebeplerden dolayı kırılganlığın artması suç korkularını arttırmaktadır (Norton ve Courlander, 1982: 388; Hale, 1996: 100; Kul, 2013:36-37; Rader, 2017: 6; Yazgan, 2017: 72-73; Greve vd., 2018: 1225).

Savunmasız gruplarda mağduriyet ile suç korkusu arasında bir paradoks olabilmektedir. Buna göre özellikle fiziksel kırılganlıkları yüksek olan kadınlar ve yaşlılar, suç mağduru olma oranlarının daha düşük olmasına rağmen, daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar (Warr, 1984: 681; Hale, 1996; Ferraro ve LaGrange, 1992; Dolu vd., 2010; Rader vd., 2012; Kul, 2013; Yazgan, 2017; Vauclair ve Bratanova, 2017; Shechory ve Cohen, 2018; Bolger ve Bolger, 2019; Glas ve Snel, 2019; Rader vb., 2020 ...). Literatürde yer alan bu korku-mağduriyet paradoksu, çalışmamız için de geçerlidir. Çalışmada kadınların ve 51 yaş üstü bireylerin suça doğrudan maruziyetlerinin daha az olmasına rağmen daha fazla suç korkusu yaşadıkları görülmüştür.

Bu çalışmada görülen kadınlara yönelik korku-mağduriyet paradoksunun en temel nedeni, bir başka çalışma bulgusu olan kadınların cinsel içerikli suça maruz kalma ve risk algısının daha fazla olmasıdır. Bu durum lietartürde cinsel saldırı gölgesi olarak yer almaktadır. Buna göre kadınlar cinsel saldırı suçuna maruz kalmaktan daha çok korkmaktadırlar. Bu korku kişinin diğer tüm suç türlerine karşı korkularını gölgede bırakmaktadır. Bu sebeple mağduriyet yaşamasa bile cinsel saldırı korkusu kadınların tüm suçlardan korkmalarına neden olabilmektedir (Warr,

1985: 238-239; Sacco, 1990:487; Ferraro, 1996: 667; Rader vd., 2012: 135; Ozascılar, 2013: 269; Kul, 2013:31-33). Diğer taraftan kadınların kırılganlıkları ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sebebine bağlı olarak da korku-mağduriyet paradoksu yaşanabilmektedir (Rader vd., 2012: 135; Kul, 2013:31-33; Rader, 2017: 5-6; Ünal, 2017: 40).

Toplumun yapısı da suç korkusunu arttıran bir diğer faktördür. Suç korkusu kuramlarına göre heterojen toplumlarda sosyal ağlar ve sosyal sermaye zayıflar, güven ortamı bozulur, komşuluk ilişkileri zedelenir. Dolayısıyla bireysel bir yaşamın hakimiyet sürdüğü bu toplumlarda dayanışma erozyonu yaşanır ve toplumun sosyal kontrol mekanizması zayıflar. Suçu önleyici faktör olan sosyal kontrol mekanizmasının zayıflaması ise suç korkusunun artmasına neden olmaktadır. (Hale, 1996: 117; Dolu vd., 2010:58; Sokullu, 2011: 106; Kul, 2013: 135; Sipahi, 2016b:33; Rader, 2017: 9; Yazgan, 2017:80). Dolayısı heterojen toplumların suç korkusu seviyesi daha fazladır. Bu çalışmada da suç kuramlarına uyumlu olarak heterojen bir yapıda olan Antalya’da yaşayan bireylerin suç korkusu seviyesi homojen bir toplum olan Burdur’da yaşayanlara oranla daha fazla bulunmuştur. Aynı zamanda toplumun heterojenleşmesine sebep olan yerleşik yabancıların ve sığınmacı/mültecilerin varlığı da katılımcıların suç korkusu seviyesi arttırmıştır.

Katılımcıların suç korkusunun artmasına sebep olan faktörlerden biri de medeni durumu ve çocuk sahibi olma durumudur. Buna göre bekarların ve çocuk sahibi olmayanların suç korkusu seviyeleri daha fazla bulunmuştur. Halbuki bu çalışma için beklenen evlilerin ve çocuk sahibi olanların suç korku seviyelerinin daha fazla olmasıdır. Çünkü literatürde de yer aldığı üzere günümüz toplumunda ebeveynler çocukları adına çok fazla özgeci korku yaşayabilmektedirler (Kul, 2013: 27; Talu ve Avcı, 2019: 264; Çıngı, 2020: 360). Bu korku çeşidi alturistik ya da özgeci suç korkusu olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada bekar ve çocuk sahibi olmayan katılımcıların gelir düzeyi, eğitim seviyesi, yaşadığı toplumsal yapı gibi faktörler sebebi ile daha fazla suç korkusu yaşadıkları tahmin edilmektedir. Ayrıca özgeci suç korkusunun gelecek çalışmalarda daha ayrıntılı olarak analiz edilmesi gerektiği görülmektedir.

Çalışmada sosyo-ekonomik olarak katılımcıların gelir ve eğitim düzeyine göre suç korkusunda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre eğitim düzeyi ve

gelir düzeyi düşük olan bireyler daha fazla suç korkusu yaşamaktadır. Guedes ve ark. tarafından yapılan çalışmada eğitim seviyesi düşük olan bireylerin suç korkuları da yüksek bulunmuştur (2018: 673). 29 ülkede yapılan Avrupa Sosyal Araştırması'nın verilerine göre ise gelir eşitsizliği olan toplumlardaki bireylerin suçtan daha çok korktuğu saptanmıştır (Vauclair ve Bratanova, 2017: 221). Bu durum savunmasızlık kuramına göre, eğitim ve gelir düzeyi düşük bireylerin sosyal ve ekonomik olarak daha kırılgan olmaları sebebi ile daha fazla suç korkusu yaşaması ile açıklanmaktadır. Buna göre bu bireyler daha çok mağduriyet riskinin arttığı suç oranlarının fazla olduğu mahallelerde yaşamakta ve suç mağduriyetinden korumak için daha az kaynağa sahip olmaktadır. Dolayısıyla kendilerini suça karşı daha savunmasız hissetmektedirler (Hale, 1996: 103; Yazgan, 2017: 71; Bolger ve Bolger, 2019: 337).

Suç korkusunu arttıran diğer faktör ise bireylerin suça doğrudan ve dolaylı mağduriyet yaşamasıdır. Bu durum suç korkusu kuramlarından mağduriyet kuramı ile açıklanmaktadır. Bu kuram bireyin doğrudan ve dolaylı olarak yaşadığı mağduriyet deneyimlerinin suç korkusu üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır. Buna göre suça maruz kalan bireyler daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar (Mcgarrell vd., 1997: 480; Yazgan, 2017:74; Öztürk ve Yıldız, 2017). Çalışmada elde edilen bulgulara göre daha önce doğrudan bir suça maruz kalan bireylerin suç korkusu seviyeleri daha fazladır. Bu bağlamda elde edilen bulgular literatür ile uyumludur.

Diğer taraftan dolaylı mağduriyet yaşayan bireylerin suç korkusu seviyesi üzerinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır. Fakat katılımcıların dolaylı mağduriyet yaşamasına sebep olan medya, çalışmada suç korkusunu arttıran önemli faktörlerden biridir. Buna göre medyada yer alan suç haberlerini her zaman takip eden katılımcıların suç korkusu diğerlerine göre daha fazladır. Medya ile suç korkusu arasındaki bu bağlantı literatürde acımasız dünya yaklaşımı ile açıklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre suç medyada ana temadır ve suç haberleri abartılarak ve dramatize edilerek çok sık verilmektedir. Bu durum bireylerin dolaylı mağduriyetini arttırarak suç korkusunun da artmasına sebep olmaktadır (Gerbner vd., 1986: 30; Jackson, 2006: 6; Kul, 2013:37-39; Yazgan, 2017:75). Bu araştırma ile uyumlu olarak yapılan

bir çalışmada da, medyada suç haberlerini izlenme miktarının fazla olduğu bireylerde suç korkusunun daha fazla olduğu bulunmuştur (Breetzke ve Pearson, 2014: 46).

Mağduriyet risk algısı, suç korkusunu yükselten bir etkiye sahiptir. Bu nedenle suça maruz kalma risk algısının ölçülmesi suç korkusunu belirlemede önemlidir (Kul, 2013: 42; Çınğı, 2020: 360). Araştırma kapsamında katılımcıların suça maruz kalma risk algıları ise cinsiyete, yaşadığı toplumun yapısına, sosyo-ekonomik düzeyine ve suça mağduriyetine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0.05$). Buna göre kadınların, heterojen toplumlarda yaşayanların, daha önce doğrudan suça maruz kalanların, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi düşük olanların suça maruz kalma risk algıları daha fazladır.

Suç korkusunda olduğu gibi suça maruz kalma risk algısı da kadınlarda erkeklere oranla daha fazla bulunmuştur. Nitekim birçok çalışmada da aynı sonuçlar yer almaktadır (Lagrange ve Ferraro, 1989: 697; Kul, 2009: 229; Rader vd., 2012: 135; Brown, 2016: 118; Özaşçılar ve Ziyalar, 2017: 1007; Crawl ve Battin, 2017: 211; Pánek vd., 2019: 10). Bu durumun en temel sebebi ise kadınların zarargörebilirlik seviyelerinin fazla olması nedeni ile kendilerinin bir suça kurban olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu düşünmeleridir. Bu düşünce yapısının oluşmasında yine suç korkusunda olduğu gibi kadına yönelik şiddetin ve cinsiyet eşitsizliğinin fazla olması rol oynamaktadır. Ayrıca ataerkil toplum yapısında kadınların daha savunmasız olduğuna inandırılması ve bir erkeğin koruması altında olması gerektiği algısı ile yetiştirilmesi de önemli bir etkidir.

Diğer taraftan daha önce suça doğrudan maruz kalan bireylerin, tekrardan aynı suça maruz kalma korkusu ve endişesi daha fazladır (Yazgan, 2017:75). Bu çalışmada da doğrudan mağduriyet yaşayan bireylerin suça maruz kalma risk algısı daha fazladır. Çalışmada elde edilen bulgu ile uyumlu olarak yapılan bir çalışmaya göre suça doğrudan maruziyet yaşayan bireylerin daha fazla suça maruz kalma riski algıladıkları tespit edilmiştir (Guedes vd., 2018: 673). Ayrıca toplumun heterojen yapıda olması suça maruz kalma risk algısını da arttıran etkenlerden biridir. Buna göre heterojen toplumlarda sosyal sermayenin zayıflaması, güven ortamının zedelenmesi, çevresel düzensizliklerin artması ve sosyal kontrol mekanizmasının bozulması sebebi ile suça maruz kalma risk algısı da artacaktır (Hale, 1996: 117;

Dolu vd., 2010:58; Sokullu, 2011: 106; Kul, 2013: 135; Sipahi, 2016b:33; Rader, 2017: 9; Yazgan, 2017:80).

Suçtan korunma sosyal pratiği, bireylerde suça ilişkin yaşanan korkunun yapılaştığını göstermektedir (Kul, 2009: 74; Ferraro: 1996:669). Çünkü bireyler suçtan korunmak ve bir mağduriyet yaşamamak adına bir takım kısıtlayıcı davranışlarda bulunurlar. Dolayısıyla bu tedbirler, suç korkusunu varlığını ve etkisinin ne denli büyük olduğunu göstermektedir (Kul, 2013:20). Özellikle kırılgan gruplar bu kısıtlayıcı davranışları daha fazla sergilemektedir (Hale, 1996: 82; Kul, 2013:20; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222; Rader, 2017: 12). Buna göre çalışmada kadınların, eğitim seviyesi düşük olanların, suça doğrudan maruz kalanların ve heterojen toplumlarda yaşayanların suçtan korunma sosyal pratiği puanlarının da yüksek olduğu görülmüştür.

Düzensizlikler toplumun sosyal sermayesini ve sosyal kontrol mekanizmasını zayıflamasına sebep olduğundan suç korkusunu arttırmaktadır (Lagrange vd., 1992: 312; Mcgarrell vd., 1997: 481; Öztürk, 2016: 28; Sipahi, 2016b:53-54; Yazgan, 2017:77-78; Bolger ve Bolger, 2019: 334). Bu nedenle çalışmada bireylerin düzensizliklere yönelik algılarının sosyo-demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği irdelenmiştir. Buna göre kadınların, yaşlıların, evlilerin, çocuk sahibi olanların, kamuda çalışanların, heterojen toplumda yaşayanların ve suça daha önce maruz kalanların fiziksel-sosyal düzensizlik algısı daha fazla bulunmuştur. Dolayısıyla bu bireylerin suç korkusunun da daha fazla olması beklenmektedir. Nitekim bu çalışmada özellikle kadınların, yaşlıların ve heterojen toplumda yaşayan bireylerin suç korkusu seviyeleri daha fazladır.

Genel olarak suç korkunun ölçeklerine yönelik yapılan analiz sonuçlarına baktığımızda kadınların ve heterojen toplumdaki bireylerin, suç korkusu, risk algısı, suçtan korunma pratikleri ve çevresel düzensizlikleri algıları erkeklere oranla hep daha fazla bulunmuştur. Dolayısı ile yapılaşan suç korkusunun (Kul, 2013) özellikle kadınlarda ve heterojen toplumlarda daha fazla olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre sosyal sermaye seviyelerinin farklılaşıp farklılaşmadığı da ele alınmıştır. Buna göre erkeklerin, 21-30 yaş grubunun, bekar ve çocuğu olmayanların, sosyoekonomik

düzeyi yüksek olanların, homojen toplumda yaşayanların ve afet eğitimi alanların sosyal sermayesi daha fazla bulunmuştur.

Farklı sosyal ağlarla ve bilgiye erişim düzeyleriyle birlikte cinsiyete dayalı ayrımcılık ile karşı karşıya kaldıkları için, güven düzeyleri, sosyal katılım ve katılım türleri (resmi, gayri resmi) erkekler ve kadınlar arasında önemli ölçüde farklılık gösterebilmektedir (Healy ve Côté, 2001:47). Buna göre bu çalışmada kadınların sosyal sermaye düzeylerinin daha az olması beklenen bir durumdur. Aynı şekilde bazı araştırmalarda da kadınların sosyal sermaye seviyesinin daha az olduğu bulunmuştur (Chen vd., 2009: 311; Aydemir, 2011: 132; Ardahan, 2014: 38). Kadınların sosyal sermayesinin artırılması toplumun sosyal sermayesi açısından gereklidir. Buna göre Hall (1999) yapmış olduğu çalışmada Britanya'da sosyal sermayenin büyük ölçüde kadınların topluluğa artan katılımı sayesinde sürdürüldüğünü belirtmiştir. Aynı şekilde Putnam'da Amerika'da düşen sosyal sermayeyi, kadınların iş gücüne katılması sebebi ile kadınların sosyal sermayesinin zayıflamasına bağlamaktadır (Putnam, 1995: 65). Bu bağlamda çalışmanın gerçekleştiği toplumların sosyal sermayesini daha da güçlendirmek için özellikle kadınların sosyal sermayesinin güçlenmesi gerekmektedir.

Fukuyama, devletlerin sosyal sermayeyi en fazla üretme yeteneğine sahip olan etkenlerden birinin eğitim olduğunu belirtmiştir (Fukuyama, 2000b: 16; Fukuyama, 2011: 20-22). Bununla birlikte Coleman eğitim üzerine yapmış olduğu çalışmalarda, özellikle dezavantajlı gruplarda sosyal sermayenin güçlendirilmesi gerektiğini ve bunun da eğitim ile gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır (Ekinci, 2010: 26). Yapılan başka bir çalışmada ise eğitim ve sosyal sermaye arasında güçlü bir etkileşim olduğu, eğitimin sosyal becerileri, sivil katılımı ve sosyal uyumu arttırarak sosyal sermayeye katkıda bulunduğu belirtilmiştir (Günkör ve Özdemir, 2017: 70). Eğitim ile bireyler güvenmeyi, ağlara katılımı, yardımlaşmayı, iş birliğini ve katılımın faydalarını öğrenmektedirler. Eğitim sayesinde bireyler daha fazla sosyalleşecek ve daha fazla ağa katılımı gerçekleştireceklerdir. Aynı zamanda eğitim düzeyi, bireylerin daha iyi eğitime sahip ve daha donanımlı birey ve gruplarla etkileşime girmesine de olanak sağlayacaktır (Ekşi, 2009: 82). Bu bağlamda eğitim sosyal sermayenin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde güçlü bir faktördür ve aralarında pozitif bir ilişki söz konusudur (Norris, 2001:12; Field, 2008: 64; Ekinci,

2010: 40). Literatürde yer alan çalışmalarda da (Chen vd., 2009: 311; Ardahan, 2014:28) bu çalışma ile uyumlu olarak eğitim seviyesi yüksek bireylerin daha fazla sosyal sermaye seviyesine sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla toplumların eğitimli birey sayısını arttırması gerektiği görülmüştür.

Sosyal sermaye sürdürülebilir kalkınmanın bir unsurudur ve ekonomi üzerinde olumlu etki göstermektedir (World Bank, 1998:1; Grootaert, 1998; Grootaert ve Van Bastelaer, 2001). Bununla birlikte gelir düzeyi, eğitim düzeyi gibi toplumun eğitim ve gelir düzeyinde yaşanan farklılaşma arttıkça güven düzeyinde de azalma yaşanacağı için sosyal sermaye de azalacaktır (Gerni,2013: 24-25). Bu bağlamda özellikle ekonomi ve eğitim düzeyi yüksek olan toplumlarda sosyal sermayelerinin daha fazla olması olasıdır. Bununla uyumlu olarak bu çalışmada hem eğitim hem de gelir düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal sermayesinin de daha güçlü olduğu bulunmuştur.

Sosyal sermaye ve yaş arasındaki ilişkide 21-30 yaş grubunun, 31-40 yaşa arası bireylere göre anlamlı olarak daha yüksek sosyal sermaye seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Buna göre daha genç nüfusun daha fazla sosyal sermayeye sahip olması literatür ile uyumlu bir bulgudur. Nitekim genç nüfusun sosyal olarak daha hareketli olması, sosyal ağların onlara daha fazla iş imkânı ve maddi kaynak sunması gibi sebepler ile sosyal sermayesi daha yüksek olabilmektedir. Dolayısıyla hem fiziksel özellikleri hem ekonomik anlamada daha fazla ihtiyaç duymaları onların sosyal sermayelerini yükseltmektedir (Glaeser vd., 2000; Iyer, vd., 2015). Aynı zamanda çalışmada 21-30 yaş grubunun sayıca diğer gruplardan fazla olması, daha çok ön lisans ve üstü eğitim seviyesine sahip olması ve iş bulma ihtiyacı da sosyal sermaye düzeyinin daha fazla olmasını açıklamaktadır. Diğer taraftan bekar ve çocuk sahibi olmayan katılımcıların da sosyal sermayesi diğerlerine göre daha fazladır. Bu grubun özellikle sosyal sermayesi yüksek olan 21-30 yaş aralığında olması, sosyal ağlar ve sivil katılım için daha uygun şartlara sahip olması gibi sebeplerden dolayı sosyal sermayeleirnin daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada sosyal sermaye seviyesinin toplumsal yapıya göre de anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Buna göre Burdur ilinde yaşayanların ve yaşadığı şehirde sığınmacı/mülteci olmayan katılımcıların sosyal sermayesi daha fazladır. Göçmenler ve kentleşme toplumun heterojen yapısını gösteren

faktörlerdendir. Dolayısıyla çalışmada homojen toplumların sosyal sermayesinin daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu yine literatürle uyumludur. Çünkü yapılan çalışmalara göre toplumun homojen veya heterojen yapıda olması sosyal sermayeyi etkilemektedir. Toplumun yapısı ne kadar homojen ise o toplumun güven düzeyi, sosyal ağları ve katılımı o denli yüksektir (Field, 2008: 93; Lee vd. 2011: 391; Gerni,2013: 24-25). Dolayısıyla heterojen toplumların sosyal ağları daha zayıf ve sosyal sermaye düzeyleri daha düşüktür.

Araştırma kapsamında katılımcıların bireysel afet direncinin sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği irdelenmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, ekonomik durum, afet eğitimi alma ve daha önce afete maruz kalma özelliklerine göre bireysel afet direnci seviyesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Ekşi (2020) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada afet direncinin düşük olmasında kadın olmanın ve düşük ekonomik durumun etkili olduğunu bulmuştur. Bir başka çalışmada ise kadınların ve eğitim seviyesi daha düşük olan bireylerin yoğunlukta olduğu toplumların afet direnci daha düşük bulunmuştur (Yoon vd., 2016: 448). Birleşmiş Milletler ise kadınların ve yoksulların afet risklerine daha fazla maruz kaldığını belirtmektedir (UN, 2015). Görüldüğü üzere toplumda daha zarar görebilir grup olarak tanımladığımız (Adger, 2006; Mayunga, 2009: 19; UNISDR, 2015; First, 2019: 2;) kadınların ve düşük sosyo-ekonomik seviyesine sahip olan bireylerin afet dirençleri daha düşüktür. Bu bulgu literatür ile uyumludur. Nitekim zarar görebilirlik kavramına yönelik teorik yaklaşımlarda, kırılganlığın dirençlilik ile doğrudan bağlantılı olduğu görülmüştür. Buna göre birinin varlığı diğerinin yokluğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kırılganlık arttıkça direnç azalmaktadır (Paton and Johnston, 200: 271; Manyena vd., 2011: 418; Kafle, 2012: 317; Varol ve Kırıkkaya; 2017: 2). Sonuç olarak daha dirençli toplumlar oluşturmak için öncelikle zarar görebilir grupların güçlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmada afet eğitimi alanların ve daha önce afet deneyimi olan bireylerin beklendiği gibi daha fazla afet direncine sahip oldukları görülmektedir. Bu bulgu literatürle uyumludur. DiTirro (2018) yapmış olduğu çalışmada, kişinin afet konusunda deneyimli ve eğitilmiş olmasının afet direnci geliştirmede önemli bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca birçok çalışmada bireyin afet eğitimi alması ve

geçmiş bir afet deneyiminin olması afet bilincini ve afetlere hazırlık düzeyini arttırmıştır (Clerveaux vd., 2010; Labrague vd., 2018; Dikmenli ve Yakar, 2019; Şen vd., 2020). Bu sebeple afetlere farkındalığın arttırılması ve geçmiş afet deneyimlerinden öğrenilmiş dersler çıkararak olumlu yönde kullanılması afet direnci oluşturmada önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Literatürde sadece suça karşı geliştirilen korkunun ele alınmasının yeterli olmadığı, duygunun (suç korkusu), risk olasılığının (algılanan risk), ihtiyati davranışların (kısıtlanmış davranışlar) ve çevresel düzensizliklerin birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü her biri toplamda suç korkusunun yapılaştığını göstermektedir (Ferraro: 1996:669; Kul, 2009: 74; Rader, 2017:2-3). Bu nedenle suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı, suçtan korunma sosyal pratiği, fiziksel-sosyal düzensizlik algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı test edilmiştir. Buna göre her biri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel-sosyal düzensizliklerin artması suç korkusunu, suça maruz kalma risk algısını ve suçtan korunma sosyal pratiğini arttırmaktadır. Suça maruz kalma risk algısı ise suç korkusunu ve suçtan korunma sosyal pratiğini arttırmaktadır. Suç korkusu ise suçtan korunma sosyal pratiğini arttırmaktadır. Elde edilen veriler ışığında yapılaşan suç korkusu modeli oluşturulmuştur

Görüldüğü üzere çalışmada düzensizlikler yapılaşan suç korkusunu arttırmada temel bir etken olarak tespit edilmiştir. Bu bulgu Ferraro'nın teorisini desteklemektedir. Buna göre çevresel düzensizliklerin varlığı suça maruz kalma risk algısını dolayısıyla da suç korkusunu etkilemektedir. Çünkü böylesi ortamlarda bireyler kendini güvende hissetmemekte ve suç korkusu yaşayabilmektedir (Kul, 2013: 117-120; Arpa ve Uğurlar, 2019: 294). Yapılan çalışmalarda da düzensizliğin suç korkusunu ve risk algısını arttırdığı görülmektedir (Lagrange vd., 1992: 311; Rader vd., 2012: 140; Öztürk, 2016: 285; Hardyns vd., 2018: 1254; Bolger ve Bolger, 2019: 334). Dolayısıyla elde edilen bu bulgu suç kuramlarından düzensizlik kuramını destekler niteliktedir. Bununla birlikte literatürde yapılan çalışmalarda suça maruz kalma risk algısı suç korkusunun artmasına sebep olan en önemli etkenlerden biridir (Kul, 2013; Crawl ve Battin, 2017; Çingı,2020). Bu çalışmada da literatür ile benzer olarak suça maruz kalma risk algısı arttıkça suç korkusu da artmıştır.

Çevresel düzensizliklerin suç korkusunu ve risk algısını arttırması, bireylerin kısıtlayıcı davranışlarda bulunmasına da sebep olacaktır. Çünkü suçtan korunmak için alınan tedbirler, suç korkusunun ve suça maruz kalma risk algısının bireylerde davranışa dönüşmesi halidir (Jackson ve Gouseti, 2012: 2; Breetzke ve Pearson, 2014: 47; Bolger ve Bolger, 2019: 335). Aynı zamanda bu tedbirlerin boyutu suç korkusunun ve risk algısının etkisinin ne denli büyük olduğunu göstermektedir (Kul, 2013:20). Bu açıdan suçtan korunma sosyal pratiği yapılaşan suç korkusunun sonucu, çevresel düzensizlikler ise temel sebebi olarak tespit edilmiştir.

Sosyal sermayenin zayıf olduğu toplumlarda güvenin, sosyal ağı, dayanışmanın önemli olduğu sosyal kontrol mekanizması da olumsuz etkilenecektir. Dolayısıyla sosyal kontrol mekanizmasının bozulması da suç korkusunun daha da artmasına neden olacaktır (Karakuş, 2013: 1-2; Han, 2021: 721). Bu bağlamda sosyal sermaye ile suç korkusu arasında negatif bir ilişki vardır. Literatürdeki çalışmalar ile benzer olarak bu çalışmada da sosyal sermaye ile toplam suça ilişkin korku, toplam suça maruz kalma risk algısı ve fiziksel-sosyal düzensizlik algıları arasında anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmelerinin artması sosyal sermayeyi azaltmaktadır. Dolayısıyla literatürle uyumlu olarak yapılan birçok çalışmada bu bulguyu desteklemektedir ((Karakuş, 2013: 1-2; Weeden, 2014: 56; Öztürk, 2016: 287; Vieno vd., 2016: 101; Sargeant, 2017: 645; Vauclair ve Bratanova, 2017: 225; Matsukawa ve Tatsuki, 2018: 89; Lockey vd., 2019: 168; Hernández vd. 2020: 515; Han, 2021: 727).

Çalışmada yapılaşan suç korkusu ile bireysel afet direnci arasında anlamlı bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Çünkü kişiler yaşadıkları suç korkusu sebebi ile yalnızlaşır, içine kapanır, kendini toplumdan soyutlar, yabancılardan korkar, sosyal ağlarını kullanamaz ve gerekli bilgi kaynağından faydalanamaz hale gelir (Hale, 1996: 82; Sokullu, 2011: 106; Vauclair ve Bratanova, 2017: 222). Oysa afet direnci kişinin afetlerle başa çıkabilmek adına gerekli bilgileri elde etme, işleme, anlama, gerekli kaynakları belirleme ve mobilize etme derecesine bağlıdır (DiTirro, 2018). Dolayısıyla suç korkusunun artması toplumun sosyal sermayesini azaltarak afet direncini de düşürecektir. Yapılan çalışmalarda (Brodie vd., 2006; Weil, 2020; Hino vd., 2018; Farmer vd., 2018), afet sonrası dönemde suç oranlarında ve suç

korkusunda artışın olduğu görülmektedir. Bu durum afet sonrası iyileşme dönemini olumsuz etkileyecek ve toplumların normal hayata geçişi geciktirecektir. Bu bağlamda afet direnci iyileşme kapasitesi ile bağlantılı olması sebebi ile suç korkusu afet direncini olumsuz etkileyecektir. Çalışmada elde edilen veriler literatürü desteklemektedir. Buna göre çalışmada suç korkusu, suça maruz kalma risk algısı ve fiziksel-sosyal düzensizlik değerlendirmeleri arttıkça bireysel afet direnci seviyesi azalmıştır. Aynı şekilde çalışmada afet eğitimi almayan katılımcıların alan katılımcılara göre daha fazla suça ilişkin korku ve risk algısı yaşadıkları görülmektedir. Bu çalışmada afet eğitimi alan bireylerin daha dirençli oldukları bulgusu da afet direnci ile suç korkusu arasındaki ters ilişkiyi desteklenmektedir.

Görüldüğü üzere sosyal sermaye afet direncinin temel unsurlarındandır. Buna göre sosyal sermayesi yüksek toplumların ve bireylerin, sosyal ağları, güven düzeyleri ve topluluk katılımı daha yüksek olduğundan afet direncinin daha fazla olması beklenmektedir (Mayunga, 2007; Lucini, 2014; Pfefferbaum vd., 2017; Kim vd., 2017). Birçok çalışmada yüksek sosyal sermayeye sahip bireylerin afetlere daha hazırlıklı davranışlar içerisinde olduğu, Dolayısıyla sosyal sermaye güçlendikçe toplumun afet direncinin de artacağı sıkça belirtilmiştir (Breton, 2001: 22; Norris vd., 2008: 143; Mayunga, 2007: 6; Genç, 2007: 351; Aldrich and Meyer, 2015: 255; Wickes vd., 2015: 330; Özer, 2016: 187; Parsons vd., 2016: 7; Cutter vd., 2016: 1247; Özer, 2017: 9; Kim vd., 2017: 902; Hsueh, 2019: 1; Uekusa, 2020: 2; Monteil vd., 2020: 1...). Dolayısıyla literatürle uyumlu olarak bu çalışmada da bireylerin sosyal sermayesi arttıkça bireysel afet direnci yükselmiştir. Aynı zamanda afet eğitimi alanların ve daha önce afet maruz kalan bireylerin sosyal sermaye seviyesi daha yüksektir. Bu bağlamda sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki pozitif ilişki, literatür ile uyumludur.

Son olarak geliştirilen araştırma modeli kapsamında yapılaşan suç korkusunun sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki aracılık rolü yapısal eşitlik modeli ile incelenmiştir. Modelleri test etmek için gizil değişkenlerle yol analizi yapılmıştır. Buna göre sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suça ilişkin korkunun ve fiziksel sosyal düzensizlik değerlendirmesinin kısmı aracılık rolü olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla bireylerin suç korkusu ve çevresel düzensizlikler değerlendirmeleri, sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki

olumlu etkisini azaltmaktadır. Buna göre bireylerin sosyal sermaye seviyeleri yüksek olmasına rağmen suç korkusu yaşaması ve çevresel düzensizliklerin olması halinde kişilerin bireysel afet dirençlerinde kısmi bir düşüş yaşanacaktır. Bu bilgiler ışığında afetlere daha dirençli toplumların inşa edilmesi için, sosyal sermayenin güçlendirilmesi, çevresel düzensizliklerin ortadan kaldırılması, güven ortamının sağlanması ve suç korkusunu önleyen sosyal kontrol mekanizmaların artırılması gerekmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Afet direnci, toplumların afetlerle başa çıkabilme, en zarar ile atlatabilme ve normal hayata hızla geri dönebilme yeteneğidir. Bu bağlamda toplumların gelişmişlik düzeyi, sosyo-demografik özellikleri, zarar görebilirlik seviyesi, afet farkındalığı, dezavantajlı grupların sayısı ve sosyal sermayesi gibi faktörler afete olan direncini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla sosyal sermaye, afet direncinin temel unsurlarından biridir.

Sosyal sermaye, bir topluluktaki sivil katılım, güven ve iş birliğine yönelik tutumları ifade etmektedir. Bu nedenle yüksek sosyal sermaye seviyesine sahip topluluklar, sivil katılımı ve güven düzeyi yüksek, kapsamlı sosyal ağlara sahiptirler. Böylece sosyal sermaye, afet direnci için önemli olan bilgi, sosyal destek, mali yardım gibi çeşitli kaynaklara erişimi de kolaylaştırabilmektedir. Bununla birlikte sosyal sermayenin temel unsuru olan güven ise toplumlarda afet öncesi, sırası ve sonrasında koordinasyon ve iş birliğini de kolaylaştırmaktadır. Ayrıca kolektif etkinliklerin ve aktif katılımın sağlandığı toplumların afetlerle baş edebilme ve normal hayata hızla dönebilme kapasitesi de daha fazla olacaktır. Dolayısı ile sosyal sermaye, bireylerin ve toplumların afetlerden zarar görebilirlik seviyelerini azaltmakta ve daha dirençli olmalarını sağlamaktadır.

Literatürde yer alan çalışmalarda da sosyal sermaye, afet direncinin önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre sosyal sermayesi yüksek toplumların afet direnci daha yüksektir. Fakat küreselleşme, risklerin artması ve her geçen gün farklılaşması, bireyselleşme, artan afetler ve suç oranları gibi birçok etken, günümüz toplumlarını risk ve korku toplumuna dönüştürmektedir. Bu sebeple toplumlarda güven ortamı bozulmakta ve suç korkusu artmaktadır. Artan suç korkusu, bireylerin yalnızlaşmasına, iletişime kapanmasına, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin zayıflamasına, sosyal kontrol mekanizmasının bozulmasına sebep olmaktadır. Böylece kişilerin sosyal ağları ve ilişkileri de zayıflamaktadır. Sonuç olarak da suç korkusu güven ortamını ve sosyal ağları zedeleyerek sosyal sermayeyi de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle toplumların afet direnci arttırmak için sadece sosyal sermaye değil suç korkusunun da irdelenmesi gerekmektedir.

Görüldüğü üzere sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla afet direncinin kapsamlı olarak ele alındığı bu araştırmada, toplumun sosyal sermaye dinamikleri ile afet direnci arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide toplumun suç korkusu seviyesinin aracılık rolü incelenmiştir. Ayrıca sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suç korkusunun aracılık rolünü inceleyen bir çalışmaya literatürde rastlanılmamıştır. Bu açıdan çalışma kapsamında elde edilen bulgular afet direncini arttırmaya yönelik yapılacak politikalarda yol gösterici olacaktır.

Araştırma kapsamında 1040 katılımcıdan toplanan verilerin analizi sonucunda, kullanılan ölçeklerin yüksek güvenirlikte olduğu ve ölçeklerin yapısal olarak geçerli olduğu sonucu bulunmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyeti, yaşı, yaşadığı toplumun yapısı gibi demografik özellikleri bakımından veriler homojen bir dağılıma sahiptir. Bu bağlamda elde edilen verilerin geçerliliği ve güvenirliği yüksektir.

Araştırmada oluşturulan hipotezler doğrultusunda öncelikle toplumun sosyal sermaye, suç korkusu ve afet direnci dinamiklerinin, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre nasıl şekillendiği irdelenmiştir. Buna göre toplumun suç korkusu ve suça maruz kalma risk algısı, bireylerin kırılganlıklarına, suça mağduriyet durumlarına ve toplumun yapısına göre değişmektedir. Mağduriyet kuramı ile uyumlu olarak suça doğrudan mağduriyet, katılımcıların suç korkusunu, risk algısını, ihtiyati davranışlarını ve çevresel düzensizliklere olan rahatsızlığını arttırmıştır. Ayrıca dolaylı bir mağduriyet yaşamalarına sebep olan medyadaki suç haberlerini çok sık takip etmekte suç korkusunu anlamlı olarak arttırmıştır.

Çalışmada savunmasızlık kuramı ile uyumlu olarak, toplumda fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak zarar görebilirlik seviyesi yüksek olan kadınların, yaşlıların ve sosyo-ekonomik seviyesi düşük bireylerin daha fazla suç korkusu yaşadıkları tespit edilmiştir. Fakat kırılgan grupta yer alan katılımcıların daha az suça maruz kalmalarına rağmen daha fazla suç korkusu yaşamaları önemli bir bulgudur. Dolayısı ile bu çalışmada da korku-mağduriyet paradoksu gözlenmiştir. Diğer taraftan, kadınların cinsel içerikli suçlara karşı geliştirmiş oldukları korku ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve artan kadın cinayetleri, mağduriyet yaşamasa bile diğer tüm suçlardan da korkmalarına neden olmuştur. Aynı zamanda kadın katılımcıların

suç korkusunun ve risk algısının artması sebebiyle daha fazla kısıtlayıcı davranış sergiledikleri ve çevresel düzensizliklerden daha fazla rahatsız oldukları tespit edilmiştir.

Suç kuramlarından düzensizlik ve toplumsal kaygı kuramı ile uyumlu olarak heterojen toplumlarda yaşayan bireylerin daha fazla suç korkusu yaşadıkları ve suça maruz kalma risk algılarının da daha yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü heterojen toplumlarda sosyal ağlar ve sosyal sermaye zayıflar, güven ortamı bozulur, komşuluk ilişkileri zedelenir. Böylesi toplumlarda, suçu önleyici unsur olan sosyal kontrol mekanizmaları da zayıflayarak suç korkusu ve risk algısı artmaktadır.

Çalışmanın sonucuna göre suç korkusunun artmasına sebep olan bir diğer etken ise bireylerin risk algısı ve çevresel düzensizliklerdir. Bunun yanı sıra artan suç korkusu, risk algısı ve çevresel düzensizlikler de suçtan korunma sosyal pratiğini arttırmıştır. Diğer taraftan daha fazla suç korkusu yaşayan kadınların, eğitim seviyesi düşük olanların, suça doğrudan maruz kalanların ve heterojen toplumlarda yaşayanların suçtan korunma sosyal pratiklerinin de daha fazla olduğu gözlenmiştir. Dolayısı ile suçtan korkan bireylerin daha fazla ihtiyatlı davranacağı ve tedbirler alacağı görülmektedir. Bu durum bireyleri psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak etkileyebilmektedir. Çünkü suçtan korunmak adına sürekli tedbirli olmak, ekonomik giderlerin yanı sıra bireyin sosyal hayatını olumsuz etkileyebilmekte ve psikolojik rahatsızlıklara sebep olabilmektedir. Aynı zamanda ekonomik yetersizlikler sebebi ile yeteri kadar önlem alamadığını düşünen bireylerin yaşadıkları korku daha fazla olacaktır. Nitekim çalışmada gelir düzeyi düşük olan bireylerin suç korkusu ve suçtan korunma risk algısı fazla olmasına rağmen suçtan korunma sosyal pratiği seviyesi düşük bulunmuştur. Bunun sebebi ise suçtan korunmak için gerekli önlemlerin ve tedbirlerin ekonomik durum sebebi ile karşılayamaması olarak değerlendirilmiştir.

Genel olarak baktığımızda kadınların, sosyo-ekonomik seviyesi düşük olanların, heterojen toplumlarda yaşayanların ve suça maruz kalanların daha çok yapılaşan suç korkusu yaşadığı görülmektedir. Bu sebeple toplumların suç korkusu seviyesini azaltmak adına sadece güvenlik önlemlerinin alınması ve suç oranlarının azaltılması yeterli olmayacaktır. Ayrıca toplumdaki bireylerin de kendini fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak güvende hissetmesi de önemlidir. Son zamanlarda

enflasyondan kaynaklı yaşanan idari, siyasi ve ekonomik güven ortamının azalmasının ve artan suç oranlarını da suç korkusunun artmasına ve sosyal sermayenin azalmasına sebep olmaktadır sebep olabilmektedir. Fakat bu durum çok geniş kapsamlı olarak ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla bu durumun suç korkusu üzerinde ne derece etkili olduğunu inceleyen çalışmaların yapılması gelecek araştırmalar için önerilmektedir.

Diğer taraftan toplumun her seviyede zarar görebilirliğini azaltacak politikaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda, suçu önleyen gayri resmi bir araç olarak faaliyet gösteren toplumun sosyal kontrol mekanizmasının da güçlenmesi gerekmektedir. Bunun için ise öncelikle güven ortamının sağlanarak toplumun sosyal sermayesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu çalışmada da görüldüğü üzere sosyal sermayenin artması suç korkusunu ve risk algısını azaltmaktadır.

Araştırmada kapsamında değerlendirilen bir diğer hipotez ise sosyal sermayenin, bireylerin sosyo-demografik özelliklerine göre nasıl şekillendiğini test etmektedir. Elde edilen sonuçlara göre daha zarar görebilir grup olan kadınların ve sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan bireylerin, sosyal sermayesi anlamlı olarak daha az bulunmuştur. Kadınların daha düşük sosyal sermayeye sahip olmasının sebebi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa bağlı olarak sosyal ağlarının, sivil katılımının ve güven düzeyinin daha düşük olmasıdır. Eğitim ve gelir seviyesi düşük bireylerin de sosyal ağları ve sivil katılımı daha düşük olacağından sosyal sermayesi olumsuz etkilenmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre toplumun yapısı da katılımcıların sosyal sermayesini etkilemiş olup homojen toplumun üyesi bireylerin sosyal sermayesinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çünkü toplumun yapısı ne kadar homojen ise, o toplumun güven düzeyi, sosyal ağları ve sivil katılımı o denli yüksektir. Dolayısıyla homojen toplumların zarar görebilirliği daha düşük, sosyal sermaye gücü de daha fazla olmaktadır. Bu bağlamda toplumların sosyal sermayesini yükseltmek için öncelikle toplumların zarar görebilirlik seviyelerini düşürmek gerekmektedir. Özellikle kadınların insan sermayesi olarak kapasiteleri ve toplumların eğitim seviyesi arttırılmalıdır. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde daha güçlü bir ekonominin oluşturulması ve yoksulluğun azaltılması gerekmektedir.

Araştırmanın temelinde yer alan afet direncine yönelik elde edilen sonuçlara göre katılımcıların bireysel afet direnci seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre sosyal sermaye ve suç korkusu seviyelerinde olduğu gibi, zarar görebilir grup olan kadınların ve gelir seviyesi düşük bireylerin afet dirençleri daha düşüktür. Kırılganlık ile dirençlilik arasında negatif bir ilişki varlığı birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da kanıtlanmıştır. Bu bağlamda toplumsal ve bireysel afet direncinin artırılmasına adına yapılacak politikalarda özellikle zarar görebilir grupların güçlendirilmesine yönelik adımların öncelikle atılması önerilmektedir. Bu gruplardan özellikle kadınların toplumdaki yerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızın sonucuna göre, daha önce afet eğitimi alan ve en az bir afet yaşamış olan bireylerin de bireysel afet dirençleri anlamlı olarak daha yüksek seyretmiştir. Bu bağlamda afet farkındalığı yüksek olan bireylerin artırılması, toplumun afet direncini yükseltmek adına çok önemlidir. Bununla birlikte daha önce afet yaşamış olan kişilerin deneyimlerinden ve öğrenilmiş derslerinden olumlu anlamda faydalandığı, daha dirençli oldukları görülmektedir. Sonuç olarak toplumun afet direncini yükseltmek için bireylerin afet bilincini arttırmaya ve zarar görebilirliklerini azaltmaya yönelik çalışmalara, kamu yönetimi olarak öncelik verilmelidir.

Diğer taraftan araştırmada elde edilen sonuçlara göre afet direnci, bireylerin sosyal sermaye ve suç korkusu seviyelerinden de etkilenmiştir. Dolayısıyla afet direncinin temel belirleyenleri arasında kırılganlığın yanı sıra suç korkusu ve sosyal sermaye seviyeleri de önemli bir yer almıştır. Araştırmanın sonucuna göre sosyal sermaye afet direncini arttırırken, suç korkusunun varlığı afet direncini olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca çalışma sonucunda heterojen toplumda yaşamının, bireysel afet direncini üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Fakat heterojen toplumun üyesi olan katılımcıların sosyal sermayesi düşmüş, suç korkuları da artmıştır. Bu nedenle heterojen toplumlarda suç korkusunun fazla ve sosyal sermayelerinin daha az olması dolaylı olarak afet direncini de olumsuz etkileyecektir.

Sonuç olarak toplumların ve bireylerin kırılganlık seviyeleri ile toplumsal yapı, en temel unsurlar olarak çalışmada yerini almıştır. Çünkü genel olarak baktığımızda bu iki etken, suç korkusunu, sosyal sermayeyi ve afet direncini önemli

ölçüde etkilemektedir. Fakat en önemli sonuç ise afet direncinin artırılması için sadece zarar görebilirliğin azaltılmasının yeterli olmadığıdır. Elde edilen veriler, afet yönetimi politikaları bakımından afet direncinin, geniş kapsamlı bir değerlendirmeye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bireysel faktörlerin yanı sıra kendi içinde de birçok faktörü barındıran sosyal sermaye ve suç korkusu afet yönetimi çalışmalarında daha fazla yer almalıdır.

Son olarak araştırmanın amacı kapsamında yapılaşan suç korkusunun sosyal sermaye ve afet direnci arasındaki aracılık rolü incelenmiştir. Sonuç olarak sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki etkisinde suç korkusunun ve fiziksel sosyal düzensizlik değerlendirmesinin kısmi aracılık rolü olduğu saptanmıştır. Buna göre suç korkusu ve çevresel düzensizlikler, sosyal sermayenin bireysel afet direnci üzerindeki olumlu etkisini azaltmaktadır. Bireylerin sosyal sermaye seviyeleri yüksek olmasına rağmen suç korkusu yaşaması ve çevresel düzensizliklerin olması halinde kişilerin bireysel afet dirençlerinde kısmi bir düşüş yaşanacaktır. Bu bilgiler ışığında toplumların afet direncini arttırmak için sosyal sermayelerini arttırmak ve suç korkusu seviyelerini düşürmek gerekmektedir. Bunun için idare, öncelikli olarak toplumda güven ortamını sağlamalıdır. Dolayısıyla suçu önleyen resmi güvenlik önlemlerinin yanı sıra sosyal kontrol mekanizmalarının da güçlendirilmesine yönelik stratejik adımlar atılmalıdır. Bu hedefte yapılması gereken en önemli stratejik adım ise kişilerarası ilişkilerin ve komşuluk ilişkilerinin güçlendirilmesi olacaktır. Ayrıca, fiziksel-sosyal düzensizliklerin azaltılması ve medyada yer alan suç haberlerinin doğru yönetilmesi de güven ortamının sağlanmasında etkili olacaktır. Güven ortamının sağlandığı toplumlarda sosyal sermaye de olumlu etkilenecektir. Fakat sadece güven ortamı yeterli değildir. Bireylerin özellikle kadınların, sivil katılımı desteklenmeli ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitliğin sağlanmasına yönelik çalışmalara öncelik verilmelidir. Ayrıca yoksulluk azaltılmalı, ekonomik eşitsizlik giderilmeli ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde adımlar atılmalıdır. Bununla birlikte heterojen toplumlarda sosyal uyumun gerçekleştirilmesi adına özellikle sığınmacıların ve mültecilerin topluma uyum çalışmalarına hız kazandırılmalıdır. Böylece toplumun sosyal sermayesi ve afetlere karşı direnci de artacaktır.

Risk azaltma çalışmaları kapsamında toplum direncinin önemi konusunda genel bir farkındalık yaratılmalıdır. Bunun için afet bilincini geliştirmeye yönelik

eğitimler ve tatbikatlar yaygınlaştırılmalı, eğitim müfredatında daha fazla yer almalıdır. Afet direncini arttırmak için, toplumların riskleri ve tehlikeleri öngörme kapasitesi arttırılmalı, afetlere karşı fiziksel, sosyal ve ekonomik zarar görebilirlik seviyesi azaltılmalı, afetlere müdahale edebilme ve iyileşebilme kapasiteleri arttırılmalıdır. Bütüncül bir afet yönetimi yaklaşımı benimsenmeli ve afet planları geliştirilerek uygulanmalıdır. Bununla birlikte yerel halkın afet yönetiminin her aşamasında aktif katılımı sağlanmalıdır. Aynı zamanda bireylerin psikolojik dayanım gücü diğer bir deyişle psikolojik sermayesi güçlendirilmelidir. Dolayısıyla özellikle sosyal sermayenin güçlendirilmesi ve suç korkusunun azaltılmasına yönelik stratejik eylem planların yer alması önem arz etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise sosyal sermayesi yüksek grupların afet direnci olumlu etkilenirken, sosyal sermayesi zayıf marjinal grupların afet direncinin olumsuz etkilenebileceği gerçeğidir. Bu nedenle afet direncini geliştirmeye yönelik hazırlanan planlamalar ve stratejilerde bu durum göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, R.G: 10 Temmuz 2018, 30474.

4 Nolu Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum Ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum Ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, R.G.: 15/7/2018 – 30479.

Adger, W. N. (2006). Vulnerability. *Global Environmental Change*. 16 (3): 268-281.

Adger, W.N., Hughes, T.P., Folke, C., Carpenter, S.R., Rockström, J. (2005). Social-Ecological Resilience To Coastal Disasters. *Science*. 309 (5737): 1036-1039.

Adler, P.S., Kwon, S.W. (2002). Social Capital: Prospects For A New Concept. *Academy Of Management Review*. 27 (1): 17-40.

AFAD (2020). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>. Erişim Tarihi: 16/05/2020.

Ahsan, M.M., Mahmood, S.S., Varol, N. (2018). Assessment of Climate Disaster Resilience In Dhaka City: A Case Study of Ward No. 28 of Dhaka South City Corporation. *Journal of Disaster and Risk*. 1 (2): 81-92.

Akıncı, F.S. (2011). Özgürlük ve Güvenlik. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 69 (1-2): 105-110.

Aldrich DP. (2012). *Building Resilience: Social Capital In Post-Disaster Recovery*. Chicago: University of Chicago Press.

Aldrich, D. P. (2011). The Externalities Of Strong Social Capital: Post-Tsunami Recovery in Southeast India. *Journal of Civil Society*. 7 (1): 81-99.

Aldrich, D. P., Meyer, M. A. (2015). Social Capital And Community Resilience. *American Behavioral Scientist*. 59 (2): 254-269.

Aldrich, D.P, Crook, K. (2008). Strong Civil Society As A Double-Edged Sword: Siting Trailers in Post-Katrina New Orleans. *Political Res. Q.* 9 (1): 378–389.

Amaratunga, D., Faber, M., Haigh, R., Indirli, M., Kaklauskas, A., Lill, I., Perdikou, S., Rochas, C., Sparf, J., Perera, S., Thayaparan, M., Velazquez., J. (2015). *ANDROID Report: Disaster Resilience Education and Research Roadmap for Europe 2030*. Disaster Resilience Network. Available from: www.disaster-resilience.net.

Arbon, P., Gebbie, K., Cusack, L., Perera, S., Verdonk, S. (2012). *Developing A Model And Tool To Measure Community Disaster Resilience*. Torrens Resilience Institute, 28.

Arbon, P., Steenkamp, M., Cornell, V., Cusack, L., Gebbie, K. (2016). Measuring Disaster Resilience in Communities And Households. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*. 7 (2): 201- 215.

Ardahan, F. (2012). Sosyal Sermaye Ölçeği Geçerlilik, Güvenirlilik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 9 (2): 773-789.

Ardahan, F. (2013). Komşuluk, Farklılığa Hoşgörü ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, İlişkinin Güçlendirilmesinde Rekreatif Etkinliklerin Önemi. *International Journal of Human Sciences*. 10 (1): 1078-1090.

Ardahan, F. (2014a). Bireylerin Sosyal Sermaye Profili: Antalya Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2 (8): 38-56.

Ardahan, F. (2014b). Sosyal Sermaye, Yaşam Doyumu ve Akademik Başarı İlişkisi: BESYO Örneği. *International Journal of Human Sciences*. 11 (1): 1212-1226.

Ardahan, F. (2016). Farklı Türdeki Kahvehanelere Giden Bireylerin Gittikleri Kahve Türüne Göre Çeşitli Psikososyal Boyutlarda Karşılaştırmaları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (14): 147-163. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/24641/296572>

Arouri, M. E. H., Youssef, A. B., Nguyen-Viet, C., Soucat, A. (2014). *Effects Of Urbanization On Economic Growth And Human Capital Formation in Africa*. Program on the Global Demography of Aging at Harvard University (PGDA WorkingPaper no:119), Cambridge; Harvard University. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01068271>.

Arpa, E., Uğurlar, A. (2019). Suç ve Mekan Bağlamında Güven Algısı: Van Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (44): 293-323.

Aslan, S. (2016). Türkiye’de Sosyal Sermaye Bileşenlerinden Güven Hakkında Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 17 (2): 181-204. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cumuiibf/issue/28002/297340>.

Aydemir, M., Özşahin, M. (2014). Türk Demokrasisinde Kayıp Halkayı Keşfetmek: Türkiye Örneği Üzerinden Sosyal Sermaye-Demokrasi Bağlantısını Yeniden Düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 6 (1): 41-87. <https://dergipark.org.tr/en/pub/akademikincelemeler/issue/1549/19028>.

Aydemir, M.A. (2011). *Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma (Doktora Tezi)*. Selçuk Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Baron, M. (2012). Do We Need Smart Cities For Resilience. *Journal Of Economics & Management*. 10, 32-46.

Barsbuğa, Y., Yılmaz, N., Arı, A. (2019). Üniversiteler Arası Spor Karşılaşmalarına Katılan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Düzeylerinin İncelenmesi. *Sosyal*

ve Beşeri Bilimler Dergisi. 11 (1): 59-72.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/sobiadsbd/issue/44989/558556>.

Bartlett, J.E., Kotrlik, J.W., Higgins, C.C. (2001). Organizational Research. Determining Appropriate Sample Size in Survey Research. *Information Technology, Learning and Performance Journal*. 19 (1): 43-50.

Bayraktutan, Y., Alancıoğlu, E. (2019). Kentleşme-Büyüme İlişkisi: BRICS-T İçin Bir Analiz. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 18 (72): 1824-1831.

Beck, U. (2009). Critical Theory Of World Risk Society: A Cosmopolitan Vision. *Constellations*. 16 (1): 3-22.

Beck, U. (2011). *Risk Toplumu, Başka Bir Modernliğe Doğru*. İthaki Yayınları, İstanbul.

Bjørnskov, C. (2003). *Corruption and Social Capital*. Aarhus: Aarhus School Of Business. <http://pure.au.dk/portal/files/32303928/0003139.pdf>. Erişim: 27/09/2019.

Bolger, M.A., Bolger, P.C. (2019). Predicting Fear Of Crime: Results From A Community Survey Of A Small City. *American Journal Of Criminal Justice*. 44 (2): 334-351.

Bonanno, G.A., Brewin, C.R., Kaniasty, K., Greca, A.M.L. (2010). Weighing The Costs Of Disaster: Consequences, Risks, And Resilience in Individuals, Families, And Communities. *Psychological Science in The Public Interest*. 11 (1): 1-49.

Bourdieu, P. (1986). The Forms Of Capital. *Handbook Of Theory And Reserach For The Sociological Of Educatioan Chapter 1*(pp:16-29). Editor Richardson, J. New York: Greenwood.
http://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf, 24/09/2019.

Bourdieu, P. and Wacquant, L. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.

Boz Semerci, A. (2020). Roles Of Employees' Social Capital in The Relationship Between Empowerment And Cynicism. *Ege Academic Review*. 20 (1): 43-55. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eab/issue/52199/539372>.

Brauch, H.G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*. 5 (18): 1-47.

Breetzke, G.D., Pearson, A. L. (2014). The Fear Factor: Examining The Spatial Variability Of Recorded Crime On The Fear Of Crime. *Applied Geography*. 46: 45-52.

Breton, M. (2001). Neighborhood Resiliency. *Journal of Community Practice*. 9 (1): 21-36.

Brodie, M., Weltzien, E., Altman, D., Blendon, R. J., Benson, J. M. (2006). Experiences Of Hurricane Katrina Evacuees In Houston Shelters: Implications For Future Planning. *American Journal Of Public Health*. 96(8): 1402-1408.

Brooks, N., Faget, D., Heijkoop, P. (2019). *Tools For Measurement Of Resilience In Nepal Literature Review*. Department For International Development, Strengthening Resilience And Response To Crises The Service. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5cff7c18e5274a3cc494e7b1/Resilience_measurement_LitRev_FINAL-updated1_ML_June_2019.pdf.

Browning, C.R., Wallace, D., Feinberg, S.L., Cagney, K.A. (2006). Neighborhood Social Processes, Physical Conditions, And Disaster-Related Mortality: The Case Of The 1995 Chicago Heat Wave. *American Sociological Review*. 71 (4): 661-678.

Bruneau, M., Chang, S. E., Eguchi, R. T., Lee, G. C., O'Rourke, T. D., Reinhorn, A. M., ..., Von Winterfeldt, D. (2003). A Framework To Quantitatively Assess And

Enhance The Seismic Resilience Of Communities. *Earthquake Spectra*. 19 (4): 733-752.

Burdine, J.N., Felix, M.R.J., Wallerstein, N., Abel, A.L., Wiltraut, C.J., Musselman, Y.J., Stidley, C. (1999). Measurement Of Social Capital. *Annals Of The New York Academy Of Sciences*. 896; 393–395.

Burdur İl Gelişim Planı ve Gelişim Stratejileri (2019). <https://www.baka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/burdur-il-gelisim-planı.pdf>,

Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*. (2): 4.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar Ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 32 (32): 470-483.

Byrne, B.M. (2001). Structural Equation Modeling With AMOS, EQS, and LISREL: Comparative Approaches To Testing For The Factorial Validity Of A Measuring Instrument. *International Journal of Testing*. 1 (1): 55- 86. https://doi.org/10.1207/S15327574IJT0101_4

Ceccato, V., Bamzar, R. (2016). Elderly Victimization and Fear Of Crime in Public Spaces. *International Criminal Justice Review*. 26(2): 115-133. DOI: 10.1177/1057567716639096.

Cenker-Özek, C.I. (2018). 1990’lardan Günümüze Türkiye’de Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum: Bölgeler Arası Bir Karşılaştırma. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2018 Özel Sayısı): 44-77. DOI: 10.25294/auibfd.463391.

Chan, Y.H. (2003). Biostatistics 101: Data Presentation. *Singapore Medical Journal*. 44 (6): 280-285.

Chen, X., Stanton, B., Gong, J., Fang, X., Li, X. (2009). Personal Social Capital Scale: An Instrument For Health And Behavioral Research. *Health Education Research*. 24(2): 306-317. doi:10.1093/her/cyn020.

Chen, X., Wang, P., Wegner, R., Gong, J., Fang, X., Kaljee, L. (2015). Measuring Social Capital Investment: Scale Development And Examination Of Links To Social Capital And Perceived Stress. *Social Indicators Research*. 120 (3): 669-687. doi:10.1007/s11205-014-0611-0.

Clerveaux, V., Spence, B., Katada, T. (2010). Promoting Disaster Awareness in Multicultural Societies: The DAG Approach. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*. 19 (2): 199-218.

Coleman, J. (1998). Social Capital in The Creditaion Of Human Capital. *The American Journal Of Sociolgy*. 94: 95-120.

Colten, C.E., Kates, R.W., Laska, S.B. (2008). *Community Resilience: Lessons From New Orleans And Hurricane Katrina*. CARRI Report, 3.

Council of Australian Governments (COAG) (2011). *National Strategy For Disaster Resilience: Building The Resilience Of Our Nation To Disasters*. Commonwealth of Australia. <https://www.homeaffairs.gov.au/emergency/files/national-strategy-disaster-resilience.pdf>.

Cutter, S. L., Ash, K. D., Emrich, C. T. (2016). Urban–Rural Differences in Disaster Resilience. *Annals of the American Association of Geographers*. 106 (6):1236-1252.

Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., Webb, J. (2008). A Place-Based Model For Understanding Community Resilience To Natural Disasters. *Global Environmental Change*. 18 (4): 598-606.

Cutter, S.L. (2016). The Landscape Of Disaster Resilience Indicators in The USA. *Natural Hazards*. 80 (2): 741-758.

Cutter, S.L., Boruff, B.B., Shirley, W.L. (2003). Social Vulnerability to Environmental Hazards. *Social Science Quarterly*. 84 (2): 242- 261.

Cutter, S.L., Derakhshan, S. (2019). Implementing Disaster Policy: Exploring Scale And Measurement Schemes For Disaster Resilience. *Journal Of Homeland Security And Emergency Management*. 16 (3):1-14.

Cutter, S.L., Derakhshan, S. (2020). Temporal And Spatial Change in Disaster Resilience in US Counties, 2010–2015. *Environmental Hazards*. 19 (1): 10-29. DOI: 10.1080/17477891.2018.1511405.

Çetin, F., Basım, H. N. (2012). Örgütsel Psikolojik Sermaye: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması. *Amme İdaresi Dergisi*. 45(1): 121-137.

Çınğı, T.G. Terör Korkusu ve Algılanan Terör Riskinin Alturistik Boyutları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 37 (2): 358-371.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Dageid, W., Grønlie, A.A. (2015). Measuring Resilience and Its Association To Social Capital Among HIV Positive South Africans Living In A Context Of Adversity. *Journal Of Community Psychology*. 43(7): 832-848.

Day, S.J., Forster, T., Himmelsbach, J., Korte, L., Mucke, P., Radtke, K., Thielbörger, P., Weller, D. (2019). *World Risk Report 2019—Focus: Water Supply*. Berlin, Germany: Bündnis Entwicklung Hilft.

Dehon, C., Weems, C. F., Stickle, T. R., Costa, N. M., Berman, S. L. (2005). A Cross-Sectional Evaluation Of The Factorial Invariance Of Anxiety Sensitivity in Adolescents And Young Adults. *Behaviour Research And Therapy*. 43 (6): 799-810.

Devamoğlu, S. (2008). *Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye’de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme* (Yükseklisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Dikmenli, Y., Yakar, H. (2019). Öğretmen Adaylarının Afet Bilinci Algı Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16 (1): 386-416.

DiTirro, L. J. (2018). *Conceptualizing Individual Disaster Resilience: Benchmarking Tools For Individual And Social Coping Capacity For A Disaster Resilient Society* (Doctoral Dissertation, Purdue University Brian Lamb School Of Communication West Lafayette, Indiana).

Dolu, O., Uludağ, Ş., Doğutaş, C. (2010). Suç Korkusu: Nedenleri, Sonuçları ve Güvenlik Politikaları İlişkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 65 (01): 57-81.

Dünya Değerler Araştırması (2011). Bahçeşehir Üniversitesi Dünya Değerler Araştırması Araştırma Formu. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>, Erişim: 26/09/2019.

Dynes R. (2005). *Community Social Capital As The Primary Basis Of Resilience*. University Of Delaware, Disaster Research Center, Preliminary Paper # 344.

Ekinci, A. (2010). *Okullarda Sosyal Sermaye*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Ekşi, A. (2016). Kamu Yönetiminde Değişimin Afet Yönetimi Uygulama Alanına Etkileri. *Hastane Öncesi Dergisi*. 1 (1): 27-41.

Ekşi, A. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Afetlere Karşı Bireysel Direnç Ve Sosyal Sermaye İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 7 (1): 44-54.

Ekşi, H. (2009). *Sosyal Sermaye–Önemi, Üretimi Ve Ölçümü Üzerine Bir Alan Araştırması* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

EM-DAT (2020). Disaster Year in Review 2019. <https://www.emdat.be/publications>. Erişim Tarihi: 13/05/2020.

EM-DAT (2021). Disaster Year in Review 2020 Global Trends and Perspectives. <https://www.emdat.be/publications>, Erişim Tarihi: 20/05/2021.

Erbaşı, A. (2019). Konaklama İşletmeleri Çalışanlarında Sosyal Sermayenin Sanal Kaytarma Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (4): 25-31.

Erbaşı, A., Sanioğlu, Z. (2016). Sosyal Sermayenin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisinde Örgüt Depresyonunun Aracılık Etkisi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. 2016 Aralık: 860-867. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bsbd/issue/43860/539549>.

Farmer, A. K., Zelewicz, L., Wachtendorf, T., DeYoung, S. E. (2018). Scared Of The Shelter From The Storm: Fear Of Crime And Hurricane Shelter Decision Making. *Sociological Inquiry*. 88(2): 193-215.

FEMA (2000). *Planning for a Sustainable Future: The Link Between Hazard Mitigation and Livability*. Washington, D.C.

Ferraro, K. F. (1996). Women's Fear Of Victimization: Shadow Of Sexual Assault?. *Social Forces*. 75 (2): 667-690.

Ferraro, K. F., LaGrange, R. (1987). The Measurement Of Fear Of Crime. *Sociological Inquiry*. 57 (1): 70-97.

Ferraro, K.F. (1995). *Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk*. Albany: State University of New York.

Fidan, Y., Yurdasever, E. (2017). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Profilleri Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Örneği. *Celal Bayar University Journal Of Social Sciences/Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15 (1): 219-248.

Field, J. (2003). *Social Capital*. London: Routledge.

Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye* (Çev. Bahar Bilgen, Bayram Şen). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı.

First, J. (2019). *The Development And Validation Of The Disaster Adaptation And Resilience Scale*. (Doctoral Dissertation), The Faculty of the Graduate School At the University of Missouri, USA.

Foster, K.A., Maas, C. D. (2014). An Exploratory Factor Analysis Of The Resource Generator-United States: A Social Capital Measure. *The British Journal Of Social Work*. 46(1): 8-26.

Fukuyama, F. (2000a). *Güven, Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. Çev.: Ahmet Buğdaycı. İstanbul: Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, No: 370.

Fukuyama, F. (2000b). *Social Capital and Civil Society*. IMF Working Paper, No: 00/74. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0074.pdf>, Erişim Tarihi: 24/09/2019.

Fukuyama, F. (2011). Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum (Çev. Erhan TECİM, Rukiye KAYA). *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 8(29-30): 3 – 24.

Gall, M. (2013). *From Social Vulnerability To Resilience: Measuring Progress Toward Disaster Risk Reduction*. Interdisciplinary Security Connections' Publication Series of UNU-EHS, No. 13.

Gallopín, G.C. (2006). Linkages Between Vulnerability, Resilience, And Adaptive Capacity. *Global Environmental Change*. 16 (3): 293-303.

Gauntlett, D. (2011). Three Approaches To Social Capital. *Supplementary Text To Making is Connecting: The Social Meaning Of Creativity, From DIY And Knitting To Youtube And Web*, 2. Cambridge: Polity Pres. <https://davidgauntlett.com/wp-content/uploads/2018/04/gauntlett2011-extract-sc.pdf>, Erişim: 26/09/2019.

Genç, F.N. (2007). Türkiye'de Kentleşme ve Doğal Afet Riskleri İle İlişkisi. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, ISBN: 978-9944-89-425-8, Ss: 349- 358, Ankara.

Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N. (1986). Living With Television: The Dynamics Of The Cultivation Process. *Perspectives On Media Effects*. 1986: 17-40.

Gerni, M. (2013). *İlişkilerin Maddi Yönü Sosyal Sermaye Ve Örgütsel Boyutu*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1. Baskı.

Glaeser, E. L., Laibson, D. I., Scheinkman, J. A., Soutter, C. L. (2000). Measuring Trust. *The Quarterly Journal Of Economics*. 115(3): 811-846.

Glas, I., Engbersen, G., Snel, E. (2019). Going Spatial: Applying Ego-hoods To Fear Of Crime Research. *The British Journal of Criminology*. 59(6): 1411-1431.

Godschalk, D.R. (2003). Urban Hazard Mitigation: Creating Resilient Cities. *Natural Hazards Review*. 4 (3): 136-143.

Granovetter, M. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*. 78 (6): 1360-1380.

Granovetter, M. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*. 1 (1): 201-233.

Grootaert, C. (1998). *Social Capital: The Missing Link? (Social Capital Initiative Working Paper No. 3)*. USA: The World Bank, Social Development Family, Environmentally And Socially Sustainable Development Network.

Grootaert, C., Van Bastelaer, T. (2001). *Understanding And Measuring Social Capital: A Synthesis Of Findings And Recommendations From The Social Capital Initiative (Social Capital Initiative Working No.24)*. USA: The World Bank, Social Development Family, Environmentally And Socially Sustainable Development Network.

Guedes, I.M.E.S., Domingos, S. P. A., Cardoso, C. S. (2018). Fear Of Crime, Personality And Trait Emotions: An Empirical Study. *European Journal Of Criminology*. 15(6): 658-679.

Güncör, C., Özdemir, M. (2017). Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 15 (1): 70-90.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/29870/300285>.

Gürbüz, S. (2021). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık (2. Baskı).

HABITAT III (2015). *HABITAT III Issue Papers, 21-Smart Cities*. United Nations, New York.

HABITAT III-Yeni Kentsel Gündem (2020). <https://HABITAT.csb.gov.tr/>. Erişim: 31.05.2020.

Hale, C. (1996). Fear Of Crime: A Review Of The Literature. *International Review Of Victimology*. 4 (2): 79-150.

Hall, P. A. (1999). Social Capital In Britain. *British Journal Of Political Science*. 29 (3), 417-461.

Han, S. (2021). Compositional And Contextual Associations Of Social Capital And Fear Of Crime. *Deviant Behavior*. 42(6): 718-732.

Hanifan, L.J. (1916). The Rural School Community Center. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 67 (1): 130–138. <https://doi.org/10.1177/000271621606700118>.

Hardyns, W., Pauwels, L. J., Heylen, B. (2018). Within-individual Change in Social Support, Perceived Collective Efficacy, Perceived Disorder And Fear Of Crime: Results From A Two-Wave Panel Study. *The British Journal Of Criminology*. 58 (5): 1254-1270.

Harper, R. (2002). *The Measurement Of Social Capital in The United Kingdom*. Office For National Statistics. 11: 1-9.

Hawes, D., Rocha, R., Meier, K. (2013). Social Capital In The 50 States: Measuring State-Level Social Capital, 1986–2004. *State Politics & Policy Quarterly*. 13(1): 121-138.

Hawkins, R. L., Maurer, K. (2010). Bonding, Bridging And Linking: How Social Capital Operated in New Orleans Following Hurricane Katrina. *British Journal Of Social Work*. 40 (6): 1777-1793.

Healy, T., & Côté, S. (2001). *The Well-Being of Nations: The Role of Human and Social Capital. Education and Skills*. Organisation for Economic Cooperation and Development, 2 rue Andre Pascal, F-75775 Paris Cedex 16, France.

Heber, A. (2009). The Worst thing that Could Happen: On Altruistic Fear of Crime. *International Review of Victimology*. 16 (3): 257-275.

Hernández, W., Dammert, L., Kanashiro, L. (2020). Fear Of Crime Examined Through Diversity Of Crime, Social Inequalities, And Social Capital: An Empirical

Evaluation In Peru. *Australian & New Zealand Journal Of Criminology*. 53(4): 515-535.

Hino, K., Tanaka, Y., Schneider, R. H. (2018). Characteristics Of Fear Of Crime In Evacuation Shelters After The Great East Japan Earthquake. *Environmental Hazards*. 17(5): 456-469.

Holling, C.S. (1973). Resilience And Stability Of Ecological Systems. *Annual Review Of Ecology And Systematics*. 4 (1): 1-23.

Holling, C.S., Schindler, D.W., Walker, B.W., Roughgarden, J. (1995). *Biodiversity In The Functioning Of Ecosystems: An Ecological Synthesis*. Biodiversity Loss: Economic And Ecological Issues, Cambridge University Press (pp:44-83).

Hollway, W., Jefferson, T. (1997). The Risk Society in An Age Of Anxiety: Situating Fear Of Crime. *British Journal Of Sociology*. 48 (2): 255-266.

Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M. (2008, September). *Evaluating Model Fit: A Synthesis Of The Structural Equation Modelling Literature*. In 7th European Conference On Research Methodology For Business And Management Studies (pp. 195-200).,

Hsueh, H. Y. (2019). The Role Of Household Social Capital In Post-Disaster Recovery: An Empirical Study In Japan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 39, 101199.

<http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/>, Erişim: 25.03.2020.

<https://sozluk.gov.tr/>, 10.04.2021.

<https://www.100resilientcities.org/>, Erişim: 20.05.2020.

<https://bilimveaydinlanma.org/content/images/pdf/rapor/turkiyede-kadin-cinayetlerinin-nedenleri-ve-oneriler.pdf>, 20.11.2021.

<https://HABITAT.csb.gov.tr/HABITAT-konferanslari-i-5746>, 20.11.2021.

Hu, L. T., Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria For Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*. 6 (1): 1-55.

IPCC (2014). *AR5 Synthesis Report: Climate Change 2014*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland.

Irmak, F., Balkanlıoğlu, M. (2014). ABD’deki Suç Korkusunun Sosyo-Demografik Analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*. 8 (3): 85-101.

Iyer, S., Kitson, M., Toh, B. (2005). Social Capital, Economic Growth And Regional Development. *Regional Studies*. 39(8): 1015-1040.

İçer, A., Koçer, M. (2020). Toplumsal Dayanışma Ağlarının Gazetecilikte Kullanımı: Sosyal Sermayenin Kamusal Habercilikteki Rolünün İncelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*. 7 (1): 603-628. DOI: 10.17680/erciyesiletisim.627824.

Jackson, J. (2006). Introducing Fear Of Crime To Risk Research. *Risk Analysis: An International Journal*. 26 (1): 253-264.

Jenson, J. (1998). *Mapping Social Cohesion: The State Of Canadian Research*. CPRN Discussion Paper, F (03). Ottawa: Canadian Policy Research Networks. http://www.cccg.umontreal.ca/pdf/CPRN/CPRN_F03.pdf (Erişim Tarihi: 03/12/2019).

Jenson, J. (2010). *Defining and Measuring Social Cohesion*. Commonwealth Secretariat, London. <https://www.files.ethz.ch/isn/151856/Jenson%20ebook.pdf> (Erişim Tarihi: 03/12/2019).

Johnson, R. A., Wichern, D. W. (2002). *Applied Multivariate Statistical Analysis* (Vol. 5, No. 8). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Joshi, A., Aoki, M. (2014). The Role Of Social Capital And Public Policy in Disaster Recovery: A Case Study Of Tamil Nadu State, India. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 7: 100-108.

Jovita, H. D., Nashir, H., Mutiarin, D., Moner, Y., Nurmandi, A. (2019). Social Capital And Disasters: How Does Social Capital Shape Post-Disaster Conditions In The Philippines?. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 29(4): 519-534.

Kafle, S. K. (2012). Measuring Disaster-Resilient Communities: A Case Study Of Coastal Communities in Indonesia. *Journal Of Business Continuity & Emergency Planning*. 5(4): 315-325.

Kapu, H. (2008). Sosyal Sermaye ve Organizasyonların Öngörü Yeteneğini Geliştirme Gücü. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 22 (1): 259-288.

Karagöl, M. (2012). *Sosyal Sermaye-Kapitalizmin Kör Noktası*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karagöl, M., Masca, M. (2005). Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1: 37-52.

Karakuş, Ö. (2013). Suç Korkusunun Sosyolojik Belirleyenleri: Sosyal Sermaye mi? Sosyal Kontrol Mü?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (1): 1-19.

Karaman, Z.T. (2017). Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme. *Bütünleşik Afet Yönetimi* (Ed: Zerrin Toprak Karaman, Asuman Altay). Ss: 1-38. İlkem, İzmir.

Karaman, Z.T. (2019a). *Kent Güvenliği Gelişimi Ve Felsefesi- Kamu Yönetiminde Güvenlik Yapılanması*. Erişim Adresi: <http://zerrintoprak.blogspot.com/2019/06/kent-guvenligi-gelisimi-ve-felsefesi-ve.html>.

Karaman, Z.T. (2019b). Risk Toplumunda Afetlerde Erken Uyarı, Mukavemetli Toplum ve Kamu Yönetiminin İkna Kapasitesi. *BEÜ SBE Derg.* 8 (1): 185-212.

Karaman, Z.T. (2020). E-Devletin Güvenlik Bağlantılı Sorumlulukları ve E-Vatandaşın Hakları. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*. 5 (1): 1-20.

Karapınar, B., Özertan, G., Tanaka, T., An, N., Turp, M.T. (2020). *İklim Değişikliği Etkisi Altında Tarımsal Ürün Arzının Sürdürülebilirliği*. TÜSİAD, İstanbul.

Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karunarathne, A.Y., Lee, G. (2019). Traditional Social Capital And Socioeconomic Networks In Response To Flood Disaster: A Case Study Of Rural Areas In Sri Lanka. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 41, 101279.

Keating, A., Campbell, K., Szoenyi, M., McQuistan, C., Nash, D., Burer, M. (2017). Development And Testing Of A Community Flood Resilience Measurement Tool. *Natural Hazards and Earth System Sciences Discussions*. 17 (1): 77-101.

Keele, L. (2005). Macro Measures And Mechanics Of Social Capital. *Political Analysis*. 13(2): 139-156.

Keleş, R. (1995). Kentleşme ve Türkçe. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*. 6: 1-5.
<http://dad.boun.edu.tr/tr/issue/4535/313036>.

Kılıç, S. (2012). Örnek Büyüklüğü, Güç Kavramları Ve Örnek Büyüklüğü Hesaplaması. *Journal of Mood Disorders*. 2(3): 140-142.

Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. *Journal of Mood Disorder*. 6 (1): 47-48.

Kim, C., Nakanishi, H., Blackman, D., Freyens, B., Benson, A.M. (2017). The Effect Of Social Capital On Community Co-Production: Towards Community-Oriented Development in Post-Disaster Recovery. *Procedia Engineering*. 180: 901-911.

Kirschenbaum, A. (2004). Generic Sources Of Disaster Communities: A Social Network Approach. *International Journal Of Sociology And Social Policy*. 24(10/11): 94- 129.

Kitchen, P., Williams, A., Simone, D. (2012). Measuring Social Capital in Hamilton. *Ontario. Social Indicators Research*. 108 (2): 215-238.

Kızıroğlu, A. (2017). Türkiye'nin Nüfus Değişimine Göre İl Bazında Kentleşmesine Bir Bakış (1965-2014). *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (16): 153-183.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/31387/343464>.

Klein, R.J., Nicholls, R.J., Thomalla, F. (2003). Resilience To Natural Hazards: How Useful is This Concept?. *Environmental Hazards*. 5 (1): 35-45.

Koçak, H., Memiş, K. (2017). Ulrich Beck'in Risk Toplum Teorisi Bağlamında Güvenlik ve Özgürlük İkilemi. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*. 19 (2): 251-265.

Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Krishna, A., Shrader, E. (1999, June). Social Capital Assessment Tool. *In Conference On Social Capital And Poverty Reduction (Vol. 2224)*. Washington, DC: World Bank.

Kritsotakis, G., Koutis, A.D., Alegakis, A. K., Philalithis, A.E. (2008). Development Of The Social Capital Questionnaire in Greece. *Research in Nursing & Health*. 31(3): 217-225.

Kul, M. (2009). *Toplumda Suça İlişkin Korkunun Yapılaşması* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kul, M. (2013). *Suçtan Daha Büyük Suç Korkusu İstanbul'da Bir Alan Araştırması*. Yenizyüzyıl Yayınları, İstanbul.

Labrague, L.J., Hammad, K., Gloe, D.S., McEnroe-Petitte, D.M., Fronda, D. C., Obeidat, A.A., ..., Mirafuentes, E.C. (2018). Disaster Preparedness Among Nurses: A Systematic Review Of Literature. *International Nursing Review*. 65 (1): 41-53.

Lagrange, R. L., Ferraro, K. F., Supancic, M. (1992). Perceived Risk And Fear Of Crime: Role Of Social And Physical Incivilities. *Journal Of Research in Crime And Delinquency*. 29 (3): 311-334.

Lamba, M., Ozdasli, K. (2015). Influence of Social Culture on Decision-Making Manner in Turkey: An Analysis with the Structural Equation Model. *Anthropologist*. 19 (2): 341-353.

Larson, M., & Luthans, F. (2006). Potential Added Value Of Psychological Capital in Predicting Work Attitudes. *Journal of Leadership & Organizational Studies*. 13(2): 75-92.

Lee, D., Jeong, K. Y., Chae, S. (2011). Measuring Social Capital In East Asia And Other World Regions: Index Of Social Capital For 72 Countries. *Global Economic Review*. 40(4): 385-407.

Lee, Y., Rianti, I. P., Park, M. S. (2017). Measuring Social Capital In Indonesian Community Forest Management. *Forest Science And Technology*. 13(3): 133-141.

Li, Z., Tan, X. (2019). Disaster-Recovery Social Capital And Community Participation In Earthquake-Stricken Ya'an Areas. *Sustainability*. 11, 993, doi:10.3390/su11040993.

Lin, N. (2001). Building a Network Theory of Social Capital. *Social Capital Theory and Research* (ss. 1-26). Editors Nan Lin, Karen Cook, Ronald S. Burt. New York: Routledge.

Liu, J.J., Reed, M., Girard, T.A. (2017). Advancing Resilience: An Integrative, Multi-System Model Of Resilience. *Personality and Individual Differences*. 111 (2017): 111-118.

Lockey, S., Graham, L., Redman, T., Zheng, Y., Routledge, G., Purves, L. (2019). The Impact Of A Local Community Engagement Intervention On Residents' Fear Of Crime And Perceptions Of The Police. *International Journal of Police Science & Management*. 21(3): 168-180.

Lucini, B. (2014). *Disaster Resilience from a Sociological Perspective, Exploring Three Italian Earthquakes as Models for Disaster Resilience Planning*. Humanitarian Solutions in the 21st Century, Springer International Publishing, Cham.

Manyena, B., O'Brien, G., O'Keefe, P., Rose, J. (2011). Disaster Resilience: A Bounce Back Or Bounce Forward Ability?. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*. 16 (5): 417-424.

Marin, A., Bodin, Ö., Gelcich, S., Crona, B. (2015). Social Capital in Post-Disaster Recovery Trajectories: Insights From A Longitudinal Study Of Tsunami-Impacted Small-Scale Fisher Organizations in Chile. *Global Environmental Change*. 35, 450-462.

Maslow, A.H. (1943). A Theory Of Human Motivation. *Psychological Review*. 50: 370-396.

Masud-All-Kamal, M., Hassan, S.M. (2018). The Link Between Social Capital And Disaster Recovery: Evidence From Coastal Communities In Bangladesh. *Natural Hazards*. 93 (3): 1547-1564.

Matsukawa, A., Tatsuki, S. (2018). Crime Prevention Through Community Empowerment: An Empirical Study Of Social Capital In Kyoto, Japan. *International Journal of Law, Crime and Justice*. 54: 89-101.

Mavrodieva, A.V., Shaw, R. (2020). Disaster and Climate Change Issues in Japan's Society 5.0—A Discussion. *Sustainability*. 12 (5): 1-17.

Mayunga, J. S. (2009). *Measuring The Measure: A Multi-Dimensional Scale Model To Measure Community Disaster Resilience in The US Gulf Coast Region*. Texas A&M University.

Mayunga, J.S. (2007). Understanding And Applying The Concept Of Community Disaster Resilience: A Capital-Based Approach. *Summer Academy For Social Vulnerability And Resilience Building*. 1 (1): 1-16.

McGarrell, E.F., Giacomazzi, A. L., Thurman, Q.C. (1997). Neighborhood Disorder, Integration, And The Fear Of Crime. *Justice Quarterly*. 14 (3): 479-500.

Meydan, C. M., Şeşen, H. (2015). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Detay Yayıncılık, Ankara, 2. Baskı.

Michalak, T.P., Rahwan, T., Moretti, S., Narayanam, R., Skibski, O., Szczepański, P., Wooldridge, M. (2015). A New Approach To Measure Social Capital Using Game-Theoretic Techniques. *ACM Sigecom Exchanges*. 14(1): 95-100.

Miles, S.B., Chang, S.E. (2011). ResilUS: A Community Based Disaster Resilience Model. *Cartography And Geographic Information Science*. 38 (1): 36-51.

Mojtahedi, M., Oo, B. L. (2017). Critical Attributes For Proactive Engagement Of Stakeholders In Disaster Risk Management. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 21: 35-43.

Monteil, C., Simmons, P., Hicks, A. (2020). Post-Disaster Recovery And Sociocultural Change: Rethinking Social Capital Development For The New Social Fabric. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 42, 101356.

Nakamura, N., Kanemasu, Y. (2020). Traditional Knowledge, Social Capital, And Community Response To A Disaster: Resilience Of Remote Communities in Fiji After A Severe Climatic Event. *Regional Environmental Change*. 20 (1): 1-14.

Narayan, D., Cassidy, M. F. (2001). A Dimensional Approach To Measuring Social Capital: Development And Validation Of A Social Capital Inventory. *Current Sociology*. 49(2): 59-102.

Norris, F.H., Stevens, S.P., Pfefferbaum, B., Wyche, K.F., Pfefferbaum, R.L. (2008). Community Resilience As A Metaphor, Theory, Set Of Capacities, And Strategy For Disaster Readiness. *American Journal Of Community Psychology*. 41 (1-2): 127-150.

Norris, P. (2001). *Making Democracies Work: Social Capital And Civic Engagement In 47 Societies* (No. rwp01-036). John F. Kennedy School of Government Harvard University Faculty Research Working Papers Series.

O'Brien, M. S., Burdsal, C. A., Molgaard, C.A. (2004). Further Development Of An Australian-Based Measure Of Social Capital In A US Sample. *Social Science & Medicine*. 59 (6): 1207-1217.

OECD (2001), *The Wellbeing of Nations: The Role of Human and Social Capital*. Centre for Educational Research and Innovation Research Paper. Paris: OECD.

OECD (2020). *Resilient Cities*. <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/resilient-cities.htm>. Erişim: 20/05/2020.

Oh, G., Ren, L., He, P. (2019). Social Disorder And Residence-Based Fear Of Crime: The Differential Mediating Effects Of Police Effectiveness. *Journal of Criminal Justice*. 63: 1-11.

Onyx, J., Bullen, P. (2000). Measuring Social Capital in Five Communities. *The Journal Of Applied Behavioral Science*. 36(1): 23-42.

Oorschot, W.J.H., Arts, W. A., Gelissen, J.P.T.M. (2006). Social Capital In Europe. Measurement And Regional Distribution Of A Multi-Faceted Phenomenon. *Acta Sociologica*. 49(2): 149-167.

Oran, F. (2018). Aımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: İlk Hangisi Kullanılmalı. *Eğitimde ve Psikolojide Ölme Ve Değerlendirme Dergisi*. 9 (4): 413-421.

Ostadtaghizadeh, A., Ardalan, A., Paton, D., Jabbari, H., Khankeh, H.R. (2015). Community Disaster Resilience: A Systematic Review On Assessment Models And Tools. *PLOS Currents Disasters*. 7: 1-16.

Ostadtaghizadeh, A., Ardalan, A., Paton, D., Khankeh, H., Jabbari, H. (2016). Community Disaster Resilience: A Qualitative Study On Iranian Concepts And Indicators. *Natural Hazards*. 83 (3): 1843-1861.

Ozascilar, M. (2013). Predicting Fear Of Crime: A Test Of The Shadow Of Sexual Assault Hypothesis. *International review of victimology*. 19 (3): 269-284.

Öksüzler, O. (2006). Sosyal Sermaye, Güven ve Belirleyicileri: Bir Panel Analizi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*. (12): 108-129.

Örgün, E., Perçin, N. Ş. (2021). Otel İşletmelerinde Sosyal Sermaye ve Psikolojik Sermaye İlişkisinde Örgütsel Sosyalleşmenin Rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 13(1): 605-621.

Özaşçılar, M., Ziyalar, N. (2009). Suç Korkusu: İstanbul’da Yaşayan 18-25 Yaş Grubu Üniversite Öğrencilerinin Mağdur Olma Riskleri Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Adli Bilimler Dergisi*. 8 (1): 7-17.

Özbakır, S.N. (2016). *Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*. İzmir Ticaret Odası, İzmir. Erişim adresi: http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6360_1470056885.pdf.

Özer, Y. E. (2018). Risk Azaltma Yaklaşımı Çerçevesinde Dirençli Kentler. Bursa: Ekin.

Özer, Y.E. (2016). Afetlerin Kalkınmaya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Bütünleşik Afet Yönetimi* (Ed: Zerrin Toprak Karaman , Asuman Altay). Ss: 181-199. İlkem, İzmir.

Özer, Y.E. (2017). Afet Konusundaki Algı ve Yerel Aktörlerin Sorumlulukları. *Sayıştay Dergisi*, 106 (Temmuz – Eylül 2017): 1-34.

Öztürk, M. (2015). *Sosyolojik Açıdan Suç Korkusu Ve Yaşam Memnuniyeti: Mersin İli Örneği* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas

Öztürk, M. (2016). Düzensizlik ve Toplumsal Kaygı Teorileri Bağlamında Suç Korkusu: Mersin Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 40 (1): 281-291.

Öztürk, M. (2018). Kadın ve Erkeklerin Suç Mağduriyetleri ile Suç Korkuları Arasındaki İlişki: Mersin Örneği. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences*. 15 (2): 66-79.

Öztürk, M., Yıldız, M. (2017). Yaşam Doyumu ve Suç Korkusu Arasındaki İlişki (Mersin Örneği). *Celal Bayar University Journal Of Social Sciences/Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15 (1): 657-674.

Pal, I., Von Meding, J., Klinmalai, C. (2020). Regional Perspectives on Disaster Resilience and Sustainable Development. *Disaster Risk Reduction Methods, Approaches and Practice-An Interdisciplinary Approach for Disaster Resilience and Sustainability* (pp. 3-20). Edt. Indrajit Pal, Jason von Meding, Sangam Shrestha, Iftekhar Ahmed, Thayaparan Gajendran. Springer, Singapore.

Panday, S., Rushton, S., Karki, J., Balen, J., Barnes, A. (2021). The Role Of Social Capital in Disaster Resilience in Remote Communities After The 2015 Nepal Earthquake. *International Journal Of Disaster Risk Reduction*. 55: 102112.

Parsons, M., Glavac, S., Hastings, P., Marshall, G., McGregor, J., McNeill, J., Morley, P., Stayner, R. (2016). Top-Down Assessment Of Disaster Resilience: A Conceptual Framework Using Coping And Adaptive Capacities. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 19: 1-11.

Pasteur, K. (2011). *From Vulnerability to Resilience, A Framework For Analysis And Action To Build Community Resilience*. Practical Action Publishing, UK.

Paton, D., Johnston, D. (2001). Disasters And Communities: Vulnerability, Resilience And Preparedness. *Disaster Prevention And Management: An International Journal*. 10 (4): 270-277.

Pfefferbaum, B., Van Horn, R. L., & Pfefferbaum, R. L. (2017). A Conceptual Framework To Enhance Community Resilience Using Social Capital. *Clinical Social Work Journal*. 45 (2): 102-110.

Pfefferbaum, R.L., Pfefferbaum, B., Nitiéma, P., Houston, J. B., Van Horn, R. L. (2015). Assessing Community Resilience: An Application Of The Expanded CART Survey Instrument With Affiliated Volunteer Responders. *American Behavioral Scientist*. 59 (2): 181-199.

Pfefferbaum, R.L., Pfefferbaum, B., Van Horn, R.L., Klomp, R.W., Norris, F.H., Reissman, D.B. (2013). The Communities Advancing Resilience Toolkit (CART): An Intervention To Build Community Resilience To Disasters. *Journal Of Public Health Management And Practice*. 19 (3): 250-258.

Plough, A., Fielding, J.E., Chandra, A., Williams, M., Eisenman, D., Wells, K. B., ..., Magaña, A. (2013). Building Community Disaster Resilience: Perspectives From A Large Urban County Department Of Public Health. *American Journal Of Public Health*. 103 (7): 1190-1197.

Portes, A. (1998). Social Capital: Its Origins And Applications in Modern Sociology. *Annual Review Of Sociology*. 24(1): 1-24.

Pradhan, C., Chauhan, R. (2020). Disaster Resilience for Sustainable Development in Nepal. *Disaster Risk Reduction Methods, Approaches and Practice-An Interdisciplinary Approach for Disaster Resilience and Sustainability* (pp. 21-33). Edt. Indrajit Pal, Jason von Meding, Sangam Shrestha, Iftekhar Ahmed, Thayaparan Gajendran. Springer, Singapore.

Prashar, S., Shaw, R., Takeuchi, Y. (2013). Community Action Planning in East Delhi: A Participatory Approach To Build Urban Disaster Resilience. *Mitigation And Adaptation Strategies For Global Change*. 18 (4): 429-448.

Putnam, R. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*. 6 (81): 65-78.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions In Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse And Revival Of American Community*. London: Simon & Schuster.

Rader, N. (2017). *Fear of Crime*. Oxford Research Encyclopedia of Criminology. Retrieved 9 Mar. 2021, from <https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-10>.

Renschler, C.S., Frazier, A.E., Arendt, L.A., Cimellaro, G.P., Reinhorn, A.M., Bruneau, M. (2010). *Developing the 'PEOPLES' Resilience Framework For Defining And Measuring Disaster Resilience At The Community Scale*. Proceedings of the 9th U.S. National and 10th Canadian Conference on Earthquake Engineering. July 25-29, 2010, Toronto, Ontario, Canada • Paper No 1827.

Righi, A. (2013). Measuring Social Capital: Official Statistics Initiatives in Italy. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*. 72: 4-22.

Rose, A. (2007) *Economic Resilience To Natural And Man-Made Disasters: Multidisciplinary Origins And Contextual Dimensions*. *Environmental Hazards*. 7 (4): 383-398.

Rustinsyah, R., Prasetyo, R. A., Adib, M. (2021). Social Capital For Flood Disaster Management: Case Study Of Flooding In A Village Of Bengawan Solo Riverbank, Tuban, East Java Province. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 52, 101963.

Sabatini, F. (2005). *The Role of Social Capital in Economic Development: Investigating the Causal Nexus Through Structural Equations Models*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=901361> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.901361>

Sadri, A. M., Ukkusuri, S. V., Lee, S., Clawson, R., Aldrich, D., Nelson, M. S., ..., Kelly, D. (2018). The Role Of Social Capital, Personal Networks, And Emergency Responders in Post-Disaster Recovery And Resilience: A Study Of Rural Communities in Indiana. *Natural Hazards*. 90 (3): 1377-1406.

Sanyal, S., Routray, J. K. (2016). Social Capital For Disaster Risk Reduction And Management With Empirical Evidences From Sundarbans Of India. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 19, 101-111.

Sargeant, E., Liu, Y., St John, N., Fong Hong, N., Huu, T., Chen, J., Mazerolle, L. (2017). Social Capital And Fear Of Crime in Brisbane. *Journal of Sociology*. 53 (3): 637-652. <https://doi.org/10.1177/1440783317704992>.

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., Müller, H. (2003). Evaluating The Fit Of Structural Equation Models: Tests Of Significance And Descriptive Goodness-Of-Fit Measures. *Methods Of Psychological Research Online*. 8 (2): 23-74.

Schumacker R.E., Lomax R.G. (1996). *A Beginner's Guide To Structural Equation Modeling*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci; Spss ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Selçuk, S. (2014). *Suç, Suçun Öz Nitelikleri ve Tanımı*. In Prof. Dr. Feridun Yenisey'e Armağan (Vol. 1, pp. 85-106). Beta Yayınevi.

Shao, A.T. (2002). *Marketing Research: An Aid to Decision Making*. Cincinnati, Ohio: South-Western/Thomson Learning.

Shevlina, M., Milesb, J. N., Lewisa, C. A. (2000). Reassessing The Fit Of The Confirmatory Factor Analysis Of The Multidimensional Students Life Satisfaction Scale: Comments Onconfirmatory Factor Analysis Of The Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale'. *Personality And Individual Differences*. 28 (1): 181-185.

Shimada, G. (2015). The Role Of Social Capital After Disasters: An Empirical Study Of Japan Based On Time-Series-Cross-Section (TSCS) Data From 1981 To 2012. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 14: 388-394.

Simon, D., Kriston, L., Loh, A., Spies, C., Scheibler, F., Wills, C., Härter, M. (2010). Confirmatory Factor Analysis And Recommendations For Improvement Of The Autonomy-Preference-Index (API). *Health Expectations*. 13 (3): 234-243.

Sipahi, E.B. (2016a). Türkiye'de Kent Sakinlerinin Suç Korkuları Üzerine Bir Araştırma. *Journal Of International Social Research*. 9 (43): 2158-2169.

Sipahi, E.B. (2016b). *Suç Korkusu: Türkiye Kentlerinde Bir Alan Araştırması*. Çizgi Kitabevi, Konya.

Sokullu, A.F. (2011). Özgürlük ve Güvenlik. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 69 (1-2): 105-110.

Sop, S. A. (2017). *Marka Kişiliği, Benlik Uyum ve Fonksiyonel Uyumun Marka Sadakatine Etkileri: Otel İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), Eskişehir.

Straub, A.M., Gray, B.J., Ritchie, L.A., Gill, D.A. (2020). Cultivating Disaster Resilience in Rural Oklahoma: Community Disenfranchisement And Relational Aspects Of Social Capital. *Journal Of Rural Studies*. 73, 105-113.

Sürücü, L., Şeşen, H., Maşlakçı, A. (2021). *SPSS, AMOS ve PROCESS Macro ile ilişkisel, Aracı/Düzenleyici ve Yapısal Eşitlik Modellemesi (Uygulamalı Analizler)*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Szreter S., Woolcock M. (2004). Health By Association? Social Capital, Social Theory, And The Political Economy Of Public Health. *Int J Epidemiol.* 33(4): 650–667.

Şan, M., Şimşek, R. (2011). Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel-Sosyolojik Arkapları. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*. 6 (1): 88-110.

Şan, M.K. (2007). Bilgi Toplumuna Geçişte Sosyal Sermayenin Taşıdığı Önem ve Türkiye Gerçeği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. 2 (1): 70-95.

Şavkar, E. (2011). *Sosyal Sermayenin Unsurları Ve Ekonomik Kalkınmayla İlişkisi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şen, G. (2017). *Afet Triaajında Etik Karar Verme: İzmir İli Örneği*. Kitapana, İzmir.

Şen, G., Açiker, S., Can, E. (2020). The Effect Of Disaster Awareness Training On The Level Of Disaster Awareness Of Classroom Teacher Students. *Turkish Journal Of Health Science And Life*. 3 (3): 1-6.

Şenkal, A. (2008). Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi (Max Weber'in Perspektifinden Bir Değerlendirme). *Isguc The Journal Of Industrial Relations And Human Resources*.10 (1): 118-143.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.11.2021.

T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.02.2020- 18.11.2021

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020). 2019 Yılı Genel Turizm İstatistikleri. <https://yigm.ktb.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 18.11.2021.

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2020). *Kalkınma Planları*. <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>. Erişim: 31.05.2020.

T.C. Yüksek Seçim Kurulu, <http://www.ysk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.02.2020.

Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2012). *Using Multivariate Statistics* (6th Ed.). Boston: Pearson/Allyn & Bacon.

Talu, E., Avcı, N. (2019). Annelerin zgeci Su Korkusunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (51): 262-287.

Tamer, İ., Dereli, B., Sağlam, M. (2014). Unorthodox Forms Of Capital in Organizations: Positive Psychological Capital, Intellectual Capital And Social Capital. *Social and Behavioral Sciences*. 152: 963-972.

Teilmann, K. (2012). Measuring Social Capital Accumulation in Rural Development. *Journal Of Rural Studies*. 28(4): 458-465.

Temurlenk, M.S., Abar, H. (2019). Türkiye'deki İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Seviyeleri: 2008-2016 Dnemi. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*. 33(4): 1115-1135.

The President's Commission On Law Enforcement And Administration Of Justice (1967). *The Challenge Of Crime In A Free Society*. United States Government Printing Office Washington, D.C. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/42.pdf>, Erişim Tarihi: 14/01/2020.

Tierney, K. (2006). Social Inequality, Hazards, and Disasters. *On Risk and Disaster Lessons from Hurricane Katrina* (Ed: Ronald J. Daniels, Donald F. Kettl, And Howard Kunreuther). University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

Tierney, K., Bruneau, M. (2007). *Conceptualizing And Measuring Resilience: A Key To Disaster Loss Reduction*. TR News, 250 (pp: 14-18).

Tollini, C. (2005). *Assessing Putnam's Theory Of Social Capital Through The Use Of Path Analysis*. Published Doctorate Thesis. Western Michigan University Kalamazoo, Michigan.

Tonyaloğlu, E.E. (2019). Kentleşmenin Kentsel Termal Çevre Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi, Efeler ve İncirliova (Aydın) Örneği. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*. 2 (1): 1-13.

Toprak, Z. (2016). *Kent Yönetimi ve Politikası*. Siyasal Kitabevi, Ankara.

Tulane University (2012). Haiti Humanitarian Assistance Evaluation: From a Resilience Perspective. Tulane University's Disaster Resilience Leadership Academy. <https://reliefweb.int/report/haiti/haiti-humanitarian-assistance-evaluation-resilience-perspective>.

Türk Dil Kurumu (2019). <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim: 26/09/2019.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.11.2021

Twigg, J. (2007). *Characteristics Of A Disaster-Resilient Community: A Guidance Note*. Department for International Development (DFID), London. <http://lib.riskreductionafrica.org/bitstream/handle/123456789/623/characteristics%20of%20a.pdf?sequence=1>.

Tzanakis, M. (2013). Social Capital in Bourdieu's, Coleman's And Putnam's Theory: Empirical Evidence And Emergent Measurement Issues. *Educate Journal*. 13(2): 2-23.

Uçar, M.E. (2016). Sosyal Sermaye Politika, Ekonomi, Sağlık Ve Eğitim Arasındaki İlişkiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(17): 518-533.

Uekusa, S. (2020). The Paradox Of Social Capital: A Case Of Immigrants, Refugees And Linguistic Minorities in The Canterbury And Tohoku Disasters. *International Journal Of Disaster Risk Reduction*. 48, 101625.

Uğuz, H. E., Örselli, E., Sipahi, E. (2014). Sosyal Sermayenin Ölçümü: Türkiye Deneyimi. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 6(1): 8-40. <https://dergipark.org.tr/en/pub/akademikincelemeler/issue/1549/19026>.

UN Office for Disaster Risk Reduction. (2015). Disaster Risk Reduction And Resilience in The 2030 Agenda For Sustainable Development. https://www.unisdr.org/files/46052_disasterriskreductioninthe2030agend.pdf, Erişim: 25.03.2020.

UNDP (2014). Disaster Resilience Measurements Stocktaking Of Ongoing Efforts In Developing Systems For Measuring Resilience. <https://www.preventionweb.net/publications/view/37916>.

UNDRR (2017). Disaster Resilience Scorecard for Cities. <https://www.unisdr.org/campaign/resilientcities/toolkit/article/disaster-resilience-scorecard-for-cities>.

UNDRR (2019). Making Cities Resilient Report 2019. https://www.unisdr.org/campaign/resilientcities/assets/toolkit/documents/UNDRR_Making%20Cities%20Resilient%20Report%202019_April2019.pdf.

UNDRR (2020a). The TEN Essentials for Making Cities Resilient. <https://www.unisdr.org/campaign/resilientcities/toolkit/article/the-ten-essentials-for-making-cities-resilient>. Erişim: 15.04.2020.

UNDRR (2020b). Making Cities Resilient 2030 (MCR2030). <https://www.unisdr.org/campaign/resilientcities/home/article/making-cities-resilient-2030-mcr2030-initial-proposal>. Erişim tarihi: 15.04.2020.

UNFCCC (2015). *Adoption of the Paris Agreement*. Report No. FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1, <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09r01.pdf>.

UNISDR (2005). *Hyogo Framework For Action 2005–2015: Building The Resilience Of Nations And Communities To Disasters*. World Conference on Disaster Reduction (A/CONF. 206/6). Geneva: The United Nations International Strategy for Disaster Reduction.

UNISDR (2009). *UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction*. United Nations International Strategy for Disaster Reduction, Geneva. <http://www.unisdr.org/we/inform/terminology>.

UNISDR (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030*. United Nations Office for Disaster Risk Redcution. Geneva, Switzerland, https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf, Erişim: 25.03.2020.

United Nations (2019). *2018 Revision Of World Urbanization Prospects*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, New York.

Uslaner, E.M. (2001). *Trust As A Moral Value*. http://siteresources.worldbank.org/EXTECAREGTOPSOCDEV/Resources/Uslaner_Trust_moral_value.pdf Erişim Tarihi:14/11/2019.

Varol, N., Kırıkkaya, E.B. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Resilience*. 1 (1): 1-9.

Vauclair, C.M., Bratanova, B. (2017). Income Inequality And Fear Of Crime Across The European Region. *European Journal of Criminology*. 14 (2): 221-241.

Vieno A, Lenzi M, Roccato M, Russo S, Monaci MG, Scacchi L. (2016). Social Capital and Fear of Crime in Adolescence: A Multilevel Study. *Am J Community Psychol*. 58 (1-2): 100-110. doi: 10.1002/ajcp.12071.

Warr, M. ve Ellison, C.G. (2000). Rethinking Social Reactions To Crime: Personal And Altruistic Fear in Family Households. *The American Journal Of Sociology*. 106: 551-578.

Weeden, D. (2014). *Investigating Perceptions of Crime and Safety on a University Campus*. Library and Archives Canada Bibliothèque et Archives Canada, Ottawa.

Weil, F. D. (2020). Researching Crime After a Disaster: What We Can Learn From a Large Survey in New Orleans After Hurricane Katrina. *American Behavioral Scientist*. 64(8): 1-18.

WHO (2020). Millennium Development Goals (MDGs) https://www.who.int/topics/millennium_development_goals/about/en/, Erişim: 06/04/2020.

Wickes, R., Zahnow, R., Taylor, M., Piquero, A. R. (2015). Neighborhood Structure, Social Capital, And Community Resilience: Longitudinal Evidence From The 2011 Brisbane Flood Disaster. *Social Science Quarterly*. 96 (2): 330-353.

Wilson, J.Q., Kelling, G.L. (1982). Broken Windows. *Atlantic Monthly*. 249 (3): 29-38.

Woolcock, M. (2001). Microenterprise And Social Capital: A Framework For Theory, Research, And Policy. *The Journal of Socio-Economics*. 30 (2): 193-198.

Woolcock, M., Narayan, D. (2000). Social Capital: Implications For Development Theory, Research, And Policy. *The World Bank Research Observer*. 15 (2): 225-249.

World Bank (1998). *The Initiative on Defining, Mentoring and Measuring Social Capital: Overview And Program Description*. Social Capital Initiative Working Paper No: 1, pp.1-33.

World Bank (2017). *Operational Guidance For Monitoring And Evaluation (M&E) in Climate And Disaster Resilience-Building Operations* (English). Washington, D.C.: World Bank Group.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/692091513937457908/Operational-guidance-for-monitoring-and-evaluation-M-E-in-climate-and-disaster-resilience-building-operations>.

World Bank (2020). *City Resilience Program*.
<https://www.worldbank.org/en/topic/disasterriskmanagement/brief/city-resilience-program>. Erişim: 20.05.2020.

World Values Survey (2010-2014). World Values Survey Wave 6 Results By Country, <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>, Erişim: 22/02/2020.

World Values Survey (2012). 2010-2012 World Values Survey Questionnaire. Pp:1-21. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>.

World Values Survey (2012). WV6_Results Technical Record Study Turkey 2012_V20180912. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>, Erişim: 26/09/2019.

World Values Survey, <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>, Erişim: 11/11/2021.

Yamamura E. (2010). Effects Of Interactions Among Social Capital, Income And Learning From Experiences Of Natural Disasters: A Case Study From Japan. *Reg Stud.* 44 (8):1019–1032.

Yazgan, Ç.Ü. (2017). *Suç Korkusu. Suç Sosyolojisi* (ss: 66-93). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Yıldırım, S. (2019). Hangisi Lokomotif, Ekonomik Büyüme mi Kentleşme mi? Türkiye Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 12 (1): 223-234.

Yıldız, Z., Topuz, H. (2012). Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi Açısından Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi.* (61): 201-226.

Yılmaz, M., Onay, M. (2014). Bölgesel Kuruluşların Liderliğinde Binyıl Kalkınma Hedeflerinin Başarısı: İzto, İzka Projeleri. *Ekonomi Bilimleri Dergisi.* 6 (1): 1-16.

Yokohama Strategy (1994, May). *Plan of Action for a Safer World-Guidelines for Natural Disaster Prevention, Preparedness and Mitigation.* In World Conference on Natural Disaster Reduction. Yokohama, Japan.

Yoon, D.K., Kang, J.E., Brody, S.D. (2016). A Measurement Of Community Disaster Resilience in Korea. *Journal Of Environmental Planning And Management.* 59 (3): 436-460.

Zhao, Y., S. Wang (2015). The Relationship Between Urbanization, Economic Growth And Energy Consumption in China: An Econometric Perspective Analysis. *Sustainability.* 7 (5): 5609-5627.

Zobel, C.W. (2011). Representing Perceived Tradeoffs in Defining Disaster Resilience. *Decision Support Systems*. 50 (2): 394-403.

EK 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Katılmayı kabul ettiğiniz bu anket, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalında yürütülen ve danışmanlığını Doç. Dr. Yunus Emre Özer'in yaptığı **"Toplumda Suç Korkusu ve Sosyal Sermaye Dinamikleri Açısından Afet Direnci: Burdur- Antalya Kent Merkezleri Örneği"** isimli doktora tez çalışmamız için hazırlanmıştır. Buradan elde edilecek veriler sadece bu araştırma için kullanılacak olup başkalarıyla paylaşılmayacaktır. Anket 4 bölümden oluşmaktadır. I. Bölüm' de kişisel bilgiler, II. Bölüm' de sosyal sermaye ölçeği, III. Bölüm' de afet direnci ölçeği ve IV. Bölüm' de ise suç korkusu ölçeği bulunmaktadır.

Ölçekleri samimi ve objektif olarak cevaplamanız araştırma bulgularının geçerliliği için önemlidir. Ayrıca zaman ve doktora çalışmamıza sağlayacağınız destek için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmanın amacı: Toplumun sosyal sermaye dinamikleri ile afet direnci arasında ki ilişkiyi ve bu ilişkide toplumun suç korkusu seviyesinin aracılık rolünü tespit etmektir.

Arş. Gör. Gülhan ŞEN

Prof. Dr. Yunus Emre ÖZER (Tez Danışmanı)

I. BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz?

() Kadın () Erkek

2. Yaşınız

3. Yaşadığınız il?

() Burdur () Antalya () Diğer.....

4. Medeni durumunuz?

() Evli () Bekar

5. Çocuğunuz var mı ?

() Evet () Hayır

6. Eğitim seviyeniz nedir?

() Okur-yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans () Doktora

7. İş durumunuz nedir?

() Kamuda çalışıyorum () Özel sektörde çalışıyorum () Sivil toplum kuruluşunda çalışıyorum () Kendi işimi yapıyorum () Emekliyim () Ev Hanımıyım () Çalışmıyorum/İşsizim

8. Ailenizin gelir durumu nedir?

() 2500 TL ve altı () 2501- 3500 TL () 3501-4500 TL () 4501- 5500 TL () 5501 TL ve üstü

9. Yaşadığınız semtte yerleşik yabancı bireyler var mı?

() Evet () Hayır

10. Yaşadığınız semtte sığınmacı/mülteci var mı?

() Evet () Hayır

11. Daha önce afetlerle ilgili herhangi bir eğitime katıldınız mı?

() Evet () Hayır

12. Daha önce herhangi bir suça maruz kaldınız mı (Gasp, taciz, siber saldırı vb. gibi)? Evet ise hangi suça maruz kaldınız?

() Evet () Hayır

13. Yakınlarınızdan (çocuk,anne-baba,eş vb) herhangi biri ya da birileri suça maruz kaldı mı?

() Evet () Hayır

II. Bölüm

Aşağıdaki cümleleri okuyarak görüşlerinizi “1- Hiçbir Zaman, 2- Nadiren, 3- Bazen, 4-Sıklıkla ve 5- Her Zaman” şeklinde değerlendiriniz.

Sosyal Sermaye Ölçeği	Hiçbir Zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen (3)	Sıklıkla (4)	Her zaman (5)
1. Gönüllü olarak yerel çalışma gruplarında (Belediye, STK vb.) yer alırım.					
2. Yerel toplumsal etkinliklere katılırım.					
3. Acil durum ve afetlerle ilgili yerel topluluk hareketlerine katılırım.					
4. Yakın çevremdeki toplumsal projelerde gönüllü olarak görev alırım ve çalışmaya destek olurum.					
5. Yakın çevremde ki toplum yararına faaliyet gösteren organizasyonların projelerinde gönüllü olarak yer alırım.					
6. İhtiyaç duyduğumda komşularımdan yardım isterim.					
7. Varsayalım ki çocuk bakıyorum ve acil olarak dışarı çıkmam gerektiği, komşumdan yardım isterim.					
8. Komşularıma ziyaret eder, onlarla yakından ilgilenirim.					
9. Alışverişe gittiğimde komşularıma rastlamak beni mutlu eder.					
10. Hasta olan komşularıma yardım ederim.					
11. Toplumun bana gereken değeri verdiğine inanırım.					
12. Çalıştığım işyerinde (öğrenci isen-okuduğum okulda) kendimi yaşadığım toplumun bir parçası olarak hissederim.					
13. İş arkadaşlarımla (öğrenci isen-okul arkadaşlarımla) aynı zamanda dışarda da görüşürüm.					
14. İşyerinde (öğrenci isen-okulda) kendimi bir takım üyesi olarak görürüm.					
15. Farklı kültürlerden gelen kişilerin yaşadığı yeri zenginleştirdiğine inanırım.					
16. Farklı yaşam biçimleri olan kişiler arasında yaşıyor olmak hoşuma gider.					
17. Yaşadığım yerlerde ki kulüp ve/veya derneklerin aktif üyesiyim.					
18. Yaşadığım yerlerde ki kulüp ve/veya derneklerin yönetim ve organizasyon komitesinde yer alırım.					
19. Çoğu insanların güvenilir olduğuna inanırım.					
20. Eğer birilerinin arabası evimizin önünde bozulursa, onu telefonu kullanmak için evime davet ederim.					
21. İçinde olduğum toplumda kendimi ailemde gibi güvende hissederim.					
22. Hava karadıktan sonra oturduğum mahallede yürürken kendimi güvende hissederim.					
23. Yaşadığım mahalle güvenilir bir yer olarak bilinir.					
24. Herhangi bir önemli kararı vermek için bilgiye ihtiyacım olduğunda, bilgiyi nereden bulacağımı bilirim.					
25. Herhangi bir komşumla uyuşmazlığa düştüğümde, uzlaşmacı bir tavır ortaya koymaya istekli olurum.					
26. Çalıştığım ortamda, bana sorulmasa veya söylenmese bile yapılması gerekenler için inisiyatif alırım.					
27. Halka açık yerlerde diğer insanların bıraktığı çöpleri toplarım.					
28. İş arkadaşlarıma (veya hayatımdaki herhangi bir kişiye) iş tanımımda yer almayan (benim sorumluluğumda olmayan) bir konuda yardım ederim.					

III. BÖLÜM

1. Daha önce hiç afet yaşadınız mı? Evet ise hangi afeti ya da afetleri yaşadığınızı belirtiniz.

() Evet..... () Hayır

2. Aşağıda yer alan cümleleri bir afeti düşünerek değerlendirmeniz gerekmektedir. Bu nedenle daha önce yaşamış olduğunuz bir afeti seçerek ya da hiç afet yaşamadıysanız önemseydiğiniz bir afeti varsayarak cevaplandırınız.

Seçmiş olduğunuz afet tipini yazınız:

Bireysel Afet Direnci Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1. Geçmiş tecrübelerim afete karşı hazırlıklı olmamda yardımcı olur.					
2. Bir afet sırasında nasıl tahliye yapılacağını bilirim.					
3. Bir afet sırasında nasıl güvende kalınacağı hususunda, başkalarını eğitebilirim.					
4. Afetler için hazırlanmış bir acil durum planım vardır					
5. Bir afet durumuna karşı evimi nasıl hazır hale getireceğimi biliyorum.					
6. Bir afet sırasında bilgi edinmenin çeşitli yollarını biliyorum.					
7. Bir afet hakkında tam olarak nereden bilgi alacağımı biliyorum.					
8. Bir afet esnasında bilgiye ulaşmak kolaydır.					
9. Bir afet sırasında güncel bilgiyi nasıl edineceğimi biliyorum.					
10. Bir afet sırasında güç kaynağım (telefon, internet vb.) olmasa bile bilgiye nasıl ulaşacağımı biliyorum.					
11. Bir afet nedeniyle stres olduğumda başvurabileceğim arkadaşlarım ve ailem vardır.					
12. Bir afet sırasında bilgi almak için gidebileceğim arkadaşlarım ve ailem vardır.					
13. Bir afet sırasında arkadaşlarımın ve (veya) ailemin yakınında olmak beni sakinleştirir.					
14. Bir afet sırasında arkadaşlarımın ve (veya) ailemin yanında olmak beni güvende hissettirir.					
15. Bir afet sırasında bana duygusal destek sağlayabilecek başka kişiler bulunmaktadır.					
16. Bir afet sırasında gerçekten kaygılı olurum.					
17. Bir afet sırasında panik olmuş hissederim.					
18. Bir afet sırasında aşırı tepki gösteririm.					
19. Bir afet sırasında ruh halimde ciddi bir değişiklik gözlemlerim.					
20. Bir afet durumuyla sakince başa çıkabilirim.					

IV. BÖLÜM

1.Aşağıda okuyacağınız her bir suç olayından korkma durumunuzu, “1- Hiçbir Zaman Korkmam, 2- Nadiren Korkarım, 3- Bazen Korkarım, 4-Sıklıkla Korkarım ve 5- Her Zaman Korkarım” şeklinde değerlendiriniz.

Toplam Suça İlişkin Korku Ölçeği	Hiçbir Zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen (3)	Sıklıkla (4)	Her Zaman (5)
1.Sahteciler tarafından dolandırılmaktan korkarım.					
2.Ev dışındayken hırsızların evime girmesinden korkarım.					
3.Evdeyken evime hırsız girmesinden korkarım.					
4.Tecavüze uğramaktan korkarım.					
5.Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramaktan korkarım.					
6.Öldürülmekten korkarım.					
7.Silahlı saldırıya uğramaktan korkarım.					
8.Herhangi bir malının (cüzdan veya araba gibi) çalınmasından korkarım					
9.Gaspa uğramaktan korkarım					
10.Kapkaça uğramaktan korkarım					
11.Herhangi bir eşyama zarar gelmesinden korkarım					

2. Bugünü ve gelecek 2 yılı düşündüğünüzde yaşadığınız bölgede, aşağıdaki suç olaylarının başınıza gelme ihtimalini “1- Hiçbir Zaman, 2- Nadiren, 3- Bazen, 4-Sıklıkla ve 5- Her Zaman” şeklinde değerlendiriniz.

Toplam suça maruz kalma risk algısı	Hiçbir Zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen (3)	Sıklıkla (4)	Her Zaman (5)
1.Sahteciler tarafından dolandırılma ihtimalim vardır.					
2.Ev dışındayken hırsızların evime girme ihtimali vardır.					
3.Ev içindeyken hırsızların evime girme ihtimali vardır.					
4.Cinsel tacize uğrama ihtimalim vardır.					
5.Tecavüze uğrama ihtimalim vardır.					
6.Öldürülme ihtimalim vardır.					
7.Silahlı saldırıya uğrama ihtimalim vardır.					
8.Herhangi bir malımın çalınma ihtimali vardır.					
9.Gaspa uğrama ihtimalim vardır.					
10.Kapkaça uğrama ihtimalim vardır.					
11.Herhangi bir eşyamın tahrip edilmesi ihtimali vardır.					

3. Lütfen suç mağduru olmamak için aşağıdakileri önlemleri hangi sıklıkla yaptığınızı “1- Hiçbir Zaman Yapmam, 2- Nadiren Yaparım, 3- Bazen Yaparım, 4-Sıklıkla Yaparım ve 5- Her Zaman Yaparım” şeklinde değerlendiriniz.

Suçtan korunma sosyal pratiği	Hiçbir Zaman Yapmam (1)	Nadiren Yaparım (2)	Bazen Yaparım (3)	Sıklıkla Yaparım (4)	Her Zaman Yaparım (5)
1.Kaldırımda yürürken, cadde/sokak tarafına yakın yerde yürümeye dikkat ederim					
2.Beni takip eden var mı diye etrafımı kontrol ederim.					
3.Üzerimde değerleri eşyaları bulundurmamaya çalışırım.					
4.Askılı çanta taşımamayı tercih ederim.					
5.Askılı çanta taktığımda çantamı çapraz bir şekilde taşıyım ve sıkıca kavrarım.					
6.Yayan olarak gitmekten ziyade taksi, araba veya toplu taşıma kullanırım.					
7.Şüpheli şahısları gördüğümde yolumu değiştiririm.					
8.Sokak ya da cadde aralarına girmemeye özen gösteririm.					
9.Mecbur kalmadıkça işyeri dışına çıkmamaya gayret gösteririm.					
10.Sık sık çantamı ve cüzdanımı kontrol ederim.					
11.Yetkililerin uyarılarını dikkatle dinler ve gerekli önlemleri alırım.					
12.Yakınlarımla uyarılarını dikkate alırım.					
13.Medyada ki suç haberlerini dikkate alır ve gerekli önlemleri alırım.					
14.Dışarıya çıkarken yanıma bazı savunma araçlarını (örneğin sprey) alırım.					
15.Mecbur kalmadıkça tek başıma dışarıya çıkmam.					
16.Sokakta yürürken kıymetli eşyalarımı elimde taşımam.					
17.Sık sık dua ederim.					
18.Yanımda çok para taşımam.					
19.Suçun yaşanabileceğini düşündüğüm yerlere gitmem					

4.Yaşadığınız mahallede aşağıda bahsedilen konular sizin açınızdan ne kadar sorun yaratmaktadır. Lütfen “1-Hiçbir Zaman Sorun Değildir, 2- Nadiren Sorundur, 3- Bazen Sorundur, 4-Sıklıkla Sorundur ve 5- Her zaman Sorundur” şeklinde değerlendiriniz.

Fiziksel ve Sosyal Düzensizlik Değerlendirmeleri	Hiçbir Zaman Sorun Değildir (1)	Nadiren Sorundur (2)	Bazen Sorundur (3)	Sıklıkla Sorundur (4)	Her Zaman Sorundur (5)
1.Sokaklarda yere atılmış çer çöp, süprüntülerin olması benim için sorundur.					
2.Mahallede başıboş hayvanların dolaşması benim için sorundur.					
3.Duvarlarda resmi olmayan yazıların olması benim için sorundur.					
4.Metruk binaların olması benim için sorundur					
5.Arabalarıyla hız yapanların olması benim için sorundur.					
6.Sokak köşelerinde şüphe çeken kişilerin olması benim için sorundur.					
7.Sokak ve apartman köşelerinde uyuşturucu madde etkisinde olan kişilerin olması benim için sorundur.					
8.Tahrip edilmiş kamu mallarının (otobüs durakları vb) olması benim için sorundur.					
9.Kamu düzenini bozan şahısların (bağırانlar, etrafa laf atanlar vb.) olması benim için sorundur.					
10.Sokakların yeteri kadar aydınlatılmamış olması benim için sorundur.					

5. Aşağıda yer COVID-19 ile ilgili cümleleri “1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde değerlendiriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1.Covid-19 salgın döneminde online etkinliklere daha çok katılırım.					
2.Covid-19 salgın döneminde sadece online yürütülen projelerde gönüllü olarak yer alırım.					
3.Covid-19 salgın döneminde komşuluk ilişkilerimin zayırladığını düşünüyorum.					
4.Covid-19 salgın döneminde bir afet olması halinde afetten etkilenen komşuma yardım etmeye giderim.					
5.Covid-19 salgın döneminde karantinada olan komşuma yardım etmeye giderim.					
6.Covid-19 salgın döneminde yüz yüze etkinliklerde yer almak isterim.					
7.Covid-19 salgın döneminde arkadaş ilişkilerimin zayırladığını düşünüyorum.					
8.Covid-19 salgın döneminde afetlere hazırlıklı olmanın önemini kavradım.					

ANKETİ TAMAMLADIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM 69

EK 2: Dokuz Eylül Üniversitesi Etik Kurul İzni

Çok İvedi

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-87347630-640.99-48796
Konu : Gülhan ŞEN

27/04/2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 23.03.2021 tarih ve E-57485104-100.99-32895 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 05.04.2021 tarihli toplantısında alınan 7 sayılı karar ile Enstitünüz Afet Yönetimi Anabilim Dalı Afet Yönetimi Doktora Programı öğrencisi Gülhan ŞEN'in "Toplumda Suç Korkusu ve Sosyal Sermaye Dinamikleri Açısından Afet Direnci: Burdur-Antalya Kent Merkezi Örneği" adlı tez çalışmasında uygulayacağı anketin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrakınızı <http://dogrulama.deu.edu.tr> linkinden BBBE1BC1X3 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

EK 3: Sosyal Sermaye Ölçeği Kullanım İzni- Jenny Onyx

29.09.2019

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eposta Sistemi :: Re: permission to use your Social Capital scale

Konu **Re: permission to use your Social Capital scale**

Gönderen Jenny Onyx <...>

Alıcı Gülhan ŞEN <...>

Kopya Jenny Onyx <...>

Tarih 2019-09-28 00:30

Hi
Not sure if I replied to this, but yes, you are welcome. Please let us know what you find.
Regards
Jenny Onyx

Sent from my iPad

> On 10 Sep 2019, at 7:01 pm, Gülhan ŞEN
>
> Dear Professor Jenny Onyx
> I am a research assistant and also doctoral student from Turkey. I currently write my doctoral thesis on social capital topic. I kindly ask your permission to use your social capital scale that in "Measuring Social Capital in Five Communities" for my research. Thank you for your support in advance.
>
> Kind regards.
>
> --
> Gülhan Şen
>
>
>
> -----

> Bu e-posta mesajı ve içeriği kişiye özel ve gizli bilgiler içerebilir. Eğer mesajın muhatabı veya muhataba iletmekle yükümlü yetkili temsilcisi siz değilseniz, bu mesajı çoğaltmak, dağıtmak, açıklamak dahil olmak üzere herhangi bir suretle kullanmanız gerektiğini, aksine davranışınızın hukuka aykırılık teşkil edebileceğini bildiririz. Eğer bu mesajı yanlışlıkla aldıysanız, lütfen göndericiye e-posta ile bildirerek siliniz.

> This email and its contents may contain information that is privileged and confidential. If you are not an intended recipient, or the agent responsible for delivering this email to the intended recipient, you are hereby notified that any use, dissemination, distribution, or copying of this communication is strictly prohibited and may be unlawful. If you received this email in error, please notify the sender by replying to this email and delete the email sent in error.

> <Measuring Social Capital in five communities.pdf>

UTS CRICOS Provider Code: 00099F DISCLAIMER: This email message and any accompanying attachments may contain confidential information. If you are not the intended recipient, do not read, use, disseminate, distribute or copy this message or attachments. If you have received this message in error, please notify the sender immediately and delete this message. Any views expressed in this message are those of the individual sender, except where the sender expressly, and with authority, states them to be the views of the University of Technology Sydney. Before opening any attachments, please check them for viruses and defects. Think. Green. Do. Please consider the environment before printing this email.

EK 4: Sosyal Sermaye Ölçeği Kullanım İzni- Faik Ardahan

4.11.2021 17:20

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eposta Sistemi :: Re: YNT: Sosyal Sermaye Ölçeği

Re: YNT: Sosyal Sermaye Ölçeği

Gönderen Gülhan ŞEN <

Alıcı Faik Ardahan <

Tarih 2020-02-10 22:51

Tabii ki Hocam memnuniyetle gönderirim. Teşekkür ederim 😊

2020-02-10 21:56, Faik Ardahan yazmış:

sevgili gülhan şen hocam

tabii ki kullanabilirsiniz. sizden ricam. çalışma bitince bana bir örnek gönderirseniz sevinirim

sevgilerimle

Kinden: Gülhan ŞEN
Gönderildi: 10 Şubat 2020 Pazartesi 21:48
Kime:
Konu: Sosyal Sermaye Ölçeği

Sayın Hocam Merhaba,
Ben Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nden Arş. Gör. Gülhan Şen.
Dokuz Eylül Üniversitesi'nde doktora yapmaktayım. Doktora tez için sosyal sermaye ölçeğine ihtiyacım var. Sizin çalışmanız olan "Ardahan, F. (2012). Sosyal Sermaye Ölçeği geçerlilik, güvenilirlik çalışması. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 9(2), 773-789." isimli çalışmada geliştirdiğiniz sosyal sermaye ölçeğini tezim kapsamında kullanabilir miyim?
Teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim,
Saygılarımla
--
Arş.Gör. Gülhan ŞEN

Bu e-posta mesajı ve içeriği kişiye özel ve gizli bilgiler içerebilir. Eğer mesajın muhatabı veya muhataba iletmekle yükümlü yetkili temsilcisi siz değilseniz, bu mesajı çoğaltmak, dağıtmak, açıklamak dahil olmak üzere herhangi bir suretle kullanmanız gerektiğini, aksine davranışınızın hukuka aykırılık teşkil edebileceğini bildiririz. Eğer bu mesajı yanlışlıkla aldıysanız, lütfen göndericiye e-posta ile bildirerek siliniz.

This email and its contents may contain information that is privileged and confidential. If you are not an intended recipient, or the agent responsible for delivering this email to the intended recipient, you are hereby notified that any use, dissemination, distribution, or copying of this communication is strictly prohibited and may be unlawful. If you received this email in error, please notify the sender by replying to this email and delete the email sent in error.

Bu e-posta mesajı ve içeriği kişiye özel ve gizli bilgiler içerebilir. Eğer mesajın muhatabı veya muhataba iletmekle yükümlü yetkili temsilcisi siz değilseniz, bu mesajı çoğaltmak, dağıtmak, açıklamak dahil olmak üzere herhangi bir suretle kullanmanız gerektiğini, aksine davranışınızın hukuka aykırılık teşkil edebileceğini bildiririz. Eğer bu mesajı yanlışlıkla aldıysanız, lütfen göndericiye e-posta ile bildirerek siliniz.

This email and its contents may contain information that is privileged and confidential. If you are not an intended recipient, or the agent responsible for delivering this email to the intended recipient, you are hereby notified that any use, dissemination, distribution, or copying of this communication is strictly prohibited and may be unlawful. If you received this email in error, please notify the sender by replying to this email and delete the email sent in error.

1/1

EK 5: Suç Korkusu Ölçekleri Kullanım İzni- Mehmet Kul

19.04.2021

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eposta Sistemi :: Gelen

suç korkusu ölçeği hk.

[Mehmet Kul](#)

[Ayrıntılar](#) [Düz Metin](#)

göndericisinden 2021-04-19 07:53 tarihinde

Sayın Hocam Merhaba,
Ben Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nden Arş. Gör Gülhan Şen.
Dokuz Eylül Üniversitesi'nde doktora yapmaktayım. Doktora tezim için suç
korkusu ölçeğine ihtiyacım var. Sizin Çalışmanız olan "KUL, M. (2009).
Toplumda Suça İlişkin Korkunun Yapılaşması. (Yayımlanmış doktora tezi).
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara." isimli tezinizde
geliştirdiğiniz suç korkusu ölçeğini tezim kapsamında kullanabilir
miyim?

Teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim,
Saygılarımla

--

Arş.Gör. Gülhan ŞEN

Sevgili Gülhan Şen,
Ölçeği referans kurallarını dikkate alarak kullanabilirsiniz. Yardımcı olabileceğim konular varsa
lütfen [adresinden bana ulaşabilirsiniz.](#)
sevgilerimle

EK 6: InDRA Ölçeği Kullanım İzni- Lindsey J. DiTirro

14.02.2020

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eposta Sistemi :: Gelen

RE: Permission to use your Individual Disaster Resilience Scale

[DiTirro, Lindsey J.](#)
Ayrıntılar

göndericisinden 2020-02-13 21:45 tarihinde

Yes, please use my scale.

Best of luck!

-----Original Message-----

From: Gülhan ŞEN

Sent: Wednesday, February 12, 2020 9:20 AM

To: DiTirro, Lindsey J

Subject: Permission to use your Individual Disaster Resilience Scale

Dear Assistant Professor Lindsey J. DiTirro

I am a research assistant and also doctoral student from Turkey. I currently write my doctoral thesis on disaster resilience topic. I kindly ask your permission to use your Individual Disaster Resilience Scale that in "DiTirro, L. J. (2018). Conceptualizing Individual Disaster Resilience: Benchmarking Tools for Individual and Social Coping Capacity for a Disaster Resilient Society (Doctoral dissertation, Purdue University)." for my research.

Thank you for your support in advance.

Kind regards.

Bu e-posta mesajı ve içeriği kişiye özel ve gizli bilgiler içerebilir.

Eğer mesajın muhatabı veya muhataba iletmekle yükümlü yetkili temsilcisi siz değilseniz, bu mesajı çoğaltmak, dağıtmak, açıklamak dahil olmak üzere herhangi bir suretle kullanmamanız gerektiğini, aksine davranışınızın hukuka aykırılık teşkil edebileceğini bildiririz. Eğer bu mesajı yanlışlıkla aldıysanız, lütfen göndericiye e-posta ile bildirerek siliniz.

This email and its contents may contain information that is privileged and confidential. If you are not an intended recipient, or the agent responsible for delivering this email to the intended recipient, you are hereby notified that any use, dissemination, distribution, or copying of this communication is strictly prohibited and may be unlawful. If you received this email in error, please notify the sender by replying to this email and delete the email sent in error.

Gannon University Disclaimers

- Any views or opinions presented in this email (or posting) are solely those of the author and do not necessarily represent the views of Gannon University.
- CONFIDENTIALITY: This email (including any attachments) may contain confidential,

EK 7: Faktör Analizi Sonucunda Elde Edilen Nihai Bireysel Afet Direnci Ölçeği

Bireysel Afet Direnci Ölçeği
Tecrübe ile Başa Çıkma
1.Geçmiş tecrübelerim afete karşı hazırlıklı olmamda yardımcı olur.
2.Bir afet sırasında nasıl tahliye yapılacağını bilirim.
3.Bir afet sırasında nasıl güvende kalınacağı hususunda, başkalarını eğitebilirim.
4.Afetler için hazırlanmış bir acil durum planım vardır
5.Bir afet durumuna karşı evimi nasıl hazır hale getireceğimi biliyorum.
6.Bir afet sırasında bilgi edinmenin çeşitli yollarını biliyorum.
7. Bir afet hakkında tam olarak nereden bilgi alacağımı biliyorum.
Bilgi ile Başa Çıkma
8.Bir afet esnasında bilgiye ulaşmak kolaydır.
9.Bir afet sırasında güncel bilgiyi nasıl edineceğimi biliyorum.
10.Bir afet sırasında güç kaynağım (telefon, internet vb.) olmasa bile bilgiye nasıl ulaşacağımı biliyorum.
11.Bir afet durumuyla sakince başa çıkabilirim.
Ortak Başa Çıkma
12.Bir afet nedeniyle stres olduğumda başvurabileceğim arkadaşlarım ve ailem vardır.
13.Bir afet sırasında bilgi almak için gidebileceğim arkadaşlarım ve ailem vardır.
14.Bir afet sırasında arkadaşlarımın ve (veya) ailemin yakınında olmak beni sakinleştirir.
15.Bir afet sırasında arkadaşlarımın ve (veya) ailemin yanında olmak beni güvende hissettirir.
16.Bir afet sırasında bana duygusal destek sağlayabilecek başka kişiler bulunmaktadır.
Duygusal Başa Çıkma
17.Bir afet sırasında panik olmuş hissederim.
18.Bir afet sırasında aşırı tepki gösteririm.
19.Bir afet sırasında ruh halimde ciddi bir değişiklik gözlemlerim.